

ΕΚΘΕΣΗ ΕΣΩΤΕΡΙΚΗΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΑΝΑΘΕΩΡΗΜΕΝΗ

**ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΤΗΣ ΑΓΩΓΗΣ
ΤΜΗΜΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΑΓΩΓΗΣ ΣΤΗΝ
ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗ ΗΛΙΚΙΑ**

2012-2013

Περιεχόμενα

Πρόλογος	σελ.	3
1. Σχετικά με τη διαδικασία Εσωτερικής Αξιολόγησης του ΤΕΑΠΗ	σελ.	5
2. Σύνοψη παρουσίαση του ΤΕΑΠΗ	σελ.	7
3. Προγράμματα Σπουδών	σελ.	18
3.1. Πρόγραμμα Προπτυχιακών Σπουδών	σελ.	18
3.2. Προγράμματα Μεταπτυχιακών Σπουδών	σελ.	41
3.3. Πρόγραμμα Σπουδών Διδασκαλείου Ν. Α.	σελ.	95
3.4. Πρόγραμμα Διδακτορικών Σπουδών	σελ.	95
4. Διδακτικό έργο	σελ.	100
5. Ερευνητικό έργο	σελ.	122
6. Στρατηγική ακαδημαϊκής ανάπτυξης	σελ.	131
7. Διοικητικές υπηρεσίες και υποδομές	σελ.	138
8. Συμπεράσματα και προοπτικές	σελ.	143
9. Πίνακες (επισυνάπτονται)	σελ.	145

Πρόλογος

Θεωρούμε ότι σκοπός της παρούσας έκθεσης Εσωτερικής Αξιολόγησης (ΕΑ) είναι να διαμορφώσει το Τμήμα (ΤΕΑΠΗ) και στη συνέχεια το Πανεπιστήμιο (ΕΚΠΑ) *κριτική άποψη* για την *ποιότητα* του επιτελούμενου απ' αυτό έργου, με βάση κατά το δυνατόν *αντικειμενικά* κριτήρια. Ταυτόχρονα, αντιλαμβανόμαστε την αξιολόγηση ως μέρος μιας συνεχούς αναστοχαστικής διαδικασίας απόδοσης λόγου του Πανεπιστημίου προς την κοινωνία.

Τα κριτήρια της αξιολόγησης θεωρούμε ότι εξελίσσονται καθώς οι ακαδημαϊκές δομές μεταβάλλονται και συνεπώς πρέπει να αναδιατυπώνονται. Την ίδια στιγμή η αντικειμενικότητά τους αποτελεί προϊόν διαπραγμάτευσης εντός τουλάχιστον της ακαδημαϊκής κοινότητας· ως εκ τούτου, τόσο η διατύπωσή τους όσο και η ποσοτικοποίησή τους προσφέρουν πολλές φορές παραπλανητική πληροφόρηση, εκτός εάν προκύπτουν μέσα από μια ρητή θεωρία αναπαράστασης της δυναμικής της δομής (ακαδημαϊκής στην περίπτωση) που αξιολογούν. Με δεδομένο ότι η ακαδημαϊκή χρονιά 2012-13, στην οποία αναφέρεται η έκθεση, αποτέλεσε για τα ελληνικά Πανεπιστήμια μια κατεξοχήν περίοδο θεσμικής ανασυγκρότησης και κυρίως στροφής προς το διεθνές μοντέλο της σύνδεσης της ακαδημαϊκής δραστηριότητας με την κοινωνία, την παραγωγή και την οικονομία (της γνώσης;), εν μέσω της εξελισσόμενης στην Ελλάδα γενικευμένης κρίσης, εκτιμούμε ότι επιχειρούμε μια ΕΑ μέσα σε ένα απόλυτα ρευστό και πολύπλοκο περιβάλλον. Αυτό, από τη μια μεριά σηματοδοτεί την κρισιμότητα της παρούσας αξιολόγησης αλλά από την άλλη εγείρει επιφυλάξεις, ακόμη και στους συγγραφείς της, για την αντικειμενικότητα και την αποτελεσματικότητά της.

Στη δομή της παρούσας έκθεσης ΕΑ ακολουθούμε, σε γενικές γραμμές, τις επιλογές της ΑΔΙΠ αλλά τροποποιούμε αιτιολογημένα κάποια από τα κριτήρια που χρησιμοποιούμε. Διατηρούμε τη δομή για να μπορεί ο αναγνώστης να παρακολουθεί συγκριτικά την εξέλιξη του ΤΕΑΠΗ (σύγκριση με τις εκθέσεις ΕΑ των ετών 2008-09 και 2010-11, καθώς και με τα δεδομένα της προηγούμενης χρονιάς 2011-12 που έχουν αποθηκευτεί στην ηλεκτρονική βάση της ΜΟΔΙΠ-ΕΚΠΑ) και μεταβάλουμε κριτήρια μιας και οι προτεραιότητες του Τμήματος μεταβλήθηκαν μέσα στη διετία (2010-2013). Με τον τρόπο αυτό θεωρούμε ότι η παρουσίαση και η ανάλυσή που ακολουθεί (παρά τις διαφοροποιήσεις μας) μπορεί να προσφέρει πληροφορίες που εξυπηρετούν τους ακόλουθους στόχους:

1. την επισήμανση σημείων/ παραγόντων που συντελούν στην πραγματοποίηση του έργου (αναπαραγωγή), των επιτευγμάτων/ καινοτομιών (παραγωγή), καθώς και του αναπροσανατολισμού (προσαρμογή) της Ακαδημαϊκής Μονάδας ΤΕΑΠΗ, και ως εκ τούτου πρέπει να συντηρηθούν ή και να ενδυναμωθούν.
2. την επισήμανση σημείων/ παραγόντων που δημιουργούν προβλήματα στην πραγματοποίηση του έργου, των επιτευγμάτων/ καινοτομιών και της προσαρμογής και ως εκ τούτου χρήζουν βελτίωσης/ μεταβολής.

3. την κατασκευή υποθέσεων που μπορούν να καθοδηγήσουν ενέργειες σχετικές με τη βελτίωση/ μεταβολή των αρνητικών παραγόντων.
4. την ανάληψη πρωτοβουλιών, στη βάση των παραπάνω υποθέσεων, για αυτοτελή δράση εντός της Μονάδας ΤΕΑΠΗ, όπου και εφόσον είναι εφικτό
5. τη λήψη αποφάσεων, στη βάση των παραπάνω υποθέσεων, για αυτοτελείς δράσεις εντός του Ιδρύματος ΕΚΠΑ, όπου και εφόσον είναι εφικτό.

Με τη λογική αυτή η παρούσα έκθεση ΕΑ αποτελεί ένα κείμενο αυτοαξιολόγησης σε μια *περίοδο κρίσης, δηλαδή αλλαγών, που προσεγγίζει την ταυτότητα της Ακαδημαϊκής Μονάδας ΤΕΑΠΗ, αποτυπώνοντας και αναδεικνύοντας τα κατά τεκμήριο θετικά και αρνητικά χαρακτηριστικά της λειτουργίας της, προβάλλοντας τη σχέση των χαρακτηριστικών αυτών με τη λειτουργία του Ιδρύματος ΕΚΠΑ, καταγράφοντας τις φιλοδοξίες και τους στόχους της και, το πιο σημαντικό, αποτυπώνοντας και αξιολογώντας τα χαρακτηριστικά της μεταβολής της.*

Στη βάση αυτή τα αποτελέσματα και τα συμπεράσματά της μπορούν να αξιοποιηθούν (όπως προβλέπει και ο νόμος) στη *«λήψη αποφάσεων από τα αρμόδια όργανα σε όλα τα επίπεδα λειτουργίας της Ακαδημαϊκής Μονάδας ή του Ιδρύματος»* μπορούν επίσης να συνεκτιμηθούν από το Ίδρυμα για τη διαμόρφωση προτάσεων που θα καθοδηγήσουν τη λήψη αποφάσεων από την Πολιτεία. Μπορούν, τέλος, να χρησιμοποιηθούν και για την επίρρωση μιας θεωρίας/μοντέλου που περιγράφει την ακαδημαϊκή δυναμική, που με τη σειρά της/του θα μπορούσε να αναμορφώσει και την προτεινόμενη από την ΑΔΠΠ δομή της αξιολόγησης, τουλάχιστον στην προοπτική του 2020 (ορόσημο των μεταβολών που έχει προσδιορίσει η Ευρωπαϊκή Ένωση).

Τα μέλη της ΟΜΕΑ θέλουν να ευχαριστήσουν θερμά τους/ τις συναδέλφους του επιστημονικού, διδακτικού και διοικητικού προσωπικού του Τμήματος, που συνέβαλλαν με ποικίλους τρόπους στη σύνταξη αυτής της έκθεσης. Ιδιαίτερα ευχαριστούμε το προσωπικό της Γραμματείας που διαχειρίζεται διοικητικά τα δεδομένα που απεικονίζουν τις μεταβλητές του Τμήματος, τις συναδέλφους που έχουν στην ευθύνη τους τη διοίκηση των ΠΜΣ, που εποπτεύουν τις Πρακτικές Ασκήσεις του ΤΕΑΠΗ, που εποπτεύουν την κινητικότητα των φοιτητριών μας, που προσφέρθηκαν να διαβάσουν και να σχολιάσουν το κείμενο ...

Εκ μέρους της ΟΜΕΑ

Βασίλης Τσελφές

Καθηγητής ΤΕΑΠΗ-ΕΚΠΑ

1. Σχετικά με τη διαδικασία Εσωτερικής Αξιολόγησης του ΤΕΑΠΗ

Τα μέλη της ΟΜΕΑ που έχουν οριστεί από τη Γενική Συνέλευση του ΤΕΑΠΗ είναι τα ακόλουθα: Β. Τσελφές (πρόεδρος), Ε. Ζαμπέτα, Δ. Κατή και Ε. Φλογαΐτη.

Τα μέλη της ΟΜΕΑ συνεργάστηκαν με τα μέλη ΔΕΠ του Τμήματος, με το διοικητικό και ερευνητικό προσωπικό καθώς και με φοιτητές. Τα δεδομένα της έκθεσης προέκυψαν από πληροφορίες που έδωσαν τα μέλη ΔΕΠ και το διοικητικό προσωπικό του Τμήματος. Προέκυψαν επίσης από στοιχεία της βάσης δεδομένων που διατηρεί για τους φοιτητές το Πανεπιστήμιο, καθώς εν μέρει και από βάσεις αποτύπωσης δεδομένων επιστημονικών δημοσιεύσεων (ERIC, ISI, SCOPUS, Google Scholar-Publish or Perish). Αξιοποιήθηκε τέλος και η διεθνής βιβλιογραφία η σχετική με την αξιολόγηση των ακαδημαϊκών μονάδων. Οι διαδικασίες της αξιολόγησης συζητήθηκαν, τόσο στο πλαίσιο των Γενικών Συνελεύσεων του Τμήματος όσο και μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου.

Μέσα στη διετία 2011-12 και 2012-13 η συμμετοχή των φοιτητών τουλάχιστον στη διαδικασία αξιολόγησης του διδακτικού έργου παρουσίασε αξιοσημείωτη θετική μεταβολή. Το ίδιο διάστημα μετατοπίστηκε σε θετική επίσης κατεύθυνση το ενδιαφέρον και η συμμετοχή του ερευνητικού και διδακτικού προσωπικού του Τμήματος. Οι λόγοι αυτών των μεταβολών αναζητούνται και παρουσιάζονται στα κεφάλαια που ακολουθούν.

Παρόλα αυτά, ένα κλίμα γραφειοκρατικής απαξίωσης και αδιαφορίας για τα ουσιαστικά αποτελέσματα της ΕΑ εξακολουθεί να υφίσταται. Οι λόγοι μπορούν να αναζητηθούν στο γεγονός ότι οι δραματικές αλλαγές στη δομή και τη λειτουργία της ανώτατης εκπαίδευσης που βρέθηκαν να εξελίσσονται μέσα στο 2011 και ολοκληρώνονται θεσμικά μέσα στο 2013 δεν φαίνεται να έλαβαν καθόλου υπόψη τους την οποιαδήποτε αξιολόγηση. Ακόμη και τα κριτήρια αναδιάρθρωσης του χάρτη των ΑΕΙ της Ελλάδας, που συνέταξε η ΑΔΙΠ (http://www.hqaa.gr/data1/KPITHPIA_ANADIAPΘΡΩΣΗΣ_AEI.pdf) δεν φαίνεται να λήφθηκαν σοβαρά υπόψη στις τελικές αποφάσεις. Αντίθετα, οι ΕΑ, ανεξαρτήτως περιεχομένου και αποτελεσμάτων, βρέθηκαν να χρησιμοποιούνται ως προαπαιτούμενο (με τη λογική on-off) για τη συμμετοχή του Τμήματος σε υποβολή προτάσεων ανάληψης ανταγωνιστικών προγραμμάτων ή άλλων μορφών γραφειοκρατικής και όχι ουσιαστικής διαχείρισης. Έτσι, και η παρούσα έκθεση ΕΑ δεν υποστηρίζεται από μια γενικότερη «κουλτούρα αξιολόγησης» ως λειτουργίας που καθοδηγεί τον προγραμματισμό και τη βελτίωση του Τμήματος και ως εκ τούτου δε αντικατοπτρίζει πλήρως τις απόψεις των διδασκόντων και των φοιτητών για την πορεία του, παρά μόνο στο βαθμό που οι συντάκτες της έκθεσης ερμηνεύουν σωστά τα δεδομένα που συλλέχθηκαν. Δυσκολίες παρουσίασε επίσης η σύνταξη και της παρούσας έκθεσης λόγω της σοβαρής επιστημονικής κριτικής που διατύπωσαν αρκετά μέλη του ΔΕΠ του Τμήματος, που ειδικεύονται στο αντικείμενο της αξιολόγησης. Η κριτική αυτή εκτιμούμε ότι τελικά εισέφερε θετικά στοιχεία στη σύνταξη της έκθεσης αλλά άφησε και τη «γεύση» μιας

επί της ουσίας ατελούς δουλειάς, η οποία για να ολοκληρωθεί απαιτεί σημαντικό επιπλέον επιστημονικό έργο.

Με βάση την εμπειρία και από την παραπάνω διαδικασία εξακολουθούμε να προτείνουμε τα εξής:

1. Επειδή η σύνταξη έκθεσης ΕΑ θα έπρεπε να αποτελεί επιστημονικό έργο (προϊόν συστηματικής έρευνας βάση στόχων κλπ) και όχι διεκπεραίωση διοικητικής υποχρέωσης (απάντηση σε ερωτήματα της ΑΔΙΠ), θα πρέπει με κάποιο τρόπο να αναγνωρίζεται στους συντάκτες της και να αναλαμβάνεται απ' αυτούς, ως τέτοιο. Διαφορετικά, η βιωσιμότητα ή η ποιότητα της ΕΑ θα βρεθούν σε κίνδυνο.
2. Επειδή την αξιολόγηση *την κάνει αυτός που κατασκευάζει τα εργαλεία* της (και αυτό το γνωρίζουν όλοι, των φοιτητών συμπεριλαμβανομένων), ζητήματα όπως το ποιος είναι ο σκοπός της αξιολόγησης ή ποιες είναι οι δυνατές χρήσεις της θα πρέπει να συζητηθούν επιπλέον, τουλάχιστον στο εσωτερικό του Ιδρύματος (ΕΚΠΑ) και κυρίως με τους φοιτητές, στην κατεύθυνση της αποκάλυψης όλων των πτυχών της. Θα πρέπει επίσης να υπάρξουν δείγματα ότι κάποιος λαμβάνει υπόψη του τα συμπεράσματά της και προχωρά σε παρεμβάσεις. Διαφορετικά, το «πέπλο» του υποκριτικού ενδιαφέροντος για τις επιτυχίες και τα προβλήματα του Τμήματος ή του Πανεπιστημίου, που αυτή τη στιγμή σκεπάζει τη διαδικασία της αξιολόγησης, θα μετατραπεί σύντομα σε μόνιμο ουσιαστικό χαρακτηριστικό της.

2. Σύντομη παρουσίαση του ΤΕΑΠΗ

2.1. Γεωγραφική θέση του ΤΕΑΠΗ

Το ΤΕΑΠΗ βρίσκεται στην Αθήνα και ως εκ τούτου είναι και προσεγγίζεται ως Τμήμα «κεντρικού Πανεπιστημίου» της χώρας. Τα κτήρια που στεγάζουν τις διδακτικές, ερευνητικές και διοικητικές λειτουργίες του βρίσκονται, επίσης, όλα στο κέντρο της πόλης (Ναυαρίνου 13α, Ιπποκράτους 31, 33 και 35, Σταδίου 5), όπου συστεγάζεται εν μέρει με το Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης και Τμήματα της Νομικής Σχολής του ΕΚΠΑ. Η τρέχουσα όμως οικονομική κατάσταση του Πανεπιστημίου προοιωνίζει οξύτατο πρόβλημα στέγασης, μιας και τα κτήρια της Ιπποκράτους είναι νοικιασμένα από ιδιώτες. Ήδη, τα εργαστήρια Εικαστικών και Ψυχολογίας που στεγάζονταν σε ενοικιασμένο κτήριο της οδού Χερσώνος μετακόμισαν σε ισόγειο κατάστημα της οδού Σταδίου 5, ιδιοκτησίας του Πανεπιστημίου. Αναμένεται επίσης η μετακίνηση μέρους των εγκαταστάσεων της οδού Ιπποκράτους σε άλλο ιδιόκτητο κτήριο της οδού Σταδίου (για το οποίο αυτή τη στιγμή εκκρεμεί δικαστική διαμάχη με τον ενοικιαστή).

Η στέγαση του Τμήματος στο κέντρο της Αθήνας έχει θετικές και αρνητικές συνέπειες στη λειτουργία του. Στις θετικές, προσμετράμε τη σύνδεση της λειτουργίας του Τμήματος με την κοινωνική ζωή της πόλης, καθώς και την συμμετοχή του στη συγκρότηση ενός ζωντανού πανεπιστημιακού ιστού σε συνδυασμό με τα κτήρια διοίκησης του Πανεπιστημίου και τα κτήρια που στεγάζουν Τμήματα της Νομικής Σχολής, καθώς και της Σχολής Οικονομικών και Πολιτικών Επιστημών (το ΤΕΑΠΗ, μάλιστα, συνεργάζεται με δύο Τμήματα της Σχολής Οικονομικών και Πολιτικών Επιστημών σε επίπεδο μεταπτυχιακών σπουδών). Ο ιστός αυτός εκτείνεται από την Πλατεία Συντάγματος μέχρι τα κτήρια του Οικονομικού Πανεπιστημίου (στην οδό Πατησίων) και περιλαμβάνει τα ιστορικά κτήρια του Πολυτεχνείου, του Χημείου (όπου στεγάζεται το ΤΕΑΠΗ) και της Νομικής. Ένας ιστός που εγγράφει ζωντανά την ιστορία και το παρόν του ΕΚΠΑ στη ζωή της πόλης και θα ήταν, κατά την άποψή μας, αδιανόητο να μετατραπεί σε δίκτυο μουσείων. Στις αρνητικές συνέπειες προσμετράμε τις αναπόφευκτες δυσκολίες που δημιουργούν στο κέντρο της πόλης οι κοινωνικές εντάσεις που κατά καιρούς δημιουργούνται, τα προβλήματα της συστέγασης με το ΠΤΔΕ και τη Νομική, το κόστος της ενοικίασης μέρους των κτηρίων, καθώς και η παλαιότητά τους. Ιδιαίτερα, το τελευταίο πρόβλημα οξύνεται στις μέρες μας, μιας και οι περικοπές στους προϋπολογισμούς και τις δημόσιες επενδύσεις του Πανεπιστημίου καθιστούν τις επιδιορθώσεις των πολλών πια φυσικών φθορών περιπετειώδεις.

Εν τούτοις, συνολικά και παρά τα όποια αρνητικά, θεωρούμε θετική τη στέγαση του Τμήματος στο «κέντρο». Συγκεκριμένα, επειδή ο κατακερματισμός και η χωρική διάσπαση δεν ευνοεί την ανάπτυξη του Πανεπιστημίου, κρίνουμε ως εξαιρετικά θετικό το γεγονός της γειτνίασης του ΤΕΑΠΗ με άλλα τμήματα επιστημών της Αγωγής και Κοινωνικών Επιστημών, στοιχείο το οποίο μπορεί να εξυπηρετεί στο μέλλον και την ανάπτυξη δράσεων, όπως π.χ. η Βιβλιοθήκη Κοινωνικών Επιστημών

του ΕΚΠΑ. Επιπλέον, θεωρούμε θετική τη συνύπαρξη με άλλα Τμήματα ενός Τμήματος που υπηρετεί ένα επιστημονικό πεδίο, το οποίο παλαιότερα δεν εντάσσονταν στις πανεπιστημιακές σπουδές.

Με βάση τα παραπάνω, επιδιώκουμε λύσεις των προβλημάτων στέγασης των δραστηριοτήτων του ΤΕΑΠΗ στην κατεύθυνση της παραμονής μας στο συγκεκριμένο χώρο, σε συνεργασία με τη διοίκηση του Πανεπιστημίου και με δεδομένη την ύπαρξη στην ίδια περιοχή ιδιόκτητων κτηρίων και οικοπέδων του ΕΚΠΑ. Οι λύσεις αυτές κινούνται στους άξονες:

α. Αποδεχόμαστε τη "φυσιογνωμία" των χώρων του ιστορικού από πολλές πλευρές κέντρου των Αθηνών, η οποία αλλάζει από κτήριο σε κτήριο, και πραγματοποιούμε παρεμβάσεις συντήρησης χαμηλού κόστους οι οποίες αναβαθμίζουν κατά το δυνατόν την αισθητική τους και προσαρμόζουν τη λειτουργικότητά τους στις ανάγκες μας, οι οποίες, βέβαια, αναπροσαρμόζονται με βάση τα νέα δεδομένα.

β. Με τη λογική αυτή αποδεχόμαστε τη μετακίνηση σε οποιονδήποτε (σχεδόν) ιδιόκτητο χώρο του κέντρου (όπως το κατάστημα της οδού Σταδίου 5), εκτιμώντας ότι είμαστε σε θέση να τον μετασχηματίσουμε σε "δικό μας" ακαδημαϊκό χώρο· χώρο δηλαδή αναγνωρίσιμο ως συνιστώσα της λειτουργίας του Πανεπιστημίου και του ΤΕΑΠΗ.

2.2-3. Ιστορικό της εξέλιξης του ΤΕΑΠΗ – Σκοπός και στόχοι του Τμήματος

Θεωρούμε ότι το ιστορικό της εξέλιξης ενός Πανεπιστημιακού Τμήματος δεν είναι δυνατόν, ιδιαίτερα σήμερα, να αποτυπωθεί ανεξάρτητα από τους σκοπούς και τους στόχους του, οι οποίοι έχουν καθορίσει ουσιαστικά τη διαμόρφωση της δυναμικής και της εξέλιξής του. Ως εκ τούτου, για την αξιολογική αποτύπωση της εξέλιξης, των σκοπών και των στόχων του ΤΕΑΠΗ έχουμε να παρουσιάσουμε τα ακόλουθα.

Το ΤΕΑΠΗ ιδρύθηκε με βάση το Νόμο 1268/82 (άρθρο 1, παράγραφος 2) καθώς και το Προεδρικό Διάταγμα 320/83 (άρθρο 2)· λειτούργησε για πρώτη φορά με την επωνυμία *Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών* του ΕΚΠΑ, το πανεπιστημιακό έτος 1987-1988 ενώ οι πρώτοι φοιτητές/τριες αποφοίτησαν το 1991. Το φθινόπωρο του 1997 μετονομάστηκε σε *Τμήμα Εκπαίδευσης και Αγωγής στην Προσχολική Ηλικία* (ΤΕΑΠΗ).

Το ζήτημα της επωνυμίας του Τμήματος συνδέεται τόσο με τη γενικότερη εκπαιδευτική πολιτική όσο και με την πολιτική του Πανεπιστημίου για την οργάνωση των Επιστημών της Εκπαίδευσης και Αγωγής. Ως εκ τούτου, εκτιμούμε ότι ο όρος «Προσχολική Ηλικία» τείνει να είναι ανεπίκαιρος πολιτικά (μετά την ένταξη των Νηπιαγωγείων στο πλαίσιο της υποχρεωτικής εκπαίδευσης) αλλά και αδόκιμος επιστημονικά (με βάση την τρέχουσα ενιαία προσέγγιση της «προσχολικής» και «πρώτης σχολικής» ηλικίας ως «πρωτοσχολικής»). Η επωνυμία του Τμήματος επομένως αποτελεί ένα θέμα προβληματισμού. Ο προβληματισμός αυτός έχει σήμερα

μετατοπιστεί χρονικά, μετά τη δημιουργία στο Πανεπιστήμιο Αθηνών Σχολής Επιστημών της Αγωγής (School of Education), στην οποία εντάχθηκε το Τμήμα μας.

Έτσι, η ουσιαστική εξέλιξη του Τμήματος σχετίζεται με το γενικότερο πλαίσιο ίδρυσης των Παιδαγωγικών Τμημάτων αλλά και με τη δυναμική της γενικότερης κρίσης και των θεσμικών επιλογών της ελληνικής Πολιτείας. Συγκεκριμένα, η εκπαίδευση των νηπιαγωγών και των δασκάλων του δημοτικού σχολείου παρέχονταν μέχρι και τη δεκαετία του 1980 σε ανώτερες σχολές διετούς φοίτησης, δηλαδή τις Σχολές Νηπιαγωγών και τις Παιδαγωγικές Ακαδημίες· σχολές με προγράμματα σπουδών που όριζε αυστηρά το Υπουργείο Παιδείας και κυρίαρχο προσανατολισμό, αυτόν των επαγγελματικών σπουδών. Η νομοθετική ρύθμιση του 1982 παρέπεμπε σε ένα είδος «αναβάθμισης» των επαγγελματικών σπουδών αλλά ταυτόχρονα και σε μια ουσιαστική αναδόμηση του περιεχομένου τους σε επιστημονική κατεύθυνση. Η αποστολή των νέων Πανεπιστημιακών Τμημάτων οριζόταν από το νόμο ως εξής: **(α) να καλλιεργούν και να προάγουν τις παιδαγωγικές επιστήμες μέσω της ακαδημαϊκής και εφαρμοσμένης διδασκαλίας και έρευνας, (β) να παρέχουν στους/στις πτυχιούχους τους τα απαραίτητα εφόδια που θα εξασφαλίζουν την άρτια κατάρτισή τους για την επιστημονική και επαγγελματική τους δραστηριότητα, (γ) να συμβάλλουν στην εξύψωση του επιπέδου και στην κάλυψη των αυξανόμενων αναγκών της εκπαίδευσης σε ζητήματα παιδαγωγικής, (δ) να συμβάλλουν στην αντιμετώπιση και επίλυση παιδαγωγικών προβλημάτων γενικότερα.** Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι τα παραπάνω οδηγούσαν το νεοσύστατο Τμήμα σε μια δυναμική μετάβαση από ένα πλαίσιο σπουδών με επαγγελματικό προσανατολισμό προς σπουδές σχετικές με τις Επιστήμες της Εκπαίδευσης και της Αγωγής.

Τη μετάβαση προς αυτή τη νέα μορφή σπουδών στις Επιστήμες της Εκπαίδευσης και της Αγωγής θεωρούμε ότι το Τμήμα την πραγματοποίησε με επιτυχία, εξελίσσοντας και ισορροπώντας τα προγράμματα σπουδών του, καθώς και την επιστημονική του παραγωγή με σκοπό να εξυπηρετήσει και τις δύο πλευρές της φυσιογνωμίας του. Την επιτυχία αυτή, εκτιμούμε, ότι αντικατοπτρίζει η αναγνώριση του έργου μας από τον κλάδο των εκπαιδευτικών, η αναβάθμιση της κοινωνικής αποδοχής και εκτίμησης του γνωστικού μας πεδίου (που εν μέρει αντικατοπτρίζεται στη σημαντική άνοδο της βάσης για την εισαγωγή των υποψηφίων φοιτητών στο Τμήμα) και η σταδιακή άρση της αμφισβήτησης για την «επιστημοσύνη» του αντικειμένου μας από το παραδοσιακό περιβάλλον του Πανεπιστημίου. Η Πανεπιστημιακή κοινότητα, πρέπει να σημειωθεί ότι, αντιμετώπισε τουλάχιστον αρχικά με καχυποψία και αρνητική διάθεση (ρητή και άρρητη) την ένταξη των Επιστημών της Εκπαίδευσης και της Αγωγής στους κόλπους της. Το γεγονός ότι η άρση αυτής της αρνητικής διάθεσης προχωρά πια στις μέρες μας ικανοποιητικά, συνδυάζεται, με τη νομοθέτηση του Πιστοποιητικού Παιδαγωγικής και Εκπαιδευτικής Επάρκειας για εκπαιδευτικούς με πτυχία θετικών, κοινωνικών ή άλλων ανθρωπιστικών επιστημών, με την αναγνώριση της Γενικής Εκπαίδευσης ως ισχυρού μηχανισμού κοινωνικής και οικονομικής παρέμβασης στο πλαίσιο της «ανταγωνιστικής κοινωνίας της γνώσης», καθώς και με την αναβάθμιση των Επιστημών της Εκπαίδευσης σε διεθνές επίπεδο. Οι παράγοντες

αυτοί βάζουν ταυτόχρονα και ζητήματα νέας προσαρμογής των Προγραμμάτων Σπουδών στην προοπτική της εξέλιξης και της βιωσιμότητας του Τμήματος, που θα συζητήσουμε σε επόμενο κεφάλαιο.

Στη μέχρι το ακαδημαϊκό έτος 2011-12 εξέλιξη συνέβαλαν αποφασιστικά τα μέλη ΔΕΠ του Τμήματος, τα οποία πέτυχαν να καλύψουν επαρκώς τόσο την επαγγελματική του φυσιογνωμία, με αντικείμενα ειδίκευσης στην εφαρμοσμένη παιδαγωγική και τη διδακτική ποικίλων γνωστικών αντικειμένων, όσο και τη θεωρία και έρευνα σε διάφορα πεδία των κοινωνικών, ανθρωπιστικών αλλά και θετικών επιστημών, εστιάζοντας τα ιδιαίτερα ενδιαφέροντά τους στο πεδίο της εκπαίδευσης και της αγωγής.

Την επιτυχία μας αυτή ελπίζουμε ότι καταφέραμε να την αποτυπώσουμε στα αξιολογικά δεδομένα που περιλαμβάνονται στις δύο προηγούμενες εκθέσεις ΕΑ, καθώς και σε αυτά που αναρτήσαμε στη βάση της ΜΟΔΠ-ΕΚΠΑ για το έτος 2011-12. Στο σημείο αυτό θα θέλαμε ενδεικτικά (και για την πορεία του Τμήματος από την ίδρυσή του μέχρι την έναρξη των θεσμικών μεταβολών του Νόμου 4009/2011) να επισημάνουμε ότι το Τμήμα μας λειτούργησε ήδη από το 1994 το πρώτο διακρατικό και διατμηματικό-διαπανεπιστημιακό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών (ΠΜΣ), το «Εκπαίδευση και Ανθρώπινα Δικαιώματα»¹, σε συνεργασία με το Πανεπιστήμιο του Λονδίνου, για το οποίο έχει μέχρι σήμερα (για 20 περίπου χρόνια) και την κύρια ευθύνη. Συμμετείχε επιπλέον και σε άλλα τέσσερα ΠΜΣ (ως επισπεύδον Τμήμα για τα τρία απ' αυτά) ενώ ταυτόχρονα υποστήριζε το Πρόγραμμα Σπουδών της διετούς μετεκπαίδευσης του Διδασκαλείου Νηπιαγωγών Αθηνών².

Το ΤΕΑΠΗ, βέβαια, ήταν ένα από τα πανεπιστημιακά τμήματα με προνόμιο να προσφέρει πτυχίο με επαγγελματική προοπτική και δυνατότητες σύντομης χρονικά επαγγελματικής αποκατάστασης. Ως αποτέλεσμα (και σε συνδυασμό με το γεγονός ότι είναι Τμήμα «κεντρικού» Πανεπιστημίου), επιλέγονταν από υποψηφίους που πετύχαιναν υψηλές βαθμολογίες στις Πανελλήνιες εισαγωγικές εξετάσεις. Ταυτόχρονα, αποτελούσε πάντα πρώτη προτίμηση για σημαντικό αριθμό (κυρίως) φοιτητριών. Επιλέγονταν επίσης συχνά από σημαντικό αριθμό υποψηφίων στις κατατακτήριες εξετάσεις για δεύτερο πτυχίο³.

Ο συνδυασμός αυτός θα μπορούσε να "δώσει φτερά" στο Τμήμα μας (ιδιαίτερα μια περίοδο όπου διεθνώς η *προσχολική ηλικία* τείνει να αντιμετωπίζεται ενιαία με την *πρώτη σχολική* και η εκπαίδευση των παιδιών είναι ή τείνει να γίνει υποχρεωτική), αν μια ποικιλία από παράγοντες (που αποτυπώνονται στην αναθεωρημένη για το 2010-11 έκθεση ΕΑ) δεν δυσχέραιναν το διδακτικό και επιστημονικό μας έργο.

Στους παράγοντες αυτούς, όμως, πρέπει σήμερα να προστεθεί η οικονομική κρίση, η οποία:

---

¹ ΠΜΣ που οδήγησε μετά από μια επιτυχή συνεργασία και στο πρώτο ΚΟΙΝΟ (Joint) ΠΜΣ του Πανεπιστημίου Αθηνών με ένα από τα σημαντικότερα πανεπιστήμια που εξειδικεύονται στο αντικείμενο των Επιστημών της Εκπαίδευσης, το ΙΟΕ του Πανεπιστημίου του Λονδίνου.

² Η λειτουργία του Διδασκαλείου Νηπιαγωγών αναθεωρείται εδώ και δύο χρόνια από το Υπουργείο, και για τις προοπτικές του το Τμήμα έχει ήδη υποβάλλει επεξεργασμένες προτάσεις.

³ Τα τελευταία χρόνια υποβάλλουν αίτηση για συμμετοχή στις κατατακτήριες εξετάσεις του ΤΕΑΠΗ 300 περίπου υποψήφιοι και μετέχουν ουσιαστικά σ' αυτές γύρω στους 150-200. Αυτό σημαίνει ότι πραγματική η αναλογία εισερχομένων / υποψηφίων είναι της τάξης μέχρι και 1/20.

- α) δείχνει να μηδενίζει τη ζήτηση εργαζομένων στον τομέα της δημόσιας, τουλάχιστον, πρωτοσχολικής εκπαίδευσης,
- β) έχει μηδενίσει την ανανέωση του προσωπικού (επιστημονικού, διδακτικού και διοικητικού) του Τμήματος,
- γ) απειλεί μέσω της πολιτικής των διαθεσιμοτήτων και απολύσεων να μειώσει δραματικά και επιπλέον το διοικητικό προσωπικό,
- δ) έχει μειώσει επίσης δραματικά την οικονομική στήριξη του Πανεπιστημίου και του Τμήματος από την Πολιτεία,
- ε) έχει αφήσει να διαφανεί μια προσπάθεια μετατόπισης του κρατικού ενδιαφέροντος από τη στήριξη της δημόσιας Ανώτατης Εκπαίδευσης προς όφελος της ιδιωτικής,
- στ) έχει δημιουργήσει μέσω της προσπάθειας θεσμικής διαχείρισης των παραπάνω προβλημάτων ένα θολό νομικό τοπίο, το οποίο ξεκίνησε με τον νόμο 4009/2011 και τη συζήτησή του από το 2009-10, συνεχίστηκε με τις μεταβολές του (μια το 2012, μια το 2013), καθώς και το σχέδιο ΑΘΗΝΑ και θα συνεχιστεί μέχρι τουλάχιστον τον Νοέμβριο του 2013 (αναθεωρημένο όριο εφαρμογής όλων των σχετικών Νόμων): ένα τοπίο που δυσχεραίνει τη λήψη αποφάσεων και καθιστά χρονοβόρα την εφαρμογή τους.

Διαχειριζόμενο τα παραπάνω πλεονεκτήματα αλλά κυρίως εμπόδια, το ΤΕΑΠΗ προσπαθεί να εκπληρώνει τους φιλόδοξους στόχους του, που απορρέουν από τον Νόμο της ίδρυσής του και ταυτόχρονα να αναπροσαρμόζει κάποιους απ' αυτούς, ώστε να μπορέσει να "επιβιώσει" χωρίς "εκπτώσεις" στην κεντρική αποστολή του (δες σελ. 9). Συγκεκριμένα, μέχρι τώρα και όπως ελπίζουμε ότι θα φανεί στα επόμενα κεφάλαια της παρούσας έκθεσης, το ΤΕΑΠΗ:

- α) άλλαξε ριζικά το πρόγραμμα προπτυχιακών σπουδών, αυξάνοντας το διδακτικό έργο των μελών του, έτσι ώστε να μπορέσει να αντισταθμίσει τη μείωση του προσωπικού, η οποία θα συνεχιστεί λόγω των συνταξιοδοτήσεων μέχρι τουλάχιστον το 2020 (στη βάση μιας ρεαλιστικής εκτίμησης των οικονομικών συνθηκών της χώρας),**
- β) προσπαθεί να διατηρήσει ποιοτικά υψηλή και ποσοτικά επαρκή την έρευνα και τη διδασκαλία της ποικιλίας των γνωστικών αντικειμένων που απαιτούνται, με βάση τις διεθνείς τάσεις, για τη "θεραπεία" των επιστημών της εκπαίδευσης και της αγωγής,**
- γ) αναβαθμίζει το σκέλος των προπτυχιακών σπουδών που αφορά την επιστημονική έρευνα και στο επίπεδο των ακαδημαϊκών προπτυχιακών σπουδών αλλά και σε αυτό των Πρακτικών Ασκήσεων, θεωρώντας ότι το σκέλος της εκπαιδευτικής έρευνας και μεθοδολογίας θα προσφέρει συγκριτικά πλεονεκτήματα στους αποφοίτους μας, έναντι αυτών της ιδιωτικής ανώτατης εκπαίδευσης, που στο πλαίσιο του ανταγωνισμού εκτιμάται ότι προσανατολίζεται προς τις επαγγελματικές σπουδές στο χώρο,**
- δ) επιχειρεί να συνδεθεί με διάφορους τρόπους με την ιδιωτική αγορά εργασίας για να φροντίσει το επαγγελματικό μέλλον των αποφοίτων μας,**

ε) προωθεί στο εσωτερικό του διεπιστημονικές προσεγγίσεις και συνεργασίες στη διδασκαλία και την έρευνα, ώστε να αναβαθμίσει το προφίλ των αποφοίτων και στην κατεύθυνση της ανάπτυξης δεξιοτήτων (δημιουργικότητας, καινοτομίας, δια βίου μάθησης κλπ),

στ) στηρίζει εσωτερικά ερευνητικά προγράμματα με χρηματοδότηση του ΕΛΚΕ-ΕΚΠΑ, στα οποία συμμετέχουν και φοιτητές, με στόχο την αναβάθμιση της συνοχής του πεδίου των επιστημών της εκπαίδευσης και αγωγής,

ζ) εμπλέκει μέσω της διδασκαλίας και της έρευνας τους προπτυχιακούς φοιτητές σε δράσεις ανοιχτές προς την κοινότητα, υιοθετώντας τη διεθνή τάση της σύνδεσης του Πανεπιστημίου με την κοινωνία,

η) επεξεργάζεται προτάσεις σύμπραξης με το Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης (ΠΤΔΕ) με το οποίο το ΤΕΑΠΗ συγκροτεί πλέον τη Σχολή Επιστημών της Αγωγής του ΕΚΠΑ, η οποία δεν έχει λειτουργήσει ακόμη αλλά αναμένεται μέσα στον Σεπτέμβριο του 2013 να συγκροτήσει τα όργανά της.

θ) προσπαθεί να δημοσιοποιήσει ευρύτερα το έργο του, χρησιμοποιώντας πέρα από τις κλασικές για τον επιστημονικό χώρο μεθόδους επικοινωνίας και αυτές που υποστηρίζονται από τις νέες τεχνολογίες· σε κάθε περίπτωση προσπαθεί να μην υποβαθμίζει το ποιοτικό/ αισθητικό σκέλος της επικοινωνίας, σκέλος που θεωρεί ιδιαίτερα σημαντικό για τις επιστήμες της εκπαίδευσης και της αγωγής.

ι) υποστηρίζει μεγάλα ερευνητικά προγράμματα, όπως το Πρόγραμμα Εκπαίδευσης των Παιδιών της Μουσουλμανικής Μειονότητας της Θράκης ή Προγράμματα Αξιολόγησης της Εκπαίδευσης (μέσω του ερευνητικού κέντρου της ΙΕΑ), με τα οποία παρεμβαίνει στην Ελληνική εκπαιδευτική πραγματικότητα.

Η παρούσα έκθεση ΕΑ προσπαθεί να "φωτίσει" την παραπάνω διαχείριση. Με τη λογική αυτή δύσκολα θα μπορέσει να χρησιμοποιηθεί για να μας κατατάξει γενικά και να μας συγκρίνει ποσοτικά με άλλα ομοειδή ή μη Πανεπιστημιακά Τμήματα. Μια τέτοια σύγκριση μπορεί να γίνει μόνο σε επιμέρους σκέλη της δραστηριότητας του Τμήματος (και έχει γίνει σε κάποιες περιπτώσεις μέσω της επιστημονικής αρθρογραφίας). Εδώ, κρατάμε μια μικρή επιφύλαξη ως προς τη σκοπιμότητα αυτών των συγκρίσεων που εκτιμούμε ότι μπορούν να καλλιεργήσουν "διακρίσεις", οι οποίες ενώ σήμερα φαίνεται να έχουν αποδυναμωθεί στο χώρο της υποχρεωτικής εκπαίδευσης εμφανίζονται με ένταση στο διεθνές πλαίσιο των ανώτερων και ανώτατων σπουδών. Οι "διακρίσεις" αυτές μπορούν να χρησιμοποιηθούν με διάφορους τρόπους και να αποδυναμώσουν το διαμορφωτικό περιεχόμενο και την ανάλογη χρήση της αξιολόγησης.

Η έκθεσή μας φιλοδοξούμε να αποτελέσει ένα δείγμα γραφής ποιοτικής-διαμορφωτικής αξιολόγησης πανεπιστημιακών μονάδων που υπηρετούν Επιστήμες του Ανθρώπου. Το αποτέλεσμα ομολογούμε ότι εξακολουθεί να μη μας ικανοποιεί πλήρως από επιστημονική άποψη και θεωρούμε ότι μπορούμε και πρέπει να το βελτιώσουμε.

2.4. Διοίκηση του Τμήματος

Το ΤΕΑΠΗ στη μεταβατική περίοδο 2010-11, 11-12 και 12-13 λειτούργησε ως ανεξάρτητο Τμήμα του ΕΚΠΑ και διοικήθηκε (και εξακολουθεί να διοικείται) με τα βασικά όργανα διοίκησης που όριζε ο Νόμος πριν την ψήφιση του 4009/11 και τη δημοσίευση του ΦΕΚ, Α.124/2013 με το οποίο εντάχθηκε στη Σχολή Επιστημών της Αγωγής. Διοικήθηκε δηλαδή σε όλα τα επίπεδα λειτουργίας (προπτυχιακές και μεταπτυχιακές σπουδές, προσλήψεις και εξέλιξη μελών διδακτικού, επιστημονικού και βοηθητικού προσωπικού, επιστημονική και κοινωνική/ παρεμβατική δραστηριότητα κ.ο.κ.) με βάση τις αποφασιστικές αρμοδιότητες της *Γενικής Συνέλευσης*, στην οποία μέχρι του τέλους του 2012 συμμετείχαν ουσιαστικά και οι φοιτητές, τις εκτελεστικές του *Προέδρου*, που μέχρι σήμερα έχει και τα καθήκοντα που θα αναλάβει από τον Σεπτέμβριο του 2013 ο Κοσμήτορας της Σχολής και τις διαχειριστικές της *Γραμματείας*, που είναι αμφίβολο για το πως θα λειτουργήσει στο πλαίσιο της Σχολής, αφού η ύπαρξη και οι αρμοδιότητές της θα καθοριστούν θεσμικά από τον Οργανισμό και τον Εσωτερικό Κανονισμό του Πανεπιστημίου (που δεν έχουν ακόμη εκδοθεί) και θα προσαρμοστούν αντικειμενικά στο υπαρκτό διοικητικό προσωπικό που μέρος του απειλείται σήμερα από διαθεσιμότητες, κινητικότητες και απολύσεις.

Έτσι, μετά τον Σεπτέμβριο του 2013 τα όργανα διοίκησης και οι αρμοδιότητές τους αλλάζουν ριζικά. Σύμφωνα με τους νέους Νόμους τα όργανα διοίκησης του ΤΕΑΠΗ είναι ο/η Πρόεδρος και η Συνέλευση. Ο/Η Πρόεδρος του Τμήματος εκλέγεται από τους Καθηγητές και τους υπηρετούντες Λέκτορες του Τμήματος (μέλη ΔΕΠ), έχει διετή θητεία και τις ακόλουθες αρμοδιότητες: α) συγκαλεί τη συνέλευση, καταρτίζει την ημερήσια διάταξη, ορίζει ως εισηγητή των θεμάτων μέλος της συνέλευσης, προεδρεύει των εργασιών της και εισηγείται τα θέματα για τα οποία δεν έχει οριστεί ως εισηγητής άλλο μέλος της συνέλευσης, β) μεριμνά για την εφαρμογή του προγράμματος σπουδών, των εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων και του Εσωτερικού Κανονισμού, γ) συγκροτεί επιτροπές για τη μελέτη ή διεκπεραίωση συγκεκριμένων θεμάτων της αρμοδιότητας του τμήματος, δ) διαβιβάζει στην κοσμητεία τις απόψεις της συνέλευσης και ε) συντάσσει ετήσια έκθεση δραστηριοτήτων του τμήματος και τη διαβιβάζει στην κοσμητεία. Ο/Η Πρόεδρος του Τμήματος, σε περίπτωση απουσίας ή κωλύματός του, αναπληρώνεται από καθηγητή, πρώτης βαθμίδας ή αναπληρωτή καθηγητή, που ορίζεται με απόφασή του (δεν ισχύει πλέον η εκλογή Αναπληρωτή Προέδρου).

Η Συνέλευση του Τμήματος αποτελείται από τους Καθηγητές και τους υπηρετούντες Λέκτορες, έναν εκπρόσωπο, ανά κατηγορία, των μελών του Ειδικού Εκπαιδευτικού Προσωπικού (ΕΕΠ), των μελών του Εργαστηριακού Διδακτικού Προσωπικού (ΕΔΠ) και των μελών του Ειδικού Τεχνικού Εργαστηριακού Προσωπικού (ΕΤΕΠ), καθώς και δύο εκπροσώπους των φοιτητών (έναν προπτυχιακό και έναν μεταπτυχιακό φοιτητή). Η Συνέλευση του Τμήματος έχει τις ακόλουθες αρμοδιότητες: α) την εκλογή του Προέδρου του Τμήματος, β) την εφαρμογή του προγράμματος σπουδών και τη συνεχή βελτίωση της μάθησης σε αυτό, γ) τον ορισμό των διδασκόντων των

μαθημάτων του προγράμματος σπουδών, δ) την επιλογή και έγκριση των συγγραμμάτων για κάθε μάθημα του προγράμματος σπουδών, ε) τη διατύπωση γνώμης προς την Κοσμητεία για τρόπους βελτίωσης του προγράμματος σπουδών, στ) τη συγκρότηση ομάδων για την εσωτερική αξιολόγηση του προγράμματος σπουδών, ζ) την εισήγηση προς την Κοσμητεία για την προκήρυξη θέσεων καθηγητών και η) την εισήγηση προς την Κοσμητεία της σχολής για την ίδρυση προγραμμάτων σπουδών δεύτερου και τρίτου κύκλου.

Η αμέσως ανώτερη του Τμήματος διοικητική μονάδα του Πανεπιστημίου είναι η Σχολή. Το ΤΕΑΠΗ θα υπάγεται ουσιαστικά από τον Σεπτέμβριο του 2013 στην ήδη ιδρυμένη Σχολή Επιστημών της Αγωγής, της οποίας τα όργανα διοίκησης είναι ο Κοσμήτορας, η Κοσμητεία και η Γενική Συνέλευση. Το ΤΕΑΠΗ μετέχει στην Κοσμητεία δια του/της Προέδρου του και στη Γενική Συνέλευση της Σχολής δια των Καθηγητών και υπηρετούντων Λεκτόρων του Τμήματος.

Οι κεντρικές μονάδες διοίκησης του Πανεπιστημίου είναι η Σύγκλητος, στην οποία το ΤΕΑΠΗ μετέχει (και θα μετέχει και μετά τον Σεπτέμβριο, μιας και η Σχολή θα έχει δύο μόνο Τμήματα) διά του/της Προέδρου του και το Συμβούλιο Ιδρύματος.

Με βάση αυτό το τοπίο της διοικητικής αλλαγής μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι:

α) οι μόνες αποφασιστικές αρμοδιότητες που παραμένουν σε επίπεδο διοίκησης του Τμήματος αφορούν το εκπαιδευτικό του έργο, κυρίως το προπτυχιακό και δευτερευόντως το μεταπτυχιακό,

β) η διαχείριση της εξέλιξης του Τμήματος σε ότι αφορά το προσωπικό του και τη χρηματοδότησή του (παράγοντες που επηρεάζουν άμεσα και τις σπουδές και την επιστημονική φυσιογνωμία του) περνούν ουσιαστικά στις αρμοδιότητες της Σχολής (του Κοσμήτορα και της Κοσμητείας),

γ) το ισχυρό όργανο διοίκησης του ΤΕΑΠΗ από τον Σεπτέμβριο του 2013 και μετά θα είναι ο/η Πρόεδρος, μιας και αυτός/η πέρα από τις αρμοδιότητες που ασκεί στο πλαίσιο της Συνέλευσης του Τμήματος μετέχει στην τριμελή Κοσμητεία της Σχολής, καθώς και στην ολιγομελή πλέον Σύγκλητο του Ιδρύματος (στη σύνθεσή της μετέχουν οι Κοσμήτορες και δύο Πρόεδροι Τμημάτων από κάθε μια από τις 8 Σχολές του Πανεπιστημίου).

Τις διαπιστώσεις αυτές λάβαμε σοβαρά υπόψη στη διοίκηση του ΤΕΑΠΗ κατά τις ακαδημαϊκές χρονιές 2011-12 και 2012-13.

2.4.1. Επιτροπές

Στο ΤΕΑΠΗ λειτούργησαν με αυξανόμενη ένταση από το 2011-12 προς το 2012-13 και με μεγάλο φόρτο εργασίας, οι παρακάτω επιτροπές:

α) *Επιτροπή Προγράμματος Σπουδών*: η επιτροπή μελέτησε και εκπόνησε το νέο Πρόγραμμα Προπτυχιακών Σπουδών (ΠΠΣ), το συζήτησε στις Γενικές Συνελεύσεις του Τμήματος (ΓΣΤ) αλλά και κατ' ιδίαν με τους διδάσκοντες, μελέτησε τα τεχνικά προβλήματα της εφαρμογής του (τα εντόπισε και τα έλυσε σε συνεργασία με τη Γραμματεία και την υπηρεσία λειτουργίας και διαχείρισης δικτύου του

Πανεπιστημίου) παρακολούθησε την εφαρμογή του και ετοίμασε το ΠΠΣ του 2013-14 (το οποίο εγκρίθηκε από τη ΓΣΤ).

β) *ΟΜΕΑ*: ασχολήθηκε με την εσωτερική αξιολόγηση του Τμήματος. Ασχολήθηκε με έμφαση στην αξιολόγηση του διδακτικού έργου, όπου λόγω του γνωστικού αντικείμενου που υπηρετεί το Τμήμα θεωρεί ότι έχει βαρύνοντα λόγο. Στο πλαίσιο αυτό χρηματοδότησε μέσω των ερευνητικών προγραμμάτων του Τμήματος τη μελέτη της αξιολόγησης του διδακτικού έργου των ΑΕΙ διεθνώς, με προσωπική εργασία παρήγαγε και εφάρμοσε πιλοτικά ερωτηματολόγια και μεθόδους αξιολόγησης βασισμένα στη διεθνή εμπειρία και διακίνησε τα αποτελέσματα και τα προϊόντα στη ΜΟΔΙΠ-ΕΚΠΑ, στην ΑΔΙΠ, καθώς και μέσω του διαδικτύου.

γ) *Επιτροπή δημοσιότητας και επικοινωνίας του ΤΕΑΠΗ (επιτροπή για την ανάπτυξη της ιστοσελίδας και του Οδηγού Σπουδών)*: η επιτροπή προέκυψε ως ανάγκη της κάλυψης των ελλειμμάτων που προηγούμενες εσωτερικές αξιολογήσεις είχαν εντοπίσει στο θέμα της δημοσιότητας του Τμήματος. Μέσω των ερευνητικών προγραμμάτων του Τμήματος, χρηματοδότησε την τεχνική υποστήριξη της εκβάθρων ανανέωσης της ιστοσελίδας του, και με προσωπική εργασία φρόντισε την αισθητική και τη λειτουργικότητά της. Με προσωπική επίσης εργασία συνέταξε, σελιδοποίησε και εξέδωσε αναβαθμισμένο οδηγό σπουδών. Τη δραστηριότητά της αυτή συνεχίζει και για το ερχόμενο ακαδημαϊκό έτος.

δ) *Διοικούσες επιτροπές των 4 ΠΜΣ των οποίων το Τμήμα έχει την εποπτεία*: παρήγαγαν σημαντικό έργο, τα αποτελέσματα του οποίου φαίνονται από τη λειτουργία και την ανάπτυξη των σχετικών ΠΜΣ.

ε) *Επιτροπή κτηριακού*: η επιτροπή διαχειρίστηκε και εξακολουθεί να διαχειρίζεται το ακανθώδες ζήτημα της στέγασης, αναβάθμισης και συντήρησης των υποδομών του Τμήματος, μέσα σε συνθήκες ασφυκτικής υποχρηματοδότησης, νομικών κωλυμάτων και αναγκών άμεσης μεταστέγασης εγκαταστάσεων που στεγάζονται σε ενοικιαζόμενα από το Πανεπιστήμιο κτήρια. Η επιτροπή μέχρι στιγμής πέτυχε την μετεγκατάσταση των υποδομών του Τμήματος που στεγάζονταν στην οδό Χερσώνος, καθώς και την εξασφάλιση (με απόφαση της Συγκλήτου) ενός ακόμη κτηρίου στην οδό Σταδίου, όπου θα μεταστεγαστεί μέρος των εγκαταστάσεων που στεγάζονται στα κτήρια της οδού Ιπποκράτους.

Πέρα από αυτές τις επιτροπές λειτούργησαν πλήθος άλλων επιτροπών που προβλέπονται από τους Νόμους ή και ορίστηκαν από τη ΓΣΤ και επιτέλεσαν πιο περιορισμένο αλλά εξίσου σημαντικό έργο: επιτροπή κατατακτηρίων εξετάσεων, επιτροπές μειοδοτικών διαγωνισμών και παραλαβής υλικών, επιτροπή βιβλιοθήκης, επιτροπές ελέγχου δικαιολογητικών για τις μεταγραφές φοιτητών (που παρά τη γενική απαγόρευση του Νόμου, επιμέρους επόμενα διατάγματα τις επιτρέπουν για κάποιες κατηγορίες), επιτροπή εξομοίωσης πτυχίων κ.ο.κ.

Προβλήματα στη λειτουργία των επιτροπών προκαλεί ο μικρός αριθμός μελών ΔΕΠ του Τμήματος που καλούνται να τις στελεχώσουν, επιβαρυνόμενα υπέρμετρα με τα σχετικά διοικητικά αλλά και αναπτυξιακά καθήκοντα. Τα προβλήματα αυτά που εμφανίζονταν συνήθως στα αποτελέσματα με τη μορφή χρονικής καθυστέρησης στη

σύνταξη των προτάσεων για τα ζητήματα που οι επιτροπές αναλάμβαναν να διερευνήσουν και να εισηγηθούν, σε συνδυασμό με το κριτικό πνεύμα που από παράδοση επικρατεί στη ΓΣΤ τείνουν να εξαφανιστούν. Ο παράγοντας που φαίνεται να λειτουργεί εδώ είναι αυτός της γενικότερης αίσθησης ότι "δεν υπάρχει χρόνος", ότι το θεσμικό σύστημα λειτουργίας της ανώτατης εκπαίδευσης "τρέμει" και ότι πρέπει όλοι να βοηθήσουμε παρεμβαίνοντας και όχι απλά ακολουθώντας τους Νόμους.

Επιπλέον τα προβλήματα αυτά το Τμήμα προσπαθεί να τα επιλύσει συγκροτώντας κατά το δυνατόν ολιγομελείς επιτροπές (π.χ. των δύο μελών ΔΕΠ), τουλάχιστον για τα ζητήματα διεκπεραίωσης. Με τον τρόπο αυτό αποφεύγει την διάσπαση του ενδιαφέροντος των μελών των επιτροπών σε περισσότερα από ένα ζητήματα την ίδια χρονική περίοδο και επιταχύνει την παραγωγή αποτελέσματος, διευκολύνοντας μέσω του μικρού αριθμού τη συνεννόηση των μελών.

2.4.2. Κανονισμοί

Το ΤΕΑΠΗ εφαρμόζει τις αποφάσεις των Γενικών του Συνελεύσεων, οι οποίες ως προς τις διδακτικές του λειτουργίες καταγράφονται στον Οδηγό Σπουδών που εκδίδεται κάθε ακαδημαϊκή χρονιά. Διοικητικά, το Τμήμα ακολουθεί τους εσωτερικούς κανονισμούς του ΕΚΠΑ. Τέλος, οι αποφάσεις των Γενικών Συνελεύσεων του Τμήματος συγκροτούν ένα σώμα «άτυπων κανονισμών», που λειτουργεί στο εσωτερικό του ΤΕΑΠΗ με τη μορφή «εθιμικού δικαίου» και επί της ουσίας αναθεωρείται μόνο μετά από νέα τεκμηριωμένη απόφαση της Γενικής Συνέλευσης. Το τελευταίο αυτό χαρακτηριστικό, αν και άτυπο, είναι εξαιρετικά λειτουργικό και «παιδαγωγικό», στην κατεύθυνση της διατήρησης υψηλού ακαδημαϊκού ήθους· ήθους, που το Τμήμα θεωρεί ότι αποτελεί την ισχυρότερη ασπίδα προστασίας της λειτουργίας του, με δεδομένη την πολυδιάσπαση και τον κατακερματισμό του νομικού πλαισίου που διέπει τη λειτουργία του.

Παρόλα αυτά, θα πρέπει να επισημάνουμε ότι η απουσία συγκεκριμένου Εσωτερικού Κανονισμού, καθώς και Οργανισμού του Ιδρύματος δημιουργεί προβλήματα στις αποφάσεις. Προβλήματα που λύνονται με τον μάλλον αδόκιμο και χρονοβόρο τρόπο των "ερωτήσεων" προς τους νομικούς συμβούλους του Πανεπιστημίου.

2.4.3. Τομείς

Το ΤΕΑΠΗ είναι το μόνο Τμήμα του ΕΚΠΑ στο οποίο δεν λειτουργούν ακόμη Τομείς. Η απουσία τομέων έχει προκύψει καταρχήν από το μικρό αριθμό μελών ΔΕΠ που κατά κανόνα διέθετε το Τμήμα και τον μεγάλο αριθμό διαφορετικών γνωστικών περιοχών που εκ του αντικειμένου του θεράπευε. Η κατάσταση αυτή είχε θεωρηθεί ελλειμματική το 2009-10, όταν το ΤΕΑΠΗ είχε κατορθώσει με μετακινήσεις μελών ΔΕΠ από άλλα Πανεπιστήμια (6 τον αριθμό) να φτάσει τα 28 ενεργά μέλη ΔΕΠ. Τότε είχαν γίνει και συγκεκριμένες προτάσεις για την ίδρυση τομέων.

Τα γεγονότα όμως μας πρόλαβαν. Μετά την απαγόρευση των προσλήψεων και λόγω των συνταξιοδοτήσεων ο αριθμός των μελών ΔΕΠ έχει πέσει στα 25 και αναμένεται μετά την επόμενη χρονιά να πέσει στα 22.

Δεδομένου ότι:

α) η Συνέλευση του Τμήματος με βάση τον νέο Νόμο έχει περιορισμένες αρμοδιότητες,

β) η Συνέλευση με τον αριθμό των 25 (ή και 22) Καθηγητών και υπηρετούντων Λεκτόρων (οι φοιτητές ουσιαστικά εξαιρέθηκαν) είναι ως προς την αριθμητική της σύνθεση λειτουργική,

γ) η ενιαία Συνέλευση βοηθά τη διεπιστημονική επικοινωνία και συνεργασία και

δ) το TEΑΠΗ θα λειτουργεί στο πλαίσιο της νέας Σχολής σε συνεργασία με το ΠΤΔΕ, Τμήμα που έχει ιδρυμένους τομείς,

η συζήτηση για τη δυνατότητα και την ίδρυση τομέων ατόνησε και μετατέθηκε για το ακαδημαϊκό έτος 2013-14, πρώτο έτος λειτουργίας του TEΑΠΗ στο πλαίσιο της Σχολής Επιστημών της Αγωγής. Στο πλαίσιο αυτό θα διαπραγματευτούμε και τις επεξεργασμένες προτάσεις μας.

Συγκεκριμένα, οι επεξεργασίες μας υποδείκνυαν δύο διαφορετικές προοπτικές ανάπτυξης των Τομέων και συνακόλουθα του Τμήματος:

α) Η μία πρόταση "βλέπει" τους Τομείς να αναπτύσσονται σε τρεις κατηγορίες επιστημονικών αντικειμένων: μια που προσεγγίζει το εκπαιδευτικό ζήτημα ψυχολογικά, μια που το αντιμετωπίζει κοινωνιολογικά και μια που προάγει τις παιδαγωγικές και διδακτικές εφαρμογές.

β) Η άλλη πρόταση, που επί της ουσίας είναι πιο λειτουργική αλλά αναμένεται να δημιουργεί πολλά προβλήματα στη σχέση της με το αγκιστρωμένο στις "καθαρές" επιστήμες νομικό πλαίσιο, βλέπει τους Τομείς εστιασμένους σε ζητήματα εκπαιδευτικής έρευνας και εφαρμογής, όπως *Παιδική Ηλικία, Προγράμματα Σπουδών, Επιμόρφωση/ μετεκπαίδευση εκπαιδευτικών, Διδακτικές καινοτομίες κ.ο.κ.*

Είναι για μας προφανές ότι η δεύτερη πρόταση υπηρετεί μια δυναμική εξέλιξη και εξυπηρετεί τις σύγχρονες διεπιστημονικές προσεγγίσεις που επιβάλλει το περιεχόμενο σπουδών και το γενικότερο επιστημονικό αντικείμενο του Τμήματος. Ποιος νομοθέτης/ τεχνοκράτης όμως θα το καταλάβαινε αυτό και δεν θα απαιτούσε τα γνωστικά αντικείμενα των θέσεων διδακτικού και ερευνητικού προσωπικού που προτείνουν οι Τομείς να περιλαμβάνουν τον τίτλο τους;

3. Προγράμματα Σπουδών

3.1. Πρόγραμμα Προπτυχιακών Σπουδών

3.1.1. Ανταπόκριση του Προγράμματος Προπτυχιακών Σπουδών στους στόχους του Τμήματος και τις ανάγκες της κοινωνίας.

Με δεδομένη τη ριζική μεταβολή τόσο του ακαδημαϊκού όσο και του κοινωνικού σκηνικού το ΤΕΑΠΗ εκτίμησε ότι το ΠΠΣ χρειάζεται μια ριζική αναδιάρθρωση. Στην αναδιάρθρωση αυτή προχώρησε την άνοιξη του 2011-12 και το νέο ΠΠΣ εφαρμόστηκε για πρώτη φορά την ακαδημαϊκή χρονιά 2012-13.

Στο νέο ΠΠΣ:

α) για να αντιμετωπιστεί το πρόβλημα που άρχισε να δημιουργεί η ραγδαία μείωση του διδακτικού προσωπικού (παύση διορισμών, συνταξιοδοτήσεις, μηδενισμός πιστώσεων για πρόσληψη διδασκόντων με σύμβαση του Νόμου 407) στον αριθμό των προσφερόμενων μαθημάτων, καθώς και στους αριθμούς των φοιτητών που παρακολουθούν κάθε μάθημα, χωρίς να μειωθεί ο συνολικός αριθμός των πιστωτικών μονάδων (ΠΜ/ ECTS) που προσφέρει το Τμήμα με την απόκτηση πτυχίου, αυξήθηκε ο αριθμός μαθημάτων που προσφέρει ο κάθε διδάσκων από 4 ανά ακαδημαϊκό έτος σε 6 (τρία από δύο ανά εξάμηνο). Η κίνηση αυτή έδινε τη δυνατότητα μιας κατά περίπου 50% αύξησης του αριθμού των μαθημάτων σε μια περίοδο όπου το διδακτικό προσωπικό (συμπεριλαμβανομένων και των διδασκόντων με σύμβαση του Ν. 407) μειωνόταν κατά περίπου 30% για το 2012-13 με προοπτική το 40% το 2014-15.

Η δυνατότητα για προσφορά μεγαλύτερου αριθμού μαθημάτων, που το ΠΠΣ δεν χρειαζόταν, επέτρεψε στο Τμήμα τη μείωση των φοιτητών που παρακολουθούν τουλάχιστον τα υποχρεωτικά μαθήματα, μιας και οι διδάσκοντες συναφής αντικείμενα συμφώνησαν να τα προσφέρουν συνεργαζόμενοι σε περισσότερα από ένα τμήματα φοιτητών ανά μάθημα. Έτσι τα ακροατήρια των υποχρεωτικών μαθημάτων μειώθηκαν από 250 έως 300 φοιτητές ανά μάθημα σε 125-150 (εκεί όπου δημιουργήθηκαν δύο τμήματα), σε 80-100 (εκεί όπου δημιουργήθηκαν τρία τμήματα) αλλά και σε 30-40, σε μαθήματα όπως η Πρακτική Άσκηση του 4ου έτους ή η Θεματική Βδομάδα του 3ου, όπου οι διδάσκοντες συμφώνησαν να συμμετέχουν μαζικά.

Για να αποφύγει το Τμήμα την αύξηση των δηλούμενων ωρών διδασκαλίας του κάθε διδάσκοντα από 6 ανά εξάμηνο σε 9 (με ότι θα σήμαινε μια τέτοια κίνηση στο ευρύτερο εργασιακό πλαίσιο της πανεπιστημιακής κοινότητας), όλα τα μαθήματα προσαρμόστηκαν σε 2ωρες διδασκαλίας, χωρίς να υποβιβαστεί ο αριθμός των ΠΜ/ ECTS που πρόσφεραν. Αυτό, σε ένα σημαντικό αριθμό μαθημάτων έγινε με αύξηση του έργου των φοιτητών (εργασίες, παρουσιάσεις κλπ), καθώς και με προσφορά φροντιστηριακών ωρών διδασκαλίας κατά την κρίση του κάθε διδάσκοντα. Ένας πιο περιορισμένος αριθμός μαθημάτων που οι διδάσκοντες θεώρησαν ότι χρειάζονται αυξημένο αριθμό ωρών διδασκαλίας μετατράπηκε σε 4ωρα (μάθημα Ι και μάθημα ΙΙ), που ενισχύονταν επίσης από ώρες φροντιστηριακών συναντήσεων. Μαθήματα τέλος

με σημαντικό εργαστηριακό περιεχόμενο ή και μαθήματα πρακτικής άσκησης απασχόλησαν με συναντήσεις, διδάσκοντες και φοιτητές, μεγάλο αριθμό ωρών εκτός ωρολογίου προγράμματος.

Η επιλογή αυτή είχε συνολικά θετικά αποτελέσματα κατά τον πρώτο χρόνο της εφαρμογής της: α) Η 2ωρη διδασκαλία μείωσε στην ουσία ελάχιστα τον πραγματικό χρόνο διδασκαλίας των 3ώρων, μιας και οι 2 ώρες εξαντλούν τον πραγματικό χρόνο που μπορεί κάποιος να συμμετέχει ουσιαστικά σε ένα μάθημα και τα 3ωρα με διάλλειμα δεν πρόσφεραν ποτέ στο παρελθόν μεγαλύτερο ουσιαστικό χρόνο διδασκαλίας από 2,5 ώρες. β) Η προσαρμογή του μαθήματος σε 2ωρη διδασκαλία μετέφερε σημαντικό μέρος έργου στους φοιτητές με θετικά μαθησιακά αποτελέσματα (δες αξιολόγηση διδακτικού έργου), μιας και τα υποκείμενα μαθαίνουν κυρίως από αυτά που κάνουν σε αντικείμενα που τα ενδιαφέρουν και ελάχιστα από αυτά που ακούν. γ) Οι διδάσκοντες βρέθηκαν να συνεργάζονται επί της ουσίας της διδασκαλίας, μιας και υποχρεώθηκαν να τροποποιήσουν τις διδακτικές πρακτικές τους για να μπορέσουν να διδάξουν το ίδιο αντικείμενο σε δυο ή περισσότερα διαφορετικά τμήματα φοιτητών. δ) Οι φοιτητές βρέθηκαν να συνεργάζονται μεγαλύτερους χρόνους προσωπικά με τους διδάσκοντες για να μπορέσουν να φέρουν σε πέρας το έργο τους. ε) Οι αίθουσες διδασκαλίας γέμισαν από φοιτητές (πιθανότατα όχι μόνο εξ αιτίας της εντατικοποίησης στην προσωπική δουλειά των φοιτητών που επέφερε η εφαρμογή του νέου ΠΠΣ).

β) Σε ότι αφορά τον αριθμό των ΠΜ/ ECTS που προσφέρει το πτυχίο του ΤΕΑΠΗ αποφασίστηκε (δες συνημμένο: Απόφαση για ECTS_ 2012-13) αυτός να παραμείνει στις 250 (με ελάχιστο αριθμό οριζόμενο από τον Νόμο το 240). Οι 10 παραπάνω ΠΜ/ ECTS προσφέρονταν από το ΠΠΣ του ΤΕΑΠΗ μέσω των υποχρεωτικών μαθημάτων ξένης γλώσσας με έμφαση στην αγγλική ορολογία των επιστημών της Εκπαίδευσης και της Αγωγής. Ένα ξαφνικό "ατύχημα" (συνταξιοδότηση της διδάσκουσας για την οποία ενημέρωσε το Τμήμα τον Σεπτέμβριο του 2012) δημιούργησε στην απόφαση αυτή προβλήματα που επί της ουσίας θα λυθούν την τρέχουσα ακαδημαϊκή χρονιά, ελπίζουμε με τη βοήθεια του Διδασκαλείου Ξένων Γλωσσών του Πανεπιστημίου (μια εκκρεμότητα που φαίνεται στο ΠΠΣ).

γ) Σε ότι αφορά το περιεχόμενο των μαθημάτων του ΠΠΣ, αυτό εμπλουτίστηκε σε κατεύθυνση που να αντισταθμίζει τη διαφαινόμενη τάση αύξησης της απασχόλησης των αποφοίτων μας στην ιδιωτική εκπαίδευση, γεγονός που σημαίνει και αποφοίτους με αυξημένα προσόντα για μια αναβαθμισμένη Δημόσια Εκπαίδευση. Συγκεκριμένα, το ΠΠΣ αύξησε σε 3 (από 2) τα υποχρεωτικά μαθήματα Μεθοδολογίας δημιουργώντας περισσότερα από ένα τμήματα φοιτητών ανά μάθημα και εισήγαγε για πρώτη φορά ένα υποχρεωτικό εξαμηνιαίο μάθημα *Πρακτικής Άσκησης στην Έρευνα*, για τους φοιτητές του 4ου έτους. Ένα υποχρεωτικό μάθημα έρευνας στο πεδίο, που προσφέρεται εναλλακτικά από 10 κατά μέσον όρο διδάσκοντες ανά ακαδημαϊκό έτος. Με τον τρόπο αυτό επιχειρούμε να μεταφέρουμε στην πράξη των απόφοιτων εκπαιδευτικών μας την κεντρική ιδέα ότι η διδασκαλία πρέπει να προσαρμόζεται στη μάθηση και ότι η μάθηση μπορεί και πρέπει να "διαβάζεται" με επιστημονικό τρόπο από τον εκπαιδευτικό. Μια ιδέα που καταστρέφεται από το

"σχολικό κρυφό πρόγραμμα σπουδών" όταν οι φοιτητές μας βρεθούν χωρίς προηγούμενη εμπειρία αυτής της δυναμικής να διδάσκουν στα σχολεία (είτε μέσω μιας χωρίς καθοδήγηση πρακτικής άσκησης, είτε ως εργαζόμενοι).

Στην ίδια κατεύθυνση περιλάβαμε στο ΠΠΣ και αναβαθμίσαμε ένα μάθημα σχετικό με τη Δημιουργικότητα, την Καινοτομία και την Επιχειρηματικότητα. Τα αποτελέσματα μάλιστα αυτού του μαθήματος φάνηκαν σε διαγωνισμό του Πανεπιστημίου, όπου ομάδες φοιτητριών μας κατέλαβαν πρώτες θέσεις.

δ) Συμμετέχουμε σε πρόγραμμα ΕΣΠΑ του Πανεπιστημίου πρακτικής άσκησης των φοιτητριών μας, καθοδηγούμενης από διδάσκοντες του Τμήματος, όπου τα σχολεία υποδοχής είναι και ιδιωτικά. Με τον τρόπο αυτό αναβαθμίζουμε τις σχέσεις του Τμήματος με την ιδιωτική εκπαίδευση. Και στην περιοχή αυτή είχαμε αποτελέσματα: δύο τουλάχιστον τελειόφοιτές μας προσελήφθησαν, όπως μας ενημέρωσαν, στα σχολεία όπου έκαναν την πρακτική τους άσκηση.

ε) Εξακολουθούμε να στηρίζουμε την ενότητα μαθημάτων της Θεματικής Εβδομάδας, μέσω των οποίων οι φοιτήτριές μας (που υποχρεούνται να διαλέξουν και να παρακολουθήσουν επιτυχώς μία), έρχονται σε επαφή με τον επιστημονικό τρόπο επικοινωνίας (γνωρίζουν και συνεργάζονται με εξωτερικούς επιστημονικούς συνεργάτες, αντιμετωπίζουν ένα αντικείμενο ή διεπιστημονικό θέμα με ρυθμούς σεμιναρίων/ συνεδρίων, διαχειρίζονται την πολλαπλή βιβλιογραφία του κλπ). Με την πρακτική αυτών των μαθημάτων στοχεύουμε και στην αναβάθμιση και της ικανότητας δια βίου μάθησης των φοιτητριών μας μέσω επιστημονικών προσεγγίσεων της γνώσης και της πληροφορίας.

στ) Στηρίζουμε, τέλος, και ενισχύουμε τη διεπιστημονική διδασκαλία αντικειμένων που αφενός προωθούν τη συνεργασία μεταξύ διδασκόντων που έχουν φαινομενικά ασύνδετες ιδιότητες και αφετέρου προκαλούν και καλλιεργούν τις δημιουργικές ικανότητες των φοιτητών.

Σε γενικές γραμμές θεωρούμε ότι το Πρόγραμμα Προπτυχιακών Σπουδών (ΠΠΣ) του ΤΕΑΠΗ όπως αναθεωρήθηκε κάτω από της δυσμενείς οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες των καιρών μας φαίνεται να ανταποκρίνεται θετικά τόσο τους στόχους του Τμήματος όσο και στις ανάγκες της κοινωνίας. Στηρίζει επαρκώς και την επαγγελματική προοπτική και την επιστημονική κατάρτιση των φοιτητών, εξυπηρετώντας τους στόχους μας όπως αυτοί παρουσιάστηκαν στα εισαγωγικά κεφάλαια αυτής της έκθεσης.

Οι επαγγελματίες απόφοιτοί μας, ως εκ τούτου, ελπίζουμε ότι θα εξακολουθήσουν να απασχολούνται σε διάφορες κοινωνικά ευαίσθητες θέσεις εργασίας (από τις θεσμοθετημένες δημόσιες και ιδιωτικές των Νηπιαγωγών, των Βρεφονηπιοκόμων και των εκπαιδευτικών Α΄ και Β΄ τάξης των Ιδιωτικών Δημοτικών Σχολείων, μέχρι τις θέσεις παροχής υπηρεσιών στη φύλαξη και δημιουργική απασχόληση / ψυχαγωγία μικρών παιδιών, ως εργαζόμενοι αλλά και ως επιχειρηματίες) και τα μηνύματα για τον επαγγελματισμό και την αποτελεσματικότητά τους είναι απολύτως ικανοποιητικά. Τα παραπάνω τεκμηριώνονται σε κάποιο βαθμό στις αμέσως επόμενες παραγράφους.

Υπάρχουν διαδικασίες ελέγχου της ανταπόκρισης αυτής; Πόσο αποτελεσματικά εφαρμόζονται;

Στο ΤΕΑΠΗ λειτουργεί σε σταθερή βάση η επιτροπή Προγράμματος Προπτυχιακών Σπουδών (ΠΠΣ). Σε όλη τη διάρκεια της ακαδημαϊκής χρονιάς συλλέγει δεδομένα για τις τυχόν δυσλειτουργίες του ΠΠΣ, για την ανταπόκριση του προγράμματος στις επιστημονικές εξελίξεις που αφορούν την εκπαίδευση και αγωγή των παιδιών προσχολικής και πρώτης σχολικής ηλικίας, τους προβληματισμούς και τις προτάσεις των φοιτητών (σε συνεργασία με το σύλλογό τους), καθώς και τις σποραδικές ενδείξεις από τις θετικές ή αρνητικές αντιδράσεις εκπαιδευτικών και κοινωνικών παραγόντων στο έργο μας. Στο τέλος κάθε ακαδημαϊκής περιόδου η επιτροπή εισηγείται στη Γενική Συνέλευση μια σειρά αλλαγών που τεκμηριωμένα θα προωθούσαν τους σκοπούς μας.

Η διαδικασία αυτή οδηγεί σε ένα πάντα ενημερωμένο και αποτελεσματικό ΠΠΣ· ακόμη και αν αυτό δημιουργεί πρόσθετα βάρη στις διοικητικές υπηρεσίες του Τμήματος⁴, που υποχρεώνονται να παρακολουθούν τις αλλαγές και να προσαρμόζουν τις πρακτικές τους στην εξυπηρέτηση των φοιτητών. Οδηγεί επίσης και σε ένα αποτελεσματικό ΠΠΣ, γεγονός που πιστοποιείται από τεκμήρια όπως: η Βουλή των Ελλήνων ζητά από το ΤΕΑΠΗ, κάθε χρόνο 6 φοιτητριές μας, που στο πλαίσιο της πρακτικής τους άσκησης εργάζονται αμειβόμενες ως βοηθητικό προσωπικό στα Νηπιαγωγεία της Βουλής.

Υπάρχουν διαδικασίες αξιολόγησης και αναθεώρησης του Προγράμματος Σπουδών; Πόσο αποτελεσματικά εφαρμόζονται;

Η διαδικασία αναθεώρησης του ΠΠΣ περιγράφηκε στην προηγούμενη παράγραφο. Σ' αυτή, συμπεριλαμβάνεται η διαδικασία της εμπειρικής αξιολόγησής του από τη Γενική Συνέλευση του Τμήματος. Συστηματική διαδικασία αξιολόγησης δεν έχει εφαρμοστεί για το ΠΠΣ του ΤΕΑΠΗ, πέρα από αυτή που αφορά τη γενικότερη αξιολόγηση του διδακτικού έργου και η οποία έχει δώσει κάποια ενδιαφέροντα θετικά αποτελέσματα. Μια συνολική διαδικασία αξιολόγησης της αποτελεσματικότητας του ΠΠΣ θεωρούμε ότι είναι επιστημονική και το Τμήμα σκόπευε να την πραγματοποιήσει με πρώτη ευκαιρία στο πλαίσιο κάποιου ερευνητικού προγράμματος⁵, όπως αυτά που χρηματοδοτούνται από τον ΕΛΚΕ του ΕΚΠΑ.

Προς το παρόν, στοιχεία από τα αποτελέσματα της αξιολόγησης του διδακτικού έργου (δες συνημμένα 2 και 3 για την αξιολόγηση του διδακτικού έργου τα εξάμηνα

---

4 Ακόμη και μια μόνο αλλαγή στο ΠΠΣ δημιουργεί διαφοροποιήσεις στις προϋποθέσεις απόκτησης πτυχίου. Έτσι, η Γραμματεία του ΤΕΑΠΗ υποχρεώνεται να ρυθμίζει τις μεταβλητές του μηχανοργανωμένου συστήματος παρακολούθησης της προόδου των φοιτητών, σε συνεργασία με την κεντρική διοίκηση και προσέχοντας να μην δημιουργηθεί κάποιο συγγενές πρόβλημα.

5 Από το ΤΕΑΠΗ είχε υποβληθεί στο παρελθόν σχετική πρόταση για την ανάπτυξη του προπτυχιακού προγράμματος σπουδών στο πλαίσιο του ΕΠΕΑΕΚ, αλλά οι συνθήκες προτεραιότητες που προκρίνουν τις παραδοσιακές ιεραρχίες εντός του Πανεπιστημίου δεν επέτρεψαν την έγκρισή του, παρά το γεγονός ότι το ΤΕΑΠΗ είναι ένα από τα πλέον δυναμικά τμήματα του Πανεπιστημίου στην επιτυχή διεκδίκηση ερευνητικών προγραμμάτων στο διεθνές πεδίο χρηματοδότησης της έρευνας.

εαρινό 2011-12 και χειμερινό 2012-13) μέσω ερωτηματολογίων που ανιχνεύουν σε όλα τα μαθήματα την εκτίμηση των φοιτητών για συνιστώσες της μάθησής τους, καθώς και τα χαρακτηριστικά της διδασκαλίας που προτιμούν, δείχνει ότι:

α) οι φοιτητές, στη συντριπτική πλειοψηφία των γνωστικών αντικειμένων του ΠΠΣ, εκτιμούν ως θετικά τόσο τα μαθησιακά τους αποτελέσματα σε γνώσεις που εκτιμούν ότι θα χρειαστούν ως επαγγελματίες, όσο και τις διδακτικές πρακτικές των διδασκόντων, προβάλλοντας βέβαια και διαφοροποιήσεις από μάθημα σε μάθημα και από διδάσκοντα σε διδάσκοντα,

β) η μάθηση φαίνεται να πραγματοποιείται στη βάση παραγόντων που τελικά δεν περιλαμβάνουν ευθέως τις διδακτικές πρακτικές των διδασκόντων. Η μάθηση, δηλαδή, φαίνεται να κατευθύνεται από τα υποκείμενα (τους φοιτητές και τις φοιτήτριες), να επηρεάζεται από το πως αυτά προσλαμβάνουν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του περιεχομένου και της δομής των μαθημάτων, καθώς και τις εκτιμήσεις των αναγκών, των δυνατοτήτων και των προτιμήσεών τους που σχετίζονται με το επαγγελματικό τους μέλλον (προκύπτει από τα ειδικότερα ερωτηματολόγια που αναπτύξαμε), με το οποίες (εκτιμήσεις) το ΠΠΣ δεν φαίνεται τουλάχιστον να μη συμβαδίζει.

Πώς δημοσιοποιείται το Πρόγραμμα Σπουδών;

Το ΠΠΣ δημοσιοποιείται στην αρχή κάθε ακαδημαϊκής χρονιάς μέσω ενός αυτόνομου κειμένου που μοιράζεται στους φοιτητές και τις φοιτήτριες και στη συνέχεια, αναλυτικά, μέσω του Οδηγού Σπουδών που εκδίδει το Τμήμα. Το ΠΠΣ δημοσιοποιείται επίσης ευρύτερα και μέσω της ιστοσελίδας του Τμήματος.

Υπάρχει αποτελεσματική διαδικασία παρακολούθησης της επαγγελματικής εξέλιξης των αποφοίτων; Πώς χρησιμοποιούνται τα αποτελέσματά της;

Το ερώτημα αυτό είναι εξαιρετικά ενδιαφέρον και θα επιθυμούσαμε πραγματικά να είμαστε σε θέση να το απαντήσουμε θετικά. Ωστόσο η θετική απάντησή του προϋποθέτει σοβαρή έρευνα, τήρηση βάσης δεδομένων των αποφοίτων η οποία να ενημερώνεται συνεχώς, πράγμα το οποίο προϋποθέτει υλικούς και ανθρώπινους πόρους. Σχετικές έρευνες μπορούν να γίνουν από τα Γραφεία Διασύνδεσης των πανεπιστημίων, εφόσον εξασφαλίζονται οι ανάλογοι πόροι.

Σήμερα στο ΤΕΑΠΗ δεν υπάρχει συστηματική παρακολούθηση της επαγγελματικής εξέλιξης των αποφοίτων μας. Την επαγγελματική τους αποκατάσταση την παρακολουθούμε αποσπασματικά μόνο, μέσω π.χ. των πινάκων επιτυχόντων του ΑΣΕΠ, που και αυτοί στις μέρες μας τείνουν να εξαφανιστούν. Τεκμήρια για την επαγγελματική εξέλιξή τους συλλέγουμε επίσης αποσπασματικά από τις φοιτήτριες που μας επισκέπτονται μετά την απόκτηση του πτυχίου τους για να ζητήσουν κάποιου είδους βοήθεια για την δουλειά τους ή από τις αποφοίτους μας που επανέρχονται για μεταπτυχιακές σπουδές στα ΠΜΣ μας. Οι πληροφορίες αυτές συγκροτούν ένα εμπειρικό σύνολο πληροφοριών που έχει αξιοποιηθεί, για παράδειγμα, στην πρόταση

του Τμήματός μας για διεύρυνση των επαγγελματικών δικαιωμάτων των αποφοίτων του ΤΕΑΠΗ προς το ΥΠΕΠΘ. Συστηματική παρακολούθηση της επαγγελματικής εξέλιξης έχει πραγματοποιηθεί μόνο για συγκεκριμένες κατηγορίες φοιτητών μας (π.χ. με αναπηρίες), στο πλαίσιο ειδικών ερευνητικών προγραμμάτων.

Η περίοδος πάντως των αλλαγών που περνάμε βάζει σε κινητικότητα ιδέες που τελικά μπορούν να υλοποιήσουν συνιστώσες μιας έρευνας για την επαγγελματική αποκατάσταση των αποφοίτων μας στις εργασιακές συνθήκες της κρίσης, μέσω των ερευνητικών προγραμμάτων του Τμήματος, που χρηματοδοτεί ο ΕΛΚΕ.

3.1.2. Δομή, συνεκτικότητα και λειτουργικότητα του Προγράμματος Προπτυχιακών Σπουδών.

Ποιο είναι το ποσοστό των μαθημάτων κορμού/ειδίκευσης/κατευθύνσεων στο σύνολο των μαθημάτων;

Στο ΤΕΑΠΗ τα προπτυχιακά μαθήματα δεν λειτουργούν και μάλλον ούτε θα μπορούσαν να λειτουργήσουν με τη λογική μαθημάτων κορμού κλπ. Ο κύκλος των προπτυχιακών σπουδών στις επιστήμες της εκπαίδευσης και της αγωγής θεωρούμε ότι πρέπει να προωθεί τη μύηση στη διεπιστημονική προσέγγιση του εκπαιδευτικού πεδίου· οι ειδικεύσεις και οι κατευθύνσεις θεωρούμε ότι αποτελούν καταρχήν στόχους μεταπτυχιακών σπουδών. Έτσι το ΠΠΣ του ΤΕΑΠΗ είναι οργανωμένο, καταρχήν, σε ενότητες μαθημάτων που προσεγγίζουν την εκπαίδευση μέσα από τους «φακούς» διαφορετικών επιστημονικών περιοχών (ενότητες Παιδαγωγικής, Ψυχολογίας, Κοινωνιολογίας, Μεθοδολογίας κλπ). Εντός των ενοτήτων ορίζονται οι θεμελιώδεις προϋποθέσεις για την απόκτηση πτυχίου και ο ελάχιστος απαιτούμενος αριθμός διδακτικών/ πιστωτικών μονάδων κατά ενότητα. Αυτή η αρχή διασφαλίζει την επιστημονική επάρκεια του πτυχίου. Στη συνέχεια το ΠΠΣ επιχειρεί να ολοκληρώσει και να σταθεροποιήσει τις διαφορετικές αυτές προσεγγίσεις μέσω της Πρακτικής Άσκησης των φοιτητών/τριών, καθώς και κάποιων καινοτόμων διεπιστημονικών μαθημάτων. Η Πρακτική Άσκηση πραγματοποιείται υποχρεωτικά για πέντε (5) εξάμηνα σπουδών (περιγράφεται αναλυτικά σε επόμενες παραγράφους).

Πόσα μαθήματα ελεύθερης επιλογής προσφέρονται;

Ο αριθμός των μαθημάτων ελεύθερης επιλογής αλλάζει (όχι σημαντικά) από χρονιά σε χρονιά, μιας και οι καινοτομίες που εισάγονται στο ΠΠΣ περνάνε συνήθως μέσα απ' αυτά. Στο ΠΠΣ της ακαδημαϊκής χρονιάς 2012-2013 προσφέρονται ογδόντα (80) μαθήματα επιλογής καταναμημένα στις διάφορες ενότητες. Από τα μαθήματα αυτά τα έντεκα (11) πρέπει να επιλεγούν υποχρεωτικά σε συγκεκριμένες ενότητες. Έτσι, ως προς την ποσότητα, τα μαθήματα ελεύθερης επιλογής μπορούν να θεωρηθούν ότι είναι εξήντα εννέα (69). Στην πραγματικότητα όμως δύο είναι τα μαθήματα ελεύθερης επιλογής: η πτυχιακή εργασία και ένα μάθημα που οι φοιτητές μπορούν να παρακολουθήσουν από άλλο Τμήμα του Πανεπιστημίου. Τα υπόλοιπα εξήντα επτά (67) αποτελούν μέρος της δεξαμενής των 10 ενοτήτων του ΠΠΣ από όπου οι φοιτητές επιλέγουν υποχρεωτικά τα 11 υποχρεωτικώς επιλεγόμενα μαθήματά τους.

Ποιο είναι το ποσοστό των υποχρεωτικών μαθημάτων/μαθημάτων υποχρεωτικής επιλογής/μαθημάτων ελεύθερης επιλογής στο σύνολο των μαθημάτων;

Στο ΠΠΣ του ΤΕΑΠΗ προσφέρονται (την ακαδημαϊκή χρονιά 2012-13) τριάντα (30) υποχρεωτικά μαθήματα. Δέκα εννέα (19) απολύτως συγκεκριμένα από αυτά θεωρούνται υποχρεωτικά και έντεκα (11) υποχρεωτικής επιλογής. Έτσι, εξήντα εννέα (69) μαθήματα είναι ελεύθερης επιλογής.

Σε ένα σύνολο, δηλαδή, ενενήντα εννέα (99) προσφερόμενων μαθημάτων το ποσοστό των υποχρεωτικών είναι 19%, των υποχρεωτικών επιλογής 11% και των ελεύθερης επιλογής 70%. Για την απόκτηση πτυχίου οι φοιτητές/τριες πρέπει προφανώς να παρακολουθήσουν υποχρεωτικά με επιτυχία τα 30 μαθήματα (19 υποχρεωτικά και 11 υποχρεωτικώς επιλεγόμενα), καθώς και έναν αριθμό 16-17 μαθημάτων ελεύθερης επιλογής, για να καλύψουν τις 250 ΠΜ/ ECTS που απαιτούνται. Για την απόκτηση δηλαδή πτυχίου, τα ποσοστά μπορούν να αναπαρασταθούν μέσω των μονάδων (διδασκτικών ή ECTS), κατά προσέγγιση, ως 70% υποχρεωτικά και 30% ελευθέρως επιλεγόμενα.

Η σημαντική διαφορά ανάμεσα στα προσφερόμενα μαθήματα επιλογής και τα απαιτούμενα απ' αυτά για την απόκτηση πτυχίου είναι συνειδητή επιλογή του ΤΕΑΠΗ, που καταφέραμε να διατηρήσουμε με την αλλαγή του ΠΠΣ και τη δύσκολη περίοδο που περνάμε. Η επιλογή αυτή επιτρέπει στους φοιτητές να διαμορφώσουν μια προσωπική, κατά κάποιον τρόπο ειδίκευση (για παράδειγμα στις ψυχολογικές προσεγγίσεις της εκπαίδευσης, στις κοινωνιολογικές, αυτές της διδακτικής κάποιων αντικειμένων όπως εικαστικής αγωγής, θετικών επιστημών, λογοτεχνίας κλπ), η οποία ανοίγει προοπτικές επαγγελματικής αποκατάστασης στον ιδιωτικό χώρο (για παράδειγμα, απασχόληση παιδιών στις ώρες του διευρυμένου ωραρίου με εστιασμένες δραστηριότητες, εξωσχολική απασχόληση παιδιών κλπ). Η δυνατότητα αυτή δεν στερεί προφανώς από τους φοιτητές και μια επιλογή κατανεμημένη ισόρροπα ανάμεσα σε όλες τις προσεγγίσεις της εκπαιδευτικής διαδικασίας, επιλογή περισσότερο κατάλληλη για το επάγγελμα του εκπαιδευτικού.

Ποια είναι η ποσοστιαία σχέση μεταξύ μαθημάτων υποβάθρου, μαθημάτων επιστημονικής περιοχής, μαθημάτων γενικών γνώσεων και μαθημάτων ανάπτυξης δεξιοτήτων στο σύνολο των μαθημάτων;

Η κατηγοριοποίηση αυτή φανερώνει την επιστημονική παράδοση των συντακτών της δομής της αξιολόγησης αλλά δεν μπορεί να κατηγοριοποιήσει τα μαθήματα ενός Τμήματος που υπηρετεί διεπιστημονικά το αντικείμενό του. Μια προσπάθεια συμβιβασμού των δύο σαφώς διαφορετικών τάσεων θα μπορούσε να καταλήξει στην απάντηση ότι τα 19 υποχρεωτικά μαθήματα είναι μαθήματα υποβάθρου. Από εκεί και μετά μόνο επιστήμονες για παράδειγμα από την περιοχή των εργαστηριακών

επιστημών (κατά Hacking, 1992, 1995)⁶ θα μπορούσαν να υποστηρίξουν ότι υπάρχουν μαθήματα που δεν αναπτύσσουν σημαντικές δεξιότητες ακόμη και αν αποτελούν μαθήματα υπόβαθρου. Εμείς πάντως δεν μπορούμε, για παράδειγμα, να μην θεωρήσουμε τα πέντε μαθήματα Πρακτικής Άσκησης ως μαθήματα υπόβαθρου και ταυτόχρονα ως μαθήματα που προάγουν ουσιαστικές γνώσεις από επιστημονικές περιοχές, ουσιαστικές γενικές γνώσεις και ασφαλώς αποφασιστικές δεξιότητες για τους μέλλοντες επαγγελματίες εκπαιδευτικούς. Αντίθετα, οι περισσότερες δομές Πανεπιστημιακής εκπαίδευσης στις θετικές επιστήμες δεν θα θεωρούσαν καν την Πρακτική Άσκηση ως μάθημα.

Πώς κατανέμεται ο χρόνος μεταξύ θεωρητικής διδασκαλίας, ασκήσεων, εργαστηρίων, άλλων δραστηριοτήτων;

Και εδώ οι συντάκτες της δομής της αξιολόγησης φαίνεται να ακολουθούν την πανεπιστημιακή παράδοση μάλλον των Τμημάτων θετικών επιστημών. Με κανένα τρόπο ένα Τμήμα εκπαίδευσης και αγωγής –ένα Τμήμα που ερευνά και διδάσκει, για παράδειγμα, πως γίνεται η διδασκαλία– δεν μπορεί να διευθετήσει με ακρίβεια την παραπάνω κατηγοριοποίηση. Στο TEΑΠΗ, μια "θεωρητική" διδασκαλία περιλαμβάνει συνήθως χαρακτηριστικά σεμιναρίου ή και άσκησης (οι φοιτητές/τριες παράγουν κείμενα, παρουσιάσεις, εναλλακτικές απόψεις, καθοδηγούμενοι από τους διδάσκοντες). Τα μαθήματα "ασκήσεων" ή "φροντιστηρίου" του Μαθηματικού ή του Φυσικού Τμήματος δεν νομίζουμε ότι έχουν κάποια θέση στο Τμήμα μας. Τα μαθήματα "εργαστηρίου" του Φυσικού, αν προσεγγιστούν ως μαθήματα όπου οι φοιτητές/τριες παρεμβαίνουν στο φυσικό υπόβαθρο του αντικειμένου τους και μαθαίνουν πρακτικές διαχείρισής του (με δεδομένη εκ των προτέρων τη γνώση της θεωρίας), θα έμοιαζαν κάπως με τη δική μας πρακτική άσκηση. Τα δικά μας "εργαστηριακά" μαθήματα διδασκαλίας της Φυσικής διδάσκουν πρακτικές παρέμβασης στο (ανθρώπινο) πεδίο της εκπαίδευσης και όχι πρακτικές παρέμβασης στον υλικό κόσμο, με αποτέλεσμα να διαφέρουν ριζικά από τα αντίστοιχα του Φυσικού (στα μεν ο υλικός κόσμος είναι παρόν στο εργαστήριο, στα δε ο ανθρώπινος κόσμος των μαθητών είναι απών). Τα αμιγώς σεμιναριακά μαθήματα που προωθούνται στο Τμήμα μας φαίνονται να σπανίζουν αλλού (περιλαμβάνονται ίσως στην κατηγορία «άλλων δραστηριοτήτων» της προτεινόμενης δομής αξιολόγησης).

Εκείνο πάντως που κάνει δύσκολη την τοποθέτηση στο ερώτημα αυτής της ενότητας με βάση την προτεινόμενη κατηγοριοποίηση είναι η διδακτική-μαθησιακή άποψη ότι η διδακτική προσέγγιση ενός αντικειμένου καθορίζεται, δοκιμάζεται και αλλάζει αρκετά συχνά, με ευθύνη του διδάσκοντα και με βάση τεκμήρια που αυτός παράγει αξιολογώντας τη. Οι διδακτικές προσεγγίσεις εξαρτώνται τόσο από του στόχους όσο και από το περιεχόμενο του μαθήματος, υπάρχει μια μεγάλη ποικιλία απ' αυτές και, κατά την άποψή μας, ο κατάλληλος συνδυασμός τους και όχι το «άθροισμα» τους μπορεί να πλησιάσει τους εκάστοτε στόχους.

---

⁶ Hacking, I. (1992). The Self Vindication of the Laboratory Sciences, In A. Pickering (Ed.) *Science as Practice and Culture* (29-64). Chicago: The University Chicago Press. Hacking, I. (1995, 11th ed). *Representing and Intervening*. US: Cambridge University Press.

Πώς οργανώνεται και συντονίζεται η ύλη μεταξύ των μαθημάτων; Παρατηρείται επικάλυψη ύλης μεταξύ των μαθημάτων; Υπάρχουν κενά ύλης; Είναι ορθολογική η έκταση της ύλης των μαθημάτων; Υπάρχει διαδικασία επανεκτίμησης, αναπροσαρμογής και επικαιροποίησης της ύλης των μαθημάτων;

Τα μαθήματα οργανώνονται με βάση τους στόχους τους. Η λεγόμενη "ύλη" αποτελεί εργαλείο για την εξυπηρέτηση των στόχων, οι οποίοι συνδέονται με τη γνώση που οικοδομούν προσωπικά οι φοιτητές και όχι με τα κείμενα που χρησιμοποιούν. Η οργάνωση των μαθημάτων με βάση την "ύλη" παραπέμπει στην επιλαθευμένη, από τη δεκαετία του '60, διδακτική-μαθησιακή προσέγγιση της μεταφοράς της γνώσης. Αν η «ίδια ύλη» χρειάζεται σε δύο διαφορετικά μαθήματα για να επιτευχθούν διαφορετικοί στόχοι, τότε η ύλη δεν είναι ίδια. Η παραδοσιακή αντιστοίχιση της «ύλης» με μια ποσότητα κειμένων αγνοεί βάνουσα το γεγονός ότι τα κείμενα είναι τεχνήματα προς χρήση και όχι αποθήκες γνώσης. Αγνοεί ότι τα κείμενα, ακόμη και τα επιστημονικά, ακόμη και αυτά των θετικών επιστημών⁷, αποκτούν διαφορετικό νόημα όταν χρησιμοποιούνται για την επιδίωξη διαφορετικών στόχων.

Παρόλα αυτά, ο όρος «ύλη» χρησιμοποιείται στο Τμήμα στην επικοινωνία με τους φοιτητές και τις φοιτήτριες και σημαίνει το σύνολο των κειμένων που θα πρέπει να χρησιμοποιηθούν απ' αυτούς. Έτσι, η διαδικασία επανεκτίμησης, αναπροσαρμογής και επικαιροποίησης της «ύλης» των μαθημάτων είναι αναπόφευκτα συχνή για τους εξής τουλάχιστον λόγους: η διεθνής επιστημονική παραγωγή στο χώρο των επιστημών της εκπαίδευσης και της αγωγής είναι εντατική, στο ΤΕΑΠΗ οι καινοτομίες υιοθετούνται ευχαρίστως και δοκιμάζονται στα μαθήματα και οι φοιτητές/τριες είναι υποχρεωμένοι αρκετές φορές να επιλέγουν κείμενα από τη βιβλιογραφία που δεν προσδιορίζονται αυστηρά από το διδάσκοντα. Η διαδικασία αυτή, πάντως, είναι αρμοδιότητα των διδασκόντων, που κάποιες φορές την πραγματοποιούν με δική τους πρωτοβουλία και σε ομάδες. Σε κάθε περίπτωση η Συνέλευση του Τμήματος ενημερώνεται και εκφράζει ουσιαστική διαμορφωτική άποψη.

Εφαρμόζεται σύστημα προαπαιτούμενων μαθημάτων; Πόσο λειτουργικό είναι; Ποιο είναι το ποσοστό των μαθημάτων που εντάσσονται στο σύστημα;

Το σύστημα των προαπαιτούμενων μαθημάτων εφαρμόζεται μεταβαλλόμενο στο ΤΕΑΠΗ για μια περίπου δεκαετία, αν και σε σχετικά περιορισμένο βαθμό σε σύγκριση με άλλα Τμήματα (με δεδομένη μια σχετική ελευθερία στην οικοδόμηση του προσωπικού προγράμματος σπουδών). Οι λόγοι για τους οποίους εφαρμόζεται είναι διάφοροι. Για παράδειγμα, σε κάποια μαθήματα πρακτικών ασκήσεων θεωρούν προαπαιτούμενες γνώσεις και δεξιότητες από κάποια μαθήματα διδακτικής αντικειμένων. Εδώ τα προαπαιτούμενα μπορούν να είναι σαφή και υποχρεωτικά. Κάποια άλλα μαθήματα,

---

⁷ Χρησιμοποιεί άραγε ένας φυσικός την έννοια / όρο της «θερμοκρασίας» με το ίδιο περιεχόμενο όταν κατασκευάζει ένα κείμενο στο πλαίσιο της θερμοδυναμικής και όταν μετρά τη θερμοκρασία στο χώρο του κρυστάτη του με ένα θερμοζεύγος;

π.χ. διεπιστημονικά, θεωρούν προαπαιτούμενες γνώσεις και δεξιότητες από μαθήματα που μπορούν να επιλεγούν από τους φοιτητές/τριες μέσα από περισσότερα προσφερόμενα μαθήματα επιλογής (με τον τρόπο αυτό εξασφαλίζουν την ποικιλία των προσεγγίσεων που θεωρούν ότι εξυπηρετεί τη διδακτική τους στρατηγική). Στην τελευταία αυτή περίπτωση το σύστημα καταγραφής και παρακολούθησης των δηλώσεων μαθημάτων των φοιτητών δεν εξυπηρετεί την επιλογή «ογ». Έτσι στο ΠΠΣ τα προαπαιτούμενα αυτά παρουσιάζονται ως συνιστώμενα από τους διδάσκοντες (με δυνατότητα «ή») και ελέγχονται απ' αυτούς (μέσω των αντιγράφων της προόδου των φοιτητών/τριών που εκδίδει η Γραμματεία).

Πόσα μαθήματα προσφέρονται από άλλα και πόσα σε άλλα προγράμματα σπουδών; Ποια είναι αυτά;

Οι φοιτητές/τριες έχουν τη δυνατότητα να επιλέξουν και να παρακολουθήσουν ένα μόνο μάθημα που προσφέρεται από άλλο Τμήμα του ΕΚΠΑ. Στο Τμήμα πάντως και στο ΠΠΣ διδάσκουν με ανάθεση από άλλα πανεπιστήμια ή Τμήματα του ΕΚΠΑ κατά καιρούς διάφορα μέλη ΔΕΠ. Την ακαδημαϊκή όμως χρονιά 2012-13 η δυνατότητα αυτή χάθηκε, μιας και οι κατά κανόνα συνεργάτες του Τμήματος προέρχονται από Πανεπιστήμια εκτός Αθηνών και η κάλυψη των εξόδων μετακίνησης ήταν προβληματική. Ο μόνος εξωτερικός διδάσκων ήταν από το ΠΤΔΕ του ΕΚΠΑ και δίδαξε μαθήματα Θεάτρου στην Εκπαίδευση.

Αντίστοιχα, στο ΤΕΑΠΗ επιλέγει να παρακολουθεί μαθήματα ένας μικρός σχετικά αριθμός φοιτητών από τα Τμήματα ΦΠΨ, ΜΜΕ, ΠΤΔΕ, Μουσικών Σπουδών και άλλα, του ΕΚΠΑ.

Διδάσκοντες του Τμήματός μας πραγματοποιούν με ανάθεση μαθήματα Διδακτικής (π.χ. στο Βιολογικό Τμήμα του ΕΚΠΑ) αλλά και μαθήματα άλλων αντικειμένων (π.χ. στο ΜΙΘΕ και το ΦΠΨ του ΕΚΠΑ) αλλά και σε προπτυχιακά και μεταπτυχιακά προγράμματα Τμημάτων ΑΕΙ και ΤΕΙ της χώρας. Το 2012-13 χάθηκαν και αυτές οι μετακινήσεις. Παρέμειναν μόνο διδασκαλίες μαθημάτων Ειδικής Αγωγής στο ΜΙΘΕ.

Ποιες ξένες γλώσσες διδάσκονται στο Τμήμα; Είναι υποχρεωτικά τα σχετικά μαθήματα;

Στο ΤΕΑΠΗ διδάσκεται η Αγγλική γλώσσα με υποχρεωτικά μαθήματα και ένα επιλεγόμενο (αρχαρίων), που δεν προσφέρει μονάδες. Το σύνολο των προσφερόμενων μονάδων είναι 10 ΠΜ/ ECTS.

Όπως είδη προαναφέρθηκε την ακαδημαϊκή χρονιά 2012-13 η προσφορά αυτών των μαθημάτων αντιμετώπισε πρόβλημα, λόγω αιφνιδιαστικής, πρόωρης συνταξιοδότησης της διδάσκουσας. Το ΤΕΑΠΗ αποφάσισε να προσπαθήσει μέσα στην τρέχουσα χρονιά να αποκαταστήσει αυτήν την έλλειψη και γι αυτό δεν μετέβαλλε την ουσιαστική αυτή συνιστώσα του ΠΠΣ.

3.1.3. Το εξεταστικό σύστημα.

Εφαρμόζονται, και σε ποια έκταση, πολλαπλοί (σε είδος και χρόνο) τρόποι αξιολόγησης των φοιτητών; Ποιοι συγκεκριμένα;

Στο ΤΕΑΠΗ προσπαθούμε να αντιμετωπίσουμε την αξιολόγηση των φοιτητών/τριών τόσο ως μέρος της συνολικής διδακτικής-μαθησιακής διαδικασίας όσο και ως μέρος της αξιολόγησης των μαθημάτων. Αυτό, πολλές φορές δεν είναι εφικτό λόγω του μεγάλου αριθμού φοιτητών που παρακολουθούν κάποια μαθήματα. Έτσι, πέρα από τις γραπτές εξετάσεις, που χρησιμοποιούνται υποχρεωτικά στα μαθήματα με πολυπληθή ακροατήρια, ένα γεγονός που περιορίστηκε ουσιαστικά την ακαδημαϊκή χρονιά 2012-13 (μεγάλα ακροατήρια παρέμειναν σε μαθήματα που δεν υπήρχε δεύτερος διδάσκων με συγγενή ειδικότητα για να δημιουργηθούν τμήματα φοιτητών), εφαρμόζεται μεγάλη ποικιλία από τρόπους αξιολόγησης που ξεπερνά αρκετές από τις κλασικές μορφές αξιολόγησης (προφορική εξέταση, εργασία κλπ)· μια ποικιλία που δείχνει τρόπους μετατροπής της αξιολόγησης των φοιτητών σε «διδασκτικό εργαλείο» αλλά και «εργαλείο αξιολόγησης» του μαθήματος. Για παράδειγμα:

- σε μάθημα που θα μπορούσε να περιγραφεί ως «εργαστηριακό» και στοχεύει σε κάποιο περιεχόμενο αλλά και ανάπτυξη δεξιοτήτων και καλλιέργεια της δημιουργικότητας των φοιτητών/τριών, όπου οι φοιτητές/τριες εργάζονται σε ομάδες και παράγουν σε κάθε συνάντηση από ένα τουλάχιστον κείμενο, η αξιολόγηση προκύπτει κατά ένα μέρος από τη συγκριτική ανάλυση των κειμένων που παράγουν οι ομάδες των φοιτητών/τριών (τα κείμενα αυτά χρησιμοποιούνται παράλληλα και για την αξιολόγηση του μαθήματος) και κατά ένα δεύτερο μέρος από μια τελική συνέντευξη (προφορική εξέταση) με κάθε ομάδα χωριστά.
- σε μάθημα που θα μπορούσε να περιγραφεί ως συνδυασμός σεμιναρίου και διαλέξεων, με στόχους συνδεδεμένους με κάποιο περιεχόμενο και με την ανάπτυξη της δημιουργικότητας των φοιτητών, η εξέταση περιλαμβάνει ένα pre και ένα post test, τη δημόσια παρουσίαση μιας εργασίας και ένα κείμενο που παράγουν οι φοιτητές μετά την παρουσίαση της εργασίας τους στη βάση της κριτικής που ασκήθηκε σε αυτούς από το διδάσκοντα και τους συναδέλφους τους.
- σε μαθήματα που συνδυάζουν διαλέξεις και δραστηριότητες των φοιτητών εφαρμόζεται και η αξιολόγηση μέσω προόδου (δύο ή τριών φάσεων).
- σε μάθημα που θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως «εργαστηριακό», με στόχους συνδεδεμένους κυρίως με την ανάπτυξη των δεξιοτήτων και της δημιουργικότητας των φοιτητών, η εξέταση περιλαμβάνει την παρουσίαση σε κοινό, όχι αποκλειστικά πανεπιστημιακό, των τελικών προϊόντων από τις δουλειές των ομάδων και τη συμμετοχή σε τελική, απολογιστική διαδικασία συζήτησης-συνέντευξης, κ.ο.κ.

Η ποικιλία των μορφών αξιολόγησης των φοιτητών επιβάλλεται από τα δεδομένα του συνολικού «εκπαιδευτικού συστήματος», τα οποία από παράδοση έχουν καταστήσει τις εξεταστικές δραστηριότητες ως τις πλέον σημαντικές για τους φοιτητές. Εμείς

απλά χρησιμοποιούμε αυτή την πεποίθηση για να στρέψουμε τις εξετάσεις σε κατευθύνσεις που θα υποχρεώσουν τους φοιτητές να μάθουν κάτι περισσότερο και διαφορετικό από «τρόπους με τους οποίους κάποιος πετυχαίνει στις εξετάσεις». Εδώ δεν χρειάζεται εκτεταμένη επιχειρηματολογία για να υποστηριχθεί ότι η πεποίθηση που προαναφέραμε καθιστά τις εξεταστικές δραστηριότητες καταστροφικές για το σύνολο των όποιων άλλων εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων μπορεί να έχουν προηγηθεί: Η επαναλαμβανόμενη σε μεγάλο αριθμό μαθημάτων γραπτή ή προφορική εξέταση, που στοχεύει στην αποκάλυψη του αν ο φοιτητής μπορεί να διαχειριστεί με συγκεκριμένους τρόπους ένα περιεχόμενο (να το επαναλάβει όπως είναι στα πρωτότυπα κείμενα, να απαντήσει σχετικές ερωτήσεις, να λύσει ασκήσεις ή προβλήματα κ.ο.κ.), τον καθοδηγεί να μάθει τρόπους διαχείρισης της εξέτασης και όχι του περιεχομένου. Και οι φοιτητές των πανεπιστημίων μας είναι «ειδικοί» στην τελευταία αυτή διαχείριση, μιας και έχουν επιτύχει στις πανελλήνιες / πανελλαδικές εισαγωγικές εξετάσεις.

Πώς διασφαλίζεται η διαφάνεια της διαδικασίας αξιολόγησης των φοιτητών;

Στις περιπτώσεις εναλλακτικών μορφών αξιολόγησης όπως αυτές που περιγράψαμε παραπάνω, εκτιμούμε ότι δεν τίθεται ζήτημα διαφάνειας. Στις περιπτώσεις γραπτών εξετάσεων, τα αποτελέσματα δημοσιοποιούνται (και μέσω της ηλεκτρονικής τάξης συνδεδεμένα με αριθμούς μητρώου - όχι με ονόματα) και οι όποιες ενστάσεις των φοιτητών εξετάζονται καταρχήν από το διδάσκοντα και στη συνέχεια αν χρειαστεί από τη Συνέλευση του Τμήματος (αν και η τελευταία αυτή διαχείριση δεν έχει χρειαστεί να λειτουργήσει μέχρι σήμερα στο Τμήμα μας).

Υπάρχει διαδικασία αξιολόγησης της εξεταστικής διαδικασίας και ποια είναι αυτή;

Ναι. Η εξεταστική διαδικασία (ακόμη και η παραδοσιακή γραπτή εξέταση) αξιολογείται, όπως προείπαμε, στο πλαίσιο της αξιολόγησης των μαθημάτων.

Πόσο διαφανής είναι η διαδικασία ανάθεσης και εξέτασης της πτυχιακής/ διπλωματικής εργασίας; Υπάρχουν συγκεκριμένες προδιαγραφές ποιότητας για την πτυχιακή/ διπλωματική εργασία; Ποιες;

Η διπλωματική εργασία είναι προαιρετική στο TEAPIH. Ο λόγος γι' αυτό είναι ο τεράστιος αριθμός φοιτητών/τριών σε σχέση με τα μέλη ΔΕΠ. Θα υποβαθμίζονταν δραστικά η ποιότητα των πτυχιακών αυτών εργασιών αν οι τελευταίες μετατρέπονταν σε υποχρεωτικές (πολύ περισσότερο γιατί τα λίγα σχετικά μέλη ΔΕΠ είναι επιφορτισμένα με τις διπλωματικές των μεταπτυχιακών προγραμμάτων). Τα ζητήματα διαφάνειας στην ανάθεση και την εξέταση καθώς και την ποιότητα της τελικής παραγωγής καλύπτονται απολύτως ικανοποιητικά στο TEAPIH. Για τα ζητήματα αυτά υπάρχει εκτενές εδάφιο στον οδηγό σπουδών του Τμήματος, το περιεχόμενο του οποίου λειτουργεί στη συγκεκριμένη περίπτωση ως κανονισμός.

3.1.4. Διεθνής διάσταση του Προγράμματος Προπτυχιακών Σπουδών.

Ο διεθνής χαρακτήρας του ΠΠΣ του ΤΕΑΠΗ είναι σχετικά περιορισμένος μάλλον για οργανωτικούς/ οικονομικούς κυρίως λόγους και δευτερευόντως για υποκειμενικούς.

Υπάρχει συμμετοχή διδασκόντων από το εξωτερικό; Σε ποιο ποσοστό;

Η συμμετοχή διδασκόντων συναδέλφων από το εξωτερικό, στο ΠΠΣ του Τμήματός μας, είναι σχεδόν απαγορευτική για οικονομικούς λόγους. Η πληρωμές για τη διαμονή και την εργασία τους είναι προβληματικές. Μόνο στο πλαίσιο ευρωπαϊκών προγραμμάτων καθίστανται δυνατές τέτοιες μετακινήσεις, με συνέπεια τα σχετικά μαθήματα / διαλέξεις / σεμινάρια να είναι περιστασιακά και να πραγματοποιούνται ως παρεμβάσεις στο πλαίσιο μαθημάτων που λειτουργούν ούτως ή άλλως αυτόνομα.

Ακόμη όμως και στο πλαίσιο των προγραμμάτων Κινητικότητας του Διδακτικού Προσωπικού τα προβλήματα δεν παύουν να υπάρχουν, μιας και τα προγράμματα αυτά λειτουργούν στη βάση της αμοιβαιότητας. Το ελληνικό Πανεπιστήμιο υποχρηματοδοτεί την κινητικότητα διδακτικού προσωπικού με αποτέλεσμα οι συνάδελφοι να μην μπορούν να ανταποκριθούμε στις διεθνείς υποχρεώσεις που αναλαμβάνουν μέσω της σύναψης σχετικών διμερών συμφωνιών. Για παράδειγμα, μέλος ΔΕΠ του ΤΕΑΠΗ, έχει δύο διμερείς συμφωνίες (μία με το Πανεπιστήμιο του Λονδίνου και μία με το Πανεπιστήμιο της Κοπεγχάγης) και αδυνατεί να ανταποκριθεί γιατί το ΕΚΠΑ χρηματοδοτεί μόνο μία μετακίνηση ανά μέλος ΔΕΠ.

Υπάρχει συμμετοχή αλλοδαπών φοιτητών (απόλυτος αριθμός και ποσοστό);

Η συμμετοχή αλλοδαπών φοιτητών σε ελληνόγλωσσα προγράμματα προπτυχιακών σπουδών σχετικών με την εκπαίδευση και την αγωγή είναι σπάνιο γεγονός. Αυτό δικαιολογείται απόλυτα από την επαγγελματική προοπτική που προσφέρουν (αυτή τη στιγμή τουλάχιστον) οι συγκεκριμένες σπουδές. Και για υπαρκτούς λόγους αλλά και για λόγους παραδοσιακών προκαταλήψεων, το να εργαστεί ένας αλλοδαπός (με μητρική γλώσσα διαφορετική από την ελληνική) στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα παραμένει ακόμη και σήμερα εξαιρετικά σπάνιο γεγονός⁸. Το να εργαστεί στο εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας του, στηριγμένος σε ελληνόγλωσσες σπουδές, είναι μάλλον εξίσου σπάνιο. Έτσι, οι αλλοδαποί φοιτητές του ΠΠΣ είναι ελάχιστοι και κατά κανόνα προέρχονται από το χώρο των οικονομικών μεταναστών οι οποίοι στην πλειοψηφία τους δεν απολαμβάνουν της αναγνώρισης των δικαιωμάτων του έλληνα πολίτη. Αλλοδαπούς φοιτητές συναντάμε λίγους και μόνο σε επίπεδο μεταπτυχιακών ή διδακτορικών σπουδών.

---

⁸ Ως ένδειξη για τις «ανοχές» του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος στους αλλοδαπούς εργαζόμενους παραθέτουμε το ακόλουθο γεγονός: Αναγνωρισμένος διεθνώς Ισπανός καλλιτέχνης του Θεάτρου Μαρινέττας που ζει και εργάζεται στην Ελλάδα πάνω από 20 χρόνια και μιλάει τα ελληνικά ως δεύτερη γλώσσα δεν μπόρεσε να πάρει άδεια να παρουσιάζει το έργο του σε παιδιά των ελληνικών σχολείων. Η έγγραφη απόρριψη του Υπουργείου Παιδείας στηριζόταν στην αιτιολογία ότι τα ελληνικά που ακούγονταν στην παράσταση ήταν «σπαστά»...

Σε πόσα (και ποια) προγράμματα διεθνούς εκπαιδευτικής συνεργασίας (π.χ. ERASMUS, LEONARDO, TEMPUS, ALPHA) σε επίπεδο προπτυχιακών σπουδών συμμετέχει το Τμήμα;

Σε όλα τα προγράμματα που μετέχει το ΕΚΠΑ.

Συγκεκριμένα, κάθε χρόνο συμπληρώνεται ο μέγιστος αριθμός των εξερχόμενων φοιτητριών ενώ ταυτόχρονα το ενδιαφέρον για το πρόγραμμα ολοένα και αυξάνει.

Αντίθετα οι μετακινήσεις εισερχόμενων φοιτητών-τριών είναι αναλογικά μικρότερη και δεν καλύπτει τον προβλεπόμενο αριθμό. Συνήθως δεν ξεπερνά τα 2 με 3 άτομα το ακαδημαϊκό έτος. Όσοι όμως μετακινούνται βρίσκουν τα μαθήματα ενδιαφέροντα, συνεργάζονται και ανταποκρίνονται στις υποχρεώσεις τους με εργασίες και συμμετοχή στις πρακτικές ασκήσεις. Να σημειώσουμε εδώ ότι με αφορμή τους εισερχόμενους φοιτητές το τμήμα έχει αναπτύξει συνεργασία σε επίπεδο μαθημάτων με το κέντρο εκμάθησης ξένων γλωσσών, όπου μαθαίνουν και Ελληνικά.

Τέλος η μετακίνηση μελών ΔΕΠ είναι χαμηλή και αυτό οφείλεται, σε ό,τι αφορά τα μέλη ΔΕΠ του τμήματος, πέρα από τους λόγους που αναφέραμε πιο πάνω και στη στοιχειώδη «υποτροφία» που τους προσφέρεται προκειμένου να πραγματοποιήσουν την επίσκεψη (διάρκεια 1 εβδομάδα).

Έτσι, τα μέλη ΔΕΠ και ΕΕΔΠ καταλήγουν να πραγματοποιούν συμφωνίες που στηρίζονται σε μεγάλο βαθμό σε προσωπικούς πόρους και αφορούν Ιδρύματα με τα οποία υπάρχουν παλιές και σταθερές συνεργασίες. Για παράδειγμα, μια συμφωνία Erasmus με το Πανεπιστήμιο Lille III (Γαλλία), με έναρξη το 2007-08, έχει μέχρι σήμερα αποφέρει τη μετακίνηση στο εκεί Πανεπιστήμιο 4 φοιτητριών και τριών μελών ΔΕΠ (για διδασκαλία) του ΤΕΑΠΗ ενώ έχει έρθει από εκεί ένα μέλος ΔΕΠ για διδασκαλία.

Ένα παράδειγμα σχετικό με τις τρέχουσες δυσχέρειες στις διεθνείς σχέσεις του Τμήματος αποτελεί η εκπαιδευτική άδεια για το εξωτερικό. Μετά την απίστευτη περικοπή των μισθών (της τάξης του 45% στις πραγματικές αποδοχές) το να πάρει κάποιος το ρίσκο να χρησιμοποιήσει την εκπαιδευτική του άδεια για να διδάξει στο εξωτερικό, με βάση την υποχρέωση του κράτους να ενισχύσει χρηματικά αυτή τη δραστηριότητα, είναι μάλλον καταστροφικό. Η χρηματική ενίσχυση που προβλέπεται από τον Νόμο έρχεται πολύ καθυστερημένα (σήμερα ο τακτικός προϋπολογισμός του 2013(!) δεν έχει ακόμη κατανεμηθεί πλήρως στις διάφορες δαπάνες) και είναι αμφίβολη. Συνάδελφος που ρίσκαρε εκπαιδευτική άδεια στο εξωτερικό το χειμερινό εξάμηνο του 2012-13 (οικονομικό έτος 2013) δεν ξέρει αν έστω και καθυστερημένα θα πάρει τη νόμιμη οικονομική ενίσχυση.

Εφαρμόζεται το σύστημα μεταφοράς διδακτικών μονάδων (ECTS); Υπάρχουν και διανεμονται ενημερωτικά έντυπα εφαρμογής του ECTS;

Ναι. Για το σύστημα ECTS έχουν γίνει εκτεταμένες συζητήσεις και η έντυπη ενημέρωση πραγματοποιείται μέσω του Οδηγού Σπουδών του Τμήματος και των ειδικών εντύπων που διακινούνται είτε μέσω του διαδικτύου είτε κατά την υποδοχή των πρωτοετών φοιτητών. Το Τμήμα εκδίδει πια και για το ΠΠΣ Παραρτήματα

Διπλώματος. Πρόβλημα στην ουσιαστική καθιέρωση των ΠΜ αποτελεί μόνο το γεγονός ότι η βάση δεδομένων του Πανεπιστημίου η οποία χρησιμοποιείται για τη διαπίστωση του αν κάποιος φοιτητής έχει καταστεί πτυχιούχος και για τον υπολογισμό του βαθμού του πτυχίου, ενώ καταγράφει τις ΠΜ, διαχειρίζεται τα δεδομένα μέσω Διδακτικών Μονάδων (ΔΜ). Έτσι στρέφει το ουσιαστικό ενδιαφέρον των φοιτητών σε αυτές.

3.1.5. Πρακτική άσκηση των φοιτητών.

Υπάρχει ο θεσμός της πρακτικής άσκησης των φοιτητών; Είναι υποχρεωτική η πρακτική άσκηση για όλους τους φοιτητές;

Ναι, είναι απολύτως υποχρεωτική και οργανωμένη σε πέντε (5) εξαμηνιαία μαθήματα (οι φοιτητές μας ασχολούνται υποχρεωτικά με την πρακτική τους άσκηση για χρονικό διάστημα που ξεπερνά κατά ένα εξάμηνο το μισό χρόνο των σπουδών τους). Επιπλέον, μερίδα φοιτητών μετέχει στο πρόγραμμα πρακτικής άσκησης του Πανεπιστημίου.

Πώς καλλιεργείται το ενδιαφέρον των φοιτητών σε περίπτωση που η πρακτική άσκηση είναι υποχρεωτική;

Οι φοιτήτριες και οι φοιτητές μας στην μεγάλη τους πλειοψηφία θέλουν να εργαστούν ως εκπαιδευτικοί στην προσχολική εκπαίδευση. Κατά συνέπεια το γεγονός ότι η πρακτική τους άσκηση αναπτύσσεται σε δημόσια νηπιαγωγεία αποτελεί από μόνο του σημαντικό κίνητρο. Είναι χαρακτηριστικό ότι επιστρέφουν ενθουσιασμένες από τις πρώτες φορές που πάνε στο νηπιαγωγείο. Κίνητρο θεωρούμε ότι αποτελεί και ο τρόπος που αναλύεται η εκπαιδευτική εμπειρία στο πλαίσιο των μαθημάτων που υποστηρίζουν την πρακτική άσκηση, όπου επιχειρείται η «ανάγνωση» καταγραφών που έχουν πραγματοποιηθεί στο πλαίσιο της τάξης, υπό των πρίσμα των επιστημονικών δεδομένων (γεγονός που συνεπάγεται και μια κριτική προσέγγιση στις εκπαιδευτικές πρακτικές των νηπιαγωγείων).

Πώς έχει οργανωθεί η πρακτική άσκηση των φοιτητών του Τμήματος; Ποια είναι η διάρκειά της; Υπάρχει σχετικός εσωτερικός κανονισμός;

Η πρακτική άσκηση στο ΤΕΑΠΗ αναπτύσσεται σε 5 διαδοχικά εξάμηνα (ένα εξάμηνο στο 2^ο έτος, τα δύο εξάμηνα του 3^{ου} και τα δύο εξάμηνα του 4^{ου} έτους) και έχει μία δομή που θα μπορούσε να χαρακτηριστεί σπονδυλωτή καθώς αποτελείται από μέρη που έχουν εσωτερική συνοχή και κάθε εξαμηνιαίο μάθημα «πατάει» για την ανάπτυξή του σε όσα έχουν προσεγγίσει και αναπτύξει οι φοιτήτριες και οι φοιτητές στα μαθήματα των προηγούμενων. Βασικές επιδιώξεις, που διαπερνούν όλες τις φάσεις της πρακτικής άσκησης, αποτελούν η σύνδεση της παιδαγωγικής θεωρίας με την εκπαιδευτική πράξη, καθώς και η προώθηση της αντίληψης του εκπαιδευτικού ως ερευνητή. Ως προς τη δομή της, η πρακτική άσκηση ξεκινά με παρατήρηση και

ανάλυση της εκπαιδευτικής πραγματικότητας, προχωράει σε συμμετοχική παρατήρηση και ανάλυση, συνεχίζει με εκπαιδευτικές παρεμβάσεις που συνδέονται με τις διαφορετικές περιοχές του προγράμματος σπουδών, αυτοπαρατήρηση και ανάλυση των προσωπικών πρακτικών και καταλήγει σε ανάπτυξη σχεδίων διδασκαλίας και έρευνας, εφαρμογή τους και αξιολόγησή τους. Πιο αναλυτικά:

Α΄ φάση: 2^ο έτος, εξαμηνιαίο μάθημα «Παρατήρηση στο Νηπιαγωγείο – ανάλυση και κατανόηση του πλαισίου της πράξης»

Βασικές επιδιώξεις:

- Εξοικείωση με εργαλεία συστηματικής παρατήρησης ως μεθόδου ανάλυσης & κατανόησης του πλαισίου της τάξης.
- Συνειδητοποίηση της ύπαρξης πολλών και διαφορετικών εκπαιδευτικών πλαισίων.
- Μία πρώτη προσπάθεια τήρησης συστηματικού ημερολογίου παρατήρησης.
- Πρώτη απόπειρα σύνδεσης θεωρίας και πράξης.

Δομή

- Συζήτηση/ Παρουσίαση αξόνων παρατήρησης στην ολομέλεια.
- Οι φοιτητές/ τριες κάνουν παρατήρηση σε τάξεις νηπιαγωγείων χωρισμένοι σε πενταμελείς, τετραμελείς ή/και τριμελείς ομάδες με βάση συγκεκριμένους άξονες και κρατούν ημερολόγιο παρατήρησης (4 – 5 παρατηρήσεις στο πλαίσιο του εξαμήνου).
- Συναντήσεις εποπτείας με διδάσκοντες.
- Ομαδική παρουσίαση της εργασίας στην ολομέλεια.
- Εκπόνηση ατομικών εργασιών στο τέλος του εξαμήνου.

Β΄ φάση: 3^ο έτος, ε΄ εξάμηνο (χειμερινό), «Εκπαιδευτικοί σχεδιασμοί και παιδαγωγικές πρακτικές στο νηπιαγωγείο».

Βασικές επιδιώξεις:

- Κατανόηση της σημασίας της παιδαγωγικής θεωρίας για την εκπαιδευτική πράξη – εστίαση στη σύνδεση της θεωρητικής γνώσης που προσεγγίζουν στο πλαίσιο των μαθημάτων τους στο ΤΕΑΠΗ με την εκπαιδευτική πραγματικότητα.
- Περαιτέρω εξοικείωση με την παρατήρηση και την τήρηση ημερολογίου – Συμμετοχική παρατήρηση και αυτοπαρατήρηση (10 συνολικά παρατηρήσεις στο πλαίσιο του εξαμήνου – μία ημέρα την εβδομάδα).

Δομή

- Θεωρητικές εισηγήσεις και από διδάσκοντες διαφορετικά μαθήματα στο ΤΕΑΠΗ οι οποίες καταλήγουν σε άξονες παρατήρησης που συνδέουν το θεωρητικό πλαίσιο που προσεγγίστηκε με την εκπαιδευτική πραγματικότητα⁹.
- Συναντήσεις εποπτείας με αποσπασμένες εκπαιδευτικούς.
- Συμμετοχική παρατήρηση στα νηπιαγωγεία.
- Εκπόνηση ατομικών εργασιών στο τέλος του εξαμήνου.

⁹ Η συμμετοχή άλλων διδασκόντων του τμήματος με εισηγήσεις συμβάλλει ουσιαστικά στην ανάδειξη της σημασίας της θεωρητικής γνώσης που συνδέεται με το γνωστικό τους αντικείμενο για την 'ανάγνωση' και κατανόηση της εκπαιδευτικής πραγματικότητας και την ανάπτυξη της εκπαιδευτικής πράξης.

Γ΄ φάση: 3^ο έτος, στ΄ εξαμήνο (εαρινό), «Σχεδιασμός οργάνωση και διαχείριση περιβαλλόντων μάθησης για τις μικρές ηλικίες».

Βασικές επιδιώξεις:

- Ανάπτυξη της ικανότητας κριτικής αξιολόγησης του εκάστοτε ισχύοντος θεσμικού πλαισίου.
- Περαιτέρω ανάπτυξη της ικανότητας αυτοπαρατήρησης.

Δομή

- Θεωρητικές εισηγήσεις και από διδάσκοντες διαφορετικά μαθήματα στο ΤΕΑΠΗ που συνδέονται με τις διαφορετικές μαθησιακές περιοχές του προγράμματος σπουδών για το νηπιαγωγείο. Οι εισηγήσεις καταλήγουν σε άξονες ως προς τους εκπαιδευτικούς σχεδιασμούς και τις διδακτικές παρεμβάσεις που θα επιχειρήσουν οι φοιτήτριες και οι φοιτητές στο νηπιαγωγείο, αναλαμβάνοντας τη συνολική ευθύνη της τάξης¹⁰.
- Συναντήσεις εποπτείας με αποσπασμένες εκπαιδευτικούς.
- Παρεμβάσεις των φοιτητριών/ τών στα νηπιαγωγεία (10 συνολικά παρεμβάσεις στο πλαίσιο του εξαμήνου – μία ημέρα την εβδομάδα).. Καταγραφή και σχολιασμός των παρεμβάσεων τους στη βάση όσων έχουν προσεγγιστεί στο πλαίσιο του μαθήματος.
- Παρουσίαση των παρεμβάσεων τους στην ολομέλεια.
- Εκπόνηση ομαδικών και ατομικών εργασιών στο τέλος του εξαμήνου.

Δ΄ φάση: 4^ο έτος, ζ΄ και η΄ εξάμηνα (χειμερινό και εαρινό), δύο ενότητες μαθημάτων: «Πρακτική άσκηση και γνωστικά αντικείμενα» (το 2012-13 προσφέρθηκαν 8 μαθήματα) και «Πρακτική Άσκηση στις μεθόδους έρευνας» (το 2012-13 προσφέρθηκαν 9 μαθήματα). Από κάθε μια από τις ενότητες οι φοιτητές είναι υποχρεωμένοι να επιλέξουν ένα μάθημα.

Βασικές επιδιώξεις:

- Οι φοιτητές να εφαρμόσουν και να αξιολογήσουν διδακτικές πρακτικές που ήδη δοκίμασαν στα προηγούμενα μαθήματα πρακτικής άσκησης και να τις εξειδικεύσουν σε ένα τουλάχιστον γνωστικό αντικείμενο.
- Οι φοιτητές να εφαρμόσουν μια τουλάχιστον μεθοδολογία έρευνας στο πεδίο, να παράγουν δεδομένα και αποτελέσματα σχετικά με ένα ερώτημα και να αξιολογήσουν την παραγωγή τους τόσο ως προϊόν επιστημονικής έρευνας, όσο και ως πληροφορία χρήσιμη στη διαδικασία διδασκαλίας-μάθησης.

Δομή

- Κατανομή των φοιτητών στα μαθήματα.
- Θεωρητικές εισηγήσεις και από τον διδάσκοντα.
- Εκπαιδευτικοί ή αντίστοιχα ερευνητικοί σχεδιασμοί και παρεμβάσεις των φοιτητριών στα νηπιαγωγεία για δύο εργάσιμες εβδομάδες.
- Συναντήσεις εποπτείας με τον διδάσκοντα.

---

¹⁰ Αξίζει να σημειωθεί ότι οι παρεμβάσεις τους επιχειρούνται στην τάξη που στο πλαίσιο του ε΄ εξαμήνου έχουν μελετήσει.

- Εκπόνηση ομαδικών και ατομικών εργασιών στο τέλος του εξαμήνου που περιλαμβάνουν τους σχεδιασμούς, τις παρεμβάσεις, και τα αποτελέσματα της δουλειάς τους αξιολογικά σχολιασμένα.

Ποιες είναι οι κυριότερες δυσκολίες που αντιμετωπίζει το Τμήμα στην οργάνωση της πρακτικής άσκησης των φοιτητών;

Από τις πολλές δυσκολίες που αντιμετωπίζουμε, η σημαντικότερη συνδέεται με την αναλογία μελών ΔΕΠ που έχουν την κύρια ευθύνη της πρακτικής άσκησης των φοιτητριών (2ο και 3ο εξάμηνο). Στο πλαίσιο της ανάπτυξης μιας πρακτικής άσκησης που στοχεύει στη σύνδεση της θεωρίας με την πράξη απαιτείται η δυνατότητα επεξεργασίας των αντιλήψεων και των πεποιθήσεων των φοιτητριών/των. Μια τέτοια προοπτική προϋποθέτει τη δυνατότητα εργασίας και επεξεργασίας θεμάτων σε μικρότερες ομάδες. Οι φοιτήτριες/τές που αναλαμβάνει κάθε διδάσκων στο πλαίσιο της πρακτικής άσκησης με το σημερινό καταμερισμό ξεπερνάει τους 90 στο 2^ο έτος (όπου οι ίδιοι οι διδάσκοντες αναλαμβάνουν μόνοι τους και την εποπτεία τους, χωρίς άλλη βοήθεια και αυτή τη στιγμή είναι περίπου 150 για το τρίτο έτος.

Η δεύτερη κατά σειρά δυσκολία αφορά την έλλειψη σταθερού υποστηρικτικού προσωπικού (μελών ΕΕΔΙΠ) που να ασχολούνται με το συντονισμό της πρακτικής άσκησης σε συνδυασμό με τη δυσμενή αναλογία αποσπασμένων εκπαιδευτικών και φοιτητών/τριών (που συμβάλουν στην εποπτεία της πρακτικής άσκησης του 3^{ου} και την οργάνωση του 4^{ου} έτους). Φέτος, που είμαστε στην πιο άσχημη κατάσταση των τελευταίων ετών, αναλογούν 60-70 φοιτήτριες/τές σε κάθε αποσπασμένη εκπαιδευτικό, ενώ η επιθυμητή αναλογία (στην οποία έχουμε καταλήξει και στο πλαίσιο του αναπτυγμένου πανελλήνιου δικτύου πρακτικών ασκήσεων¹¹) είναι 1 προς 30. Τα προηγούμενα χρόνια η κατάσταση ήταν καλύτερη και οι προοπτικές για τα επόμενα με σιγουριά χειρότερες, μιας και η απόφαση του Υπουργείου για δραστικό περιορισμό των αποσπάσεων φαίνεται να ισχύει. Προκειμένου η πρακτική άσκηση να συνεχίσει καταρχάς να πραγματοποιείται και να διατηρηθεί επιπλέον ένα αξιοπρεπές επίπεδο, προσελήφθησαν τα προηγούμενα χρόνια εξωτερικοί συνεργάτες, μερικής απασχόλησης για συμβολή στην εποπτεία, και πάλι όμως η αναλογία των εποπτριών με τις φοιτήτριες και τους φοιτητές ήταν εξαιρετικά δυσμενής. Επιπλέον υπήρχε σημαντική δυσκολία να προσληφθούν εξωτερικοί συνεργάτες που διέθεταν αξιόλογη εμπειρία στο χώρο της σχολικής τάξης, θεωρητική υποδομή και διαθέσιμο χρόνο για επιτόπια εποπτεία των παρεμβάσεων των φοιτητριών/των στα νηπιαγωγεία. Καταφύγαμε στις νηπιαγωγούς – μεταπτυχιακές φοιτήτριες του τμήματος που βρισκόντουσαν σε εκπαιδευτική άδεια. Όμως, καθώς είχαν αυξημένες υποχρεώσεις στο πλαίσιο των μεταπτυχιακών τους σπουδών, δεν ήταν δυνατόν να συμβάλουν περισσότερο από ένα εξάμηνο καθεμία. Έτσι

¹¹ Το δίκτυο πρακτικών ασκήσεων έχει αρχίσει να λειτουργεί εδώ και δύο χρόνια και απαρτίζεται από τα μέλη ΔΕΠ που εμπλέκονται με την πρακτική άσκηση των φοιτητριών/των σε όλα τα τμήματα νηπιαγωγών της χώρας και από όσες/όσους αποσπασμένες/ους εκπαιδευτικούς θέλουν να συμμετέχουν. Συνάντηση του δικτύου πραγματοποιείται μία φορά το χρόνο και κάθε φορά την αναλαμβάνει άλλο Πανεπιστημιακό Τμήμα. Στο πλαίσιο της συνάντησης αναπτύσσονται διαδικασίες αλληλοενημέρωσης και ανταλλαγής απόψεων για ζητήματα που συνδέονται με την πρακτική άσκηση, αλλά και κοινές ενέργειες που μπορούν να αναπτυχθούν. Το δίκτυο ετοιμάζει ιστότοπο στον οποίο θα αναρτώνται προβληματισμοί σχετικά με την πρακτική άσκηση, εναλλακτικές προσεγγίσεις καθώς και δημοσιεύσεις.

κάθε εξαμήνο υπήρχαν νέες συνεργατίδες και η επιμόρφωσή τους στην επιθυμητή για την πρακτική άσκηση προοπτική ξεκινούσε από την αρχή. Η οικονομική κατάσταση έχει προκαλέσει την απαγόρευση των προσλήψεων, ακόμη και για τέτοιες θέσεις μερικής απασχόλησης, οδηγώντας την πρακτική άσκηση με τη συγκεκριμένη μορφή σε αδιέξοδο. Μερική ανακούφιση για το 2012-13 προσέφερε η δραστική μεταβολή της δομής των πρακτικών ασκήσεων του 4ου έτους. γι' αυτές τις πρακτικές ασκήσεις άρκεσαν δύο αποσπασμένες εκπαιδευτικοί που ασχολήθηκαν με οργανωτικά ζητήματα. Γενικότερα, βέβαια, ακόμη κι όταν πραγματοποιούνταν οι αναγκαίες αποσπάσεις εκπαιδευτικών, το γεγονός ότι δεν υπάρχει μόνιμο προσωπικό για την εποπτεία των πρακτικών ασκήσεων δημιουργεί προβλήματα ουσίας, καθώς τα μέλη ΔΕΠ είναι αναγκασμένα να εκπαιδεύουν όχι μόνο φοιτητές/τριες αλλά και εκπαιδευτικούς που συμβάλλουν στις πρακτικές ασκήσεις. Η χρονιά που έρχεται φανταζόμαστε ότι θα είναι η πιο δυσχερής (συνδυασμός διαθεσιμότητας με ελαχιστοποίηση των αποσπάσεων) και θα δείξει τα όρια των οργανωτικών μας ελιγμών.

Η τρίτη κατά σειρά, αλλά όχι λιγότερο σημαντική δυσκολία, συνδέεται με την εξεύρεση και τη διατήρηση της συνεργασίας με ικανό αριθμό νηπιαγωγείων, πρόθυμων να δέχονται φοιτήτριες/τές για παρατήρηση. Αυτό προϋποθέτει συστηματική επικοινωνία και συνεργασία με νηπιαγωγούς και σχολικές συμβούλους προσχολικής αγωγής. Καθώς δεν υπάρχουν κίνητρα γι' αυτή τους τη συμμετοχή, η επικοινωνία με τα νηπιαγωγεία και η αποδοχή από πλευράς των νηπιαγωγών να δεχτούν φοιτήτριες και φοιτητές για παρατήρηση στις τάξεις τους έχει αρκετές δυσκολίες ως εγχείρημα.

Σημαντική δυσκολία αποτελεί επίσης το γεγονός ότι οι φοιτήτριες και οι φοιτητές μας πραγματοποιούν την πρακτική τους άσκηση σε τάξεις νηπιαγωγών που υιοθετούν, πλην εξαιρέσεων, παιδαγωγικές πρακτικές που δεν εναρμονίζονται με όσα διδάσκονται στο Πανεπιστήμιο. Το γεγονός αυτό τις φέρνει σε κατάσταση σύγκρουσης, η οποία δυσκολεύει εξαιρετικά τόσο το εγχείρημα της ανάλυσης του πλαισίου της τάξης, που είναι η βασική επιδίωξη των αρχικών φάσεων της πρακτικής άσκησης, όσο και τις διδακτικές τους παρεμβάσεις, που είναι η επιδίωξη των επόμενων φάσεων.

Πρόσθετη δυσκολία για την ανάπτυξη διδακτικών παρεμβάσεων από πλευράς των φοιτητών/τριών αποτελεί το γεγονός ότι στο τέλος του ε' εξαμήνου που τις ξεκινούν τείνουν να δηλώνουν και να συμπεριφέρονται ως εάν να μην έχουν διδαχτεί μαθήματα που συνδέονται με προσεγγίσεις της προφορικής και της γραπτής γλώσσας στις μικρές ηλικίες, των μαθηματικών, των φυσικών επιστημών, καθώς και μαθήματα που συνδέονται με προσεγγίσεις των εικαστικών, της μουσικής, της δραματικής τέχνης, του κουκλοθέατρου και του θεάτρου σκιών στο νηπιαγωγείο. Γεγονός που δεν είναι σε μεγάλο βαθμό αληθές. Οι φοιτήτριες, κατά τη διάρκεια των πρώτων 5 εξαμήνων των σπουδών τους έχουν διδαχθεί κατά κανόνα ένα ή δύο μαθήματα από καθένα από τα παραπάνω αντικείμενα. και μπορεί βέβαια να μην έχουν διδαχθεί το σύνολο των προσφερόμενων από το ΠΠΣ σχετικών αντικειμένων αλλά η δήλωση άγνοιας από μεγάλο ποσοστό φοιτητριών πρέπει να έχει άλλες ερμηνείες, που μελετώνται στο πλαίσιο της αξιολόγησης του διδακτικού έργου. Η πιο ισχυρή από αυτές φαίνεται να είναι εκείνη που πυροδοτείται από τη σχολική (και πολλές φορές

Πανεπιστημιακή) παράδοση της ανεξαρτησίας των γνωστικών αντικειμένων που οδηγεί τις φοιτήτριες στη θεώρηση και των μαθημάτων ως ανεξάρτητων μεταξύ τους. Είναι συνηθισμένο δηλαδή το φαινόμενο, φοιτήτριες να μην ανακαλούν γνώσεις που έχουν διδαχθεί επιτυχώς με την απίστευτη δικαιολογία: "μα αυτό είναι από άλλο μάθημα". Έτσι, στο πλαίσιο των μαθημάτων που υποστηρίζουν την πρακτική άσκηση του 3ου και του 4ου έτους, προσπαθούμε να επανερχόμαστε στο τι σε συνδυασμό με το πώς. Η λύση εδώ ουσιαστικά επιτυγχάνεται και με τις σειρές πρακτικής άσκησης στα γνωστικά αντικείμενα και τις ερευνητικές μεθόδους (του 4ου έτους σπουδών), καθώς και με την ενίσχυση των διεπιστημονικών προσεγγίσεων σε όσο γίνεται περισσότερα μαθήματα που εντατικοποιούν τη συνεργασία των διδασκόντων.

Τέλος, καθώς η φύση των μαθημάτων που συνδέονται με την πρακτική άσκηση απαιτεί συμμετοχικές διαδικασίες, και κατά συνέπεια η παρουσία των φοιτητών σε αυτά θεωρείται αναγκαία και είναι υποχρεωτική, δημιουργούνται προβλήματα πρακτικά και ουσιαστικά που συνδέονται και με τη χωρητικότητα και την υποδομή των αιθουσών.

Σε ποιες ικανότητες εφαρμογής γνώσεων στοχεύει η πρακτική άσκηση; Πόσο ικανοποιητικά κρίνετε τα αποτελέσματα; Πόσο επιτυχής είναι η εξοικείωση των ασκουμένων με το περιβάλλον του φορέα εκτέλεσης της πρακτικής άσκησης;

Η πρακτική άσκηση, όπως ήδη αναφέρθηκε, στοχεύει στη σύνδεση της θεωρητικής γνώσης που αποκομίζουν οι φοιτητές/τριες με την εκπαιδευτική πράξη όπως και στην ανάπτυξη της ικανότητας κριτικής αξιοποίησης του εκάστοτε θεσμικού πλαισίου. Οι φοιτήτριες και οι φοιτητές θεωρούμε ότι εξοικειώνονται αρκετά με το περιβάλλον των δημόσιων νηπιαγωγείων, όπου πραγματοποιούν την πρακτική τους άσκηση. Ωστόσο, η εξοικείωση αυτή δεν εξασφαλίζει ότι θα αναπτύξουν επαγγελματικές ταυτότητες στην επιθυμητή κατεύθυνση, καθώς σε αρκετό ποσοστό δεν καταφέρνουν να μετακινηθούν από παραδοσιακές αντιλήψεις σχετικά με τη διδασκαλία και τη μάθηση που έχουν διαμορφωθεί από τα μαθητικά τους χρόνια. Οι αντιλήψεις αυτές ενισχύονται μάλιστα από τις πρακτικές που συναντούν στα νηπιαγωγεία όπου πραγματοποιούν την πρακτική τους άσκηση. Προκειμένου να έχουμε περισσότερο συγκροτημένα στοιχεία, έχουμε ξεκινήσει εδώ και τρία χρόνια συστηματική αξιολόγηση των μαθημάτων που συνδέονται με την πρακτική άσκηση. Σε κάθε περίπτωση θεωρούμε ότι οι νέες μορφές πρακτικής άσκησης του 4ου έτους θα αναταράξουν, αν μη τι άλλο, αυτό το δυσμενές τοπίο.

Συνδέεται το αντικείμενο απασχόλησης κατά την πρακτική άσκηση με την εκπόνηση πτυχιακής / διπλωματικής εργασίας;

Εφόσον η διπλωματική εργασία είναι στο Τμήμα μας προαιρετική, η σύνδεσή της ή όχι με την πρακτική άσκηση εξαρτάται από το ποιος αναλαμβάνει την εποπτεία της. Αν πρόκειται για μέλη ΔΕΠ που τυχαίνει να ασχολούνται με την πρακτική άσκηση, τότε η διπλωματική εργασία συνδέεται σίγουρα μ' αυτή. Το ίδιο όμως συμβαίνει κατά κανόνα και όταν τα μέλη ΔΕΠ που αναλαμβάνουν την εποπτεία δεν έχουν

άμεση σύνδεση με την πρακτική άσκηση, μιας και η τάση της σύνδεσης της θεωρίας με την πράξη, που επικρατεί στη λογική των διπλωματικών εργασιών, πιέζει στην κατεύθυνση θεμάτων συνδεδεμένων με το πλαίσιο της σχολικής τάξης.

Δημιουργούνται με την πρακτική άσκηση ευκαιρίες για μελλοντική απασχόληση των πτυχιούχων;

Στο βαθμό που η πρακτική άσκηση επιτυγχάνει την επιδιωκόμενη σύνδεση της θεωρίας με την πράξη, συμβάλλει στην αύξηση των πιθανοτήτων επιτυχίας των φοιτητριών και των φοιτητών μας στις εξετάσεις του ΑΣΕΠ. Κατ' αυτήν την έννοια θα μπορούσαμε να θεωρήσουμε ότι αυξάνει τις ευκαιρίες για μελλοντική απασχόλησή τους. Επειδή, επιπλέον η ποιότητα της πρακτικής άσκησης των φοιτητριών μας είναι γνωστή στον ευρύτερο εκπαιδευτικό χώρο, οι απόφοιτές μας έχουν καλή υποδοχή και κυρίως ζήτηση σε θέσεις εργασίας (αμέσως μετά την αποφοίτησή τους) και στο χώρο της ιδιωτικής εκπαίδευσης. Σήμερα που το ΑΣΕΠ φαντάζει ως μια μακρινή προοπτική, η στροφή προς τη σύνδεση με την ιδιωτική εκπαίδευση ενισχύεται και μέσω της συμμετοχής των φοιτητριών μας στο πρόγραμμα αμειβόμενης πρακτικής άσκησης του Πανεπιστημίου (η συμμετοχή των φοιτητριών εδώ είναι επιπλέον των 5 υποχρεωτικών εξαμήνων). Από τη συμμετοχή αυτή φαίνεται όπως ήδη προαναφέραμε να έχουμε και τα πρώτα θετικά αποτελέσματα (προσλήψεις) στον τομέα της απασχόλησης των φοιτητριών μας.

Έχει αναπτυχθεί δίκτυο διασύνδεσης του Τμήματος με κοινωνικούς, πολιτιστικούς ή παραγωγικούς φορείς με σκοπό την πρακτική άσκηση των φοιτητών;

Εδώ και επτά χρόνια έχουμε ξεκινήσει τη δημιουργία ενός δικτύου συνεργαζόμενων νηπιαγωγών, οι οποίες δέχονται στις τάξεις τους φοιτήτριες και φοιτητές για πρακτική άσκηση. Προκειμένου να αντιμετωπίσουμε σε βάθος χρόνου την απόσταση ανάμεσα στις εκπαιδευτικές πρακτικές των νηπιαγωγείων όπου πραγματοποιείται η πρακτική άσκηση και σε όσα διδάσκονται στο Πανεπιστήμιο, κινηθήκαμε στην προοπτική του να διαμορφώσουμε ένα δίκτυο νηπιαγωγών που θα έρθουν σε στενότερη επαφή με το Πανεπιστήμιο με συνεργασίες σε αρκετά επίπεδα. Σε αυτή την κατεύθυνση ξεκινήσαμε από το ακαδημαϊκό έτος 2007 – 2008 συστηματικές συναντήσεις στο Πανεπιστήμιο με όσες και όσους νηπιαγωγούς δέχονται φοιτήτριες και φοιτητές στις τάξεις τους για την πρακτική άσκηση του 2^{ου} και του 3^{ου} έτους. Οι συναντήσεις αυτές, που πραγματοποιούνται 3-4 φορές το χρόνο, στην αρχή είχαν ενημερωτικό χαρακτήρα (τι κάνουμε στο Πανεπιστήμιο και τι προσδοκούμε από τα νηπιαγωγεία). Στη συνέχεια εξελίχτηκαν όμως και σε συναντήσεις προβληματισμού και συζήτησης πάνω σε προσδιορισμένα ζητήματα. Στη δεύτερη λοιπόν φάση των συναντήσεων, οι συμμετέχουσες/ντες εκπαιδευτικοί ζητούσαν εισηγήσεις για τα θέματα που τους απασχολούσαν (ένα κάθε φορά) και στη συνέχεια της εισήγησης ακολουθούσε συζήτηση. Τα θέματα που μέχρι στιγμής έχουμε διαπραγματευτεί είναι: «Ο ρόλος του εκπαιδευτικού σήμερα», «Στην προοπτική του εκπαιδευτικού – ερευνητή», «Διαδικασίες αξιολόγησης του εκπαιδευτικού έργου στο νηπιαγωγείο»,

«Ζητήματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης». Επίσης στο πλαίσιο αυτών των συναντήσεων, εκπαιδευτικοί παρουσίασαν δουλειά τους που συνδέεται με τα συζητούμενα θέματα και στην τελευταία συνάντηση του έτους την εμπειρία τους από τη συνεργασία με το Πανεπιστήμιο στο πλαίσιο της πρακτικής άσκησης. Θεωρούμε ότι αν μπορούσαν να δοθούν πρόσθετα κίνητρα για αυτήν τους τη συμμετοχή (π.χ. κάποια μοριοδότηση ή/και εμπλουτισμός της βιβλιοθήκης της τάξης τους έστω με βιβλία που χρησιμοποιούν οι φοιτήτριες/τές στο πλαίσιο των δραστηριοτήτων που αναπτύσσουν στο νηπιαγωγείο) θα συνέβαλε θετικά στην περαιτέρω ανάπτυξη του δικτύου, με προοπτική μελλοντικά οι νηπιαγωγοί του δικτύου να μπορούν να εποπτεύουν την πρακτική άσκηση των φοιτητριών/των που θα δέχονται στις τάξεις τους.

Ποιες πρωτοβουλίες αναλαμβάνει το Τμήμα προκειμένου να δημιουργηθούν θέσεις απασχόλησης φοιτητών (σε τοπικό, εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο);

Στο πλαίσιο χρηματοδοτούμενου προγράμματος πρακτικής άσκησης που έχουμε αναλάβει προωθείται η εξοικείωση των φοιτητριών και φοιτητών με διαφορετικούς χώρους της εξελισσόμενης αγοράς εργασίας. Συμπεριλαμβάνονται χώροι που απευθύνονται σε ευαίσθητες κοινωνικά ομάδες. Προωθείται, ως εκ τούτου, εποπτευόμενη πρακτική άσκηση σε ιδιωτικά σχολεία, ιδιωτικούς και φιλανθρωπικούς παιδικούς σταθμούς, κέντρα δημιουργικής απασχόλησης και μέριμνας παιδιών, νοσοκομεία παιδιών, κατασκηνώσεις, παιδικά χωριά SOS και μη κυβερνητικές οργανώσεις. Οι φοιτήτριες και οι φοιτητές αντιδρούν σε αυτού του τύπου τις προτάσεις με το επιχείρημα ότι γίνεται αναγκαστικά επιλογή φοιτητών/τριών και δεν είναι δυνατόν να συμμετέχουν όλες και όλοι λόγω των περιορισμών που τίθενται από το χρηματοδοτούμενο πρόγραμμα. Η πρωτοβουλία περιορίζεται και από τις περιορισμένες δικές μας δυνάμεις για την εποπτεία. Σε κάθε περίπτωση πάντως η εμπειρία μας από τη συνεχιζόμενη συμμετοχή στο πρόγραμμα αυτό είναι θετική.

Υπάρχει στενή συνεργασία και επαφή μεταξύ των εκπαιδευτικών / εποπτών του Τμήματος και των εκπροσώπων του φορέα εκτέλεσης της πρακτικής άσκησης;

Υπάρχει εξαιρετικά συστηματική συνεργασία των αποσπασμένων εκπαιδευτικών αλλά και των διδασκόντων του Τμήματος με τις/ τους νηπιαγωγούς που δέχονται φοιτήτριες και φοιτητές στις τάξεις τους όπως και στο πλαίσιο του δικτύου για τις πρακτικές ασκήσεις που αναφέρθηκε παραπάνω. Συνεργαζόμαστε επίσης στενά με τις σχολικές συμβούλους προσχολικής εκπαίδευσης του Νομού Αττικής.

Υπάρχουν συγκεκριμένες προϋποθέσεις και απαιτήσεις για τη συνεργασία του Τμήματος με τους φορείς εκτέλεσης της πρακτικής άσκησης; Ποιες;

Όπως ήδη αναφέρθηκε, η δημιουργία κινήτρων για την υποδοχή και εποπτεία των φοιτητριών και φοιτητών στα δημόσια νηπιαγωγεία (π.χ. μοριοδότηση εκπαιδευτικών για τη συμμετοχή τους, ή δυνατότητα παροχής εκπαιδευτικού υλικού ή/και η πρόσθετη αμοιβή) θα δημιουργούσε νέες προοπτικές συνεργασίας.

Πώς παρακολουθούνται και υποστηρίζονται οι ασκούμενοι φοιτητές;

Κάθε φάση της πρακτικής άσκησης υποστηρίζεται από ένα δίωρο θεωρητικά προσανατολισμένο μάθημα. Πραγματοποιούνται επιπρόσθετα συναντήσεις εποπτείας των φοιτητών σε μικρές ομάδες. Στο 2ο και το 4ο έτος οι συναντήσεις αυτές πραγματοποιούνται με τους διδάσκοντες, ενώ στο 3ο έτος με τις/ τους αποσπασμένες/ ους εκπαιδευτικούς και πυκνότερα απ' ό,τι στο 2ο έτος. Παράλληλα οι διδάσκοντες συναντώνται συστηματικά με τις/ τους αποσπασμένες/ ους εκπαιδευτικούς για να συζητηθεί η εξέλιξη και τα προβλήματα των φοιτητριών/ των. Επίσης οι φοιτήτριες και οι φοιτητές σε όλες τις φάσεις της πρακτικής άσκησης παρουσιάζουν εργασίες από τη δουλειά τους στο νηπιαγωγείο, οι οποίες συζητούνται στην ολομέλεια των μαθημάτων. Παράλληλα το ακαδημαϊκό έτος 2007 – 2008 ξεκίνησε και συνεχίζει η οργάνωση και λειτουργία του Παιδαγωγικού Εργαστηρίου. Το συγκεκριμένο Εργαστήριο φιλοδοξεί να αποτελεί χώρο χρήσιμο και δημιουργικό για τις φοιτήτριες και τους φοιτητές. Πιο συγκεκριμένα, σ' αυτό μπορούν να βρίσκουν επιλεγμένα παιδικά βιβλία και άλλο εκπαιδευτικό υλικό για το σχεδιασμό και την πραγματοποίηση των διδακτικών τους παρεμβάσεων με υποστήριξη στις επιλογές τους, αλλά και να αξιοποιούν τους υπολογιστές και τις υπόλοιπες υποδομές (κάμερες, μαγνητόφωνα κλπ) για την ανάπτυξη των εργασιών τους. Σήμερα το Παιδαγωγικό Εργαστήριο έχει αρκετούς τίτλους παιδικών βιβλίων, λίγα θεωρητικά βιβλία, πλήρεις σειρές των τριών περιοδικών που αναφέρονται στις μικρές ηλικίες, αυξανόμενη συλλογή επιτραπέζιων και επιδαπέδιων παιχνιδιών και άλλου εκπαιδευτικού υλικού, δύο υπολογιστές με εκτυπωτή και σαρωτή, ψηφιακές κάμερες και μαγνητόφωνα. Τη λειτουργία του Παιδαγωγικού Εργαστηρίου αναλαμβάνουν, μαζί με τα λοιπά τους καθήκοντα, οι αποσπασμένες εκπαιδευτικοί. Για την υποστήριξη των πρακτικών του 4ου έτους χρησιμοποιούνται και άλλα εργαστήρια του Τμήματος, όπως αυτό της Διδασκαλίας Φυσικών Επιστημών και Μαθηματικών, το εργαστήριο Θεατρικών Εφαρμογών και Μουσικής, το εργαστήριο Εικαστικών Εφαρμογών.

Συνολικά, και σε κάθε περίπτωση, είμαστε αποφασισμένοι να διαχειριστούμε τα προβλήματα των πρακτικών ασκήσεων, στο πλαίσιο του γενικότερα αναμορφωμένου ΠΠΣ, με τον καλύτερο δυνατό τρόπο. Στην κατεύθυνση αυτή στηρίζομαστε και στα πορίσματα των αξιολογήσεων του διδακτικού μας έργου.

3.2. Προγράμματα Μεταπτυχιακών Σπουδών

Στο Τμήμα λειτουργούν πέντε προγράμματα μεταπτυχιακών σπουδών (ΠΜΣ). Το παλαιότερο λειτουργεί από το 1994 σε συνεργασία με το Πανεπιστήμιο του Λονδίνου και έχει τίτλο «Εκπαίδευση και Ανθρώπινα Δικαιώματα». Σχετικά πρόσφατα (πριν 4 χρόνια) η κατεύθυνση ειδίκευσης στην Ειδική Αγωγή αυτονομήθηκε, για πρακτικούς λόγους σε ανεξάρτητο ΠΜΣ. Από τα μέσα της δεκαετίας του '90 το Τμήμα μετέχει σε ΠΜΣ που οργανώνει το Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Δημόσιας Διοίκησης του ΕΚΠΑ με τίτλο «Πολιτική Επιστήμη και Κοινωνιολογία», αν και ο αριθμός των μαθημάτων που διδάσκουν μέλη ΔΕΠ του Τμήματος μας σ' αυτό είναι σχετικά περιορισμένος. Πιο πρόσφατα, δηλαδή από το 2005, λειτουργεί σε συνεργασία με τα Τμήματα ΕΜΜΕ-ΕΚΠΑ, Αρχιτεκτόνων, Μηχανικών-Παν/μίου Θεσσαλίας και Ηλεκτρονικής-ΤΕΙ Πειραιά το ΠΜΣ με τίτλο «Τεχνολογίες της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας για την Εκπαίδευση». Για πρώτη φορά το 2009-10, λειτούργησε, πάλι σε συνεργασία, με το Τμήμα Κοινωνικής Διοίκησης του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης το ΠΜΣ με τίτλο «Συμβουλευτική Ψυχολογία και Συμβουλευτική στην Εκπαίδευση, την Υγεία, την Εργασία».

Βέβαια, το Τμήμα το οποίο είναι υπερήφανο για την ποιότητα των ΠΜΣ τα οποία παρέχει, αυτόνομα ή και σε συνεργασία, αντιμετωπίζει τις συνέπειες της οικονομικής κρίσης και σ' αυτά. Συγκεκριμένα, παρατηρούμε σημαντική μείωση των αιτήσεων για παρακολούθηση των προγραμμάτων (πλην του ΠΜΣ της Ειδικής Αγωγής), μιας και τα προγράμματα αυτά είναι με τον ένα ή τον άλλο τρόπο αυτοχρηματοδοτούμενα (εκτός του μέρους του προγράμματος «Εκπαίδευση και Ανθρώπινα Δικαιώματα» το οποίο πραγματοποιείται στην Ελλάδα, οι φοιτητές πληρώνουν δίδακτρα). Επιπλέον, το Τμήμα ετοιμάζεται να αντιμετωπίσει και τα προβλήματα που θα δημιουργηθούν με την υπαγωγή των ΠΜΣ σε μια ενιαία δομή εντός της Σχολής Επιστημών της Αγωγής, όπου θα λειτουργούν και ΠΜΣ του ΠΤΔΕ.

3.2.1. Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών Ι.

3.2.1.1. Τίτλος του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών

Κοινό ΠΜΣ «ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ» του Τμήματος Εκπαίδευσης και Αγωγής στη Προσχολική Ηλικία (Τ.Ε.Α.Π.Η.) του ΕΚΠΑ και του Institute of Education University of London

(α) Στους φοιτητές που εγγράφονται, φοιτούν και εκπονούν επιτυχώς τις προβλεπόμενες εργασίες στο ΕΚΠΑ και στο Institute of Education, University of London (IoE) χορηγείται «*Ενιαίο Μεταπτυχιακό Δίπλωμα Επιστημών της Εκπαίδευσης και Αγωγής. Ειδίκευση: Εκπαίδευση και Ανθρώπινα Δικαιώματα - Joint MA degree in Education and Human Rights*». Το Δίπλωμα απονέμεται από κοινού από τα δύο συνεργαζόμενα ιδρύματα: το Τμήμα Εκπαίδευσης και Αγωγής στην Προσχολική Ηλικία του Πανεπιστημίου Αθηνών και το Institute of Education, University of London.

(β) Στους φοιτητές που εγγράφονται, φοιτούν και εκπονούν επιτυχώς τις προβλεπόμενες εργασίες στο ΕΚΠΑ, χορηγείται «*Χωριστό Μεταπτυχιακό Δίπλωμα Επιστημών της Εκπαίδευσης και Αγωγής. Ειδίκευση: Εκπαίδευση και Ανθρώπινα Δικαιώματα*» με αναφορά στο συνεργαζόμενο Ίδρυμα (Institute of Education). Το Δίπλωμα απονέμεται από το Τμήμα Εκπαίδευσης και Αγωγής στην Προσχολική Ηλικία του Πανεπιστημίου Αθηνών. Οι φοιτητές παρακολουθούν μαθήματα που προσφέρονται στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, μάθημα συνδιδασκαλίας (τεσσάρων διδασκόντων του ΙΟΕ και τεσσάρων διδασκόντων του ΤΕΑΠΗ) και αξιολογούνται με βάση τα αντίστοιχα κριτήρια.

3.2.1.2. Τμήματα και Ιδρύματα που συμμετέχουν στο Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών.

Το Πρόγραμμα διεξάγεται από κοινού με το Institute of Education University of London (Faculty: Policy and Society, Department: School of Educational Foundations and Policy Studies)

3.2.1.3. Ανταπόκριση του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών στους στόχους του Τμήματος και τις ανάγκες της κοινωνίας.

Ανταπόκριση στους στόχους του Τμήματος

ΣΤΟΧΟΙ ΤΕΑΠΗ:

1. Σύνθεση επιστημονικής γνώσης και επαγγελματικής κατάρτισης, παροχή μεθοδολογικής κατάρτισης
2. Παροχή εργαλείων για κατανόηση της πολυπλοκότητας των εκπαιδευτικών φαινομένων/ανάλυση παραγόντων που διαμορφώνουν τη σχολική πραγματικότητα και την οργάνωση της παιδαγωγικής πρακτικής
3. Πανεπιστημιακή εκπαίδευση στον χώρο των Επιστημών της Αγωγής
4. Ανάπτυξη της κριτικής σκέψης, εξοικείωση των φοιτητές/τριών με τις μεθόδους και τα εργαλεία της επιστημονικής έρευνας (βλ. ιστοσελίδα ΤΕΑΠΗ)

ΣΤΟΧΟΙ του ΠΜΣ «Εκπαίδευση και Ανθρώπινα Δικαιώματα»

1. Κινητικότητα των μεταπτυχιακών φοιτητών/τριών και διδασκόντων προωθώντας έτσι τη συνεργατική διδασκαλία και την εξοικείωση των φοιτητών με διαφορετικά εκπαιδευτικά, κοινωνικά και πολιτισμικά πλαίσια (ελληνικό και αγγλικό)
2. Κατάρτιση εξειδικευμένων εκπαιδευτικών και επιστημόνων, οι οποίοι θα καλύπτουν ανάγκες σε δυναμικό των σχολείων, των κεντρικών δημόσιων φορέων της εκπαίδευσης, όπως οι υπηρεσίες του Υπουργείου Παιδείας, του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου, Κέντρων Ερευνών, δημόσιων φορέων της εκπαίδευσης σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο, μη κερδοσκοπικών οργανισμών, μη κυβερνητικών οργανώσεων, και ιδιωτικών φορέων, και οι οποίοι θα παρέχουν έργο στο αντικείμενο των επιστημών της αγωγής και ειδικότερα στον τομέα των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων στην Εκπαίδευση.
3. Δημιουργία επιστημονικών στελεχών ικανών να συμμετέχουν στη διεξαγωγή εκπαιδευτικών ερευνών κ.α., στη μελέτη και στην εκπόνηση εκπαιδευτικών προγραμμάτων κ.α., και στην ανάπτυξη και εφαρμογή εκπαιδευτικών πολιτικών και πρακτικών που εστιάζονται στην καταπολέμηση των κοινωνικών ανισοτήτων που αναδύονται στο πλαίσιο των εκπαιδευτικών θεσμών (*Οδηγός και Κανονισμός Σπουδών 2009-2010 του Κοινού Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών 'Εκπαίδευση και Ανθρώπινα Δικαιώματα' κεφ. 1.2, σ. 5-6*)

Με βάση τα παραπάνω το ΠΜΣ «Εκπαίδευση και Ανθρώπινα Δικαιώματα» έχοντας ως αντικείμενο τη διδασκαλία, την έρευνα, τη μελέτη και την εφαρμογή μεθόδων για θέματα εκπαίδευσης ανταποκρίνεται, εξειδικεύει και επεκτείνει στους στόχους του ΤΕΑΠΗ παρέχοντας ένα Κοινό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών, **στον κλάδο των επιστημών της αγωγής**, του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών (Τ.Ε.Α.Π.Η.) και του Institute of Education (IOE) του Πανεπιστημίου του Λονδίνου.

Ανταπόκριση στις ανάγκες της Ελληνικής και της Ευρωπαϊκής Κοινωνίας:

Το ΠΜΣ συμβάλλει στην παραγωγή και τη μεταφορά (μέσω της διεθνούς συνεργασίας) τεχνογνωσίας σε τομείς οι οποίοι εξασφαλίζουν ανταγωνιστικότητα στην αγοράς εργασίας

- Προώθηση της διεθνούς ανταγωνιστικότητας του ελληνικού εκπαιδευτικού δυναμικού μέσω της ανάπτυξης της εξειδίκευσης και της τεχνογνωσίας σε ζητήματα ένταξης ειδικών κοινωνικών ομάδων
- Καταπολέμηση του αποκλεισμού των γυναικών από την αγορά εργασίας
- Καταπολέμηση του αποκλεισμού από την αγορά εργασίας ατόμων με πολιτισμικές και γλωσσικές ιδιαιτερότητες
- Οι απόφοιτοι του ΠΜΣ κατοχυρώνουν την παιδαγωγική επάρκεια που τους επιτρέπει να συμμετέχουν σε διαγωνισμούς του ΑΣΕΠ και ως εκ τούτου μπορούν να διοριστούν στη δημόσια εκπαίδευση

Οι χώροι της αγοράς εργασίας που επωφελούνται από την παραγόμενη τεχνογνωσία και ενδιαφέρονται για την απορρόφηση των αποφοίτων του Π.Μ.Σ είναι:

- Οι φορείς και οι οργανισμοί χάραξης εκπαιδευτικής πολιτικής σε τοπικό, εθνικό και διεθνές επίπεδο (π.χ. Ευρωπαϊκή Ένωση).
- το ΥΠΕΠΘ
- οι εκπαιδευτικοί θεσμοί και τα εκπαιδευτικά ιδρύματα του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα φορείς και υπηρεσίες ένταξης
- οι κοινωνικές υπηρεσίες στο σύνολό τους
- μη κυβερνητικές οργανώσεις που ασχολούνται με τα δικαιώματα ειδικών κοινωνικών ομάδων
- διεθνείς οργανισμοί που αφορούν στα ανθρώπινα δικαιώματα

Το επιστημονικό αντικείμενο του ΠΜΣ εντάσσεται στις ευρύτερες γνωστικές περιοχές και περιοχές δράσης για τις οποίες η ελληνική Πολιτεία έχει θέσει υψηλή προτεραιότητα όπως: καταπολέμηση της σχολικής αποτυχίας και ανίχνευση των μαθησιακών προβλημάτων, επισήμανση/διερεύνηση και αντιμετώπιση του κοινωνικού αποκλεισμού, αντιμετώπιση της ανισότητας και ένταξη των γυναικών (που αποτελούν το 90% τόσο των υποψηφίων όσο και των φοιτητών του ΠΜΣ) στην αγορά εργασίας.

Με την εξειδίκευση επιστημόνων και εκπαιδευτικών σε τομείς που συμβάλλουν στην καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού και της σχολικής αποτυχίας, τόσο στην Ελλάδα όσο και στις άλλες χώρες της ΕΕ ανταποκρίνεται πλήρως στο αίτημα της ελληνικής κοινωνίας και ελληνικής αγοράς εργασίας που έχει ανάγκη από εξειδικευμένο επιστημονικό προσωπικό στις κρίσιμες αυτές περιοχές δράσης.

Παράλληλα, παρέχει τα γνωστικά και μεθοδολογικά εργαλεία για να αντιμετωπίσει την ετερογένεια του μαθητικού πληθυσμού (εθνική, γλωσσική, πολιτισμική, κοινωνική) και να βελτιώσει την ποιότητα της παρεχόμενης εκπαίδευσης, και συνεπώς να καταφέρει να υλοποιήσει το δικαίωμα όλων στην εκπαίδευση με την κατάρτιση εκπαιδευτικών και στελεχών της εκπαίδευσης ικανών να κατανοούν τις νέες εκπαιδευτικές ανάγκες και να παρεμβαίνουν στο επίπεδο του σχεδιασμού και της παιδαγωγικής πράξης.

Η βελτίωση της ποιότητας της εκπαίδευσης πραγματοποιείται έτσι προς όφελος των ομάδων εκείνων που πλήττονται περισσότερο από τις κοινωνικές, οικονομικές ή άλλες ανισότητες: χαμηλά κοινωνικά στρώματα, μειονότητες, μετανάστες. Με δεδομένη τη σύνδεση της εκπαίδευσης με την απασχόληση, αυξάνονται οι πιθανότητες πρόσβασης αυτών των ομάδων στην απασχόληση και κατά συνέπεια ευνοείται δυνάμει η ένταξή τους στην κοινωνική ζωή.

Τέλος, στους αποφοίτους του ΠΜΣ, που δεν προέρχονται από παιδαγωγικές ή καθηγητικές σχολές, παρέχει το προνόμιο της κατοχύρωσης της παιδαγωγικής επάρκειας που τους επιτρέπει να συμμετέχουν σε διαγωνισμούς του ΑΣΕΠ ή άλλων φορέων που αφορούν θέσεις εκπαιδευτικών λειτουργών στην εκπαίδευση. Έτσι

λοιπόν οι απόφοιτοι κοινωνιολογικών και ανθρωπολογικών σχολών μπορούν να χρησιμοποιήσουν το πτυχίο τους για να επιδιώξουν μία θέση στο δημόσιο σχολείο. Με βάση τα παραπάνω γίνεται αντιληπτό ότι το ΠΜΣ ανταποκρίνεται στις ανάγκες της Ελληνικής και Ευρωπαϊκής Κοινωνίας

Υπάρχουν διαδικασίες ελέγχου της ανταπόκρισης αυτής; Πόσο έγκυρες είναι; Πόσο αποτελεσματικές είναι;

Α. Ιστορικό και Διαδικασία Εσωτερικής Αξιολόγησης:

Το κοινό ΠΜΣ *‘Εκπαίδευση και Ανθρώπινα Δικαιώματα’*, λειτουργεί με βάση το *Εδικό Πρωτόκολλο Συνεργασίας* (Ε.Π.Σ.), όπως προβλέπεται από την ελληνική νομοθεσία, καθώς και τους κανόνες και τις ρυθμίσεις που διέπουν το ΙοΕ.

Το ΠΜΣ άρχισε ως απλή συνεργασία το 1995, μετά από ενέργειες της Μαρίας Ηλιού στο Πανεπιστήμιο Αθηνών και της Δρ. Eva Gamarnikow στο ΙοΕ του Πανεπιστημίου του Λονδίνου. Το 2001 η συνεργασία έγινε διακρατική και τυπικά. Από το ακαδημαϊκό έτος 2006-07, το ΠΜΣ *‘Εκπαίδευση και Ανθρώπινα Δικαιώματα, κατεύθυνση Κοινωνικές Διακρίσεις’* λειτούργησε με βάση το *Εδικό Πρωτόκολλο Συνεργασίας* (Ε.Π.Σ.). Η ανανέωση της ισχύουσας συνεργασίας (Ε.Π.Σ.) για το κοινό ΠΜΣ *‘Εκπαίδευση και Ανθρώπινα Δικαιώματα’* έγινε το Μάρτιο του 2008. Στη νέα του δομή το ΠΜΣ χορηγεί ενιαίο δίπλωμα των Πανεπιστημίων Αθηνών και Λονδίνου και αξιολογείται ανά διετία με εσωτερική και εξωτερική αξιολόγηση (βλ. Οδηγό και Κανονισμό Σπουδών 2009-2010, κεφ.3.3., σελ.28).

Η Διοικούσα Επιτροπή του ΠΜΣ

Την ευθύνη της λειτουργίας του Κοινού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Ανθρώπινα Δικαιώματα» έχει η Διοικούσα Επιτροπή η οποία αποτελείται από 4 μέλη. Η Πρόεδρος της Διοικούσας Επιτροπής προωθεί ζητήματα και εισηγείται προτάσεις προκειμένου να διευκολύνει αποφάσεις που βρίσκονται προς την κατεύθυνση της βελτίωσης της ποιότητας και της αποτελεσματικής λειτουργίας του Προγράμματος.

Τα καθήκοντα της Επιτροπής προσδιορίζονται/απορρέουν από τον νόμο 3404/17-10-05, και αφορούν:

- τα κριτήρια ποιότητας
- το περιεχόμενο του Προγράμματος
- τη δομή και την εφαρμογή του Προγράμματος
- τα μαθήματα και εργαστήρια
- τις υποχρεώσεις φοίτησης και αποφοίτησης
- την κατανομή των πόρων
- την απονομή του Διπλώματος/Πτυχίου
- τον ορισμό των Επιτροπών για την επιλογή των νέων ΜΦ

Στην Επιτροπή συμμετέχει και ένας εκπρόσωπος των Μεταπτυχιακών Φοιτητών

Η Εσωτερική Αξιολόγηση στοχεύει στο να διαπιστώσει τη συνολική αποτελεσματικότητα του Προγράμματος και βασίζεται στην καταγραφή στοιχείων που αφορούν:

- α. το Πρόγραμμα Σπουδών το οποίο εφαρμόζεται από το 2001 και για όλα τα επόμενα έτη μέχρι σήμερα,
- β. συγκριτικό πίνακα του ρυθμού φοίτησης και αποφοίτησης από το 1995-σήμερα,
- γ. το Διδακτικό προσωπικό,
- δ. τα όργανα λήψης αποφάσεων, συντονισμού και διοίκησης του ΠΜΣ,
- ε. την διοικητική και διδακτική υποστήριξη των μεταπτυχιακών φοιτητών,
- ζ. το διοικητικό προσωπικό,
- η. την υλικοτεχνική υποδομή που περιλαμβάνει τους χώρους του ΠΜΣ και τη πρόσβαση των ΜΦ σε βιβλία, τεχνικό εξοπλισμό και ηλεκτρονικές βιβλιογραφικές βάσεις δεδομένων και τέλος
- θ. τον προϋπολογισμό του ΠΜΣ.

Το κυρίως κείμενο και τα στοιχεία της Εσωτερικής Αξιολόγησης συνοδεύουν 12 Παραρτήματα.

Η εσωτερική αξιολόγηση στηρίζεται σε απαντήσεις Ερωτηματολογίων των μεταπτυχιακών φοιτητών και του διδακτικού προσωπικού. Τα ερωτηματολόγια τόσο των ΜΦ όσο και των διδασκόντων συμπληρώνονται και συγκεντρώνονται στο τέλος κάθε εξαμήνου (βλ. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1).

B. Διαδικασία Εξωτερικής Αξιολόγησης

Η Εξωτερική Αξιολόγηση πραγματοποιείται από Εξωτερικό Αξιολογητή. Ο Αξιολογητής είναι ο καθηγητής David Coulby, από το Πανεπιστήμιο Bath της Αγγλίας. Η αξιολόγηση πραγματοποιείται ανά διετία από το ακαδημαϊκό έτος 2000-2001 μέχρι σήμερα. Τα στοιχεία που προκύπτουν από την αξιολόγηση λαμβάνονται υπόψη στο σχεδιασμό του Προγράμματος και οδηγούν στην διασφάλιση υψηλής ποιότητας του ΠΜΣ.

Στάδια Εξωτερικής Αξιολόγησης:

- α. Εξέταση του φακέλου της Εσωτερικής Αξιολόγησης από τον Εξωτερικό Αξιολογητή (ΕΑ),
- β. Συνεντεύξεις του ΕΑ με τα όργανα διοίκησης του ΠΜΣ,
- γ. Συνεντεύξεις του ΕΑ με το προσωπικό του Γραφείου Υποστήριξης
- δ. Συνεντεύξεις του ΕΑ με μέλη του διδακτικού προσωπικού
- ε. Συνεντεύξεις του ΕΑ με μεταπτυχιακούς φοιτητές
- ζ. Σύνταξη Έκθεσης

Τα πορίσματα της Έκθεσης Αξιολόγησης συζητούνται στα όργανα διοίκησης του ΠΜΣ, και έτσι διαμορφώνεται η πορεία του ΠΜΣ και οι μελλοντικές κατευθύνσεις του.

Με βάση τα παραπάνω γίνεται αντιληπτό πως οι διαδικασίες ελέγχου που εφαρμόζονται από το Πρόγραμμα είναι και έγκυρες και αποτελεσματικές καθώς η Εσωτερική και Εξωτερική Αξιολόγηση που εφαρμόζονται περιοδικά, αναλύουν και διερευνούν όλα τα στοιχεία που συνθέτουν τη φυσιογνωμία του ΠΜΣ, εντοπίζουν τα προβλήματα εφόσον υπάρχουν, και τα επιλύουν με τον καλύτερο δυνατό τρόπο.

Υπάρχουν διαδικασίες αξιολόγησης και αναθεώρησης του Προγράμματος Σπουδών; Πόσο αποτελεσματικές είναι;

1. Αξιολόγηση του ΠΜΣ (Εσωτερική και Εξωτερική)
2. Αξιολόγηση στο Institute of Education του Πανεπιστημίου του Λονδίνου
3. Αξιολόγηση στο Πανεπιστήμιο Αθηνών

Το Κοινό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών υπόκειται στις διαδικασίες αξιολόγησης-ελέγχου και διασφάλισης της ποιότητας, όπως αυτές έχουν καθιερωθεί από κάθε συνεργαζόμενο ίδρυμα. Συγκεκριμένα, για το μέρος του Προγράμματος που διεξάγεται στο Πανεπιστήμιο Αθηνών έχει καθιερωθεί από το 2001 η ως άνω διαδικασία εσωτερικής αξιολόγησης που ακολουθείται από εξωτερική αξιολόγηση με εξωτερικό σύμβουλο-κριτή.

Για το μέρος του Προγράμματος που διεξάγεται στο Πανεπιστήμιο του Λονδίνου, προβλέπονται:

- (α) αξιολόγηση-βαθμολόγηση των εργασιών των ΜΦ από εσωτερικούς βαθμολογητές διδάσκοντες του ΙοΕ, καθώς και από εξωτερικούς βαθμολογητές (εκτός του Πανεπιστημίου του Λονδίνου)
- (β) διαδικασίες ελέγχου διασφάλισης της ποιότητας, όπως έχουν καθιερωθεί συνολικά για το Institute of Education του Πανεπιστημίου του Λονδίνου.

Οι εργασίες της Διοικούσας Επιτροπής του Προγράμματος με το συνεργαζόμενο Ίδρυμα/Institute of Education καθώς και οι εκθέσεις του Εξωτερικού Αξιολογητή αποτελούν τα εργαλεία μέσω των οποίων αξιολογείται και αποφασίζεται κάθε φορά η αναθεώρηση του Προγράμματος Σπουδών. Αλλαγές και αναθεωρήσεις γίνονται με βάση τα αποτελέσματα της εσωτερικής και της εξωτερικής αξιολόγησης. Θεωρούμε ότι είναι σε μεγάλο βαθμό αποτελεσματικές καθώς ανταποκρίνονται στις διαπιστωμένες ανάγκες του ΠΜΣ όπως αυτές αποτυπώνονται στις περιοδικές αξιολογήσεις του ΠΜΣ.

Πώς δημοσιοποιείται το Πρόγραμμα Σπουδών;

1. Μέσω της ιστοσελίδας του ΠΜΣ (www.ecd.uoa.gr)
2. Με την έκδοση του ετήσιου Οδηγού και Κανονισμού Σπουδών (ο οποίος αναρτάται και στην ιστοσελίδα του Προγράμματος)
3. Με τη συστηματική πραγματοποίηση Διημερίδων ή και Διεπιστημονικών Σεμιναρίων, σχεδόν κάθε δεύτερη ακαδημαϊκή χρονιά.

4. Με συμμετοχή σε προγράμματα δημοσιοποίησης της φύσης και της λειτουργίας των επιστημών (όπως για παράδειγμα η «ΒΡΑΔΙΑ ΕΡΕΥΝΗΤΩΝ» τον Σεπτέμβριο του 2006, που πραγματοποιήθηκε στην Αθήνα, το Γραμματικό, το Καπανδρίτι, την Κέα και την Αίγινα).

5. Εκτύπωση ενημερωτικού φυλλαδίου (τρίπτυχο) για ευρύτερη διανομή με περίληψη του οδηγού σπουδών και άλλες χρήσιμες πληροφορίες για το ΠΜΣ.

6. Αποστολή της προκήρυξης του ΠΜΣ με συνοδευτικό γράμμα σε όλες τις διευθύνσεις πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης κάθε χρόνο και σε επιλεγμένους ιστότοπους

7. Το Διεπιστημονικό Σεμινάριο του πρώτου έτους σπουδών καθώς και το Θερινό Σχολείο Αναπλαισίωσης που περιγράφονται στον Οδηγό Σπουδών σσ. 21-22.

Στα Διεπιστημονικά Σεμινάρια, διδάσκοντες από το Institute of Education (IoE), μέλη ΔΕΠ από την Ελλάδα ή/και το εξωτερικό, ειδικοί επιστήμονες, οι μεταπτυχιακοί φοιτητές/τριες και τα μέλη ΔΕΠ του Τμήματος παρουσιάζουν επίκαιρους επιστημονικούς/ερευνητικούς προβληματισμούς. Τα τρία Διεπιστημονικά Σεμινάρια του Προγράμματος αποσκοπούν ιδιαίτερα στην προώθηση του ακαδημαϊκού διαλόγου και της αυτόνομης επιστημονικής παραγωγής μέσα από ανάγνωση επιστημονικών κειμένων, διαλέξεις, επιστημονικές ημερίδες, εργαστήρια (workshops).

Ειδικότερα:

(1) Το Διεπιστημονικό Σεμινάριο ά' εξαμήνου "*Εκπαίδευση, δικαιώματα, ανισότητες*" (υποχρεωτικό, μέρος του υποχρεωτικού μαθήματος "Η κατασκευή κοινωνικών ανισοτήτων: σύγχρονα θεωρητικά ζητήματα) έχει στόχο να δημιουργήσει τις προϋποθέσεις για τη συμμετοχή των ΜΦ στην επιστημονική κοινότητα.

(2) Το Διεπιστημονικό Σεμινάριο γ' εξαμήνου "*Δικαιώματα, Παγκοσμιοποίηση και Κοινωνικές Ανισότητες*" (υποχρεωτικό, Θερινό Σχολείο Αναπλαισίωσης, συνεργασία ΙΟΕ και ΕΚΠΑ) έχει στόχο να δημιουργήσει τις προϋποθέσεις ώστε να οργανώσουν οι ΜΦ το σεμινάριο και τη δική τους παραγωγή νέας γνώσης, με έμφαση στην αναπλαισίωση των θεωρητικών γνώσεων στο περιβάλλον που εργάζονται και ζουν.

Υπάρχει διαδικασία παρακολούθησης της επαγγελματικής πορείας όσων απέκτησαν τίτλο Μεταπτυχιακών Σπουδών από το Τμήμα;

Μέρος της Εσωτερικής Αξιολόγησης του ΠΜΣ αποτελεί και το Παράρτημα που αναφέρεται στο «Προφίλ των ΜΦ» και το οποίο περιλαμβάνει στοιχεία για το επαγγελματικό status πριν, κατά τη διάρκεια της φοίτησης και μετά την αποφοίτηση των ΜΦ. Δηλαδή, το σύστημα αξιολόγησης συμπληρώνεται με μια διαδικασία παρακολούθησης της επαγγελματικής και εκπαιδευτικής σταδιοδρομίας των αποφοίτων ώστε να δοθεί η δυνατότητα στο Π.Μ.Σ. να μετρήσει, στο βαθμό που αυτό είναι δυνατό, την "εξωτερική αποτελεσματικότητα" του προγράμματος ή την προστιθέμενη αξία. Σύμφωνα με τα στοιχεία έως το 2004, αρκετοί απόφοιτοι και απόφοιτες είναι και παραμένουν δημόσιοι υπάλληλοι κυρίως του δημόσιου εκπαιδευτικού συστήματος. Παράλληλα, αρκετοί από τους ΜΦ, που είναι αδιόριστοι

εκπαιδευτικοί, διορίζονται μέσω του δημόσιου διαγωνισμού στο Δημόσιο Τομέα. Ένα άλλο μέρος των ΜΦ συνεχίζει τις μεταπτυχιακές του σπουδές εκπονώντας διδακτορική διατριβή (βλ. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ).

3.2.1.4. Δομή, συνεκτικότητα και λειτουργικότητα του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών.

Δομή και οργάνωση του ΠΜΣ

Το κοινό Πρόγραμμα 'Εκπαίδευση και Ανθρώπινα Δικαιώματα' αποτελείται από τις ακόλουθες βασικές συνιστώσες:

- τις τέσσερις ενότητες μαθημάτων
- τα τρία Διεπιστημονικά Σεμινάρια
- τη Μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία.

Τα μαθήματα του ΠΜΣ πιστώνονται μέχρι 15 ECTS το καθένα.

Οι ΜΦ έχουν τη δυνατότητα επιλογής μέσα στο πλαίσιο κάθε ενότητας μαθημάτων. Για κάθε ενότητα καθορίζεται ο αριθμός των μαθημάτων που πρέπει να επιλέξουν. Αυτό τους επιτρέπει να συγκροτήσουν ένα ατομικό πρόγραμμα που να ανταποκρίνεται στα επιστημονικά ενδιαφέροντα και την επιθυμητή εξειδίκευσή τους.

Κατάλογος μαθημάτων στο Πανεπιστήμιο της Αθήνας και στο Institute of Education του Πανεπιστημίου του Λονδίνου

Ενότητα 1. Μέθοδοι των Κοινωνικών Επιστημών και Πρακτικές της Εκπαιδευτικής Έρευνας (τουλάχιστον 2 μαθήματα από αυτή την Ενότητα)

Η ενότητα έχει αντικείμενο την εμβάθυνση στη μεθοδολογία και τις τεχνικές της έρευνας στις κοινωνικές επιστήμες. Στόχος είναι να αποκτήσουν οι ΜΦ την ικανότητα να συνθέτουν τις θεωρητικές προκείμενες με την ερευνητική πρακτική, το ερευνητικό σχέδιο και τα εμπειρικά δεδομένα. Περιλαμβάνει μαθήματα εμβάθυνσης στη χρήση των επιστημονικών μεθόδων και εκμάθησης πρακτικών και τεχνικών σχετικών με τη συλλογή και την ανάλυση ερευνητικών δεδομένων.

- Μεθοδολογία έρευνας στο εκπαιδευτικό και κοινωνικό πλαίσιο (υποχρεωτικό μάθημα ΕΚΠΑ, 10 ECTS)
- Μεθοδολογία της έρευνας / εμβάθυνση* (επιλογής) 5 ECTS (ΕΚΠΑ)
- Ποιοτικές μέθοδοι έρευνας 10 ECTS (ΕΚΠΑ)
- Research Literacies and Methods 15 ECTS (Institute of Education)

Ενότητα 2. Εκπαιδευτικοί Θεσμοί και πρακτικές διακυβέρνησης. (τουλάχιστον 1 μάθημα από αυτή την Ενότητα)

Αντικείμενο της ενότητας αποτελεί η ανάλυση των εκπαιδευτικών θεσμών ως προς τους ιστορικούς και πολιτικούς όρους συγκρότησής τους, καθώς επίσης και ως προς

---

* Με τον όρο *εμβάθυνση* σε κάποιο εξειδικευμένο γνωστικό αντικείμενο, εννοούμε τη διερεύνηση, μέσω της μελέτης της βιβλιογραφίας και της επεξεργασίας των εννοιών, ζητημάτων που διαπραγματεύεται το συγκεκριμένο πεδίο, με τρόπο περισσότερο διεξοδικό και κριτικό (δες και λεπτομερή περιγραφή κεφ.2.4).

τις κοινωνικές καταβολές τους. Αναλύονται επίσης οι επιδράσεις που δέχονται οι εκπαιδευτικοί θεσμοί στη σύγχρονη ελληνική κοινωνία από το λόγο των διεθνών οργανισμών, τις διαδικασίες παγκοσμιοποίησης καθώς και την προοπτική της Ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης.

- Εκπαιδευτικοί θεσμοί και ιδιότητα του πολίτη (χειμερινό εξάμηνο, ΕΚΠΑ, 10 ECTS).
- Εκπαιδευτικοί θεσμοί / εμπάθунση* (επιλογής) (χειμερινό εξάμηνο, ΕΚΠΑ 5 ECTS) .
- Educational Traditions and Systems in Europe
- (εαρινό τρίμηνο, Institute of Education, Andy Green) 15 ECTS
- Justice: Contemporary Social Issues and Perspectives
- (εαρινό εξάμηνο, Institute of Education, Eva Gamarnikow) 15 ECTS

Ενότητα 3. Πολιτισμικές διαφορές και κοινωνικές ανισότητες (τουλάχιστον 1 μάθημα από αυτή την Ενότητα)

Αντικείμενο της ενότητας είναι η εμπάθунση σε ζητήματα καθορισμού των ιδεών, αντιλήψεων, πεποιθήσεων και ερμηνειών του κόσμου. Περιέχει θεωρητικές τεκμηριώσεις από την επιστημονική σκοπιά της κοινωνιολογίας, της ψυχολογίας και της ιστορίας για την κοινωνική κατασκευή που αποτελούν τόσο οι κατηγοριοποιήσεις και ταξινομίες όσο και οι ανθρώπινες ομάδες ως “φυσικά” σύνολα.

- Κοινωνιολογική ανάλυση των κοινωνικών ταξινομιών και ιεραρχιών (εαρινό εξάμηνο, ΕΚΠΑ 10 ECTS).
- Κοινωνιολογική ανάλυση των κοινωνικών ταξινομιών και ιεραρχιών-εμπάθунση* (εαρινό εξάμηνο, ΕΚΠΑ 5 ECTS)
- Κοινωνικό φύλο, σχέση διάκρισης και κοινωνικό κεφάλαιο (χειμερινό εξάμηνο, ΕΚΠΑ, 10 ECTS)
- Κοινωνικό φύλο / εμπάθунση* (επιλογής) (χειμερινό εξάμηνο, ΕΚΠΑ, 5 ECTS)
- Έθνος, φυλή και εκπαίδευση (εαρινό εξάμηνο, ΕΚΠΑ 10 ECTS)
- Έθνος, φυλή και εκπαίδευση / εμπάθунση* (επιλογής ΕΚΠΑ 5 ECTS)
- Sociology of ‘Race’ and Education (εαρινό εξάμηνο, Institute of Education, ΕΚΠΑ 15 ECTS)
- Κατασκευή των κοινωνικών ανισοτήτων: σύγχρονα θεωρητικά ζητήματα (χειμερινό εξάμηνο, ΕΚΠΑ 9 ECTS)

Ενότητα 4. Κοινωνικές Ανισότητες, Δικαιώματα και Εκπαίδευση (τουλάχιστον 1 μάθημα από αυτή την Ενότητα)

Αντικείμενο της ενότητας είναι η ιδιαίτερη συμβολή της εκπαίδευσης στην παραγωγή και αναπαραγωγή των κοινωνικών ιεραρχιών και ανισοτήτων. Εξετάζεται ο τρόπος

---

* Με τον όρο **εμπάθунση** σε κάποιο εξειδικευμένο γνωστικό αντικείμενο, εννοούμε τη διερεύνηση, μέσω της μελέτης της βιβλιογραφίας και της επεξεργασίας των εννοιών, ζητημάτων που διαπραγματεύεται το συγκεκριμένο πεδίο, με τρόπο περισσότερο διεισδυτικό και κριτικό (δες και λεπτομερή περιγραφή κεφ.2.4).

με τον οποίο το εκπαιδευτικό σύστημα χειρίζεται τις διαφορές ως προς την κοινωνική ή την εθνική προέλευση, το φύλο ή τις φυσικές/ ατομικές ικανότητες. Στόχος είναι η ανάλυση των μηχανισμών μέσω των οποίων οι διαφορές ερμηνεύονται ως αποκλίσεις, νομιμοποιώντας έτσι τις κυρίαρχες ιεραρχήσεις εις βάρος των δικαιωμάτων και της πρόσβασης στην εκπαίδευση. Η ανάλυση της εκπαιδευτικής πραγματικότητας τοποθετείται τόσο στο επίπεδο των δομών, όσο και στο επίπεδο της σχολικής γνώσης και των εκπαιδευτικών πρακτικών, επιχειρώντας μια σφαιρική προσέγγιση των διαδικασιών συγκρότησης των κοινωνικών υποκειμένων στο σχολικό πλαίσιο.

- Ο αναπαραγωγικός ρόλος του εκπαιδευτικού θεσμού (χειμερινό εξάμηνο, ΕΚΠΑ 10 ECTS)
- Ο αναπαραγωγικός ρόλος του εκπαιδευτικού θεσμού /εμβάθυνση[♦] (χειμερινό εξάμηνο, (επιλογής ΕΚΠΑ 5 ECTS)
- Κοινωνιολογία της σχολικής γνώσης (χειμερινό εξάμηνο, ΕΚΠΑ 10 ECTS)
- Κοινωνιολογία της σχολικής γνώσης /εμβάθυνση[♦] (επιλογής) χειμερινό εξάμηνο, ΕΚΠΑ 5 ECTS
- Rights and Education (εαρινό εξάμηνο, Institute of Education, 15 ECTS)
- Sociology of Education (εαρινό εξάμηνο, Institute of Education, 15 ECTS)
- Διδακτικές πρακτικές και ετερότητες /εμβάθυνση[♦] (επιλογής) χειμερινό εξάμηνο ΕΚΠΑ 5 ECTS
- Γλώσσα και Εκπαίδευση (χειμερινό εξάμηνο, ΕΚΠΑ 10 ECTS)
- Γλώσσα και Εκπαίδευση /εμβάθυνση[♦] (χειμερινό εξάμηνο, ΕΚΠΑ (επιλογής) 5 ECTS
- Εκπαίδευση, Δικαιώματα και Μειονότητες, ΕΚΠΑ 10 ECTS
- Εκπαίδευση, Δικαιώματα και Μειονότητες /εμβάθυνση[♦] (επιλογής), ΕΚΠΑ 5 ECTS
- *Μειονότητες, Μετανάστες και Πρόσφυγες στην Ευρωπαϊκή Εκπαίδευση, Institute of Education, IoE 15 ECTS)*

Διεπιστημονικά Σεμινάρια

- Διεπιστημονικό Σεμινάριο α' εξαμήνου 'Εκπαίδευση, Δικαιώματα και Ανισότητες' (χειμερινό Εξάμηνο, υποχρεωτικό-μέρος του υποχρεωτικού μαθήματος 'Η κατασκευή κοινωνικών ανισοτήτων: σύγχρονα θεωρητικά ζητήματα') 1 ECTS.
- Διεπιστημονικό Σεμινάριο 'Εκπαίδευση, Ανθρώπινα Δικαιώματα και Κοινωνικές ανισότητες', Θερινό σχολείο, συνεργασία ΙοΕ και ΕΚΠΑ. (Πραγματοποιείται τη δεύτερη/τρίτη εβδομάδα του Σεπτεμβρίου, επί 40 ώρες, 9.00-17.00) 5 ECTS
- Διεπιστημονικό Σεμινάριο 'Εκπαίδευση, Ανθρώπινα Δικαιώματα και Κοινωνικές ανισότητες', Θερινό σχολείο, συνεργασία ΙοΕ και ΕΚΠΑ. (Πραγματοποιείται τη δεύτερη/τρίτη εβδομάδα του Σεπτεμβρίου, επί 40 ώρες, 9.00-17.00) 5 ECTS

- Διεπιστημονικό Σεμινάριο της Μεταπτυχιακής διπλωματικής εργασίας, (Υποχρεωτικό, Εαρινό Εξάμηνο Β' Έτους, Συντονιστές: Οι ΜΦ στο στάδιο της Μεταπτυχιακής διπλωματικής εργασίας) (συνυπολογίζεται στις διδακτικές-πιστωτικές μονάδες της Μδε). Μετέχουν: Υποχρεωτικά οι ΜΦ που εκπονούν Μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία.

Μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία

Η οργάνωση του Προγράμματος περιλαμβάνει:

α) Υποχρεωτικά μαθήματα, όπως χαρακτηριστικά σημειώνονται στον κατάλογο των μαθημάτων (βλ. Οδηγό και Κανονισμό Σπουδών 2009-1010, κεφ. 2.1 , σσ. 18-20)

β) Μαθήματα επιλογής, και

γ) Μαθήματα εμβάθυνσης

Με τον όρο *εμβάθυνση* σε κάποιο εξειδικευμένο γνωστικό αντικείμενο, εννοούμε τη διερεύνηση, μέσω της μελέτης της βιβλιογραφίας και της επεξεργασίας των εννοιών, ζητημάτων που διαπραγματεύεται το συγκεκριμένο πεδίο, με τρόπο περισσότερο διεισδυτικό και κριτικό. Ο/Η φοιτητής/τρια αναμένεται να παρουσιάσει υψηλό επίπεδο ανεξαρτησίας σκέψης και αυτόνομης δημιουργικότητας, και να χρησιμοποιήσει τις ερευνητικές τεχνικές με τρόπο τέτοιο ώστε να αντιληφθεί και να εφαρμόσει στη δική του έρευνα και πρακτική την παραγωγή και ερμηνεία νέας γνώσης. Η εμβάθυνση σε συγκεκριμένο γνωστικό αντικείμενο στοχεύει να καταστήσει τους ΜΦ ικανούς να αναπλαισιώνουν τη θεωρία και να παρουσιάζουν επιχειρήματα που είναι αφενός πρωτότυπα, αφετέρου εξαιρετικά σαφή και εστιασμένα.

Η εγγραφή στην εμβάθυνση συγκεκριμένου μαθήματος γίνεται μετά από έγκριση του διδάσκοντα, προϋποθέτει την επιτυχή ολοκλήρωση του αντίστοιχου μαθήματος, αξιολογείται με εργασία 2500-3000 λέξεων και πιστώνεται με 5 ECTS.

Οι ΜΦ έχουν τη δυνατότητα επιλογής μέσα στο πλαίσιο κάθε ενότητας μαθημάτων. Για κάθε ενότητα καθορίζεται ο αριθμός των μαθημάτων που πρέπει να επιλέξουν (βλ. Οδηγό και Κανονισμό Σπουδών 2009-1010 κεφ. 3.1.1 και 3.1.2)

Αυτό τους επιτρέπει να συγκροτήσουν ένα ατομικό πρόγραμμα που να ανταποκρίνεται στα επιστημονικά ενδιαφέροντα και την επιθυμητή εξειδίκευσή τους.

Οι ΜΦ φοιτούν σε κάθε ένα από τα Πανεπιστήμια Αθηνών και Λονδίνου για τουλάχιστον ένα εξάμηνο ΕΚΠΑ / δύο τρίμηνα ΙΟΕ. Στο τελευταίο εξάμηνο ΕΚΠΑ /εαρινό και θερινό τρίμηνο ΙΟΕ, οι ΜΦ εκπονούν τη Μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία.

Οι ΜΦ που εισάγονται στο Πρόγραμμα από το Πανεπιστήμιο Αθηνών καθοδηγούνται στις επιλογές τους από το ή τη Σύμβουλό τους, διδάσκοντα/ουσα του προγράμματος, ώστε να καταρτίσουν ένα ατομικό πρόγραμμα με συνοχή και προσαρμοσμένο στις ανάγκες τους.

Οι ΜΦ που εισάγονται στο Πρόγραμμα από το Πανεπιστήμιο του Λονδίνου οργανώνουν το πρόγραμμά τους σε συνεργασία με τον Course Leader του IOE.

Στους αποφοίτους χορηγείται Ενιαίο Πιστοποιητικό Σπουδών, στο οποίο παρουσιάζεται η δομή του Προγράμματος, η περιγραφή των μαθημάτων που ο/η απόφοιτος ολοκλήρωσε, το φορτίο, οι πιστωτικές μονάδες και η επίδοση σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στο Ειδικό Πρωτόκολλο Συνεργασίας.

Ποιο είναι το ποσοστό των μαθημάτων κορμού / ειδίκευσης / κατευθύνσεων στο σύνολο των μαθημάτων;

Βλ. ερώτηση 10

Ποιο είναι το ποσοστό των υποχρεωτικών μαθημάτων / μαθημάτων υποχρεωτικής επιλογής / μαθημάτων ελεύθερης επιλογής στο σύνολο των μαθημάτων;

Υποχρεωτικά μαθήματα: 25 ECTS στα 120 ECTS είναι υποχρεωτικά μαθήματα (σύνολο 3 μαθήματα)

Μαθήματα υποχρεωτικής επιλογής και μαθήματα ελεύθερης επιλογής: Η υποχρεωτική και η ελεύθερη επιλογή έχει ενοποιηθεί: Οι ΜΦ επιλέγουν υποχρεωτικά ένα τουλάχιστον μάθημα από κάθε επιστημονική Ενότητα Μαθημάτων του ΠΜΣ. Η επιλογή μαθήματος εντός της Ενότητας Μαθημάτων είναι ελεύθερη (βλ. παραπάνω ερώτηση 4 και στον 'Οδηγό και Κανονισμό Σπουδών' 2009-10, ΠΜΣ «Εκπαίδευση και Ανθρώπινα Δικαιώματα» σ. 17).

Ποια είναι η ποσοστιαία σχέση μεταξύ μαθημάτων υποβάθρου, μαθημάτων επιστημονικής περιοχής, μαθημάτων γενικών γνώσεων και μαθημάτων ανάπτυξης δεξιοτήτων στο σύνολο των μαθημάτων;

Όλα τα μαθήματα περιλαμβάνουν θεωρία και πρακτική.

Επίσης όλα τα μαθήματα περιλαμβάνουν ανάπτυξη δεξιοτήτων καθώς οι ΜΦ καθοδηγούνται μέσα από τα φροντιστήρια με τον διδάσκοντα του μαθήματος να συγκροτήσουν και να ολοκληρώσουν μία εργασία συνθετική ή ερευνητική.

Θα μπορούσαμε όμως να πούμε πως δεξιότητες καλλιεργούν/αναπτύσσουν ιδιαίτερος τα παρακάτω μαθήματα:

- 1) «Μεθοδολογία έρευνας στο κοινωνικό και εκπαιδευτικό πλαίσιο», μάθημα υποχρεωτικό,
- 2) Το μάθημα «Διδακτικές Πρακτικές και Ετερότητες» το οποίο περιλαμβάνει μία ολόκληρη εβδομάδα με εργαστήρια,
- 3) Το Διεπιστημονικό Σεμινάριο»/ Θερινό Σχολείο Αναπλαισίωσης του δευτέρου έτους το οποίο περιλαμβάνει καθημερινά εργαστήρια

α) Αν 'υπόβαθρο' είναι ο διαχωρισμός ανάμεσα σε υποχρεωτικά και επιλογής, βλ. παραπάνω.

β) 'Μαθήματα επιστημονικής περιοχής': Τα μαθήματα του ΠΜΣ (υποχρεωτικά και επιλογής) οργανώνονται με βάση τέσσερις Ενότητες Μαθημάτων (βλ. παραπάνω και στον Οδηγό και Κανονισμό Σπουδών 2009-10, σελ. 21). Συγκεκριμένα στην Ενότητα

1 [Μέθοδοι των κοινωνικών επιστημών και πρακτικές της εκπαιδευτικής έρευνας] εντάσσεται 1 μάθημα, στην Ενότητα 2 [Εκπαιδευτικοί θεσμοί και πρακτικές διακυβέρνησης εντάσσονται 3 μαθήματα στην Ενότητα 3 [Πολιτισμικές διαφορές και κοινωνικές ανισότητες] εντάσσονται 5 μαθήματα και στην Ενότητα 4 [Κοινωνικές ανισότητες, δικαιώματα και εκπαίδευση] εντάσσονται 6 μαθήματα.

γ) 'Μαθήματα δεξιοτήτων': βλ. παραπάνω

Πώς κατανέμεται ο χρόνος μεταξύ θεωρητικής διδασκαλίας, ασκήσεων, εργαστηρίων, άλλων δραστηριοτήτων;

α) Μαθήματα

Το κάθε μάθημα συνίσταται σε 13 3ωρες εβδομαδιαίες συναντήσεις. Επιπλέον οι διδάσκοντες αναλαμβάνουν τουλάχιστον 3 φροντιστηριακά μαθήματα όπου ο κάθε διδάσκων/ουσα παρακολουθεί τη εξέλιξη της εργασίας που οφείλει να παραδώσει κάθε ΜΦ.

Ιδιαίτερα για το υποχρεωτικό μάθημα της Μεθοδολογίας της έρευνας στο εκπαιδευτικό και κοινωνικό πλαίσιο η διδασκαλία και οι συναντήσεις με τους ΜΦ οργανώνονται ως ακολούθως: Διδασκαλία 3 ωρών κάθε εβδομάδα για 13 εβδομάδες (σύνολο 39 ώρες διδασκαλίας στη διάρκεια του εξαμήνου) και εβδομαδιαίο φροντιστήριο 3 ωρών καθ όλη τη διάρκεια του εξαμήνου. Οι ΜΦ οφείλουν να καταθέσουν συνολικά 10 εβδομαδιαίες εργασίες οι οποίες συντίθενται σε 1 τελική εργασία.

β) Διεπιστημονικά Σεμινάρια

- Διεπιστημονικό Σεμινάριο Θερινού Σχολείου Αναπλαισίωσης για τους ΜΦ του δευτέρου έτους (Πραγματοποιείται τη δεύτερη εβδομάδα του Σεπτεμβρίου και διαρκεί 40 ώρες)

Γενικό περίγραμμα

Το συγκεκριμένο ΔΣ είναι ένα εβδομαδιαίο εντατικό σεμινάριο-εργαστήριο (workshop), το οποίο προετοιμάζει τους ΜΦ για τη συμμετοχή στην πρωτογενή έρευνα και στη διαδικασία παραγωγής της γνώσης. Το ΔΣ συγκεντρώνει διδακτικό προσωπικό από το ΙΟΕ και το ΤΕΑΠΗ σε μια από κοινού διδασκαλία. Προωθεί τη συνεργασία μεταξύ των δύο θεσμών, κυρίως μεταξύ των αντίστοιχων τμημάτων και των φοιτητών τους. Προωθεί επίσης τη θεωρητική, εννοιολογική και πρακτική συσχέτιση ερευνητικών ερωτημάτων, θεωρητικών κατασκευών, και του εκπαιδευτικού και κοινωνικού πλαισίου με ένα γενικό αρχικό ερευνητικό ερώτημα. Η προσέγγιση και ανάλυση ενός αρχικού ερευνητικού ερωτήματος ή ζητήματος αναπτύσσεται με βάση την ανάπτυξη-οργάνωση επιχειρημάτων σε πνεύμα συνεργασίας και ανταλλαγής απόψεων.

Το ΔΣ έχει τη δομή του εργαστηρίου για διδάσκοντες και ΜΦ και, ειδικά για τους τελευταίους, έχει το χαρακτήρα μαθητείας στην έρευνα. Κάθε ημερήσια συνάντηση απαρτίζεται από:

α) την παρουσίαση μιας νέας έρευνας από κάθε διδάσκοντα του ΤΕΑΠΗ και του ΙΟΕ,

β) τα ολιγομελή εργαστήρια, κατά τη διάρκεια των οποίων φοιτητές και διδάσκοντες επεξεργάζονται από κοινού το ερευνητικό ερώτημα που τέθηκε στην αρχική παρουσίαση.

Στη συνέχεια (γ) οι φοιτητές αναπτύσσουν τα επιχειρήματά τους σε σχέση με το ερώτημα στις ομάδες εργασίας και στην ολομέλεια των συμμετεχόντων στο ΔΣ και

δ) ακολουθεί το κλείσιμο και τα συμπεράσματα.

Η εργασία των ΜΦ για το σύνολο του ΔΣ πραγματοποιείται σε ατομική βάση σε συγκεκριμένα ερωτήματα σχετικά με τα θέματα που παρουσιάστηκαν από τους διδάσκοντες και τα αποτελέσματα της εργαστηριακής ανάλυσης και της συζήτησης.

Μαθησιακές διαδικασίες του ΠΜΣ

Προκειμένου να επιτευχθούν οι παραπάνω στόχοι και δεξιότητες, το διδακτικό προσωπικό δημιουργεί «κοινότητες μαθητευόμενων ερευνητών» επιδεκτικών στην ομαδική μελέτη και μάθηση, καθώς και στην κριτική σκέψη.

Στους ΜΦ προσφέρεται ένα ευρύ φάσμα διδακτικών και μαθησιακών δραστηριοτήτων που συγκλίνουν με τους στόχους του ΔΣ. Αυτές περιλαμβάνουν:

α) σύντομες παρουσιάσεις, τις οποίες ακολουθεί συζήτηση στο σύνολο των συμμετεχόντων, συνεδρίες υποστηριζόμενες από γραπτά κείμενα ή σύστημα Power Point

β) σεμινάρια οργανωμένα είτε ως συμμετοχικές διαλέξεις, είτε ως παρουσιάσεις φοιτητικών εργασιών και

γ) εργαστήρια και ολιγομελείς σεμιναριακές ομάδες που επεξεργάζονται είτε τα θέματα των παρουσιάσεων που προηγήθηκαν είτε, στα πλαίσια προκαθορισμένων δραστηριοτήτων, διαφορετικά κείμενα και ερευνητικά ερωτήματα.

Η εκπόνηση των ατομικών εργασιών αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της δουλειά των ομάδων των ΜΦ και των συνεδριών-συζητήσεων. Ο στόχος αυτών των συνεδριών είναι να αναπτυχθεί η αλληλεπίδραση και η επιχειρηματολογικά θεμελιωμένη συζήτηση, ώστε να αποκομιστούν γνώσεις προερχόμενες από ένα ευρύ φάσμα επαγγελματικών εμπειριών φοιτητών και διδασκόντων. Οι ΜΦ ενθαρρύνονται να συγκροτούν ομάδες μελέτης για την αποτελεσματικότερη μάθηση και συζήτηση. Εργάζονται, επίσης, σε μικρές ομάδες σχεδιάζοντας μια έρευνα ή μια μέθοδο διδασκαλίας στα πλαίσια ενός ατομικά επιλεγμένου προγράμματος. Οι ΜΦ ενθαρρύνονται να αναπτύσσουν μια κοινή «επιστημονική» ταυτότητα μέσω της συγκρότησης ομάδων ανάγνωσης/ ενδιαφερόντων. Έτσι τα κοινά ενδιαφέροντα ενισχύονται και η μελέτη του οποιουδήποτε θέματος εμβαθύνεται. Ενθαρρύνονται επίσης να διατυπώνουν τον προβληματισμό τους σχετικά με τις αποκτώμενες γνώσεις μέσω εργαστηρίων και ομαδικών εργασιών.

Πώς οργανώνεται και συντονίζεται η ύλη μεταξύ των μαθημάτων; Υπάρχει επικάλυψη ύλης μεταξύ των μαθημάτων; Υπάρχουν κενά ύλης; Είναι ορθολογική η έκταση της

ύλης των μαθημάτων; Υπάρχει διαδικασία επανεκτίμησης, αναπροσαρμογής και επικαιροποίησης της ύλης των μαθημάτων;

Το περιεχόμενο σπουδών περιλαμβάνει γνώσεις στη θεωρία και στην έρευνα. Εστιάζει στην ανάλυση εκπαιδευτικών ζητημάτων και επιχειρεί να αναδείξει καινοτόμες πρακτικές τόσο στο ερευνητικό όσο και το εκπαιδευτικό επίπεδο, έχει ερευνητικό και επαγγελματικό χαρακτήρα, και πιστοποιεί ερευνητικές και επαγγελματικές ικανότητες. Παράλληλα καλλιεργεί ικανότητες για ευρύτερη επιστημονική και ερευνητική ή πρακτική δραστηριότητα, καθώς και κριτική και δημιουργική ανάγνωση της καθημερινότητας μέσω του επιστημονικού διαλόγου (βλ. παραπάνω ερώτηση 4 και στον Οδηγό και Κανονισμό Σπουδών, σελ.6).

Για αν επιτευχθούν όλα τα παραπάνω, οι σπουδές στο ΠΜΣ 'Εκπαίδευση και Ανθρώπινα Δικαιώματα' οργανώνονται με βάση ένα κοινό σχήμα ενοτήτων και μαθημάτων (βλ. παραπάνω ερώτηση 4 και στον Οδηγό και Κανονισμό Σπουδών 2009-10 και απάντηση ερώτησης 8 σελ. 16) και λειτουργεί με βάση το Ειδικό Πρωτόκολλο Συνεργασίας (βλ. παραπάνω ερώτηση 4 σελ. 5).

Η Διοικούσα Επιτροπή του Προγράμματος έχει τη δυνατότητα να κάνει τις αναγκαίες προσαρμογές ώστε να διασφαλίζεται η ομαλή υλοποίηση του προγράμματος. Ο καθορισμός του συγκεκριμένου προγράμματος κάθε ακαδημαϊκού έτους γίνεται με κύριο γνώμονα τη διασφάλιση τόσο της επιστημονικής επάρκειας του περιεχομένου σπουδών όσο και της επαρκούς προσφοράς μαθημάτων σε σχέση με τις ανάγκες των ΜΦ (βλ. παραπάνω ερώτηση 4 και στον Οδηγό και Κανονισμό Σπουδών, σελ.18). Επιπλέον, οι υποχρεώσεις των ΜΦ στο Πρόγραμμα καθορίζονται με βάση τις πιστωτικές μονάδες που αναλογούν, στις αντίστοιχες διδακτικές ώρες και το αντίστοιχο φορτίο εργασίας για το φοιτητή/τρια.

Το κοινό Πρόγραμμα Σπουδών υπόκειται στις διαδικασίες αξιολόγησης-ελέγχου - διασφάλισης της ποιότητας, όπως αυτές έχουν καθιερωθεί από κάθε συνεργαζόμενο ίδρυμα. Από το 2001 έως σήμερα, το Πρόγραμμα αξιολογείται ανά διετία με τη μορφή της εσωτερικής και της εξωτερικής αξιολόγησης. Η εσωτερική αξιολόγηση στοχεύει στο να διαπιστώσει τη συνολική αποτελεσματικότητα του Προγράμματος και βασίζεται στις απαντήσεις, σε ερωτηματολόγια, διδασκόντων και φοιτητών. Η εξωτερική αξιολόγηση πραγματοποιείται από αξιολογητή του Πανεπιστημίου Bath του Λονδίνου. Τα στοιχεία που προκύπτουν από την αξιολόγηση (εσωτερική και εξωτερική) λαμβάνονται υπόψη στο σχεδιασμό του Προγράμματος και οδηγούν στη διασφάλιση υψηλής ποιότητας του ΠΜΣ (βλ. Οδηγό και Κανονισμό Σπουδών, σελ.9, 30). Σε αυτές τις διαδικασίες ελέγχου διασφάλισης της ποιότητας εντάσσεται/ προκύπτει και η τυχόν επανεκτίμηση, αναπροσαρμογή και επικαιροποίηση της ύλης των μαθημάτων.

Εφαρμόζεται σύστημα προαπαιτούμενων μαθημάτων; Πόσο λειτουργικό είναι;

α) Για τους ΜΦ οι οποίοι τελικά εισάγονται στο Πρόγραμμα, η Διοικούσα Επιτροπή του Προγράμματος-Programme Governing Board ενδέχεται να ορίσει κατά περίπτωση συγκεκριμένα μαθήματα από το προπτυχιακό πρόγραμμα, ως

προαπαιτούμενα για τη συμμετοχή στο μεταπτυχιακό πρόγραμμα (βλ. παραπάνω ερώτηση 4 και στον Οδηγό και Κανονισμό Σπουδών σελ.11).

β) Προκειμένου να εγγραφούν οι ΜΦ στο δεύτερο έτος σπουδών χρειάζεται να έχουν περάσει τα 2 υποχρεωτικά μαθήματα που προσφέρονται το πρώτο έτος (ά εξάμηνο σπουδών). Όποιος αποτύχει σε αυτά, διαγράφεται από το μητρώο. Τα μαθήματα που προσφέρονται στο Πανεπιστήμιο του Λονδίνου διέπονται από τον ισχύοντα κανονισμό στο Institute of Education (IoE). Οι ΜΦ πρέπει να ολοκληρώσουν τις υποχρεώσεις τους σε τουλάχιστον δύο από τα τρία μαθήματα που παρακολουθούν υποχρεωτικά στο IoE, προκειμένου να εγγραφούν στο β'έτος σπουδών. (βλ. παραπάνω ερώτηση 4 και στον Οδηγό και Κανονισμό Σπουδών σελ.33).

γ) Στο τέλος του δεύτερου έτους σπουδών, οι ΜΦ πρέπει να έχουν περάσει τον αναγκαίο αριθμό μαθημάτων (συμπεριλαμβανομένης της εξεταστικής περιόδου του Σεπτεμβρίου). Μπορούν να παραμείνουν εγγεγραμμένοι μόνο για την ολοκλήρωση της Μεταπτυχιακής διπλωματικής εργασίας, εφόσον τους έχει δοθεί παράταση (βλ. παραπάνω ερώτηση 4 και στον Οδηγό και Κανονισμό Σπουδών σελ.33).

δ) Η εγγραφή στην εμβάθυνση συγκεκριμένου μαθήματος γίνεται μετά από έγκριση του διδάσκοντα, και προϋποθέτει την επιτυχή ολοκλήρωση του αντίστοιχου μαθήματος (βλ. Οδηγό και Κανονισμό Σπουδών σελ.22).

3.2.1.5. Το εξεταστικό σύστημα.

Εφαρμόζονται, και σε ποια έκταση, πολλαπλοί (σε είδος και χρόνο) τρόποι αξιολόγησης των φοιτητών; Ποιοι συγκεκριμένα;

Οι διδάσκοντες εφαρμόζουν ποικίλες μεθόδους αξιολόγησης ως ακολούθως:

Μεθοδολογία έρευνας στο εκπαιδευτικό και κοινωνικό πλαίσιο

Η αξιολόγηση των ΜΦ στο συγκεκριμένο μάθημα βασίζεται σε δέκα (10) εβδομαδιαίες εργασίες, οι οποίες συντίθενται σε μια τελική εργασία 8.000 λέξεων περίπου. Στις εργασίες αυτές οι ΜΦ σχεδιάζουν και εκπονούν τη δική τους έρευνα: διατυπώνουν το ερευνητικό τους ερώτημα, δηλώνουν τις θεωρητικές τους επιλογές, αναπτύσσουν-εξετάζουν το κοινωνικό και εκπαιδευτικό πλαίσιο του υπό διερεύνηση φαινομένου, προβαίνουν σε μελέτη των κατάλληλων εννοιών βάσει της θεωρίας και του (εκπαιδευτικού και κοινωνικού) πλαισίου, σχεδιάζουν την τεχνική της συλλογής δεδομένων με βάση τις έννοιες και τις μεταξύ τους σχέσεις (από τη θεωρία και το πλαίσιο) , συλλέγουν και αναλύουν τα δεδομένα και προχωρούν σε συμπεράσματα, τα οποία συσχετίζουν με τη θεωρία και το πλαίσιο. Τέλος, οι ΜΦ υποβάλλουν μια σύντομη εργασία (maximum 2000 λέξεις), όπου επανεξετάζεται αναστοχαστικά η έρευνα που εκπονήθηκε και προτείνεται ένα εναλλακτικό σχέδιο έρευνας βασισμένο στην εμπειρία που εν τω μεταξύ έχουν αποκτήσει.

Εκπαιδευτικοί θεσμοί και ιδιότητα του πολίτη

Οι ΜΦ αξιολογούνται με βάση τη γραπτή εργασία τους. Κάθε ΜΦ προετοιμάζει μια εργασία 5000 περίπου λέξεων σχετιζόμενη με ένα από τα κύρια θέματα που

εξετάστηκαν στο μάθημα. Το θέμα της κάθε εργασίας ορίζεται κατόπιν συνεννόησης μεταξύ του ΜΦ και της διδάσκουσας. Η εργασία ολοκληρώνεται σε τρία στάδια (1^ο στάδιο: 500 λέξεις, 2^ο στάδιο: 2000 λέξεις, 3^ο στάδιο: 5000 λέξεις). Στο καθένα από τα τρία στάδια ο ΜΦ λαμβάνει υποστήριξη και ανατροφοδότηση από τη διδάσκουσα.

Κοινωνιολογική ανάλυση των κοινωνικών ταξινόμιών και ιεραρχιών.

Συνοπτολογίζονται η γραπτή εργασία και η προφορική παρουσίαση κειμένων.

Η γραπτή εργασία (έκτασης 4000-5000 λέξεων): το θέμα της καθορίζεται σε συνεννόηση με τη διδάσκουσα και επιλέγεται από την ύλη του σεμιναρίου.

Η προφορική κριτική παρουσίαση: τα κείμενα επιλέγονται από τη βιβλιογραφία ή ανάλογα με τα ειδικά ενδιαφέροντα των συμμετεχόντων/ουσων.

Ιστορική / κοινωνιολογική ανάλυση των εννοιών του έθνους και της φυλής

Η αξιολόγηση πραγματοποιείται στη βάση μιας γραπτής εργασίας 5000 περίπου λέξεων. Οι ΜΦ καλούνται να αναπτύξουν διαδοχικά ένα από τα θέματα που προκύπτουν από την προτεινόμενη ενδεικτική βιβλιογραφία ή κάποιο άλλο που επιλέγουν οι ίδιοι, εφόσον εντάσσεται δημιουργικά στη σχετική θεματική. Αξιολογούνται ο τρόπος παρουσίασης, η δόμηση της επιχειρηματολογίας και η χρήση της σχετικής βιβλιογραφίας.

Κοινωνικό φύλο, σχέση διάκρισης και κοινωνικού κεφαλαίου

Οι ΜΦ οφείλουν να μελετούν κάθε εβδομάδα τη βιβλιογραφία που προβλέπεται στο αναλυτικό πρόγραμμα. Τα περισσότερα κείμενα αναρτώνται στον ειδικό ιστότοπο του μαθήματος (e-class), τον οποίο θα πρέπει να συμβουλευούνται πολύ τακτικά. Οι ΜΦ προετοιμάζουν την παρουσίαση ενός τουλάχιστον από τα άρθρα της κάθε ενότητας (σε δύο-τέσσερις σελίδες: η περίληψη του κειμένου που επέλεξαν, ένα περίγραμμα με τις βασικές αρχές που προτίθενται να θίξουν και ιδέες για συζήτηση) και να τα στέλνουν ηλεκτρονικά στους συμμετέχοντες και σε όλες τις συμμετέχουσες, την προηγούμενη τω συναντήσεων μέχρι το μεσημέρι στις 12 το μεσημέρι. Εκτός αυτού, οφείλουν, σε συνεργασία με τη διδάσκουσα, να διαμορφώσουν ένα πρωτότυπο θέμα εργασίας, την οποία θα παρουσιάσουν προφορικά και θα παραδώσουν γραπτά στο τέλος του μαθήματος, ενσωματώνοντας τα σχόλια που έγιναν στη διάρκεια της προφορικής παρουσίασης. Η εργασία αυτή θα πρέπει να κυμαίνεται ανάμεσα σε 7.000-8.000 λέξεις.

Διδακτικές πρακτικές και ετερότητες

Κάθε ΜΦ οφείλει να προετοιμάσει μια εργασία των 5000 λέξεων περίπου, επάνω σε θέμα που εμπίπτει στα ενδιαφέροντά του/της, μετά από συνεννόηση με τη διδάσκουσα. Η εκπόνηση της εργασίας περιλαμβάνει τρία στάδια. Σε καθένα από αυτά, παρέχεται στον/στην ΜΦ η απαραίτητη διδακτική στήριξη.

Κοινωνιολογία της Σχολικής Γνώσης

Κάθε ΜΦ θα πρέπει να προετοιμάσει μια εξαμηνιαία εργασία (περίπου 6000 λέξεων) σχετικά με θέμα του ενδιαφέροντός του/της, σχετικά με τη θεματική του μαθήματος μετά από συνεννόηση με τη διδάσκουσα. Η διδάσκουσα παρακολουθεί την εξέλιξη της εργασίας με βάση ενδιάμεσα κείμενα που παραδίδει κάθε φοιτητής σε τρεις προγραμματισμένες συναντήσεις.

Γλώσσα και εκπαίδευση

Η αξιολόγηση θα εξαρτηθεί από τη συμμετοχή στα εβδομαδιαία σεμινάρια ειδικά μέσω της συζήτησης. Εντούτοις θα εξαρτηθεί κυρίως από την εργασία κριτικής ανάλυσης σε μια έρευνα για ένα σχετικό θέμα, το οποίο έχει επιλεγεί μετά από συζήτηση με τον καθηγητή. Η εργασία θα παρουσιαστεί προφορικά κατά τη διάρκεια του σεμιναρίου και θα κατατεθεί με τη μορφή γραπτού δοκιμίου περίπου 5.000 λέξεων.

Εργαστήριο-Σεμινάριο για τις μεθοδολογίες των επιστημών του ανθρώπου: "Ανάλυση δεδομένων με τη χρήση υπολογιστών"

Η αξιολόγηση είναι βασισμένη στη συμμετοχή και στη δουλειά στη τάξη. Οι συμμετέχοντες καλούνται να εργαστούν σε μικρές ομάδες και να υποβάλουν μια εργασία βασισμένη σε οποιοδήποτε από τα θέματα που διδάχτηκαν.

Educational Traditions and Systems in Europe

Assessment will be through a written assignment of 4-5,000 words on themes connected with the module and a list of recommended titles will be provided. Students are encouraged to submit a draft of their assignment to their tutor for comments before formal submission of the formative draft which must be by the 15 April 2005. Students should not expect their tutors to predict grades from these draft assignments (final grading depends on dual marking and external examining).

Rights and Education

Assessment is by coursework, normally in the form of a single essay of around 5,000 words. You will usually choose from among a range of possible essay titles that will cover all the main areas discussed in the module. Individual titles can be negotiated with the tutor.

Sociology of 'Race' and Education

Assessment is by coursework, normally in the form of a single essay of around 5,000 words. You will usually choose from among a range of possible essay questions that will cover all the main areas discussed in the module. If you wish, additional questions can be negotiated with the tutor.

Διεπιστημονικό Σεμινάριο ά εξαμήνου «Εκπαίδευση, δικαιώματα, ανισότητες»

Η αξιολόγηση βασίζεται στη συμμετοχή και στην γραπτή εργασία. Οι συμμετέχοντες πρέπει να συνεργαστούν σε μικρές ομάδες και να καταθέσουν μια μικρή γραπτή εργασία γύρω από το θέμα μιας διάλεξης που τους έχει υποδειχθεί εκ των προτέρων, καθώς και μια ατομική εργασία σχετικά με το θέμα οποιασδήποτε διάλεξης επιθυμούν.

Διεπιστημονικό Σεμινάριο γ' εξαμήνου «Δικαιώματα, Παγκοσμιοποίηση και Κοινωνικές Ανισότητες» (Θερινό σχολείο αναπλαισίωσης)

Η αξιολόγηση των ΜΦ βασίζεται στην καθημερινή συμμετοχή τους στα ομαδικά εργαστήρια. Επιπλέον, εκπονούν από τρεις μέχρι πέντε σύντομες εργασίες (σύνολο 2000 λέξεων) που σχετίζονται με ερευνητικά ζητήματα τα οποία παρουσιάζονται στις συναντήσεις του ΔΣ.

Πώς διασφαλίζεται η διαφάνεια της διαδικασίας αξιολόγησης των φοιτητών;

- Οι ΜΦ συνεργάζονται στενά με τον/την διδάσκοντα/ουσα του μαθήματος από την έναρξη των μαθημάτων.
- Η συνεργασία αυτή αρχικά αφορά την διατύπωση εκ μέρους του ΜΦ θέματος εργασίας το οποίο οφείλει να παραδώσει σε συμφωνημένη ημερομηνία στο τέλος του εξαμήνου.
- Σε κάθε φροντιστηριακό μάθημα ο ΜΦ παραλαμβάνει γραπτές οδηγίες/παρατηρήσεις από τον διδάσκοντα προκειμένου να προχωρήσει την εργασία που του έχει ανατεθεί.
- Ο ΜΦ παραδίδει την τελική εργασία στη συμφωνημένη ημερομηνία.
- Η εργασία αξιολογείται με βάση την υλοποίηση/ενσωμάτωση των παρατηρήσεων του διδάσκοντα από τον ΜΦ και στο βαθμό που ικανοποιούνται τα κριτήρια που τίθενται και αντιστοιχούν στη βαθμολογική κλίμακα ως ακολούθως:

Αξιολόγηση – Βαθμολόγηση των Μεταπτυχιακών φοιτητών/τριών.

Η επίδοση σε κάθε μάθημα αξιολογείται και βαθμολογείται συνολικά. Στην αξιολόγηση περιλαμβάνονται η συμμετοχή και επίδοση στο μάθημα, καθώς και στα προβλεπόμενα στο πρόγραμμα του μαθήματος σεμινάρια, εργασίες και ασκήσεις.

Τα κριτήρια αξιολόγησης-βαθμολόγησης στο Πανεπιστήμιο Αθηνών είναι:

Βαθμός 10: Οι φοιτητές δείχνουν στοιχεία εκτεταμένης, διεισδυτικής και κριτικής ανασκόπησης της βιβλιογραφίας και άριστης κατανόησης των σημαντικότερων ζητημάτων του πεδίου. Παρουσιάζουν υψηλά επίπεδα δημιουργικότητας, ανεξαρτησίας σκέψης και εξαιρετικής κατανόησης του πώς καθιερωμένες ερευνητικές τεχνικές χρησιμοποιούνται για την παραγωγή και ερμηνεία της γνώσης και πώς εφαρμόζονται στη δική τους έρευνα και πρακτική. Οι φοιτητές είναι ικανοί

να αναπλαισιώνουν τη θεωρία και να παρουσιάζουν επιχειρήματα και πρωτότυπα δεδομένα που είναι εξαιρετικά σαφή, εστιασμένα και συνεκτικά.

Βαθμός 9: Οι ΜΦ δείχνουν στοιχεία εκτεταμένης, διεισδυτικής και κριτικής ανασκόπησης της βιβλιογραφίας και σαφούς κατανόησης των σημαντικότερων ζητημάτων του πεδίου. Παρουσιάζουν υψηλά επίπεδα δημιουργικότητας, ανεξαρτησίας σκέψης και πλήρους κατανόησης του πώς καθιερωμένες ερευνητικές τεχνικές χρησιμοποιούνται για την παραγωγή και ερμηνεία της γνώσης και πώς εφαρμόζονται στη δική τους έρευνα και πρακτική. Οι ΜΦ είναι ικανοί να χρησιμοποιούν κατάλληλη θεωρία και να παρουσιάζουν επιχειρήματα και πρωτότυπα δεδομένα που είναι πολύ σαφή, εστιασμένα και συνεκτικά.

Βαθμός 8: Οι ΜΦ δείχνουν στοιχεία ευρείας, συστηματικής και κριτικής ανασκόπησης της βιβλιογραφίας και σαφούς κατανόησης των σημαντικότερων ζητημάτων του πεδίου. Παρουσιάζουν σε σημαντικό βαθμό στοιχεία δημιουργικότητας, ανεξαρτησίας σκέψης και πολύ καλής κατανόησης του πώς καθιερωμένες ερευνητικές τεχνικές χρησιμοποιούνται για την παραγωγή και ερμηνεία της γνώσης και πώς εφαρμόζονται στη δική τους έρευνα και πρακτική. Οι ΜΦ είναι ικανοί να χρησιμοποιούν κατάλληλη θεωρία και να παρουσιάζουν επιχειρήματα και πρωτότυπα δεδομένα που είναι σαφή, εστιασμένα και συνεκτικά.

Βαθμός 7: Οι ΜΦ δείχνουν στοιχεία επαρκούς βιβλιογραφικής επισκόπησης και καλής κατανόησης των σημαντικότερων ζητημάτων του πεδίου. Παρουσιάζουν βασικά στοιχεία δημιουργικότητας, ανεξαρτησίας σκέψης και καλής κατανόησης του πώς καθιερωμένες ερευνητικές τεχνικές χρησιμοποιούνται για την παραγωγή και ερμηνεία της γνώσης και πώς εφαρμόζονται στη δική τους έρευνα. Οι ΜΦ μπορούν να συσχετίζουν τη μελέτη τους με συγκεκριμένο εκπαιδευτικό πεδίο και να παρουσιάζουν επιχειρήματα με στοιχειώδη σαφήνεια και εστίαση.

Βαθμός 6: Οι ΜΦ δείχνουν σε βασικό επίπεδο στοιχεία βιβλιογραφικής επισκόπησης και κατανόησης των σημαντικότερων ζητημάτων του πεδίου. Παρουσιάζουν βασική κριτική ικανότητα στην επισκόπηση της βιβλιογραφίας και μικρή ανάπτυξη ιδεών στην εφαρμογή της γνώσης. Μέσα σε αυτούς τους περιορισμούς, υπάρχουν ενδείξεις ότι οι φοιτητές έχουν κατανοήσει επαρκώς βασικές έννοιες και διαδικασίες του πεδίου.

Βαθμός 5 (απέτυχε): Οι ΜΦ δείχνουν στοιχεία μη εστιασμένης ή ανακριβούς επισκόπησης της βιβλιογραφίας και ανεπαρκούς κατανόησης των σημαντικότερων ζητημάτων του πεδίου. Οι ΜΦ δεν έχουν κατανοήσει πώς καθιερωμένες ερευνητικές τεχνικές χρησιμοποιούνται για την παραγωγή και ερμηνεία της γνώσης και πώς εφαρμόζονται στη δική τους έρευνα. Παρουσιάζουν επιχειρήματα ελλιπούς συνοχής και εστίασης.

Οι διαβαθμίσεις του βαθμού του τίτλου σπουδών έχουν ως εξής:

“καλώς”: μέσος όρος ίσος ή μεγαλύτερος του 6 και μικρότερος του 7.

“λίαν καλώς”: μέσος όρος ίσος ή μεγαλύτερος του 7 και μικρότερος του 8,5.

“άριστα”: μέσος όρος ίσος ή μεγαλύτερος του 8,5.

Η κλίμακα αξιολόγησης-βαθμολόγησης του Πανεπιστημίου του Λονδίνου είναι διαφορετική από την ισχύουσα στο Πανεπιστήμιο Αθηνών. Η αντιστοιχία ορίζεται ως εξής: A=10, B=8, C=6, D=4.

Τα κριτήρια αξιολόγησης-βαθμολόγησης στο IoE είναι:

A

Κατανόηση του επιστημονικού πεδίου: Πλήρης κατανόηση των υπό διαπραγμάτευση ζητημάτων και υψηλού επιπέδου διορατικότητα στο συγκεκριμένο επιστημονικό πεδίο, εκτεταμένη και με κριτικό τρόπο χρήση της βιβλιογραφίας/ υψηλού επιπέδου δημιουργικότητα και ανεξαρτησία σκέψης στην εφαρμογή της γνώσης.

Κατανόηση και αξιολόγηση των μεθόδων έρευνας: Εκλεπτυσμένη σύλληψη των νοημάτων και υψηλού επιπέδου κριτική αξιολόγηση και κατάρτιση των ερευνητικών μεθόδων του επιστημονικού πεδίου. Πλήρης κατανόηση του πώς εδραιωμένες τεχνικές της έρευνας χρησιμοποιούνται για την παραγωγή και ερμηνεία της γνώσης και πώς χρησιμοποιούνται ειδικότερα στις εργασίες των φοιτητών. Δημιουργικός και κριτικός τρόπος παρουσίασης των δεδομένων και εξαγωγής συμπερασμάτων.

Δομή, επικοινωνία και παρουσίαση: Απόλυτη σαφήνεια, εστίαση και συνοχή στην οργάνωση και παρουσίαση των επιχειρημάτων και των συμπερασμάτων.

B

Κατανόηση του επιστημονικού πεδίου: Κατανόηση των υπό διαπραγμάτευση ζητημάτων και ικανοποιητικό επίπεδο διορατικότητας του επιστημονικού πεδίου. Ευρεία χρήση, συνοχή και κριτική αποτίμηση της βιβλιογραφίας, στοιχεία δημιουργικότητας και ανεξαρτησίας της σκέψης στην εφαρμογή της γνώσης.

Κατανόηση και αξιολόγηση των μεθόδων έρευνας: Συνεπής και επαρκής κατανόηση και κριτική αξιολόγηση της επιστημοσύνης και της μεθοδολογίας του πεδίου/επαρκής κατανόηση του τρόπου εδραίωσης των τεχνικών της έρευνας καθώς επίσης και του τρόπου/ων παραγωγής και ερμηνείας της γνώσης και εφαρμογής των ερευνητικών αποτελεσμάτων, μετά από κριτική μελέτη και κατάλληλο χειρισμό, στην ατομική έρευνα του κάθε φοιτητή.

Δομή, επικοινωνία και παρουσίαση: Σαφήνεια, εστίαση και συνοχή στην οργάνωση και παρουσίαση των επιχειρημάτων και των συμπερασμάτων.

C

Κατανόηση του επιστημονικού πεδίου: Βασική κατανόηση των υπό διαπραγμάτευση ζητημάτων του επιστημονικού πεδίου. Βασική κριτική ικανότητα στην επισκόπηση της βιβλιογραφίας. Μικρή ανάπτυξη ιδεών στην εφαρμογή της γνώσης.

Κατανόηση και αξιολόγηση των μεθόδων έρευνας: Βασική κατανόηση και κριτική αξιολόγηση της επιστημοσύνης και της μεθοδολογίας του πεδίου, βασική κατανόηση του τρόπου εδραίωσης των τεχνικών της έρευνας καθώς επίσης και του τρόπου/ων παραγωγής και ερμηνείας της γνώσης και εφαρμογής των ερευνητικών αποτελεσμάτων, μετά από κριτική μελέτη και κατάλληλο χειρισμό, στην ατομική έρευνα του κάθε φοιτητή.

Δομή, επικοινωνία και παρουσίαση: βασική σαφήνεια, εστίαση και ικανότητα στην οργάνωση και παρουσίαση των επιχειρημάτων και των συμπερασμάτων.

D

Κατανόηση του επιστημονικού πεδίου: Ανεπαρκής κατανόηση των υπό διαπραγμάτευση ζητημάτων του επιστημονικού πεδίου. Μη εστιασμένη ή εσφαλμένη επιλογή και παρουσίαση της βιβλιογραφίας, σύγχυση στην εφαρμογή της γνώσης.

Κατανόηση και αξιολόγηση των μεθόδων έρευνας: Έλλειψη κατανόησης και κριτικής αποτίμησης της έρευνας και της μεθοδολογίας του επιστημονικού πεδίου. Έλλειψη κατανόησης του τρόπου/ων παραγωγής και ερμηνείας της γνώσης και εφαρμογής των ερευνητικών αποτελεσμάτων, μετά από κριτική μελέτη και κατάλληλο χειρισμό, στην ατομική έρευνα του κάθε φοιτητή.

Δομή, επικοινωνία και παρουσίαση: Φτωχή οργάνωση και μη εστιασμένη παρουσίαση των επιχειρημάτων και των συμπερασμάτων.

Η αξιολόγηση-βαθμολόγηση των εργασιών στο Institute of Education γίνεται από το διδάσκοντα του μαθήματος, έναν ακόμα διδάσκοντα του IoE, και από τον εξωτερικό εξεταστή που ορίζεται από το IoE.

Υπάρχει διαδικασία αξιολόγησης της εξεταστικής διαδικασίας και ποια είναι αυτή;

1. Μαθήματα στο ΕΚΠΑ

Στο ΕΚΠΑ η αξιολόγηση της εξεταστικής διαδικασίας δεν προβλέπεται. Είναι δικαίωμα και υποχρέωση του διδάσκοντα.

2. Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο του Λονδίνου (Institute of Education)

Τα μαθήματα που παρακολουθούν οι ΜΦ στο Πανεπιστήμιο του Λονδίνου ακολουθούν τους κανόνες αξιολόγησης του Ιδρύματος. Πιο συγκεκριμένα οι εργασίες των Μεταπτυχιακών Φοιτητών αξιολογούνται δύο φορές. Μία φορά από τον διδάσκοντα του μαθήματος και μία δεύτερη φορά από τον Εξωτερικό Εξεταστή που ορίζεται για την εξέταση των εργασιών για όλα τα ΠΜΣ που λειτουργούν στο Institute of Education του Πανεπιστημίου του Λονδίνου (External Examination Board).

3. Ορισμός Τριμελών Επιτροπών για την Εξέταση Μεταπτυχιακών Διπλωματικών Εργασιών

Ο μεταπτυχιακός φοιτητής/τρια υποστηρίζει προφορικά την εργασία του/της ενώπιον της τριμελούς επιτροπής. Στην περίπτωση που η μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία έχει κατατεθεί **εμπρόθεσμα** (στο τέλος του δ' εξαμήνου, βλ. ακαδημαϊκό ημερολόγιο) ή και σε περίοδο **πρώτης παράτασης** (βλ. παρακάτω) η επιτροπή μπορεί: **(α)** να εγκρίνει την εργασία, **(β)** να ζητήσει διορθώσεις και εκ νέου κατάθεση σε χρονικό διάστημα, το οποίο ορίζεται τη στιγμή της προφορικής υποστήριξης και εξέτασης και κοινοποιείται στο/στη ΜΦ. Μετά την εκ νέου κατάθεση της Μδε ορίζεται και νέα ημερομηνία υποστήριξης της Μδε, **(γ)** να απορρίψει την εργασία. Σε αυτή την περίπτωση (γ) δεν είναι δυνατή η ολοκλήρωση του ΠΜΣ. Η περίπτωση (β) *δεν ισχύει* όταν η μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία έχει κατατεθεί σε περίοδο *δεύτερης παράτασης* (βλ. *Οδηγό και Κανονισμό Σπουδών 2009-10, κεφ. 3.2 σ. 29*)

Πόσο διαφανής είναι η διαδικασία ανάθεσης και εξέτασης της μεταπτυχιακής εργασίας;

Τόσο η διαδικασία ανάθεσης όσο και η διαδικασία εξέτασης της Μδε διέρχεται από κάποια στάδια τα οποία παραθέτουμε παρακάτω:

- *Κατάθεση πρότασης Μδε, έγκριση, έναρξη εκπόνησης Μδε.*

Οι ΜΦ ενθαρρύνονται να επιλέξουν το θέμα της εργασίας τους όσο γίνεται πιο νωρίς κατά τη φοίτησή τους στο Κοινό Πρόγραμμα. Οι ΜΦ που βρίσκονται στο γ' εξάμηνο σπουδών βλ. ακαδημαϊκό ημερολόγιο), υποβάλλουν γραπτώς:

- μέθοδο και το σχέδιο έρευνας της Μδε

- το όνομα του επιβλέποντα/ουσας.

Σε περίπτωση που ο ΜΦ αδυνατεί να βρει κάποιον επιβλέποντα/ουσα, και μετά από συνεννόηση με τον Σύμβουλο Καθηγητή του, υποβάλλει γραπτό αίτημα στη Συντονιστική Επιτροπή του Προγράμματος. Η Συντονιστική Επιτροπή και μετά από έγκριση της Διοικούσας Επιτροπής οφείλει να διερευνήσει το αίτημα και να βρει τον κατάλληλο επιβλέποντα με βάση την ερευνητική πρόταση του ΜΦ η οποία έχει κατατεθεί στο Γραφείο Υποστήριξης του ΠΜΣ σε ημερομηνίες που καθορίζονται στο ακαδημαϊκό ημερολόγιο του Οδηγού Σπουδών.

Ενθαρρύνονται επίσης να εστιάσουν τη θεματική των εργασιών που εκπονούν κατά τη διάρκεια των σπουδών τους στο θέμα που έχουν επιλέξει για τη Μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία.

- *Διεπιστημονικό σεμινάριο της Μδε, 4^ο εξαμήνου.*

Οι ΜΦ καλούνται στην αρχή του γ' εξαμήνου σε ανοικτή συζήτηση με τους επιβλέποντες/ουσες των Μδε, προκειμένου να πάρουν τις απαραίτητες κατευθυντήριες γραμμές για την έναρξη του Διεπιστημονικού Σεμιναρίου.

Στο Σεμινάριο αυτό συμμετέχουν οι ΜΦ του δευτέρου έτους, ο/η επιβλέπων/ουσα, καθώς και άλλα μέλη ΔΕΠ εφόσον το επιθυμούν. Η παρουσίαση της Μδε οφείλει να γίνεται στην αρχή της εκπόνησής της, προκειμένου να είναι αποτελεσματικότερη η επίβλεψή της. Το Διεπιστημονικό Σεμινάριο της μεταπτυχιακής διπλωματικής εργασίας πραγματοποιείται Φεβρουάριο – Μάιο κάθε ακαδημαϊκού έτους. Η

οργάνωση του ΔΣ γίνεται από τους ίδιους τους ΜΦ με παράλληλη παρακολούθηση από μέλη ΔΕΠ.

Υπάρχουν συγκεκριμένες προδιαγραφές ποιότητας για τη μεταπτυχιακή εργασία;

Εκπόνηση Μδε.

Α. Η Μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία (Μδε) μπορεί να είναι ερευνητική ή συνθετική σε θεματική που εντάσσεται στο αντικείμενο του Προγράμματος 'Εκπαίδευση και Ανθρώπινα Δικαιώματα' και στην εμβάθυνση που ακολουθεί ο μεταπτυχιακός φοιτητής/τρια. Η εργασία ολοκληρώνεται και υποβάλλεται για κρίση κατά το δ' εξάμηνο σπουδών /εαρινό και θερινό τρίμηνο-ΙοΕ (βλ. ακαδημαϊκό ημερολόγιο). Η εργασία κατατίθεται σε τέσσερα (4) βιβλιοδετημένα αντίτυπα.

Η έκτασή της κυμαίνεται στις 10.000-15.000 λέξεις χωρίς τα παραρτήματα.

Β. Επίσης δίνεται η δυνατότητα στους ΜΦ από το τρίτο εξάμηνο των σπουδών τους να ξεκινήσουν την εκπόνηση της Μδε καταθέτοντας τη «Μέθοδο και το Σχέδιο Έρευνας». Η εργασία αυτή είναι της τάξεως των 5.000 λέξεων πιστώνεται με 10 ECTS.

Γ. Κατά τη διάρκεια εκπόνησης της Μδε ο ΜΦ συμμετέχει σε προγραμματισμένα φροντιστήρια με τον/την επιβλέποντα/ουσα του, όπου συζητά τη πορεία της εργασίας του και λαμβάνει γραπτές παρατηρήσεις προκειμένου να συνεχίσει.

Αξιολόγηση της Μδε.

Ο μεταπτυχιακός φοιτητής/τρια υποστηρίζει προφορικά την εργασία του/της ενώπιον της τριμελούς επιτροπής. Στην περίπτωση που η μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία έχει κατατεθεί **εμπρόθεσμα** (στο τέλος του δ' εξαμήνου, βλ. ακαδημαϊκό ημερολόγιο) ή και σε περίοδο **πρώτης παράτασης** (βλ. παρακάτω) η επιτροπή μπορεί: **(α)** να εγκρίνει την εργασία, **(β)** να ζητήσει διορθώσεις και εκ νέου κατάθεση σε χρονικό διάστημα, το οποίο ορίζεται τη στιγμή της προφορικής υποστήριξης και εξέτασης και κοινοποιείται στο/στη ΜΦ. Μετά την εκ νέου κατάθεση της Μδε ορίζεται και νέα ημερομηνία υποστήριξης της Μδε, **(γ)** να απορρίψει την εργασία. Σε αυτή την περίπτωση **(γ)** δεν είναι δυνατή η ολοκλήρωση του ΠΜΣ. Η περίπτωση **(β)** δεν ισχύει όταν η μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία έχει κατατεθεί σε περίοδο **δεύτερης παράτασης** (βλ. Οδηγό και Κανονισμό Σπουδών 2009-10, κεφ. 3.2 σ. 29)

Η προφορική υποστήριξη και εξέταση της εργασίας ορίζεται εφόσον ο/η ΜΦ έχει καταθέσει στη γραμματεία του Προγράμματος αναλυτικό **σχέδιο σπουδών**: Το σχέδιο σπουδών εκφράζει το προσωπικό πρόγραμμα κάθε ΜΦ και την εκπαιδευτική πορεία την οποία διαμορφώνει στο πλαίσιο των υποχρεώσεων φοίτησης στο ΠΜΣ και των προσωπικών του/της επιστημονικών και ερευνητικών στόχων και ενδιαφερόντων. Συντάσσεται κατ' αρχήν από κάθε υποψήφιο/α του ΠΜΣ και στη συνέχεια συμπληρώνεται σταδιακά κατά τη διάρκεια της φοίτησης με τη συνδρομή του Συμβούλου Καθηγητή. Κατατίθεται κατά την έναρξη κάθε εξαμήνου/τριμήνου, περιλαμβάνει τις επιστημονικές υποχρεώσεις (μαθήματα, σεμινάρια, Μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία) καθώς και σχόλια για την εκπαιδευτική πορεία του ΜΦ, και προσυπογράφεται από το Σύμβουλο Καθηγητή.

3.2.1.6. Επιλογή των μεταπτυχιακών φοιτητών.

Η διαδικασία επιλογής των ΜΦ γίνεται μία φορά το χρόνο:

α. στο Πανεπιστήμιο Αθηνών: Δικαίωμα συμμετοχής στη διαδικασία επιλογής έχουν πτυχιούχοι ελληνικών ή ξένων πανεπιστημιακών τμημάτων, ισότιμων προς τα ελληνικά, καθώς και τμημάτων Τ.Ε.Ι. (σύμφωνα με τις προϋποθέσεις του άρθρου 5 παρ. 12γ του Ν. 2916/2001), οι οποίοι κατέχουν επαρκώς την ελληνική και αγγλική γλώσσα.

β. στο Πανεπιστήμιο του Λονδίνου: Δικαίωμα συμμετοχής στη διαδικασία επιλογής έχουν πτυχιούχοι στο πεδίο της εκπαίδευσης ή των κοινωνικών επιστημών ή πτυχιούχοι που έχουν επαγγελματική ή προσωπική εμπειρία σχετική με το αντικείμενο σπουδών του ΠΜΣ. Σε κάθε άλλη περίπτωση αποδοχής στο Πρόγραμμα, ισχύουν οι προϋποθέσεις που θέτει το Institute of Education του Πανεπιστημίου του Λονδίνου. Όλοι οι υποψήφιοι πρέπει να κατέχουν επαρκώς την αγγλική γλώσσα. Οι υποψήφιοι μπορούν να πληροφορηθούν τους τρέχοντες κανονισμούς σχετικά με τους τρόπους απόδειξης της επάρκειας τους στην αγγλική γλώσσα στο www.ioe.ac.uk/caplits.

Η προκήρυξη για την εισαγωγή νέων φοιτητών και φοιτητριών ανακοινώνεται στον ημερήσιο τύπο, στην ιστοσελίδα του ΠΜΣ στο Πανεπιστήμιο Αθηνών και από το Institute of Education του Πανεπιστημίου του Λονδίνου. Όσοι επιθυμούν να συμμετάσχουν στη διαδικασία επιλογής πρέπει να υποβάλουν φάκελο υποψηφιότητας που περιλαμβάνει τα ακόλουθα:

- α) αίτηση συμμετοχής στο πρόγραμμα
- β) αντίγραφο πτυχίου ή πτυχίων
- γ) πιστοποιητικό αναλυτικής βαθμολογίας
- δ) πιστοποιητικό κατοχής της αγγλικής γλώσσας
- ε) βιογραφικό σημείωμα στο οποίο να αναφέρονται αναλυτικά οι σπουδές, η διδακτική ή/και επαγγελματική εμπειρία, η επιστημονική και κοινωνική δραστηριότητα του υποψηφίου ή της υποψηφίας
- στ) υπόμνημα στο οποίο να αναφέρονται τα επιστημονικά ενδιαφέροντα του υποψηφίου ή της υποψηφίας, οι λόγοι για τους οποίους ενδιαφέρεται να συνεχίσει τις σπουδές του, καθώς και προτεινόμενο σχέδιο σπουδών για τη φοίτησή του στο Ενιαίο Πρόγραμμα Σπουδών
- ζ) δύο συστατικές επιστολές
- η) δημοσιεύσεις ή επιστημονικές εργασίες (εφόσον υπάρχουν)

Αιτήσεις υποβάλλονται στη Γραμματεία του Τμήματος Εκπαίδευσης και Αγωγής στην Προσχολική Ηλικία, Ναυαρίνου 13^α, ισόγειο, τηλ. 3688040, και στο Institute of Education, στο αρμόδιο γραφείο (Room 504, School of Educational Foundations and Policy Studies, 20 Bedford Way).

Η αίτηση και τα συνοδευτικά έγγραφα δεν επιστρέφονται μετά την κατάθεσή τους.

Η επιλογή γίνεται σε δύο στάδια. Κατά το πρώτο στάδιο εξετάζονται οι φάκελοι των υποψηφίων. Όσοι επιλεγούν κατά το πρώτο στάδιο της εξέτασης των δικαιολογητικών και δεν διαθέτουν πιστοποιητικό κατοχής αγγλικής γλώσσας, θα δώσουν γραπτές εξετάσεις.

Στη συνέχεια, όσοι/ες καλύπτουν και τις προϋποθέσεις της γλώσσας (πιστοποιητικό ή επιτυχείς εξετάσεις), θα κληθούν για συνέντευξη από τα μέλη της Επιτροπής Επιλογής.

Στην τελική επιλογή των μεταπτυχιακών φοιτητών/τριών θα ληφθούν υπόψη ο γενικός βαθμός πτυχίου, η επίδοση σε συναφή προς το Π.Μ.Σ. προπτυχιακά μαθήματα, η πολύ καλή γνώση της ελληνικής και αγγλικής γλώσσας και ηλεκτρονικών υπολογιστών, η τυχόν υπάρχουσα διδακτική, ερευνητική και επαγγελματική εμπειρία, οι συστατικές επιστολές καθώς και η γενικότερη εκπαιδευτική πορεία τους. Στη συνέντευξη συνεκτιμώνται η συνολική συγκρότηση και επιστημονική επάρκεια των υποψηφίων σε σχέση με το αντικείμενο του Π.Μ.Σ., το κίνητρο και το ενδιαφέρον τους για το πρόγραμμα, καθώς και η έκταση των συναφών δραστηριοτήτων τους.

Η Διοικούσα Επιτροπή του Προγράμματος-Programme Governing Board ενδέχεται να ορίσει κατά περίπτωση συγκεκριμένα μαθήματα από το προπτυχιακό πρόγραμμα, ως προαπαιτούμενα για τη συμμετοχή στο μεταπτυχιακό πρόγραμμα.

Με ποια συγκεκριμένα κριτήρια επιλέγονται οι μεταπτυχιακοί φοιτητές;

Τα κριτήρια και η διαδικασία επιλογής, που καθορίζονται με το νόμο 3685/2008 (ΦΕΚ 148/16-7-2008), την απόφαση έγκρισης του Προγράμματος (Υ.Α 68651/Β7, ΦΕΚ 2116/14-10-2008) και την προκήρυξη του ακαδημαϊκού έτους 2009-2010 είναι τα εξής:

Εξέταση του φακέλου υποψηφιότητας

1. Σπουδές (συνάφεια πτυχίου/ων με το αντικείμενο του ΠΜΣ, επίπεδο σπουδών, επίδοση και γενικότερη εκπαιδευτική πορεία του/της υποψηφίου/ας)
2. Επίπεδο γνώσης της αγγλικής γλώσσας (με βάση τα συνημμένα πιστοποιητικά)
3. Επαγγελματική και επιστημονική δραστηριότητα των υποψηφίων συναφής προς το αντικείμενο.

Ποιο είναι το ποσοστό αποδοχής υποψηφίων μεταπτυχιακών φοιτητών;

Από 10-15% που ήταν τις χρονιές προ κρίσης έχει σήμερα μεταβληθεί σε περίπου 50%

Πώς δημοσιοποιείται η διαδικασία, τα κριτήρια και τα αποτελέσματα της επιλογής φοιτητών;

Μετά την ολοκλήρωση της επιλογής των ΜΦ, καταρτίζεται «Πρακτικό Επιλογής» το οποίο περιγράφει όλες τις φάσεις της επιλογής:

- α. συνολικό αριθμό υποψηφίων,
- β. τους επιτυχόντες της πρώτης φάσης επιλογής,
- γ. τη συμμετοχή των υποψηφίων στη συνέντευξη,
- δ. τη συνολική βαθμολογία όσων υποψηφίων πέρασαν το πρώτο στάδιο της επιλογής.
- ε. την κατάταξη των υποψηφίων με βάση τη βαθμολογία που συγκέντρωσαν,
- ζ. τον πίνακα εξέτασης υποψηφίων στην αγγλική γλώσσα/βαθμολογία όσων προσήλθαν στην εξέταση.
- η. την τελική κατάταξη υποψηφίων, και, τέλος
- θ. τον πίνακα των επιτυχόντων

Το Πρακτικό συνυπογράφεται από όλα τα μέλη της Επιτροπής Επιλογής η οποία έχει οριστεί από τη ΓΣΕΣ του ΤΕΑΠΗ.

Μετά τη διαδικασία επιλογής, τα αποτελέσματα επικυρώνονται από τη Διοικούσα Επιτροπή του ΠΜΣ, ανακοινώνονται στη ΓΣΕΣ του ΤΕΑΠΗ και αναρτώνται στην ιστοσελίδα του Προγράμματος.

Πώς διασφαλίζεται η αποτελεσματικότητα και διαφάνεια της διαδικασίας επιλογής φοιτητών;

- Τριμελής Επιτροπή
- Ανεξάρτητη βαθμολογία των φακέλων των υποψηφίων από κάθε μέλος της Τριμελούς Επιτροπής
- Ανεξάρτητη βαθμολογία των απαντήσεων και της προφορικής εξέτασης του κάθε υποψηφίου από κάθε μέλος της Επιτροπής
- Μέσος όρος βαθμολογίας τόσο των φακέλων όσο και της προφορικής εξέτασης από κάθε μέλος της Επιτροπής
- Κάθε ενδιαφερόμενος (που συμμετείχε στη διαδικασία επιλογής) μπορεί να καταθέσει στο Γραφείο του ΠΜΣ αίτημα προκειμένου να του ανακοινωθεί η βαθμολογία την οποία έλαβε κατά τη διάρκεια της Επιλογής.

3.2.1.7. Χρηματοδότηση του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών.

Ποιες είναι οι πηγές χρηματοδότησης του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών;

Μοναδική πηγή χρηματοδότησης του ΠΜΣ είναι ο Τακτικός Προϋπολογισμός του ΥΠΕΠΘ

Πώς εξασφαλίζεται η βιωσιμότητα του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών;

A. Από τον τακτικό προϋπολογισμό του ΥΠΕΠΘ (23.000 €, ετησίως μέχρι το 2010). Για το 2012-13 δεν υπάρχει ακόμη ούτε ένα ευρώ στον προϋπολογισμό.

B. Το ΠΜΣ υποστηρίζεται διοικητικά από τη Γραμματεία του ΤΕΑΠΗ και το Γραφείο Υποστήριξης του Προγράμματος όπου απασχολείται πια μια μόνιμη διοικητική υπάλληλος του ΕΚΠΑ

Γ. Διοικητική υποστήριξη παρέχεται και στο Πανεπιστήμιο του Λονδίνου

Δ. Υπάρχουν 2 υποτροφίες φοιτητικής κινητικότητας του προγράμματος ΕΡΑΣΜΟΣ όπως επίσης και κινητικότητας διδακτικού προσωπικού από και προς το Πανεπιστήμιο Αθηνών και το Institute of Education

Ε. Το ΠΜΣ παρέχει μία αίθουσα ‘Αναγνωστηρίου’ στο οποίο υπάρχουν 6 Η/Υ συνδεδεμένοι στο διαδίκτυο. Κάθε μέλος ΔΕΠ του ΠΜΣ παρέχει στους ΜΦ στα πλαίσια του μαθήματός του εκτεταμένη βιβλιογραφία. Τέλος, το κοινό Πρόγραμμα αξιοποιεί πλήρως τις δυνατότητες του Τ.Ε.Α.Π.Η. ως προς τα εξειδικευμένα μέλη ΔΕΠ που διαθέτει, τις δραστηριότητές του για την ανάπτυξη της έρευνας και της επαγγελματικής εξειδίκευσης-κατάρτισης, τους χώρους διδασκαλίας και την υλικοτεχνική υποδομή του ΤΕΑΠΗ όσο και τις δυνατότητες του Institute of Education του Πανεπιστημίου του Λονδίνου.

Οι ΜΦ κατά τη διάρκεια της φοίτησης τους στο Πανεπιστήμιο Αθηνών μπορούν να αναζητήσουν το βιβλιογραφικό υλικό που χρειάζονται για τη συγγραφή των εργασιών τους από τα ηλεκτρονικά περιοδικά και τις βάσεις δεδομένων στις οποίες το Πανεπιστήμιο έχει εξασφαλίσει πρόσβαση. Επίσης, μπορούν να χρησιμοποιούν τις βιβλιοθήκες του Πανεπιστημίου Αθηνών καθώς και άλλων Πανεπιστημίων. Οι βιβλιοθήκες έχουν διαφορετική πολιτική δανεισμού και χρήσης του υλικού τους. Παράλληλα, οι ΜΦ χρησιμοποιούν το σπουδαστήριο του ΠΜΣ, όπου υπάρχει επίσης σχετικό βιβλιογραφικό υλικό.

Οι ΜΦ κατά τη διάρκεια της φοίτησης τους στο Institute of Education του Πανεπιστημίου του Λονδίνου μπορούν να αναζητήσουν το βιβλιογραφικό υλικό που χρειάζονται για τη συγγραφή των εργασιών τους στη βιβλιοθήκη του ΙοΕ, σε έντυπη και ηλεκτρονική μορφή, καθώς και σε άλλες βιβλιοθήκες. Οι βιβλιοθήκες έχουν διαφορετική πολιτική δανεισμού και χρήσης του υλικού τους. Οι αρμόδιοι στο ΙοΕ είναι πρόθυμοι να διευκολύνουν τους ΜΦ να αποκτήσουν πρόσβαση σε άλλες βιβλιοθήκες, συντάσσοντας υποστηρικτικά σημειώματα ή υπογράφοντας σχετικά έγγραφα.

Πώς χρησιμοποιούνται οι πόροι που διατίθενται στο Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών;

Το ετήσιο κόστος του ΠΜΣ υπολογίζεται σε 23.000 € το οποίο αναλύεται ως ακολούθως:

Α. Μετακινήσεις διδασκόντων για διδασκαλία και συντονισμό του ΠΜΣ/4.400 €

Β. Διεπιστημονικά Σεμινάρια/4.000 €

Γ. Παραγωγή έντυπου και ηλεκτρονικού διδακτικού υλικού, αγορά βιβλίων και περιοδικών, αγορά εξοπλισμού/3.000 €

Δ. Αναλώσιμα/6.000 €

Ε. Διάφορα έξοδα/ 5.600 €

Το 2012-13 οι δαπάνες Α και Β καλύφθηκαν μέσω προγραμμάτων κινητικότητας (ΕΣΠΑ). Μικρό μέρος των δαπανών Γ, Δ και Ε καλύφθηκε από χρήματα που παρέχει ο ΕΛΚΕ-ΕΚΠΑ για τη στήριξη του διδακτικού και ερευνητικού έργου του ΤΕΑΠΗ.

3.2.1.8. Διεθνής διάσταση του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών.

Υπάρχει συμμετοχή διδασκόντων από το εξωτερικό; Σε ποιο ποσοστό ;

10 διδάσκοντες στο ΠΜΣ του ΤΕΑΠΗ και 5 διδάσκοντες από το ΙΟΕ, δηλαδή ποσοστό 50%

Υπάρχει συμμετοχή αλλοδαπών φοιτητών (απόλυτος αριθμός και ποσοστό);

Είναι πολύ δύσκολο να απαντηθεί αυτή η ερώτηση με απλούς αριθμούς. Τα Προγράμματα, είτε το Ενιαίο (Joint MA ΕΚΠΑ+ΙΟΕ), είτε τα δύο χωριστά Προγράμματα αποτελούνται από αθροίσματα μαθημάτων τα οποία διαρθρώνονται με διάφορους τρόπους. Στα μαθήματα τα οποία αρθρώνονται σε πρόγραμμα η φοίτηση ημεδαπών και αλλοδαπών ΜΦ ποικίλει. Π.χ. υπάρχει μάθημα στο οποίο οι ΜΦ είναι 100% ημεδαποί και μάθημα στο οποίο οι ΜΦ είναι 100% αλλοδαποί. Τα ποσοστά επίσης αλλάζουν κάθε χρόνο.

Πόσα και ποια μαθήματα διδάσκονται (και) σε ξένη γλώσσα;

Οι ΜΦ κατά το β' εξάμηνο σπουδών τους εγγράφονται και φοιτούν σε 3 μαθήματα στο Institute of Education του Πανεπιστημίου του Λονδίνου και, στη συνέχεια, στο Διεπιστημονικό Σεμινάριο που γίνεται στην Αθήνα.

Όλα τα κατωτέρω διδάσκονται στα αγγλικά, και είναι:

1. Rights and Education με διδάσκουσα την Eva Gamarnikow
2. Sociology of 'Race' and Education με διδάσκοντα τον David Gillborn
3. Educational Traditions and Systems in Europe με διδάσκοντα τον Andy Green
4. Minorities, Migrants and Refugees in European Education με διδάσκοντα τον Germ Gemaat
5. Διεπιστημονικό Σεμινάριο Β' έτους - Θερινό Σχολείο Αναπλαισίωσης με τους εξής διδάσκοντες: Γίτσα Κοντογιαννοπούλου-Πολυδωρίδη, Eva Gamarnikow, Tony Green, Andy Green, Εύη Ζαμπέτα, Νέλλη Ασκούνη, Μαίρη Λεοντσίνη.

Υπάρχουν συμφωνίες συνεργασίας με ιδρύματα και φορείς του εξωτερικού;

Το Πρόγραμμα απονέμει Ενιαίο Μεταπτυχιακό Τίτλο Ειδίκευσης (Joint MA) του Πανεπιστημίου του Λονδίνου. Λειτουργεί με βάση το Ειδικό Πρωτόκολλο Συνεργασίας/ Protocol of Collaboration/Memorandum of Agreement. Η πρώτη συμφωνία συντάχθηκε το 2005 και υπογράφηκε το 2006. Η τρέχουσα συμφωνία υπεγράφη το 2008.

Τέλος, τα συγκεκριμένο ΠΜΣ, έχοντας εκτιμήσει σωστά το επερχόμενο νέο οικονομικό πλαίσιο έχει από το ακαδημαϊκό έτος 2009-10 αρχίσει τη λειτουργία ενός παράλληλου προγράμματος, με το ίδιο ακριβώς περιεχόμενο και στο πλαίσιο της ίδιας συνεργασίας με το ΙοΕ, UL, του οποίου όλα τα μαθήματα πραγματοποιούνται στην Ελλάδα και το οποίο οδηγεί σε απονομή *χωριστού* (έναντι του *ενιαίου*) τίτλου μεταπτυχιακών σπουδών στο ίδιο ακριβώς αντικείμενο (Εκπαίδευση και Ανθρώπινα Δικαιώματα).

3.2.2. Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών II.

3.2.2.1. Τίτλος του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών:

«ΕΙΔΙΚΗ ΑΓΩΓΗ»

3.2.2.3. Ανταπόκριση του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών στους στόχους του Τμήματος και τις ανάγκες της κοινωνίας.

Υπάρχουν διαδικασίες ελέγχου της ανταπόκρισης αυτής; Πόσο αποτελεσματικές είναι;
Όχι

Υπάρχουν διαδικασίες αξιολόγησης και αναθεώρησης του Προγράμματος Σπουδών; Πόσο αποτελεσματικές είναι;

Το Πρόγραμμα λειτούργησε αρχικά (από το 2000 ως το 2007) ως κατεύθυνση «Ειδική Αγωγή» του Διακρατικού Διαπανεπιστημιακού Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών (TEAΠΗ και Institute of Education του Λονδίνου) «Εκπαίδευση και Ανθρώπινα Δικαιώματα». Αναθεωρήθηκε αρχικά όταν η άλλη κατεύθυνση εξελίχθηκε σε Ενιαίο ΜΠΣ (το 2007) και όταν έγινε ανεξάρτητο ΠΜΣ (ΦΕΚ 2051/ 3.10.2008).

Ως και το 2007-08 υπήρχε εξωτερικός αξιολογητής του ΠΜΣ (Prof. D. Coulby, του Παν/μίου Bath). Οι αναθεωρήσεις κρίθηκαν αποτελεσματικές. Η επόμενη εξωτερική αξιολόγηση πραγματοποιήθηκε μέσα στην ακαδημαϊκή χρονιά 2011-12 από τον καθηγητή του IoE, University of London, R. Slee.

Πώς δημοσιοποιείται το Πρόγραμμα Σπουδών;

Το πρόγραμμα Σπουδών περιγράφεται στον Οδηγό Σπουδών του ΠΜΣ και ανακοινώνεται στο διαδίκτυο.

Υπάρχει διαδικασία παρακολούθησης της επαγγελματικής πορείας όσων απέκτησαν τίτλο Μεταπτυχιακών Σπουδών από το Τμήμα;

Διατηρούνται τέτοιου είδους στοιχεία, βλ. συνημμένο πίνακα για όσους/ες αποφοίτησαν κατά τα έτη 2006, 2007, 2008 και 2010.

3.2.2.4. Δομή, συνεκτικότητα και λειτουργικότητα του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών.

Ποιο είναι το ποσοστό των μαθημάτων κορμού / ειδίκευσης / κατευθύνσεων στο σύνολο των μαθημάτων;

Σύνολο προσφερόμενων μαθημάτων: 17

(1) Μαθήματα κορμού: 7/17 ή 41.2%

(2) Μαθήματα ειδίκευσης: 10/17 ή 58.8%

Ποιο είναι το ποσοστό των υποχρεωτικών μαθημάτων / μαθημάτων υποχρεωτικής επιλογής / μαθημάτων ελεύθερης επιλογής στο σύνολο των μαθημάτων;

(3) Υποχρεωτικά μαθήματα: 9/17 ή 52.9%

(4) Μαθήματα επιλογής: 8/17 ή 47.1%

Ποια είναι η ποσοστιαία σχέση μεταξύ μαθημάτων υποβάθρου, μαθημάτων επιστημονικής περιοχής, μαθημάτων γενικών γνώσεων και μαθημάτων ανάπτυξης δεξιοτήτων στο σύνολο των μαθημάτων;

(5) Μαθήματα υποβάθρου: 4/17 ή 23.5%

(6) Μαθήματα επιστημονικής περιοχής-γενικών γνώσεων: 6/17 ή 35.2%

(7) Δεξιότητων: 7/17 ή 41.2%

Πώς κατανέμεται ο χρόνος μεταξύ θεωρητικής διδασκαλίας, ασκήσεων, εργαστηρίων, άλλων δραστηριοτήτων;

(1) Θεωρητική διδασκαλία: 312 ώρες

(2) Πρακτική άσκηση με εποπτεία: 300 ώρες

(3) Εργαστήρια: 69 ώρες

(4) Άλλες δραστηριότητες: 69 ώρες και προετοιμασία μεταπτυχιακής διπλωματικής εργασίας.

Πώς οργανώνεται και συντονίζεται η ύλη μεταξύ των μαθημάτων; Υπάρχει επικάλυψη ύλης μεταξύ των μαθημάτων; Υπάρχουν κενά ύλης; Είναι ορθολογική η έκταση της ύλης των μαθημάτων; Υπάρχει διαδικασία επανεκτίμησης, αναπροσαρμογής και επικαιροποίησης της ύλης των μαθημάτων;

Η οργάνωση και ο συντονισμός της ύλης προκύπτει από τη συνεργασία μεταξύ των διδασκόντων και την αναλυτική περιγραφή των μαθημάτων, των στόχων τους και της σχετικής βασικής βιβλιογραφίας που αναφέρεται στον οδηγό σπουδών. Η έκταση και η ποιότητα της ύλης αξιολογείται από τους ΜΦ καθώς και από εξωτερικό αξιολογητή (τελευταία αξιολόγηση 2007-08). Παρόμοιες διαδικασίες χρησιμοποιούνται για την επανεκτίμηση, αναπροσαρμογή και επικαιροποίηση της ύλης.

Εφαρμόζεται σύστημα προαπαιτούμενων μαθημάτων; Πόσο λειτουργικό είναι;

Όχι

3.2.2.5. Το εξεταστικό σύστημα.

Εφαρμόζονται, και σε ποια έκταση, πολλαπλοί (σε είδος και χρόνο) τρόποι αξιολόγησης των φοιτητών; Ποιοι συγκεκριμένα;

Όπως αναφέρεται στις περιγραφές των μαθημάτων που περιλαμβάνονται στον οδηγό σπουδών, στο σύνολο των μαθημάτων χρησιμοποιούνται πολλαπλοί τρόποι αξιολόγησης των ΜΦ. Οι τρόποι αυτοί μπορεί να περιλαμβάνουν συνδυασμό των παρακάτω:

(1) γραπτές εξετάσεις

- (2) γραπτές εργασίες, ατομικές ή ομαδικές
- (3) παρουσίαση εργασιών
- (4) παρουσιάσεις άρθρων
- (5) συμμετοχή ΜΦ

Πώς διασφαλίζεται η διαφάνεια της διαδικασίας αξιολόγησης των φοιτητών; Υπάρχει διαδικασία αξιολόγησης της εξεταστικής διαδικασίας και ποια είναι αυτή; Πόσο διαφανής είναι η διαδικασία ανάθεσης και εξέτασης της μεταπτυχιακής εργασίας;

- (1) Ανάθεση: οι ΜΦ προτείνουν το θέμα της εργασίας σε συνεργασία με τον/την σύμβουλο καθηγητή/τρια. Η ανάθεση της εποπτείας της διπλωματικής γίνεται σύμφωνα με το προτεινόμενο θέμα και το γνωστικό αντικείμενο των διδασκόντων.
- (2) Εξέταση: η εργασία κατατίθεται σε τριμελή επιτροπή η οποία την βαθμολογεί μετά από προφορική υποστήριξή της από τον/την ΜΦ

Υπάρχουν συγκεκριμένες προδιαγραφές ποιότητας για τη μεταπτυχιακή εργασία; Υπάρχουν στη σελ. 11 του οδηγού σπουδών.

3.2.2.6. Επιλογή των μεταπτυχιακών φοιτητών.

Ποια είναι η συγκεκριμένη διαδικασία επιλογής μεταπτυχιακών φοιτητών;

Η διαδικασία επιλογής βασίζεται: (1) στην αξιολόγηση και βαθμολόγηση του φακέλου υποψηφιότητας, (2) στη γνώση Αγγλικών και (3) σε προφορική συνέντευξη όσων επιλεγούν από τα στάδια 1 και 2.

Με ποια συγκεκριμένα κριτήρια επιλέγονται οι μεταπτυχιακοί φοιτητές;

1. Αξιολόγηση/βαθμολόγηση φακέλου: Τα κριτήρια είναι: (α) βαθμός πτυχίου (β) συναφή πτυχία και μεταπτυχιακά (γ) δημοσιεύσεις και ανακοινώσεις (δ) μετεκπαίδευση (ε) ειδικά σεμινάρια (στ) επαγγελματική εμπειρία (ζ) εμπειρία στην ΕΑ (η) ερευνητική εμπειρία
2. Γνώση Αγγλικών: είτε πιστοποιημένη γνώση επιπέδου proficiency ή TOEFL (score $\geq$ 220), είτε επιτυχία σε εξετάσεις αγγλικών που διεξάγει το Τμήμα.
3. Αξιολόγηση κατά τη συνέντευξη: αξιολογούνται (α) η συνολική συγκρότηση και επιστημονική επάρκεια των υποψηφίων, (β) το κίνητρο και το ενδιαφέρον τους για το πρόγραμμα, (γ) η συναφής με το αντικείμενο δραστηριότητά τους.

Ποιο είναι το ποσοστό αποδοχής υποψηφίων μεταπτυχιακών φοιτητών; (βλ. σχετικό πίνακα)

Πώς δημοσιοποιείται η διαδικασία, τα κριτήρια και τα αποτελέσματα της επιλογής φοιτητών;

- (1) η διαδικασία: στην προκήρυξη
- (2) τα κριτήρια: στην προκήρυξη και στον οδηγό σπουδών

(3) τα αποτελέσματα: στο διαδίκτυο

Πώς διασφαλίζεται η αποτελεσματικότητα και διαφάνεια της διαδικασίας επιλογής φοιτητών;

Από:

- (1) συγκεκριμένη διαδικασία και κριτήρια αξιολόγησης φακέλων
- (2) συγκεκριμένα κριτήρια αξιολόγησης της συνέντευξης
- (3) 3μελή επιτροπή στη συνέντευξη, και
- (4) ομαδικές συνεντεύξεις υποψηφίων

3.2.2.7. Χρηματοδότηση του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών.

Ποιες είναι οι πηγές χρηματοδότησης του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών;
Δίδακτρα.

Πώς εξασφαλίζεται η βιωσιμότητα του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών;
Από τα δίδακτρα.

Πώς χρησιμοποιούνται οι πόροι που διατίθενται στο Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών;

Σε:

- (1) αμοιβές διδακτικού και υποστηρικτικού προσωπικού
- (2) λειτουργικά έξοδα
- (3) βιβλία
- (4) υποτροφίες
- (5) μετακινήσεις διδασκόντων

3.2.2.8. Διεθνής διάσταση του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών.

Υπάρχει συμμετοχή διδασκόντων από το εξωτερικό; Σε ποιο ποσοστό ;

Ένα μάθημα ειδίκευσης και υποβάθρου διδάσκεται από δύο Καθηγητές του Institute of Education, University of London

Υπάρχει συμμετοχή αλλοδαπών φοιτητών (απόλυτος αριθμός και ποσοστό);
Όχι

Πόσα και ποια μαθήματα διδάσκονται (και) σε ξένη γλώσσα;

Το μάθημα «Inclusion Policy and Practice: Cross-Cultural perspectives», που είναι μάθημα ειδίκευσης και υποβάθρου.

Υπάρχουν συμφωνίες συνεργασίας με ιδρύματα και φορείς του εξωτερικού;

Από το 2000-2008 με το Institute of Education, University of London.

Από το ακαδημαϊκό έτος 2008-09 το ΜΠΣ Ειδική Αγωγή λειτουργεί ως ανεξάρτητο πρόγραμμα του Τμήματος Εκπαίδευσης και Αγωγής στην Προσχολική Ηλικία (ΦΕΚ 2051/ 3.10.2008).

3.2.3. Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών III.

3.2.3.1. Τίτλος του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών:

«ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ ΤΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ»

3.2.3.2. Τμήματα και Ιδρύματα που συμμετέχουν στο Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών:

Τμήμα Εκπαίδευσης και Αγωγής στην Προσχολική Ηλικία (ΤΕΑΠΗ) / ΕΚΠΑ

Τμήμα Επικοινωνίας και Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης (ΕΜΜΕ) / ΕΚΠΑ

Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών / Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

σε σύμπραξη με το

Τμήμα Ηλεκτρονικής / ΤΕΙ Πειραιά

3.2.3.3. Ανταπόκριση του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών στους στόχους του Τμήματος και τις ανάγκες της κοινωνίας.

Υπάρχουν διαδικασίες ελέγχου της ανταπόκρισης αυτής; Πόσο αποτελεσματικές είναι;

Ως διαδικασία ελέγχου της ανταπόκρισης του ΠΜΣ στους στόχους του Τμήματος και των άλλων Τμημάτων που συμμετέχουν σε αυτό επιλέξαμε για τα τρία πρώτα χρόνια εφαρμογής του Προγράμματος την παρουσίαση στο πλαίσιο σχετικής ημερίδας εργασιών σε μαθήματα του Προγράμματος (2005-2006, 2006-2007, 2007-2008). Για το ακαδημαϊκό έτος 2008-2009 στην ημερίδα συμπεριλήφθηκαν, εκτός από εργασίες μαθημάτων, και διπλωματικές εργασίες. Ως προς τις ανάγκες της κοινωνίας, ο μεγάλος αριθμός των αιτήσεων που δέχεται το ΠΜΣ θεωρείται ενδεικτικός.

Υπάρχουν διαδικασίες αξιολόγησης και αναθεώρησης του Προγράμματος Σπουδών; Πόσο αποτελεσματικές είναι;

Συζητήσεις στο πλαίσιο της ΕΔΕ και προγραμματισμός για εκτεταμένη συζήτηση τον Ιανουάριο του 2010 σχετικά με την αναπροσαρμογή του ΠΜΣ μετά το ακαδ. έτος 2011-2012, οπότε και λήγει η περίοδος που καλύπτεται από τη σχετική υπουργική απόφαση.

Πώς δημοσιοποιείται το Πρόγραμμα Σπουδών;

Με έντυπο και ηλεκτρονικό τρόπο

Υπάρχει διαδικασία παρακολούθησης της επαγγελματικής πορείας όσων απέκτησαν τίτλο Μεταπτυχιακών Σπουδών από το Τμήμα;

Καθώς οι πρώτοι πτυχιούχοι αποφοίτησαν το ακαδ. έτος 2008-2009, υπάρχει σκέψη για σχετική διερεύνηση μετά το τρέχον ακαδημαϊκό έτος.

3.2.3.4. Δομή, συνεκτικότητα και λειτουργικότητα του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών.

Ποιο είναι το ποσοστό των μαθημάτων κορμού / ειδίκευσης / κατευθύνσεων στο σύνολο των μαθημάτων;

Δες σχετικό πίνακα.

Ποιο είναι το ποσοστό των υποχρεωτικών μαθημάτων / μαθημάτων υποχρεωτικής επιλογής / μαθημάτων ελεύθερης επιλογής στο σύνολο των μαθημάτων;

Οι φοιτητές είναι υποχρεωμένοι να επιλέξουν συγκεκριμένο αριθμό μαθημάτων από τις δύο ενότητες του ΠΜΣ. Συγκεκριμένα θα πρέπει να επιλέξουν 4 μαθήματα από την ενότητα «Πολιτισμικές, Κοινωνιολογικές, Ψυχολογικές και Παιδαγωγικές Προσεγγίσεις» και 5 από την ενότητα «Σχεδιασμός και Χρήση Τεχνολογιών της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας για την Εκπαίδευση» για τα 3 πρώτα εξάμηνα. Στο τέταρτο εξάμηνο εκπονούν διπλωματική εργασία, η οποία αντιστοιχεί, ως προς τις διδακτικές μονάδες, σε 3 μαθήματα.

Ποια είναι η ποσοστιαία σχέση μεταξύ μαθημάτων υποβάθρου, μαθημάτων επιστημονικής περιοχής, μαθημάτων γενικών γνώσεων και μαθημάτων ανάπτυξης δεξιοτήτων στο σύνολο των μαθημάτων;

Δεν κάνουμε τέτοια κατηγοριοποίηση

Πώς κατανέμεται ο χρόνος μεταξύ θεωρητικής διδασκαλίας, ασκήσεων, εργαστηρίων, άλλων δραστηριοτήτων;

Δεν κάνουμε τέτοια κατηγοριοποίηση

Πώς οργανώνεται και συντονίζεται η ύλη μεταξύ των μαθημάτων; Υπάρχει επικάλυψη ύλης μεταξύ των μαθημάτων; Υπάρχουν κενά ύλης; Είναι ορθολογική η έκταση της ύλης των μαθημάτων; Υπάρχει διαδικασία επανεκτίμησης, αναπροσαρμογής και επικαιροποίησης της ύλης των μαθημάτων;

Η ύλη των μαθημάτων οργανώνεται από τους διδάσκοντες. Οι συζητήσεις μεταξύ των διδασκόντων για το περιεχόμενο των μαθημάτων μάς έχουν οδηγήσει στο να θεωρούμε ότι δεν υπάρχουν επικαλύψεις. Αυτό αποτυπώνεται και στον Οδηγό Σπουδών.

Εφαρμόζεται σύστημα προαπαιτούμενων μαθημάτων; Πόσο λειτουργικό είναι;

Όχι

3.2.3.5. Το εξεταστικό σύστημα.

Εφαρμόζονται, και σε ποια έκταση, πολλαπλοί (σε είδος και χρόνο) τρόποι αξιολόγησης των φοιτητών; Ποιοι συγκεκριμένα;

Με εργασίες στο πλαίσιο των μαθημάτων, οι οποίες παραδίδονται στο τέλος κάθε εξαμήνου σε έντυπη μορφή. Γίνεται, όμως, στις περισσότερες περιπτώσεις και προφορική παρουσίαση που υποστηρίζεται και από ηλεκτρονικές μορφές παρουσίασης.

Πώς διασφαλίζεται η διαφάνεια της διαδικασίας αξιολόγησης των φοιτητών;

Με τη βαθμολογία που προκύπτει και μετά τις ημερίδες παρουσίασης εργασιών μαθημάτων και διπλωματικών εργασιών που έχουν πραγματοποιηθεί στο παρελθόν καθώς και με την επιλογή εργασιών που συνοδεύουν τον Οδηγό Σπουδών σε μορφή οπτικού δίσκου.

Υπάρχει διαδικασία αξιολόγησης της εξεταστικής διαδικασίας και ποια είναι αυτή;

Με συζητήσεις στο πλαίσιο της ΕΔΕ και μετά τις ημερίδες παρουσίασης εργασιών μαθημάτων και διπλωματικών εργασιών που έχουν πραγματοποιηθεί στο παρελθόν

Πόσο διαφανής είναι η διαδικασία ανάθεσης και εξέτασης της μεταπτυχιακής εργασίας;

Η εξέταση του/της υποψηφίου/-ίας είναι δημόσια.

Υπάρχουν συγκεκριμένες προδιαγραφές ποιότητας για τη μεταπτυχιακή εργασία;

Η διπλωματική εργασία είναι ατομική. Το θέμα της θα πρέπει να είναι εξειδικευμένο, να έχει πρωτότυπη σύνθεση και ερευνητικό χαρακτήρα.

3.2.3.6. Επιλογή των μεταπτυχιακών φοιτητών.

Ποια είναι η συγκεκριμένη διαδικασία επιλογής μεταπτυχιακών φοιτητών;

Η διαδικασία αξιολόγησης γίνεται σε δύο στάδια: Στο πρώτο στάδιο γίνεται αξιολόγηση των φακέλων όλων των υποψηφιοτήτων από Επιτροπή Επιλογής η οποία συγκροτείται από μέλη ΔΕΠ-διδάσκοντες στο ΠΜΣ και στο δεύτερο στάδιο ακολουθεί συνέντευξη.

Με ποια συγκεκριμένα κριτήρια επιλέγονται οι μεταπτυχιακοί φοιτητές;

Λαμβάνονται υπόψη ο γενικός βαθμός πτυχίου, η επίδοση σε συναφή προς το ΠΜΣ προπτυχιακά μαθήματα, η γνώση υπολογιστών και ξένων γλωσσών, η τυχόν υπάρχουσα διδακτική, ερευνητική και επαγγελματική εμπειρία καθώς και ο φάκελος του υποψηφίου που αναφέρεται στην προκήρυξη. Ιδιαίτερη προσοχή δίνεται στη

συνοπτική περιγραφή των λόγων που ωθούν τον/τη συγκεκριμένο/-η υποψήφιο/-α να παρακολουθήσει το ΠΜΣ καθώς και την παρουσίαση των ερευνητικών ενδιαφερόντων του/της και το πιθανό θέμα της διπλωματικής εργασίας που ενδιαφέρεται να εκπονήσει.

Ποιο είναι το ποσοστό αποδοχής υποψηφίων μεταπτυχιακών φοιτητών;

Δες σχετικό πίνακα.

Πώς δημοσιοποιείται η διαδικασία, τα κριτήρια και τα αποτελέσματα της επιλογής φοιτητών;

Ανακοίνωση των αποτελεσμάτων στη ιστοσελίδα του ΠΜΣ και τηλεφωνική επικοινωνία με τους υποψηφίους.

Πώς διασφαλίζεται η αποτελεσματικότητα και διαφάνεια της διαδικασίας επιλογής φοιτητών;

Από τη συμμετοχή στην Επιτροπή Επιλογής από μέλη ΔΕΠ-διδάσκοντες όλων των Τμημάτων που συμμετέχουν στο ΠΜΣ.

3.2.3.7. Χρηματοδότηση του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών.

Ποιες είναι οι πηγές χρηματοδότησης του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών;

Για τα ακαδημαϊκά έτη 2005-2006 και 2006-2007 το ΠΜΣ χρηματοδοτούνταν από το Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης (ΕΠΕΑΕΚ II). Από το ακαδημαϊκό έτος 2007-2008 το ΠΜΣ χρηματοδοτείται από δίδακτρα που καταβάλλουν οι φοιτητές.

Πώς εξασφαλίζεται η βιωσιμότητα του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών;

Η αποκλειστική πηγή βιωσιμότητας του ΠΜΣ είναι τα δίδακτρα των φοιτητών.

Πώς χρησιμοποιούνται οι πόροι που διατίθενται στο Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών;

Καλύπτονται οι αμοιβές για έργα του επιστημονικού και λοιπού προσωπικού και εξασφαλίζεται η προμήθεια έντυπου υλικού-βιβλίων, εκπαιδευτικού ηλεκτρονικού και οπτικοακουστικού υλικού.

3.2.3.8. Διεθνής διάσταση του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών.

Υπάρχει συμμετοχή διδασκόντων από το εξωτερικό; Σε ποιο ποσοστό;

Ναι, έχουν προσκληθεί πανεπιστημιακοί από τη Βρετανία και Σουηδία στο παρελθόν.

Υπάρχει συμμετοχή αλλοδαπών φοιτητών (απόλυτος αριθμός και ποσοστό);

Ναι, μία φοιτήτρια από την Αλβανία.

Πόσα και ποια μαθήματα διδάσκονται (και) σε ξένη γλώσσα;

Κανένα μάθημα δεν έχει διδαχθεί στο σύνολό του σε ξένη γλώσσα.

Υπάρχουν συμφωνίες συνεργασίας με ιδρύματα και φορείς του εξωτερικού;

Κατά περίπτωση με συγκεκριμένους συναδέλφους.

3.2.4. Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών IV.

3.2.4.1. Τίτλος του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών

«ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ, ΤΗΝ ΥΓΕΙΑ, ΤΗΝ ΕΡΓΑΣΙΑ»

3.2.4.2. Τμήματα και Ιδρύματα που συμμετέχουν στο Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών.

Τμήμα Εκπαίδευσης και Αγωγής στη Προσχολική Ηλικία (ΤΕΑΠΗ) του Πανεπιστημίου Αθηνών και

Τμήμα Κοινωνικής Διοίκησης του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης

3.2.4.3. Ανταπόκριση του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών στους στόχους του Τμήματος και τις ανάγκες της κοινωνίας.

Ένας από τους βασικότερους στόχους του Τμήματος Εκπαίδευσης και Αγωγής στην Προσχολική Ηλικία του Πανεπιστημίου Αθηνών είναι η παροχή στους φοιτητές/τριες των απαραίτητων εφοδίων που θα εξασφαλίσουν την άρτια κατάρτισή τους για την επιστημονική και επαγγελματική τους δραστηριότητα. Ο στόχος αυτός υπηρετείται με συνέπεια μέσω της συνεχώς αναβαθμιζόμενης ακαδημαϊκής διδασκαλίας και της προσφοράς προγραμμάτων μεταπτυχιακών σπουδών που διασφαλίζουν την άρτια κατάρτιση των μεταπτυχιακών φοιτητών και σε άλλες επαγγελματικές κατευθύνσεις που προσφέρονται αυτή τη στιγμή στην αγορά εργασίας.

Οι εκπαιδευτικοί αποτελούν την κατεξοχήν επιστημονική και επαγγελματική ομάδα που καλείται να προσφέρει κατάλληλη συμβουλευτική στους μαθητές όλων των βαθμίδων και ιδιαίτερα στα παιδιά προσχολικής ηλικίας.

Το μεταπτυχιακό αυτό πρόγραμμα συμβάλλει στην κάλυψη της αυξημένης αυτής ανάγκης.

Το προτεινόμενο ΠΜΣ έχει σχεδιασθεί για να προσφέρει επιστημονική γνώση και επαγγελματικές δεξιότητες υψηλού επιπέδου για την δημιουργία εξειδικευμένου επιστημονικού δυναμικού στη Συμβουλευτική Ψυχολογία και τη Συμβουλευτική, ευαισθητοποιημένου σε πολιτισμικά ζητήματα.

Επιπρόσθετα, το μεταπτυχιακό αυτό πρόγραμμα στοχεύει στην κάλυψη της μεγάλης ανάγκης της χώρας μας για οργανωμένη παροχή κατάλληλων συμβουλευτικών υπηρεσιών από εξειδικευμένο προσωπικό. Επιστήμονες στον χώρο της εκπαίδευσης, της υγείας, της εργασίας δεν έχουν, στο πλαίσιο των βασικών τους σπουδών, αποκτήσει τις γνώσεις αλλά ούτε έχουν κατάλληλα ευαισθητοποιηθεί και συνειδητοποιήσει για να ανταποκριθούν αποτελεσματικά στον συμβουλευτικό τους ρόλο και την ποιότητα που αυτός προσδίδει στο λειτούργημά τους. Το μεταπτυχιακό αυτό πρόγραμμα προσφέρει τη δυνατότητα απόκτησης των κατάλληλων επιστημονικών γνώσεων και δεξιοτήτων συμβουλευτικής, τόσο σε θεωρητικό και

ερευνητικό, όσο και σε εφαρμοσμένο και πρακτικό επίπεδο, ώστε να ανταποκριθούν επιτυχώς στις ανάγκες της σύγχρονης Ελληνικής κοινωνίας σε παροχή συμβουλευτικού έργου.

Η Συμβουλευτική Ψυχολογίας εφαρμόζει μια αλληλεπιδραστική διαδικασία και λειτουργεί σε επίπεδο ατομικό, ομαδικό, οικογενειακό ή ιδρυματικό. Τονίζει πάντα τα θετικά στοιχεία της ανθρώπινης ανάπτυξης, την αυτονομία και την υπευθυνότητα. Προστατεύει και σέβεται τα ανθρώπινα δικαιώματα και τις ατομικές διαφορές. Η ενημέρωση, η ευαισθητοποίηση και η αφύπνιση της κοινωνίας σε θέματα που αφορούν τη διαφορετικότητα αποτελούν αναπόσπαστο μέρος της αποστολής της. Τα ποικίλα ψυχολογικά προβλήματα, που προέρχονται από τις *μαθησιακές δυσκολίες*, την *σχολική αποτυχία*, την *ανεργία*, τις *χρόνιες ασθένειες*, τη *χρήση ναρκωτικών ουσιών*, την *επανάταξη ευπαθών ομάδων στην αγορά εργασίας* (όπως οι γυναίκες, οι μετανάστες, οι πρόσφυγες, οι ανάπηροι), την *συμβίωση* σε περιορισμένους αλλά και ευρύτερους χώρους πολλών ομάδων προερχόμενων από διάφορες πολιτισμικές αφετηρίες, αποτελούν τα κύρια μελήματά της.

Ειδικά για τη χώρα μας, που βιώνει εντονότατα, τα τελευταία τουλάχιστον τριάντα χρόνια, τα παραπάνω προβλήματα, η Συμβουλευτική Ψυχολογία με την ανάγλυφη πολυπολιτισμική της διάσταση, καθίσταται μια επιτακτική ανάγκη.

Υπάρχουν διαδικασίες ελέγχου της ανταπόκρισης αυτής; Πόσο αποτελεσματικές είναι;

Θα υπάρξει άμεση σύνδεση του προτεινόμενου ΠΜΣ με τις ανάγκες της σύγχρονης ελληνικής κοινωνίας και της αγοράς εργασίας και θα επικεντρώνεται, μεταξύ άλλων, και στην καταπολέμηση της σχολικής αποτυχίας, στην αντιμετώπιση του κοινωνικού αποκλεισμού, στην αντιμετώπιση της ανισότητας και ένταξης των γυναικών και άλλων ευπαθών ομάδων στην αγορά εργασίας.

Το πρόγραμμα ξεκίνησε τον Σεπτέμβριο 2009 και βρίσκεται στο δεύτερο χρόνο της λειτουργίας του. Επομένως δεν μπορούν ακόμη να υλοποιηθούν οι διαδικασίες ελέγχου της ανταπόκρισης αυτής.

Υπάρχουν διαδικασίες αξιολόγησης και αναθεώρησης του Προγράμματος Σπουδών; Πόσο αποτελεσματικές είναι;

Η αξιολόγηση του ΠΜΣ θεωρείται διαδικασία μεγάλης σημασίας για τη συνεχή βελτίωση και εκσυγχρονισμό του.

Προβλέπεται η αξιολόγηση του ΠΜΣ να καλύπτει τα εξής στάδια:

- Αξιολόγηση των εισακτέων
- Αξιολόγηση της απόδοσης των μελών ΔΕΠ και της ποιότητας της διδασκόμενης ύλης από τους φοιτητές
- Αξιολόγηση της υποστήριξης των φοιτητών από τους υπεύθυνους καθηγητές
- Αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας του διεπιστημονικού σεμιναρίου
- Αξιολόγηση της εποπτείας
- Αξιολόγηση της διοικητικής υποστήριξης

- Τελική αξιολόγηση από τους φοιτητές και τα μέλη ΔΕΠ του συνολικού ΠΜΣ
- Εξωτερική αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας και διεθνούς ανταγωνιστικότητας του ΠΜΣ
- Αξιολόγηση της σχέσης του ΠΜΣ με την αγορά εργασίας.

Μέχρι στιγμής έχει ολοκληρωθεί με επιτυχία η αξιολόγηση των εισακτέων, η οποία έγινε σε τρεις φάσεις:

1. Στη μελέτη των φακέλων υποψηφιότητας,
2. σε γραπτή εξέταση σε δύο γνωστικά αντικείμενα και
3. σε προφορική συνέντευξη.

Πώς δημοσιοποιείται το Πρόγραμμα Σπουδών;

Το πρόγραμμα σπουδών δημοσιοποιείται μέσω της ιστοσελίδας του προγράμματος μεταπτυχιακών σπουδών του ΤΕΑΠΗ και του συνεργαζόμενου Τμήματος Κοινωνικής Διοίκησης του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης και μέσω του τυπωμένου Οδηγού Σπουδών.

Υπάρχει διαδικασία παρακολούθησης της επαγγελματικής πορείας όσων απέκτησαν τίτλο Μεταπτυχιακών Σπουδών από το Τμήμα;

Προβλέπεται η δημιουργία αρχείου αποφοίτων και εσωτερικού μηχανισμού συνεχούς αξιολόγησης, ο οποίος θα περιλαμβάνει και την συγκέντρωση ενδεικτικών κρίσεων εργοδοτών για αποφοίτους του ΠΜΣ.

3.2.4.4. Δομή, συνεκτικότητα και λειτουργικότητα του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών.

Ποιο είναι το ποσοστό των μαθημάτων κορμού / ειδίκευσης / κατευθύνσεων στο σύνολο των μαθημάτων; Ποιο είναι το ποσοστό των υποχρεωτικών μαθημάτων / μαθημάτων υποχρεωτικής επιλογής / μαθημάτων ελεύθερης επιλογής στο σύνολο των μαθημάτων; Ποια είναι η ποσοστιαία σχέση μεταξύ μαθημάτων υποβάθρου, μαθημάτων επιστημονικής περιοχής, μαθημάτων γενικών γνώσεων και μαθημάτων ανάπτυξης δεξιοτήτων στο σύνολο των μαθημάτων; Πώς κατανέμεται ο χρόνος μεταξύ θεωρητικής διδασκαλίας, ασκήσεων, εργαστηρίων, άλλων δραστηριοτήτων;

Δες στους σχετικούς πίνακες.

Πώς οργανώνεται και συντονίζεται η ύλη μεταξύ των μαθημάτων; Υπάρχει επικάλυψη ύλης μεταξύ των μαθημάτων; Υπάρχουν κενά ύλης; Είναι ορθολογική η έκταση της ύλης των μαθημάτων;

Η ύλη που διδάσκεται υπόκειται σε επανεκτίμηση μέσω των συζητήσεων με τους ίδιους τους μεταπτυχιακούς φοιτητές και την αξιολόγηση που θα γίνει στο τέλος τους εξαμήνου. Παράλληλα, όλοι οι διδάσκοντες επικαιροποιούν την ύλη τους σύμφωνα

με τις νεότερες εξελίξεις της επιστήμης, την οποία παρακολουθούν μέσω των διεθνών συνεδρίων και της διεθνούς ανταλλαγής γνώσης.

Εφαρμόζεται σύστημα προαπαιτούμενων μαθημάτων; Πόσο λειτουργικό είναι;

Για τους υποψηφίους της κατεύθυνσης «Συμβουλευτική» απαιτείται να έχουν διδαχθεί τουλάχιστον τέσσερα μαθήματα ψυχολογίας σε προπτυχιακό επίπεδο.

3.2.4.5. Το εξεταστικό σύστημα.

Εφαρμόζονται, και σε ποια έκταση, πολλαπλοί (σε είδος και χρόνο) τρόποι αξιολόγησης των φοιτητών; Ποιοι συγκεκριμένα; Πώς διασφαλίζεται η διαφάνεια της διαδικασίας αξιολόγησης των φοιτητών;

Τα μαθήματα έχουν σεμιναριακό χαρακτήρα και μικρά ακροατήρια, ενώ οι μέθοδοι διδασκαλίας συνδυάζουν διαλέξεις από τους ίδιους τους διδάσκοντες, αλλά και προσκεκλημένους, καθώς και παρουσιάσεις από τους φοιτητές από τους οποίους απαιτείται αυξημένη συμμετοχή.

Για την επιτυχή συμπλήρωση των μεταπτυχιακών σπουδών και την απόκτηση μεταπτυχιακού διπλώματος ειδίκευσης, οι ΜΦ θα αξιολογούνται στα εξής:

- Επίδοση στα μαθήματα: Οι ΜΦ θα πρέπει να διατηρούν ένα ικανοποιητικό επίπεδο στις επιδόσεις τους στα διδασκόμενα μαθήματα.
- Αξιολόγηση των τελικών φακέλων αξιολόγησης. Μέσα από τα ντοσιέ που θα καταθέσουν, θα πρέπει να διαφαίνεται η ωριμότητα και η ετοιμότητα των ΜΦ για την άσκηση του επαγγέλματος του συμβουλευτικού ψυχολόγου και/ή του συμβούλου.
- Οι ΜΦ αξιολογούνται καθ' όλη τη διάρκεια των μεταπτυχιακών τους σπουδών ως προς την ηθική δεοντολογία που πρέπει να διέπει την συμπεριφορά τους στις επαγγελματικές τους σχέσεις. Για το λόγο αυτό θα πρέπει να παρατηρείται μια συνεχής εξέλιξη των προσωπικών και επαγγελματικών τους δεξιοτήτων.
- Θα λαμβάνεται σοβαρά υπόψη η προσωπική συμβουλευτική την οποία θα πρέπει να έχουν αναζητήσει οι ΜΦ κατά την διάρκεια των μεταπτυχιακών τους σπουδών προκειμένου να γνωρίσουν καλύτερα τον εαυτό τους, και η οποία θα αποδεικνύεται με σχετική βεβαίωση από τον επαγγελματία ψυχολόγο.

Υπάρχει διαδικασία αξιολόγησης της εξεταστικής διαδικασίας και ποια είναι αυτή;

Οι διαδικασίες εξέτασης περιλαμβάνουν ένα συνδυασμό πρακτικών όπως γραπτές εξετάσεις, παρουσιάσεις και εργασίες, ενώ υπόψη λαμβάνεται και η εν γένει επίδοση και παρουσία των φοιτητών στο μάθημα. Οι φοιτητές θα κληθούν να αξιολογήσουν την εξεταστική διαδικασία όταν συμπληρώσουν το ερωτηματολόγιο αξιολόγησης του μαθήματος.

Πόσο διαφανής είναι η διαδικασία ανάθεσης και εξέτασης της μεταπτυχιακής εργασίας;

Η μεταπτυχιακή εργασία αποτελείται από δύο μέρη τα οποία μαζί συνθέτουν τον Φάκελο Αξιολόγησης.

Ο Φάκελος Αξιολόγησης (portfolio) αποτελεί την σύνθεση των επιμέρους διαστάσεων του μεταπτυχιακού προγράμματος (θεωρίας, έρευνας και συμβουλευτικής πρακτικής) και αποτελείται από δύο Ντοσιέ (θεραπευτικό και ερευνητικό).

Η γενικότερη σύλληψη μιας τέτοιας προσέγγισης είναι ότι, ιδίως στους εφαρμοσμένους τομείς της Ψυχολογίας – όπως είναι η Συμβουλευτική Ψυχολογία και η Συμβουλευτική – η εκπαίδευση είναι πιο ολοκληρωμένη όταν συνδυάζεται η ερευνητική ενασχόληση με την εξοικείωση στην εφαρμογή των θεωριών, των ερευνητικών ευρημάτων και των τεχνικών.

Το *θεραπευτικό* ντοσιέ περιλαμβάνει την περιγραφή ενός κλινικού περιστατικού καθώς και μια προσωπική τοποθέτηση ως προς την σύνθεση της θεωρίας, της έρευνας και της εφαρμογής. Το *ερευνητικό* ντοσιέ περιλαμβάνει την διπλωματική εργασία (thesis), η οποία επιβλέπεται από διδάσκοντα/ουσα του ΠΜΣ. Το θέμα της διπλωματικής εργασίας αποφασίζεται σε συνεργασία με τον επιβλέποντα καθηγητή σύμφωνα με τα ιδιαίτερα ενδιαφέροντα των μεταπτυχιακών φοιτητών.

Υπάρχουν συγκεκριμένες προδιαγραφές ποιότητας για τη μεταπτυχιακή εργασία;

Μέσω του ερευνητικού ντοσιέ που αναφέρεται στην διπλωματική τους εργασία, οι μεταπτυχιακοί φοιτητές και φοιτήτριες αναμένεται να αποδείξουν ότι:

- α) κατέχουν τη διεθνή και ελληνική βιβλιογραφία που είναι συναφής με το θέμα τους,
- β) έχουν την ικανότητα να αναπτύξουν και να τεκμηριώσουν δόκιμη θεωρητική θέση σε σχέση με το θέμα τους, και
- γ) μπορούν να συνδέσουν ζητήματα θεωρίας με ερευνητικά προβλήματα και να τα εφαρμόσουν στην πράξη.

3.2.4.6. Επιλογή των μεταπτυχιακών φοιτητών.

Ποια είναι η συγκεκριμένη διαδικασία επιλογής μεταπτυχιακών φοιτητών;

Γίνεται πρόσκληση υποβολής αιτήσεων, οι οποίες στέλνονται ταχυδρομικά στην Γραμματεία του ΤΕΑΠΗ.

Γίνεται έλεγχος των φακέλων από την ΕΔΕ για την πληρότητα τους ως προς τα προαπαιτούμενα

Όσων υποψηφίων οι φάκελοι πληρούν τα κριτήρια, καλούνται σε γραπτή εξέταση σε δύο γνωστικά αντικείμενα

Όσοι υποψήφιοι περάσουν τις γραπτές εξετάσεις, καλούνται σε προφορική εξέταση.

Μετά και την προφορική εξέταση, τα μέλη της ΕΔΕ, συνεκτιμώντας όλα τα κριτήρια επιλογής και με βάση τις βαθμολογίες των υποψηφίων στην γραπτή και την

προφορική εξέταση, καταρτίζουν τους πίνακες των επιτυχόντων και των επιλαχόντων.

Με ποια συγκεκριμένα κριτήρια επιλέγονται οι μεταπτυχιακοί φοιτητές;

Η επιλογή των εισακτέων βασίζεται:

α) για όλους τους πτυχιούχους, πλην εκείνων της Ψυχολογίας, στην προϋπόθεση να έχουν διδαχθεί τουλάχιστον τέσσερα βασικά μαθήματα Ψυχολογίας στο πρώτο πτυχίο.

β) στη μελέτη των φακέλων υποψηφιότητας,

γ) σε γραπτή εξέταση στα γνωστικά αντικείμενα:

- Μεθοδολογία Κοινωνικής Έρευνας και
- Συμβουλευτική: Θεωρητικές προσεγγίσεις και εφαρμογές

δ) οι υποψήφιοι/ες που επιλέγονται από τα προηγούμενα στάδια, καλούνται σε συνέντευξη προκειμένου να συνεκτιμηθούν: η συνολική συγκρότηση και επιστημονική επάρκειά τους σε σχέση με το αντικείμενο του Π.Μ.Σ., το κίνητρο και το ενδιαφέρον τους για το πρόγραμμα.

Ποιο είναι το ποσοστό αποδοχής υποψηφίων μεταπτυχιακών φοιτητών;

Στην πρώτη αυτή χρονιά λειτουργίας του συγκεκριμένου μεταπτυχιακού υπήρξαν 104 αιτήσεις, από τις οποίες έγινε η επιλογή των 20 που φοιτούν αυτή τη στιγμή. Το 2012-13 η προσφορά μειώθηκε σε σημαντικό βαθμό (δες πίνακες).

Πώς δημοσιοποιείται η διαδικασία, τα κριτήρια και τα αποτελέσματα της επιλογής φοιτητών;

Μέσω των αντίστοιχων ιστοσελίδων των δύο συνεργαζόμενων Τμημάτων.

Πώς διασφαλίζεται η αποτελεσματικότητα και διαφάνεια της διαδικασίας επιλογής φοιτητών;

Μετά την ολοκλήρωση κάθε φάσης επιλογής αναρτώνται οι πίνακες των αποτελεσμάτων στις αντίστοιχες ιστοσελίδες των συνεργαζόμενων τμημάτων

3.2.4.7. Χρηματοδότηση του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών.

Ποιες είναι οι πηγές χρηματοδότησης του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών;

Δίδακτρα

Πώς εξασφαλίζεται η βιωσιμότητα του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών;

Μέσω της υποβολής διδάκτρων, υποτροφιών, δωρεών, χορηγιών

Πώς χρησιμοποιούνται οι πόροι που διατίθενται στο Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών;

Η διαχείριση των πόρων του ΠΜΣ γίνεται από τον Ειδικό Λογαριασμό Κονδυλίων Έρευνας (ΕΛΚΕ), σύμφωνα με τον Νόμο 3685/16.07.2008 που αφορά το «Θεσμικό πλαίσιο για τις μεταπτυχιακές σπουδές»

3.2.4.8. Διεθνής διάσταση του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών.

Υπάρχει συμμετοχή διδασκόντων από το εξωτερικό; Σε ποιο ποσοστό ;

Όχι ακόμη. Προβλέπεται η πρόσκληση διακεκριμένων επιστημόνων από το εξωτερικό για την διεξαγωγή διεπιστημονικών σεμιναρίων

Υπάρχει συμμετοχή αλλοδαπών φοιτητών (απόλυτος αριθμός και ποσοστό);

Όχι σε αυτή τη φάση.

Πόσα και ποια μαθήματα διδάσκονται (και) σε ξένη γλώσσα;

Κανένα.

Υπάρχουν συμφωνίες συνεργασίας με ιδρύματα και φορείς του εξωτερικού;

Όχι προς το παρόν.

Υπάρχουν διεθνείς διακρίσεις του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών; Ποιες;

Όχι.

3.2.5. Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών V.

3.2.5.1. Τίτλος του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών:

«ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ»

3.2.5.2. Τμήματα και Ιδρύματα που συμμετέχουν στο Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών.

1. Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Δημόσιας Διοίκησης, ΕΚΠΑ
2. Τμήμα Εκπαίδευσης και Αγωγής στη Προσχολική Ηλικία, ΕΚΠΑ

3.2.5.3. Ανταπόκριση του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών στους στόχους του Τμήματος και τις ανάγκες της κοινωνίας.

Υπάρχουν διαδικασίες ελέγχου της ανταπόκρισης αυτής; Πόσο αποτελεσματικές είναι;

Το ΠΜΣ «Πολιτική Επιστήμη και Κοινωνιολογία» λειτουργεί για δέκατη τέταρτη συνεχόμενη χρονιά στο Τμήμα ΠΕΔΔ και για δωδέκατη σε συνεργασία με το Τμήμα Εκπαίδευσης και Αγωγής στην Προσχολική Ηλικία, με εξειδίκευση στα γνωστικά αντικείμενα της Πολιτικής Επιστήμης και της Κοινωνιολογίας και απονέμει Μεταπτυχιακό Δίπλωμα Ειδίκευσης ύστερα από φοίτηση τεσσάρων εξαμήνων. Διαρκείας στόχος του ΠΜΣ είναι η περαιτέρω εξειδίκευση και ποιοτική αναβάθμιση των υπηρεσιών που προσφέρουν τα δύο συνεργαζόμενα Τμήματα, έτσι καθίσταται περισσότερο ανταγωνιστικό και παρέχει την απαιτούμενη για την εγχώρια αγορά εργασίας και ολοκληρωμένη ανάπτυξη της χώρας, γνωστική εξειδίκευση. Συνδέοντας έτσι, το ΠΜΣ άμεσα τις δραστηριότητές του, με τους στόχους των δύο συνεργαζόμενων τμημάτων.

Υπάρχουν διαδικασίες αξιολόγησης και αναθεώρησης του Προγράμματος Σπουδών; Πόσο αποτελεσματικές είναι;

Υπάρχει ετήσια αξιολόγηση και αναθεώρηση του Προγράμματος Σπουδών με στόχο τον εντοπισμό των ελλείψεων και την κάλυψή τους. Ταυτόχρονα γίνεται προσπάθεια εναρμόνισης του προγράμματος σπουδών με τα διεθνή επιστημονικά πρότυπα και στις ερευνητικές και ακαδημαϊκές επιδιώξεις φοιτητών και διδασκόντων. Βασικός στόχος και επιδίωξη του προγράμματος σπουδών παραμένει η γνωστική εξειδίκευση σε επιστημονικούς τομείς αιχμής, συναφείς με τις γενικότερες στρατηγικές προτεραιότητες που έχει θέσει η ελληνική πολιτεία, σε γνωστικά αντικείμενα με ζήτηση στην αγορά εργασίας, πάντα δε σε ένα πλαίσιο διεπιστημονικότητας που είναι και το συγκριτικό πλεονέκτημα του προγράμματος. Η αποτελεσματικότητα της αξιολόγησης και της αναθεώρησης του Προγράμματος Σπουδών διαφαίνεται μέσα από τη συμμετοχή των φοιτητών στα μαθήματα, αλλά κυρίως μέσα από την ετήσια ανανέωση του προγράμματος σπουδών με τις προσθήκες νέων μαθημάτων.

Πώς δημοσιοποιείται το Πρόγραμμα Σπουδών;

Το ΠΜΣ διαθέτει έναν οργανωμένο δικτυακό τόπο (<http://www.pss.pspa.uoa.gr>), οποίος ενημερώνεται σε τακτά χρονικά διαστήματα. Επίσης, το ΠΜΣ εκδίδει ετήσιο Οδηγό Σπουδών, ο οποίος διανέμεται στους φοιτητές, τους διδάσκοντες και σε κάθε ενδιαφερόμενο, ενώ αποστέλλεται και σε συναφή Τμήματα του ΕΚΠΑ και άλλων Ελληνικών Πανεπιστημίων.

Υπάρχει διαδικασία παρακολούθησης της επαγγελματικής πορείας όσων απέκτησαν τίτλο Μεταπτυχιακών Σπουδών από το Τμήμα;

Σε ετήσια βάση ενημερώνεται και εμπλουτίζεται το Αρχείο Αποφοίτων του ΠΜΣ, μέσω ερωτηματολογίων. Σκοπός του ερωτηματολογίου, πέραν των άλλων, είναι και η παρακολούθηση της επαγγελματικής πορείας των αποφοίτων.

3.2.5.4. Δομή, συνεκτικότητα και λειτουργικότητα του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών.

Το Πρόγραμμα προβλέπει την απονομή Τίτλων Ειδίκευσης στην Πολιτική Επιστήμη και την Κοινωνιολογία. Οι υποψήφιοι μεταπτυχιακοί φοιτητές και φοιτήτριες καλούνται από το στάδιο της αίτησης υποψηφιότητας στο ΠΜΣ να δηλώσουν προτίμηση κατεύθυνσης ειδίκευσης. Αλλαγή κατεύθυνσης γίνεται με τη σύμφωνη γνώμη της Συντονιστικής Επιτροπής. Για την απόκτηση του Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης Πολιτικής Επιστήμης και Κοινωνιολογίας, απαιτείται η επιτυχής ολοκλήρωση των σπουδών με τις παρακάτω προϋποθέσεις:

- Υποχρεωτική παρακολούθηση των μαθημάτων και των δραστηριοτήτων του Προγράμματος

Κάθε φοιτητής/ήτρια θα πρέπει να παρακολουθήσει επιτυχώς δέκα μαθήματα. Το πρώτο εξάμηνο είναι κοινό για τους φοιτητές και τις φοιτήτριες και των δύο κατευθύνσεων και περιλαμβάνει δύο υποχρεωτικά μαθήματα (κορμού) και ένα επιλογής. Στο δεύτερο εξάμηνο οι φοιτητές και οι φοιτήτριες παρακολουθούν το υποχρεωτικό μάθημα της κατεύθυνσης (ειδίκευσης) που έχουν επιλέξει, και δύο μαθήματα επιλογής. Στο τρίτο και τέταρτο εξάμηνο οι φοιτητές και οι φοιτήτριες επιλέγουν τα μαθήματα που θα παρακολουθήσουν ανάλογα με τα ενδιαφέροντά τους και την κατεύθυνση που προτίθενται να ακολουθήσουν. Στο β' έτος δηλαδή παρακολουθούν μόνο μαθήματα επιλογής. Στο τέλος των σπουδών τους θα πρέπει να έχουν ολοκληρώσει επιτυχώς την παρακολούθηση επτά μαθημάτων επιλογής, τέσσερα από τα οποία θα πρέπει να είναι της κατεύθυνσης που έχουν επιλέξει.

- Εκπόνηση μεταπτυχιακής εργασίας ειδίκευσης

Στο Δ' εξάμηνο σπουδών εκπονείται η μεταπτυχιακή εργασία ειδίκευσης. Το αντικείμενό της αποφασίζεται από κάθε μεταπτυχιακό φοιτητή και φοιτήτρια σε συνεργασία και με την έγκριση του επιβλέποντος μέλους του Διδακτικού Επιστημονικού Προσωπικού (Δ.Ε.Π.). Η εργασία, που παρακολουθείται από τον/την

επιβλέποντα/ουσα, αξιολογείται από τον/την ίδιο/α και δύο ακόμα μέλη ΔΕΠ και πρέπει να κατατεθεί το αργότερο μέχρι τις 30 Ιουνίου του δεύτερου ακαδημαϊκού έτους σπουδών.

Ποιο είναι το ποσοστό των μαθημάτων κορμού / ειδίκευσης / κατεύθυνσεων στο σύνολο των μαθημάτων;

Στο ΠΜΣ τα μαθήματα κορμού/ ειδίκευσης/ κατεύθυνσης, εκλαμβάνονται ως υποχρεωτικά μαθήματα/ μαθήματα υποχρεωτικής επιλογής και μαθήματα ελεύθερης επιλογής. Συνεπώς βλ. επόμενη ερώτηση.

Ποιο είναι το ποσοστό των υποχρεωτικών μαθημάτων / μαθημάτων υποχρεωτικής επιλογής / μαθημάτων ελεύθερης επιλογής στο σύνολο των μαθημάτων;

Το ακαδημαϊκό έτος 2008-2009 το σύνολο των προσφερομένων μαθημάτων (υποχρεωτικών/ υποχρεωτικής επιλογής/ ελεύθερης επιλογής) ήταν 20.

Μαθήματα	Αριθμός μαθημάτων	Ποσοστό (%)
Υποχρεωτικά	2	10%
Υποχρεωτικής επιλογής (Κατεύθυνσης)	2	10%
Ελεύθερης Επιλογής (Κοινά)	10	50%
Ελεύθερης Επιλογής (Κατεύθυνσης)	6	30%

Ποια είναι η ποσοστιαία σχέση μεταξύ μαθημάτων υποβάθρου, μαθημάτων επιστημονικής περιοχής, μαθημάτων γενικών γνώσεων και μαθημάτων ανάπτυξης δεξιοτήτων στο σύνολο των μαθημάτων;

Στο ΠΜΣ δεν προβλέπονται μαθήματα γενικών γνώσεων ή μαθήματα ανάπτυξης δεξιοτήτων. Μπορούμε να θεωρήσουμε ως μαθήματα υποβάθρου τα υποχρεωτικά μαθήματα και τα μαθήματα υποχρεωτικής επιλογής και ως μαθήματα επιστημονικής περιοχής, τα μαθήματα ελεύθερης επιλογής (κοινά & κατεύθυνσης). Έτσι, η ποσοστιαία σχέση είναι 4 (Υποχρεωτικά) προς 16 (Επιλογής), ποσοστό δηλ. 25%.

Πώς κατανέμεται ο χρόνος μεταξύ θεωρητικής διδασκαλίας, ασκήσεων, εργαστηρίων, άλλων δραστηριοτήτων;

Δεν υπάρχει κατανομή.

Πώς οργανώνεται και συντονίζεται η ύλη μεταξύ των μαθημάτων;

Η οργάνωση της ύλης των μαθημάτων είναι ευθύνη του κάθε μέλους ΔΕΠ ή ΕΠ που διδάσκει το μάθημα, σε συνεργασία με άλλα μέλη ΔΕΠ ή ΕΠ που διδάσκουν

παρεμφερή μαθήματα στο ΠΜΣ. Υπάρχει επικάλυψη ύλης μεταξύ των μαθημάτων; Αποφεύγεται, όσο είναι δυνατόν. Υπάρχουν κενά ύλης; Όχι. Είναι ορθολογική η έκταση της ύλης των μαθημάτων; Ναι. Υπάρχει διαδικασία επανεκτίμησης, αναπροσαρμογής και επικαιροποίησης της ύλης των μαθημάτων; Ναι υπάρχει, προκειμένου να ακολουθεί τις εθνικές & διεθνείς εξελίξεις και ερευνητικές επιδιώξεις των φοιτητών/τριών.

Εφαρμόζεται σύστημα προαπαιτούμενων μαθημάτων; Πόσο λειτουργικό είναι;

Όχι

3.2.5.5. Το εξεταστικό σύστημα.

Εφαρμόζονται, και σε ποια έκταση, πολλαπλοί (σε είδος και χρόνο) τρόποι αξιολόγησης των φοιτητών; Ποιοι συγκεκριμένα;

Στο ΠΜΣ προβλέπονται πολλαπλοί τρόποι αξιολόγησης των φοιτητών, ανάλογα με τον τρόπο οργάνωσης του κάθε μαθήματος ξεχωριστά. Σε γενικές γραμμές προβλέπονται οι εξής διαδικασίες:

- Γραπτή εξέταση μαθήματος (3ωρη διαδικασία)
- Γραπτή πρόοδος (3ωρη διαδικασία)
- Παρουσίαση & Παράδοση γραπτής εργασίας
- Παράδοση Διπλωματικής Εργασίας Ειδίκευσης (4^ο εξάμηνο σπουδών)

Πώς διασφαλίζεται η διαφάνεια της διαδικασίας αξιολόγησης των φοιτητών;

Με τις γραπτές εξετάσεις και την παράδοση εργασιών στα μαθήματα

Υπάρχει διαδικασία αξιολόγησης της εξεταστικής διαδικασίας και ποια είναι αυτή;

Όχι

Πόσο διαφανής είναι η διαδικασία ανάθεσης και εξέτασης της μεταπτυχιακής εργασίας;

Στο πλαίσιο του ΠΜΣ οι φοιτητές/τήτριες έχουν τη δυνατότητα, σε συνεργασία με τον επιβλέποντα καθηγητή/τρια, να επιλέξουν το θέμα της διπλωματικής τους εργασίας. Η διαδικασία αξιολόγησης της Διπλωματικής Εργασίας Ειδίκευσης (η οποία καλύπτει το 30% του τελικού βαθμού αποφοίτησης), γίνεται από τριμελή επιτροπή που αποτελείται από μέλη ΔΕΠ του οικείου ή άλλου Τμήματος του Πανεπιστημίου Αθηνών ή άλλου Πανεπιστημίου με συναφές αντικείμενο.

Υπάρχουν συγκεκριμένες προδιαγραφές ποιότητας για τη μεταπτυχιακή εργασία;

Βασική προϋπόθεση για την επιλογή θέματος διπλωματικής εργασίας είναι πρωτοτυπία και η διασφάλιση των διεθνών επιστημονικών προτύπων συγγραφής.

3.2.5.6. Επιλογή των μεταπτυχιακών φοιτητών.

Ποια είναι η συγκεκριμένη διαδικασία επιλογής μεταπτυχιακών φοιτητών;

Η διαδικασία επιλογής φοιτητών/τριών γίνεται μία φορά το χρόνο και πραγματοποιείται σε δύο στάδια. Στο πρώτο η Επιτροπή Επιλογής του Προγράμματος αξιολογεί τις αιτήσεις των υποψήφιων και επιλέγει εκείνες που θα προχωρήσουν στο δεύτερο στάδιο της διαδικασίας, το οποίο προβλέπει την πρόσκληση σε συνέντευξη των υποψήφιων εκείνων που έχουν επιλεγεί στο προηγούμενο στάδιο.

Με ποια συγκεκριμένα κριτήρια επιλέγονται οι μεταπτυχιακοί φοιτητές;

Οι ενδιαφερόμενοι καλούνται να καταθέσουν το φάκελο υποψηφιότητάς τους μέσα στην προθεσμία που ορίζεται στην προκήρυξη που γίνεται το Μάιο κάθε ακαδημαϊκού έτους.

Τα απαραίτητα έγγραφα για τη συμμετοχή στη διαδικασία επιλογής είναι:

- Αίτηση
- Πτυχίο ανώτατης σχολής (στην περίπτωση που ο τίτλος έχει αποκτηθεί στην αλλοδαπή πρέπει να συνοδεύεται από πιστοποιητικό ισοτιμίας του ΔΟΑΤΑΠ)
- Αναλυτική βαθμολογία
- Υπόμνημα που να αναφέρει τα ερευνητικά ενδιαφέροντα του υποψήφιου ή της υποψήφιας καθώς και τους λόγους για τους οποίους επιθυμεί να συνεχίσει τις σπουδές του/της σε μεταπτυχιακό επίπεδο (να μην ξεπερνά τις 1.000 λέξεις)
- Βιογραφικό σημείωμα
- Δύο συστατικές επιστολές, κατά προτίμηση από μέλη ΔΕΠ των πανεπιστημιακών Τμημάτων στα οποία έχει φοιτήσει ο/η υποψήφιος/α
- Προπτυχιακή εργασία (πτυχιακή αν υπάρχει ή εργασία που έχει εκπονηθεί σε προπτυχιακό μάθημα)
- Δίπλωμα Αγγλικών ή άλλης κύριας ευρωπαϊκής γλώσσας. Επαρκής εξοικείωση με την Αγγλική γλώσσα είναι βασική προϋπόθεση για την παρακολούθηση του Προγράμματος.

Ποιο είναι το ποσοστό αποδοχής υποψηφίων μεταπτυχιακών φοιτητών;

Δες σχετικό Πίνακα

Πώς δημοσιοποιείται η διαδικασία, τα κριτήρια και τα αποτελέσματα της επιλογής φοιτητών;

Η προκήρυξη αναρτάται στην ιστοσελίδα του ΠΜΣ, καθώς και στις ιστοσελίδες των Τμημάτων ΠΕΔΔ και ΤΕΑΠΗ, ενώ αποστέλλεται στα γραφεία διασύνδεσης των όλων ελληνικών πανεπιστημίων και δημοσιεύεται στο τύπο. Τα αποτελέσματα της

επιλογής φοιτητών/τριών αναρτώνται στο διαδίκτυο και στους πίνακες ανακοινώσεων του ΠΜΣ.

Πώς διασφαλίζεται η αποτελεσματικότητα και διαφάνεια της διαδικασίας επιλογής φοιτητών;

Τη διαδικασία επιλογής αναλαμβάνει η Ειδική Διατμηματική Επιτροπή σε συνεργασία με την Επιτροπή Επιλογής (η οποία αποτελείται μέλη ΔΕΠ των δύο Τμημάτων και οικείων Τομέων) κατόπιν έγκρισης από τη Γ.Σ. του Τμήματος.

3.2.5.7. Χρηματοδότηση του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών.

Ποιες είναι οι πηγές χρηματοδότησης του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών;

Στο ΠΜΣ προβλέπεται η καταβολή διδάκτρων, που ανέρχεται στο ποσό των 440 € ανά ακαδημαϊκό έτος.

Πώς εξασφαλίζεται η βιωσιμότητα του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών;

Η βιωσιμότητα του ΠΜΣ εξασφαλίζεται αποκλειστικά στην καταβολή των διδάκτρων, καθώς και από τη χρηματοδότησή του, κατά το παρελθόν, από το Υπουργείο Παιδείας στο πλαίσιο των ΕΠΕΑΕΚ I & II.

Πώς χρησιμοποιούνται οι πόροι που διατίθενται στο Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών;

Η χρηματοδότηση του ΠΜΣ από τα ΕΠΕΑΕΚ I & II, συνέβαλε σημαντικά στην αναμόρφωση του προγράμματος και στην περαιτέρω βελτίωση της υποδομής του. Ενώ με τα δίδακτρα καλύπτονται ανάγκες διοικητικής υποστήριξης, υποτροφιών φοιτητών/τριών, συντήρηση υποδομών, έκδοση οδηγού σπουδών και άλλων εντύπων, κάλυψη εξόδων προσκεκλημένων καθηγητών από εξωτερικό για μαθήματα, σεμινάρια, διαλέξεις κ.λπ.

3.2.5.8. Διεθνής διάσταση του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών.

Υπάρχει συμμετοχή διδασκόντων από το εξωτερικό; Σε ποιο ποσοστό;

Ανάλογα με τους πόρους του προγράμματος αποφασίζεται κατά διαστήματα η πρόσκληση συμμετοχής διδασκόντων από το εξωτερικό, σε ποσοστό που κυμαίνεται στο 4-5%

Υπάρχει συμμετοχή αλλοδαπών φοιτητών (απόλυτος αριθμός και ποσοστό);

Υπάρχει μικρή, σε ποσοστό κάτω του 3%, η οποία και μειώνεται (ένας περίπου ανά ακαδημαϊκό έτος).

Πόσα και ποια μαθήματα διδάσκονται (και) σε ξένη γλώσσα;

Δεν διδάσκονται μαθήματα σε ξένη γλώσσα.

Υπάρχουν συμφωνίες συνεργασίας με ιδρύματα και φορείς του εξωτερικού;

Το ΠΜΣ έχει προχωρήσει στη θεσμοθέτηση μιας σειράς συνεργασιών με φορείς του εξωτερικού, όπως: το Birkbeck College του Πανεπιστημίου του Λονδίνου, την Ecole des Hautes Etudes en Sciences Sociales, το Πανεπιστήμιο Eotvos Lorand, ELTE Βουδαπέστης. Το 2001-2002 το ΠΜΣ εντάχθηκε στο Δίκτυο Critical Criminology and Criminal Justice. Στο Δίκτυο, που δημιουργήθηκε στο πλαίσιο του Προγράμματος Erasmus στην κατεύθυνση της συγκριτικής διερεύνησης και ανταλλαγής επιστημονικής και ερευνητικής εμπειρίας, συμμετέχουν τα Πανεπιστήμια του Middlesex, της Βαρκελώνης, του Αμβούργου, της Γάνδης, του Κεντ, του Ρότερνταμ, της Νέας Υόρκης, της Θράκης και της Πελοποννήσου. Από το ακαδημαϊκό έτος 2003-2004 θεσμοθετήθηκε συνεργασία με το European Institute του London School of Economics και συγκεκριμένα με την έδρα Ελευθέριος Βενιζέλος. Στο πλαίσιο της συνεργασίας αυτής προβλέπεται η δυνατότητα μετάβασης φοιτητών/τριών του ΠΜΣ στο LSE για ένα τρίμηνο, καθώς και επισκέψεις μελών ΔΕΠ και υποψηφίων διδασκόντων. Οι φοιτητές και οι φοιτήτριες του ΠΜΣ μπορούν να αξιοποιήσουν και τις συνεργασίες του Τμήματος ΠΕΔΔ και του ΤΕΑΠΗ στο πλαίσιο του Προγράμματος Erasmus.

Υπάρχουν διεθνείς διακρίσεις του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών; Ποιες;

Όχι

3.2.6. Πρόγραμμα Σπουδών Διδασκαλείου Νηπιαγωγών Αθηνών.

Το πρόγραμμα αυτό δεν είναι πλέον ενεργό (δεν επιλέγονται πλέον εκπαιδευτικοί για την παρακολούθησή του), αν και ο θεσμός του Διδασκαλείου δεν έχει καταργηθεί. Το ΤΕΑΠΗ αναμένει τις σχετικές αποφάσεις του Υπουργείου, στο πλαίσιο της από εδώ και πέρα λειτουργίας της Σχολής Επιστημών της Αγωγής.

3.2.7. Πρόγραμμα Διδακτορικών Σπουδών

Ο θεσμός των διδακτορικών σπουδών αναμορφώνεται με βάση τον Νόμο 4009/11 και ασφαλώς από την ένταξη του ΤΕΑΠΗ στη Σχολή Επιστημών της Αγωγής. Οι νέες συνθήκες ανάπτυξης του συζητούνται στο πλαίσιο της αναμενόμενης λειτουργίας της Σχολής, καθώς και της λειτουργίας Οργανισμού και Εσωτερικού Κανονισμού του Πανεπιστημίου.

Όσα γράφονται από εδώ και κάτω αφορούν την τελευταία χρονιά (2012-13) λειτουργίας των διδακτορικών σπουδών με βάση τους παλαιότερους Νόμους.

3.2.7.1. Ανταπόκριση του Προγράμματος Διδακτορικών Σπουδών στους στόχους του Τμήματος και τις ανάγκες της κοινωνίας.

Το Πρόγραμμα Διδακτορικών Σπουδών (ΠΔΣ) του ΤΕΑΠΗ βρίσκεται σε ένα στάδιο ανάπτυξης το οποίο μάλλον υπολείπεται σε σχέση με τους στόχους του Τμήματος, αν και φαίνεται ικανοποιητικό σε σχέση με τις ανάγκες της κοινωνίας. Συγκεκριμένα, αυτό που δεν ικανοποιεί το Τμήμα είναι η οργάνωση του προγράμματος (λειτουργεί ουσιαστικά μέσω των Γενικών Συνελεύσεων Ειδικής Σύθεσης και των Τριμελών Επιτροπών Επίβλεψης), η οποία έχει σαν αποτέλεσμα την εγγραφή σημαντικού αριθμού υποψηφίων διδακτόρων που δεν ολοκληρώνουν τελικά τις σπουδές τους. Η διαφορά προκύπτει από έναν μάλλον μεγάλο αριθμό εγγεγραμμένων υποψηφίων διδακτόρων, παρά από ένα μικρό αριθμό τελικά παραγόμενων Διδακτορικών Διατριβών¹². Αυτό έχει προκληθεί από την καθ' όλα θεμιτή και τεκμηριωμένη άποψη του ΤΕΑΠΗ ότι πρέπει να δίνει την ευκαιρία κυρίως σε εν ενεργεία εκπαιδευτικούς, που κατά τεκμήριο διαθέτουν σημαντική σε χρόνο και ποιότητα εμπειρική γνώση των εκπαιδευτικών ζητημάτων, να εμπλακούν με μια επιστημονική διαδικασία αξιοποίησής της. Επειδή όμως οι ενεργοί εκπαιδευτικοί έχουν πολλές επαγγελματικές και άλλες υποχρεώσεις αλλά και επειδή οι απαιτήσεις του Τμήματος από τους υποψήφιους διδάκτορες είναι ανελαστικές, τουλάχιστον σε ότι αφορά τα επιστημονικά ζητήματα, με την πάροδο του χρόνου έχει εμφανιστεί η προαναφερόμενη συσσώρευση. Στον προγραμματισμό του Τμήματος βρίσκεται συγκεκριμένο σχέδιο οργανωτικής ανάπτυξης των Διδακτορικών Σπουδών. Το σχέδιο αυτό αφορά τη θεσμοθέτηση επιτροπής Προγράμματος Διδακτορικών σπουδών με αρμοδιότητες σχετικές με την επιλογή υποψηφίων διδακτόρων, την παρακολούθηση και αξιολόγηση της πορείας των σπουδών τους, τη διοργάνωση σχετικών με τις σπουδές αυτές σεμιναρίων, καθώς και τη δημοσιοποίηση και αξιολόγηση του

¹² Δες σχετικό πίνακα.

συνολικού προγράμματος. Το σχέδιο αυτό, βέβαια, φαίνεται να «μένει στα χαρτιά», μιας και ο νέος νόμος μεταφέρει τις διδακτορικές σπουδές σε κεντρική Σχολή Μεταπτυχιακών Σπουδών του ΕΚΠΑ ή στη Σχολή Επιστημών της Αγωγής στην οποία εντάχθηκε το Τμήμα, με άλλη δηλαδή διοίκηση, οργανωτική δομή και ουσιαστική λειτουργία. Στο πλαίσιο αυτό, σημαντική εμπειρία μπορούν να προσφέρουν οι δομές ΠΔΣ που λειτουργούν με την ευθύνη των ΠΜΣ: *Πολιτική Επιστήμη και Κοινωνιολογία και Συμβουλευτική Ψυχολογία και Συμβουλευτική στην Εκπαίδευση, την Υγεία, την Εργασία.*

Υπάρχουν διαδικασίες ελέγχου της ανταπόκρισης αυτής; Πόσο αποτελεσματικές είναι; Υπάρχουν διαδικασίες αξιολόγησης και αναθεώρησης αυτού του Προγράμματος Σπουδών; Πόσο αποτελεσματικές είναι;

Όλες οι διαδικασίες ελέγχου και αξιολόγησης του ΠΔΣ πραγματοποιούνται στο πλαίσιο της ΓΣ Ειδικής Σύνοψης, με βάση ποιοτικά εμπειρικά κριτήρια, όπου κατά καιρούς λειτουργούν και επιτροπές που μελετούν ιδιαίτερα ζητήματα. Η λειτουργία αυτή χρειάζεται βελτίωση και το Τμήμα σκοπεύει στην κατεύθυνση αυτή να λειτουργήσει μόνιμη Επιτροπή ΠΔΣ (στο πλαίσιο των ΠΜΣ), αμέσως μόλις ο αριθμός των μελών ΔΕΠ ή ο φόρτος εργασίας τους το επιτρέψει.

Πώς δημοσιοποιείται το Πρόγραμμα Διδακτορικών Σπουδών;

Δεν υπάρχει ιδιαίτερη διαδικασία δημοσιοποίησης. Θα ενεργοποιηθεί από την επιτροπή ΠΔΣ

Υπάρχει διαδικασία παρακολούθησης της επαγγελματικής πορείας όσων απέκτησαν Διδακτορικό δίπλωμα από το Τμήμα;

Η συγκεκριμένη παρακολούθηση είναι αναπόφευκτη με δεδομένο ότι δημιουργείται μια ιδιαίτερη σχέση μαθητείας μεταξύ επιβλέποντος καθηγητή και υποψήφιου διδάκτορα. Δεν υπάρχει όμως θεσμοθετημένη διαδικασία παρακολούθησης και η σχετική ενημέρωση είναι σποραδική και πραγματοποιείται στο πλαίσιο των Γενικών Συνελεύσεων Ειδικής Σύνοψης. Συστηματική παρακολούθηση, καταγραφή και αξιολόγηση της επαγγελματικής εξέλιξης των διδασκόντων του ΤΕΑΠΗ θα πραγματοποιηθεί από την επιτροπή ΠΔΣ.

3.2.7.2. Δομή του Προγράμματος Διδακτορικών Σπουδών.

Προσφέρονται μαθήματα διδακτορικού κύκλου; Ποια είναι αυτά; Προσφέρονται μαθήματα ερευνητικής μεθοδολογίας; Ποια είναι αυτά;

Μαθήματα αποκλειστικά στο πλαίσιο του ΠΔΣ δεν προσφέρονται. Οι υποψήφιοι διδάκτορες όμως μπορούν να παρακολουθούν μετά από εισήγηση της τριμελούς επιτροπής κάποια μαθήματα από τα πέντε (5) ΠΜΣ στα οποία συμμετέχει το Τμήμα.

3.2.7.3. Εξεταστικό σύστημα.

Υπάρχει συμμετοχή συναφών θεματικά ειδικών επιστημόνων από άλλα ΑΕΙ ή ερευνητικά Ιδρύματα στη σύνθεση των 7μελών και 3μελών επιτροπών;

Συμμετοχή ειδικών επιστημόνων από άλλα ΑΕΙ ή ερευνητικά Ιδρύματα υπάρχει σε όλες τις επταμελείς επιτροπές κρίσης και στις περισσότερες τριμελείς επίβλεψης.

Πώς παρακολουθείται διαχρονικά η επίδοση και η πρόοδος των υποψηφίων διδασκόντων;

Η επίδοση και η πρόοδος των υποψηφίων διδασκόντων παρακολουθείται από την τριμελή επιτροπή αλλά και από τη Γενική Συνέλευση Ειδικής Σύνθεσης μέσω των εκθέσεων προόδου που υποβάλλει ο επιβλέπων καθηγητής.

Πώς διασφαλίζεται η διαφάνεια της διαδικασίας αξιολόγησης των υποψηφίων διδασκόντων; Εφαρμόζονται κοινές (μεταξύ των διδασκόντων) διαδικασίες αξιολόγησης των υποψηφίων διδασκόντων; Πώς αξιολογείται η διαδικασία αξιολόγησης των υποψηφίων διδασκόντων;

Η διαδικασία αξιολόγησης των υποψηφίων διδασκόντων πραγματοποιείται από τη Γενική Συνέλευση Ειδικής Σύνθεσης δύο φορές το χρόνο (σε προγραμματισμένες συνεδριάσεις), μετά από εισήγηση του διδάσκοντα που αναλαμβάνει ως υπεύθυνος. Η πρακτική αυτή ομογενοποιεί τα κριτήρια. Δεν υπάρχει θεσμοθετημένη διαδικασία αξιολόγησης της συνολικής διαδικασίας.

Πόσο διαφανής είναι η διαδικασία ανάθεσης και εξέτασης της διδακτορικής διατριβής;

Η ανάθεση γίνεται από τη Γενική Συνέλευση Ειδικής Σύνθεσης και η εξέταση ενώπιον της επταμελούς επιτροπής είναι δημόσια και ανακοινώνεται έγκαιρα, τουλάχιστον στο χώρο του Τμήματος.

Υπάρχουν συγκεκριμένες προδιαγραφές ποιότητας για τη διδακτορική διατριβή; Ποιες;

Η ποιότητα της επιστημονικής δουλειάς κρίνεται από την επιστημονική κοινότητα. Οι διδακτορικές διατριβές που παράγονται από το ΤΕΑΠΗ είναι υψηλής ποιότητας και συνοδεύονται από δημοσιεύσεις σε έγκριτα περιοδικά ή και από εκδόσεις βιβλίων.

3.2.7.4. Επιλογή των υποψηφίων διδασκόντων.

Ποια είναι η συγκεκριμένη διαδικασία επιλογής υποψηφίων διδασκόντων; Με ποια συγκεκριμένα κριτήρια επιλέγονται;

Οι υποψήφιοι διδάκτορες επιλέγονται από τη Γενική Συνέλευση Ειδικής Σύνθεσης του Τμήματος μετά από την υποβολή της αίτησής τους. Τα κριτήρια (τίτλος ΠΜΣ, επιστημονικές δημοσιεύσεις και εμπειρία στο πεδίο) συνεκτιμώνται στην κατεύθυνση

της πιστοποίησης ότι ο υποψήφιος είναι ήδη, σε κάποιο βαθμό, ενεργό μέλος της επιστημονικής κοινότητας.

Ποιο είναι το ποσοστό αποδοχής υποψηφίων διδασκόντων;

Επειδή η υποβολή αίτησης από έναν υποψήφιο γίνεται μετά από συνεννόηση με κάποιο μέλος ΔΕΠ του Τμήματος, περιορίζεται η πιθανότητα να υποβληθεί αίτηση από ενδιαφερόμενο που δεν πληροί τα κριτήρια της επιλογής. Αυτός είναι ίσως ένας από τους λόγους για τους οποίους το ποσοστό αποδοχής των αιτήσεων είναι εξαιρετικά υψηλό.

Από την άλλη μεριά όμως, η διαδικασία προσυνεννόησης με το διδάσκοντα επιτρέπει την έγκριση αιτήσεων υποψηφίων που δεν έχουν συνειδητοποιήσει το φόρτο εργασίας μιας διδακτορικής διατριβής (δεν έχουν περάσει από κάποια σχετική δοκιμασία). Το γεγονός αυτό ίσως δικαιολογεί τον σχετικά μεγάλο αριθμό υποψηφίων που έχουν γίνει δεκτοί για εκπόνηση διδακτορικής διατριβής και, τελικά, δεν τελειώνουν τις σπουδές τους. Το ζήτημα αυτό συνθέτει μια ακόμη συνιστώσα του, σχετικού με τις διδακτορικές σπουδές, οργανωτικού μας προβλήματος

Πώς δημοσιοποιείται η διαδικασία και τα κριτήρια επιλογής υποψηφίων διδασκόντων;

Δεν υπάρχουν ιδιαίτερες διαδικασίες δημοσιοποίησης.

Πώς διασφαλίζεται η αποτελεσματικότητα και διαφάνεια της διαδικασίας επιλογής υποψηφίων διδασκόντων;

Την αποτελεσματικότητα και τη διαφάνεια την εγγυάται η Γενική Συνέλευση Ειδικής Σύνοψης.

3.2.7.5. Σεμινάρια και ομιλίες

Υπάρχει γενικό σεμινάριο σε τακτή χρονική βάση (εβδομαδιαίο, μηνιαίο) όπου καθηγητές και ερευνητές στο Τμήμα παρουσιάζουν τη δουλειά τους για ενημέρωση των συναδέλφων τους, αλλά και των φοιτητών; Υπάρχει δυνατότητα πρόσκλησης ομιλητών από άλλα παν/μια και ερευνητικά κέντρα για να δώσουν ομιλίες και να ενημερώσουν για το έργο τους;

Οι διαδικασίες αυτές συγκροτούνται κατά καιρούς με τη μορφή ετήσιων σεμιναρίων με ευρεία θεματική. Τα σεμινάρια αυτά έχουν εξασθενήσει μετά την ανάπτυξη πολλών ΠΜΣ από το Τμήμα, που έχουν απορροφήσει το ούτως ή άλλως μικρό δυναμικό του στην κατεύθυνση αυτή.

3.2.7.6. Διεθνής διάσταση του Προγράμματος Διδακτορικών Σπουδών.

Το ΤΕΑΠΗ έχει διεθνείς συνεργασίες σε επίπεδο Μεταπτυχιακών Σπουδών, που σε επίπεδο Διδακτορικών Σπουδών υλοποιούνται κυρίως μέσω συμφωνιών που πραγματοποιούν τα μέλη ΔΕΠ ή και μέσω ευρωπαϊκών προγραμμάτων. Στο πλαίσιο αυτό υπάρχουν και διδάσκοντες από το εξωτερικό που συμμετέχουν σε τριμελείς επιτροπές, όπως και αλλοδαποί υποψήφιοι διδάκτορες του Τμήματος που εκπονούν διατριβή στα Αγγλικά, υποψήφιοι που παρακολουθούν διεθνή θερινά σχολεία κ.ο.κ. Τα οργανωτικά όμως προβλήματα που παρουσιάζει όπως προαναφέραμε το ΠΔΣ του Τμήματος μας εμποδίζουν να έχουμε εύκολα διαθέσιμους αριθμούς που να αφορούν τα παραπάνω γεγονότα.

4. Διδακτικό έργο

Το διδακτικό έργο που πραγματοποιείται στο ΤΕΑΠΗ είναι σημαντικό και έχει δύο συνιστώσες. Η μια αφορά τη διαδικασία της διδασκαλίας-μάθησης ως παραγωγικής (παραγωγή πτυχιούχων επιστημόνων των επιστημών της εκπαίδευσης και της αγωγής και εκπαιδευτικών πρωτοσχολικής εκπαίδευσης με επαρκή εμπειρία) και η δεύτερη την ίδια διαδικασία ως αντικείμενο έρευνας. Οι δύο αυτές συνιστώσες σχετίζονται και ως εκ τούτου σε αρκετές περιπτώσεις δεν μπορούν να διαχωριστούν.

4.1. Αποτελεσματικότητα του διδακτικού προσωπικού.

Υπάρχει διαδικασία αξιολόγησης των διδασκόντων από τους φοιτητές; Πώς εφαρμόζεται; Πώς αξιοποιούνται τα αποτελέσματα της αξιολόγησης των διδασκόντων από τους φοιτητές;

Η συγκεκριμένη ερώτηση αγγίζει ένα σημαντικό θέμα για το οποίο η συζήτηση δεν έχει κλείσει στα ελληνικά Πανεπιστήμια. Συγκεκριμένα, η ορολογία «αξιολόγηση των διδασκόντων από τους φοιτητές» δημιουργεί σε κάποιους μια αντίληψη ελέγχου των (εκπαιδευτικών) υπηρεσιών από την πλευρά των καταναλωτών (φοιτητών), οι οποίοι αναθέτουν μέσω της πολιτείας την πλήρη ευθύνη στους εκπαιδευτικούς και απαιτούν να αποκομίζουν ανταγωνιστικά αγαθά στην αγορά των ουσιαστικών αλλά και τυπικών προσόντων (πτυχίων)· μια προσέγγιση του θέματος που δεν μας βρίσκει καταρχήν σύμφωνους. Από την άλλη μεριά οι φοιτητές αποτελούν αναμφισβήτητα δρώντα κοινωνικά υποκείμενα, μέρος της εκπαιδευτικής κοινότητας του Πανεπιστημίου και της κοινωνίας, που πρέπει να έχει λόγο, συμμετοχή και ευθύνη για τις διαδικασίες διαμόρφωσης και αλλαγής των εκπαιδευτικών και ακαδημαϊκών δομών, της διδασκαλίας συμπεριλαμβανομένης. Δύο προσεγγίσεις που βρίσκονται σε ένταση μεταξύ τους και επιτρέπουν την ίδια στιγμή να διατυπώνονται αδιέξοδες αξιολογήσεις προβληματικών καταστάσεων: «ο δάσκαλος φταίει γιατί δεν κάνει καλό μάθημα», «οι φοιτητές φταίνε γιατί δεν διαβάζουν».

Μια εκτίμηση του τρέχοντος παγκόσμιου και ευρωπαϊκού πολιτικού σκηνικού μας βεβαιώνει ότι οι δύο αυτές προσεγγίσεις λειτουργούν σε μεγάλη έκταση και ως εκ τούτου είμαστε υποχρεωμένοι να ζήσουμε με την αντίφασή τους και να τη διαχειριστούμε σ' αυτό το πολιτικό πλαίσιο. Με κανένα τρόπο πάντως, δεν μπορούμε να αγνοήσουμε τους φοιτητές μας, τους οποίους έχουμε αποφασίσει να αντιμετωπίζουμε ως δρώντα κοινωνικά υποκείμενα, μελλοντικούς «παραγωγούς γνώσης» (όχι ως τωρινούς καταναλωτές της), μέσα στο εγκαταστημένο πλέον παγκόσμιο σκηνικό της κοινωνίας και της οικονομίας της γνώσης, και όχι ως «διαβαθμισμένους» κατόχους πτυχίων.

Παρότι, λοιπόν, θεωρούμε τη συμβολή των φοιτητών/τριών στην αξιολόγηση ενός Τμήματος και ειδικότερα του διδακτικού έργου είναι μια απαραίτητη συνιστώσα, θεωρούμε τη «διαδικασία αξιολόγησης των διδασκόντων από τους φοιτητές», όπως αυτή προτάθηκε αρχικά από την ΑΔΙΠ, είναι μεθοδολογικά προβληματική, κυρίως

διότι οι διδάσκοντες δεν μπορούν να αξιολογηθούν ανεξάρτητα από τους φοιτητές και τις μεταβλητές της συνολικής διαδικασίας της διδασκαλίας-μάθησης, την οποία θα αποκαλούμε «αξιολόγηση του μαθήματος». Η διαδικασία αυτή έχει μια συνολική δυναμική και η θεωρία που την περιγράφει καθορίζει και το τι και πως μπορεί να αξιολογηθεί. Για παράδειγμα, η αρχική πρόταση της ΑΔΠ φανερώνει ότι διαχειρίζεται την αξιολόγηση της διδακτικής-μαθησιακής διαδικασίας σύμφωνα με την εργαλειακή θεωρία της «μεταφοράς», η οποία λέει ότι: Υπάρχει το «περιεχόμενο» (ανεξάρτητα από τα υποκείμενα που το διαχειρίζονται), ο «δάσκαλος» (οι διδάσκοντες του Τμήματός μας που «γνωρίζουν το περιεχόμενο») και οι «εκπαιδευόμενοι» (οι φοιτητές στην περίπτωση μας) που «μαθαίνουν το περιεχόμενο» (το μεταφέρει σε αυτούς ο «δάσκαλος»). Και το «περιεχόμενο» είναι ο βασικός ρυθμιστής της σχέσης τους.

Πέρα, όμως, από τα θεωρητικά προβλήματα της παραπάνω προσέγγισης, που έχουν υποδειχτεί ήδη από τη δεκαετία του '60 (π.χ. δεν υπάρχει κανένα περιεχόμενο ανεξάρτητο από τα υποκείμενα που το διαχειρίζονται, κανένα «περιεχόμενο» δεν «περιέχεται» στα κείμενα, τα κείμενα είναι τεχνήματα που αν τα διαβάσει, για παράδειγμα, κάποιος οικοδομεί ή δεν οικοδομεί την προσωπική του «γνώση» ανάλογα με όσα ήδη «γνωρίζει» αλλά και ανάλογα με τους λόγους για τους οποίους διαβάσει τα κείμενα κλπ), τα μεθοδολογικά προβλήματα φαίνονται και από τις ερωτήσεις που περιλαμβάνονταν στο ερωτηματολόγιο της ΑΔΠ για την αξιολόγηση των διδασκόντων εκ μέρους των φοιτητών. Αν πάρουμε για παράδειγμα, την ερώτηση «οι στόχοι του μαθήματος ήταν σαφείς;» (που διαθέτει τα χαρακτηριστικά των περισσότερων ερωτήσεων του ερωτηματολογίου), θα δούμε ότι αυτή απαιτεί μια κλειστή απάντηση διάταξης από 1 έως 5. Τι πληροφορία δίνουν οι απαντήσεις σε τέτοιας μορφής ερωτήσεις; Αν ο διδάσκων επέλεγε όσους φοιτητές έδιναν μεγάλες βαθμολογίες (δηλαδή το 4 ή το 5, που δηλώνουν πεποίθηση για σαφή κατανόηση των στόχων) και τους ζητούσε να απαντήσουν στο ανοιχτό ερώτημα «ποιοι ήταν οι στόχοι του μαθήματος;», ο οποιοσδήποτε έμπειρος ερευνητής περιμένει ότι θα συλλέξει ποικιλία από απαντήσεις που θα δημιουργούσαν δύο-τρία κατ' ελάχιστον «συμπλέγματα» διαφορετικών αναπαραστάσεων των φοιτητών για τους στόχους του μαθήματος. Ποιες απαντήσεις είναι χρήσιμες στο διδάσκοντα; Αυτές που του λένε την εκτίμηση των φοιτητών για τη σαφήνεια των στόχων ή αυτές που του λένε τους διαφορετικούς τρόπους, που αναπόφευκτα υπάρχουν και με τους οποίους οι φοιτητές εσωτερικεύσαν τους στόχους;

Σε αντιδιαστολή με την παραπάνω προσέγγιση στο TEΑΠΗ εφαρμόζονται από παράδοση διαδικασίες αξιολόγησης των μαθημάτων με διάφορες μεθόδους. Οι μέθοδοι αυτές πέρα από αποτελέσματα που ενδιαφέρουν τους διδάσκοντες (συγκεκριμένες αναπαραστάσεις των φοιτητών που λειτουργούν ως «εμπόδια» ή και ως «άγκιστρα» για το περιεχόμενο, επιστημολογικές ή και οντολογικές πεποιθήσεις που παρεμβαίνουν θετικά ή αρνητικά στη σχέση διδασκαλίας-μάθησης, προϋπάρχουσες «στάσεις» απέναντι στο αντικείμενο, εκτιμήσεις που σχετίζονται με «νόρμες», με προσδοκίες ή με «εκτιμήσεις ελέγχου» κλπ) δίνουν και αποτελέσματα που φαίνεται να ενδιαφέρουν την ΑΔΠ. Συγκεκριμένα:

- Οι pre-post ερευνητικές προσεγγίσεις με ερωτηματολόγια που απαντούν οι φοιτητές, δείχνουν θετική έως πολύ θετική απόκριση σε μαθήματα που πραγματοποιούνται σε μικρά ακροατήρια, ειδικότερα σε σεμινάρια και εργαστήρια, όπως και μαθήματα που εφαρμόζουν καινοτόμες πρακτικές. Λιγότερο θετικές αλλά πάντως όχι αρνητικές είναι οι αποκρίσεις σε μαθήματα που πραγματοποιούνται με μεγάλα ακροατήρια και με χρήση κλασικών εκπαιδευτικών τεχνολογιών. Το Τμήμα, με βάση αυτές τις ενδείξεις, προσπαθεί να μειώνει τα ακροατήρια (π.χ. «σπάει» τα υποχρεωτικά μαθήματα σε 2 έως 4 τμήματα) και ενισχύει εναλλακτικές προς την παραδοσιακή μορφές διδασκαλίας. Εμπόδιο εδώ αποτελεί κυρίως ο περιορισμένος αριθμός αιθουσών διδασκαλίας (πρόκειται για το πιο «αδικημένο» Τμήμα του Πανεπιστημίου από αυτή την άποψη) και ο περιορισμένος αριθμός μελών ΔΕΠ (το μικρότερο μάλλον σε μέλη ΔΕΠ Τμήμα του Πανεπιστημίου με δεδομένη τη διάρκεια της «ζωής» του και τον αριθμό των φοιτητών που εκπαιδεύει). Νέο εμπόδιο αναφύεται από την ουσιαστική κατάργηση των πιστώσεων για την πρόσληψη διδασκόντων με βάση τον Ν. 407· μια ακόμη συνέπεια της πολιτικής δραστικού περιορισμού των πιστώσεων για την εκπαίδευση.
- Οι ποιοτικές ερευνητικές προσεγγίσεις (π.χ. με συνεντεύξεις, pre-during-post καταγραφές, μαγνητοσκοπήσεις / βιντεοσκοπήσεις), πολλές από τις οποίες αποτελούν και αντικείμενο επιστημονικών δημοσιεύσεων, δείχνουν θετικές αποκρίσεις σε μαθήματα που χρησιμοποιούν μεθόδους όπου οι φοιτητές αλληλεπιδρούν με το αντικείμενό τους στο πεδίο (π.χ. επισκέψεις σε χώρους εκπαίδευσης παιδιών μεταναστών, μουσεία, συμμετοχή στο μάθημα νηπιαγωγών κλπ) ή και πραγματοποιούν δημιουργικές δραστηριότητες (οι φοιτητές παράγουν προσωπικά ή σε ομάδες καινούργια κομμάτια γνώσης που αξιολογούνται εσωτερικά ή δημοσίως). Αυτές τις μορφές μαθημάτων το Τμήμα τις ενισχύει.

Στη συνέχεια παρουσιάζουμε μια σειρά από μεθόδους και εργαλεία αξιολόγησης των μαθημάτων που αναπτύχθηκαν μέσω των ερευνητικών προγραμμάτων του Τμήματος (χρηματοδότηση ΕΛΚΕ τη διετία 2011-12 και 2012-13) και υλοποιούνται στο ΤΕΑΠΗ. Αναλυτικότερη παρουσίαση αυτού του έργου υπάρχει αναρτημένη στην ιστοσελίδα του Τμήματος (στο πεδίο Αξιολόγηση).

1. Γενικό Ερωτηματολόγιο

Το ερωτηματολόγιο αυτό εφαρμόστηκε πιλοτικά και ανέβηκε στην ιστοσελίδα της ΜΟΔΠΠ-ΕΚΠΑ, όπου οι φοιτητές μπορούν να μπαίνουν και να το συμπληρώνουν ηλεκτρονικά.

Με δεδομένη την πολυπλοκότητα της εκπαιδευτικής διαδικασίας και με βάση την υπόθεση ότι τη γνώση τη δομούν/ κατασκευάζουν ενεργά τα υποκείμενα (οι φοιτητές και οι φοιτήτριες), το γενικό ερωτηματολόγιο επιχειρεί να διερευνήσει δύο κατηγοριών κεντρικά ερωτήματα (μέσω δύο χωριστών υπο-ερωτηματολογίων):

A. Ποιες είναι οι εκτιμήσεις των φοιτητών για την επιτυχία τους σε διάφορες συνιστώσες της μάθησης σε συγκεκριμένα μαθήματα συγκεκριμένων διδασκόντων.

B. Ποια χαρακτηριστικά της διδακτικής πράξης των διδασκόντων φαίνεται να εκτιμούν οι φοιτητές ως κατάλληλα για το προσωπικό τους μαθησιακό στυλ.

Η κεντρική υπόθεση πίσω απ' αυτό το ερωτηματολόγιο είναι προφανώς ότι οι διδακτικές πρακτικές (ή και συμπεριφορές) των διδασκόντων συμβάλουν στο μαθησιακό αποτέλεσμα.

Το συνολικό διπλό ερωτηματολόγιο είναι το ακόλουθο:

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΜΑΘΗΣΗΣ-ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΑΓΩΓΗΣ ΣΤΗΝ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗ ΗΛΙΚΙΑ

ΜΑΘΗΜΑ: .....

ΔΙΔΑΣΚΩΝ/ ΟΥΣΑ: .....

ΕΞΑΜΗΝΟ ΣΠΟΥΔΩΝ: .....

Σας παρακαλούμε, απαντώντας στα δύο ερωτηματολόγια που ακολουθούν, να βοηθήσετε την αξιολόγηση του μαθήματος που διδάχτηκε αυτό το εξάμηνο και πλησιάζει στο τέλος του. Παρακαλούμε να είστε προσεκτικοί και “ανοιχτοί” στις απαντήσεις σας, ούτως ώστε να προσφέρετε την καλύτερη δυνατή πληροφορία, τόσο για τα αποτελέσματα του μαθήματος σε ότι σας αφορά, όσο και για τα χαρακτηριστικά της διδασκαλίας του.

1^ο ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

Κάθε ενότητα του παρακάτω ερωτηματολογίου αναφέρεται σε μια σχετικά διακριτή διάσταση της μάθησης, που ο διδάσκων είχε ως στόχο να σας βοηθήσει να πετύχετε.

Χρησιμοποιήστε την ακόλουθη κλίμακα για να βαθμολογήσετε την άποψή σας πάνω σε καθένα από τα επόμενα χαρακτηριστικά που περιγράφουν την προσωπική σας μάθηση.

- 1 Διαφωνώ απόλυτα (ΔΑ)
- 2 Διαφωνώ (Δ)
- 3 Ούτε διαφωνώ ούτε συμφωνώ (ΟΔΣ)
- 4 Συμφωνώ (Σ)
- 5 Συμφωνώ απόλυτα (ΣΑ)

	ΔΑ	Δ	ΟΔΣ	Σ	ΣΑ
	1	2	3	4	5
1. ΓΝΩΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΥ					
111. Από το συγκεκριμένο μάθημα έμαθα σημαντικό μέρος του περιεχομένου του γνωστικού αντικειμένου.					
112. Κατανόησα ικανοποιητικά ένα σημαντικό αριθμό εννοιών και αρχών του γνωστικού αντικειμένου.					
113. Απέκτησα την ικανότητα να εφαρμόζω αρχές του γνωστικού αντικειμένου και σε άλλες/διαφορετικές καταστάσεις, εκτός από αυτές που αναφέρθηκαν στο μάθημα.					
2. ΙΚΑΝΟΤΗΤΕΣ ΓΙΑ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΣΤΟ ΠΕΔΙΟ/ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ					
124. Έμαθα να εντοπίζω τα σημαντικά σημεία και ζητήματα που τίθενται στο πλαίσιο του συγκεκριμένου γνωστικού αντικειμένου.					
125. Ανέπτυξα την ικανότητα να επιλύω πραγματικά προβλήματα στο πεδίο που εφαρμόζεται αυτό το γνωστικό αντικείμενο.					
126. Ανέπτυξα την ικανότητα να μιλώ με σαφήνεια για θέματα που αφορούν το συγκεκριμένο γνωστικό αντικείμενο.					
127. Έμαθα να σκέπτομαι κριτικά για τα ζητήματα του γνωστικού αντικειμένου που προσεγγίζονται και με διαφορετικούς τρόπους.					

128. Ανέπτυξα δεξιότητες που θα είναι χρήσιμες στο επαγγελματικό πεδίο.					
129. Προσδιόρισα χαρακτηριστικά της επαγγελματικής μου ταυτότητας.					
3. ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝ ΚΑΙ ΣΤΑΣΗ ΕΝΑΝΤΙ ΤΟΥ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΥ					
1310. Το μάθημα όξυνε το ενδιαφέρον μου για τα ζητήματα που αναλύονται στο συγκεκριμένο γνωστικό αντικείμενο.					
1311. Παρακινήθηκα να διαβάσω/ εργαστώ για τα ζητήματα αυτά χρησιμοποιώντας πηγές που δεν περιλαμβάνονταν στα υλικά του μαθήματος.					
1312. Παρακινήθηκα να συζητήσω για τα ζητήματα αυτά και εκτός μαθήματος.					
1313. Σχεδιάζω να παρακολουθήσω επιπλέον μαθήματα από το συγκεκριμένο γνωστικό αντικείμενο.					
4. ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ					
1414. Παρακολούθησα όλες τις παραδόσεις του πραγματοποιήθηκαν στο πλαίσιο του συγκεκριμένου μαθήματος κατά τη διάρκεια του εξαμήνου.					
1415. Είχα ενεργό συμμετοχή στις συζητήσεις/ εργασίες στην τάξη.					
1416. Παρακινήθηκα να πάρω πρωτοβουλίες μέσα στην τάξη.					
5. ΓΝΩΣΤΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΝΕΡΓΟΠΟΙΗΣΗ/ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗ					
1517. Ανέπτυξα δημιουργικές ικανότητες σε αυτό το πεδίο.					
1518. Έκανα καινούργιους φίλους/ φίλες παρακολουθώντας αυτά τα μαθήματα.					
1519. Ανέβηκε η εκτίμησή μου για κάποιους συμφοιτητές μου.					
6. ΑΝΑΤΡΟΠΕΣ & ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΕΙΣ					
1620. Έμαθα να εκτιμώ απόψεις διαφορετικές από τη δική μου.					
1621. Αναθεώρησα κάποιες από τις προηγούμενες στάσεις μου απέναντι στο γνωστικό αντικείμενο του μαθήματος.					
7. ΑΥΤΟΕΚΤΙΜΗΣΗ					
1722. Μέσα από το συγκεκριμένο μάθημα κατάλαβα καλύτερα κάποιες πτυχές του εαυτού μου.					
1723. Συνειδητοποίησα κάποια προσωπικά μου προβλήματα.					
1724. Βελτίωσα το αίσθημα της υπευθυνότητάς μου.					
1725. Ανακάλυψα κάποια προσωπικά μου ενδιαφέροντα και ικανότητες.					
1726. Απέκτησα μεγαλύτερη εμπιστοσύνη στον εαυτό μου.					

2° ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

Κάθε ενότητα του παρακάτω ερωτηματολογίου αναφέρεται σε ένα γενικό χαρακτηριστικό της διδασκαλίας, από τα πολλά που υπάρχουν. Αξιολογήστε τη διδασκαλία με βάση τα ερωτήματα που ακολουθούν. Οι απαντήσεις σας πρέπει να αντανακλούν τον τύπο της διδασκαλίας που νομίζετε ότι είναι ο καλύτερος για το συγκεκριμένο μάθημα, καθώς και για το δικό σας προσωπικό μαθησιακό στυλ.

ΠΡΟΣΟΧΗ!!! Η κλίμακα που ακολουθεί ΕΙΝΑΙ ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΗ ΑΠΟ ΕΚΕΙΝΗ ΤΟΥ 1^{ου} ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟΥ.

Χρησιμοποιήστε τη για να βαθμολογήσετε τις κρίσεις σας τις σχετικές με τη συχνότητα που εφαρμόζονται από τον διδάσκοντα καθένα από τα χαρακτηριστικά της διδασκαλίας του.

- 1 Θα ήθελα να συμβαίνει πολύ περισσότερες φορές (ΠΠΦ)
- 2 Θα ήθελα να συμβαίνει περισσότερες φορές (ΠΦ)

- 3 Δεν θα ήθελα να αλλάξει κάτι (ΟΚ)
 4 Θα ήθελα να συμβαίνει λιγότερες φορές (ΛΦ)
 5 Θα ήθελα να συμβαίνει πολύ λιγότερες φορές (ΠΛΦ)

	ΠΠΦ 1	ΠΦ 2	ΟΚ 3	ΛΦ 4	ΠΛΦ 5
1. ΑΠΟΣΑΦΗΝΙΣΗ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ: πρακτικές που χρησιμοποιεί ο διδάσκων για την επεξήγηση ή την αποσαφήνιση εννοιών και αρχών					
211. Παρουσιάζει παραδείγματα για τη χρήση της κάθε έννοιας που εισάγει στα μαθήματά του.					
212. Ορίζει τους νέους ή μη οικείους όρους που χρησιμοποιεί.					
213. Χρησιμοποιεί γραφήματα ή διαγράμματα για να υποστηρίξει/ διευκολύνει τις εξηγήσεις.					
214. Καταδεικνύει τις πρακτικές εφαρμογές των εννοιών που διδάσκει.					
2. ΑΠΟΣΑΦΗΝΙΣΗ ΣΗΜΑΝΤΙΚΩΝ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΩΝ: πρακτικές που χρησιμοποιεί ο διδάσκων για να καταδείξει τη σπουδαιότητα κάποιων εννοιών και αρχών					
225. Δίνει έμφαση σε σημεία με ιδιαίτερη σπουδαιότητα.					
226. Ξεκαθαρίζει τα θεμελιώδη σημεία.					
227. Επισημαίνει τους όρους-κλειδιά.					
228. Επεξηγεί τα θέματα του μαθήματος χρησιμοποιώντας οικείο/ καθημερινό λόγο (γλώσσα).					
3. ΕΚΦΡΑΣΗ: χρήση μη λεκτικών συμπεριφορών που σχετίζονται με την προσοχή και το ενδιαφέρον των φοιτητών					
239. Κατά τη διάρκεια των διαλέξεων κινείται μέσα στην αίθουσα.					
2310. Κοιτάζει στα μάτια τους φοιτητές του.					
2311. Χρησιμοποιεί/ κάνει νεύματα με το κεφάλι, τα χέρια ή το σώμα του.					
2312. Λέει αστεία ή αφηγείται με χιούμορ.					
2313. Χαμογελά ή γελά ενώ διδάσκει.					
4. ΕΠΑΦΗ ΜΕ ΤΟΥΣ ΦΟΙΤΗΤΕΣ: πρακτικές που ενισχύουν τη συμμετοχή των φοιτητών στα μαθήματα					
2414. Ενθαρρύνει τους φοιτητές να κάνουν ερωτήσεις ή σχόλια κατά τη διάρκεια των διαλέξεων.					
2415. Επιβραβεύει τις αξιόλογες/ ευρηματικές ιδέες των φοιτητών.					
2416. Πριν προχωρήσει στο επόμενο θέμα, ρωτά τους φοιτητές εάν κατανόησαν το προηγούμενο.					
2417. Παραμένει ώρα σε ένα θέμα για να απαντήσει στις ερωτήσεις των φοιτητών.					
2418. Είναι διαθέσιμος για συζητήσεις εκτός τάξης.					
2419. Προσφέρεται να βοηθήσει τους φοιτητές σε προβλήματα σχετικά με το μάθημα.					
2420. Αποδέχεται οπτικές των ζητημάτων που διατυπώνονται από τους φοιτητές και είναι διαφορετικές από τις δικές του.					
2421. Συνομιλεί με τους φοιτητές πριν ή μετά τα μαθήματα, όποτε αυτό είναι δυνατόν.					
5. ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΕΠΑΦΗ ΜΕ ΤΟΥΣ ΦΟΙΤΗΤΕΣ: πρακτικές προσωπικής επαφής με τους φοιτητές					
2522. Αλευθύνεται προσωπικά προς τους φοιτητές.					

2523. Απευθύνει ερωτήσεις προς τους φοιτητές προσωπικά.					
6. ΕΝΤΑΣΗ: πρακτικές πρόκλησης ανατροπών					
2624. Προκαλεί εποικοδομητική κριτική.					
2625. Παρουσιάζει τολμηρές ιδέες που προκαλούν τη σκέψη/λογική.					
7: ΟΡΓΑΝΩΣΗ: πρακτικές δομημένης παρουσίασης/ απεικόνισης της ύλης του μαθήματος					
2726. Χρησιμοποιεί τίτλους και υπότιτλους για να οργανώσει τις διαλέξεις του.					
2727. Παρουσιάζει το διάγραμμα/ σύνοψη του μαθήματος στον πίνακα ή στην οθόνη προβολής.					
2728. Χρησιμοποιεί οπτικά διδακτικά βοηθήματα.					
2729. Καταβάλει προσπάθεια για να πετύχει την αναγνωσιμότητα των οπτικών βοηθημάτων.					
2730. Χρησιμοποιεί οπτικοακουστικά μέσα και Η/Υ.					
2731. Χρησιμοποιεί λογισμικό παρουσιάσεων.					
2732. Χρησιμοποιεί παρουσιάσεις βίντεο.					
8. ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΒΗΜΑΤΙΣΜΟΥ: πρακτικές λογικής δόμησης της διαδοχής των πληροφοριών					
2833. Αρχίζει τη διάλεξη με τα πιο σημαντικά θέματα.					
2834. Εξηγεί τον τρόπο με τον οποίο κάθε θέμα της διάλεξης ταιριάζει στο συνολικό μάθημα.					
2835. Στην αρχή κάθε μαθήματος επανέρχεται στα θέματα που έχουν καλυφθεί σε προηγούμενες διαλέξεις.					
2836. Κατά διαστήματα συνοψίζει επισημάνσεις που έχουν γίνει προηγουμένως.					
9. ΡΥΘΜΟΣ ΒΗΜΑΤΙΣΜΟΥ: ρυθμός παρουσίασης των διαδοχικών πληροφοριών					
2937. Καταδεικνύει με σαφήνεια τη μετάβαση από το ένα θέμα της διάλεξης στο άλλο.					
2938. Δίνει μια εισαγωγική εικόνα της διάλεξης στην αρχή του μαθήματος.					
2939. Καλύπτει λίγη ύλη/ θέματα κατά τη διάρκεια των μαθημάτων.					
10. ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ: πρακτικές σύνδεσης του μαθήματος με τις εξετάσεις του.					
21040. Συμβουλεύει τους φοιτητές ως προς το πώς θα πρέπει να προετοιμαστούν για τα τεστ και τις εξετάσεις.					
21041. Παρουσιάζει δείγματα από τις ερωτήσεις των εξετάσεων.					
21042. Παρουσιάζει με σαφήνεια τι περιμένει από τη συνολική δουλειά στις εξετάσεις.					
21043. Δηλώνει τους στόχους της κάθε διάλεξης.					
21044. Υπενθυμίζει στους φοιτητές τις ημερομηνίες διεξαγωγής των τεστ ή λήξης των προθεσμιών παράδοσης των εργασιών.					
11. ΟΜΙΛΙΑ: χαρακτηριστικά της εκφοράς του λόγου κατά τη διδασκαλία στην αίθουσα					
21145. Μιλά με την κατάλληλη ένταση.					
21146. Μιλά καθαρά.					
21147. Μιλά με τον κατάλληλο ρυθμό.					

Ευχαριστούμε θερμά για τη συμβολή σας!

Τα δύο παραπάνω υπό-ερωτηματολόγια κατασκευάστηκαν με προσαρμογές από¹³:

α. τη Δεξαμενή Ερωτήσεων για την Αξιολόγηση Μαθημάτων του Πανεπιστημίου του Μίσιγκαν (το 1^ο ερωτηματολόγιο) και από

β. το Teacher Behaviours Inventory (TBI), του καθηγητή H. G. Murray, Τμήμα Ψυχολογίας, Πανεπιστήμιο Δυτικού Οντάριο.

Συνοπτικά, τα αποτελέσματα από εφαρμογές σε τρία εξάμηνα μαθημάτων δείχνουν ότι ένα εξαιρετικά αξιόπιστο σύνολο δεδομένων ($\alpha = 0,90-0,97$), που ενέτασσε τις ανά ερώτηση απαντήσεις (παραγοντική ανάλυση με περιστροφή που μεγιστοποιεί την ερμηνεύσιμη μεταβλητότητα) σε παράγοντες που συνέπιπταν σε μεγάλο βαθμό με τις κατηγορίες ερωτήσεων που είχαν εκ των προτέρων αποφασιστεί και δικαιολογούσε το 70-80% της μεταβλητότητας, βεβαιώνει πως:

α) οι φοιτητές που απάντησαν φαίνονταν να είναι ικανοποιημένοι σε μεγάλο βαθμό από τα μαθησιακά τους αποτελέσματα, καθώς και από τις διδακτικές πρακτικές των διδασκόντων (από κάθε μια από τις οποίες ζητούσαν και κάτι παραπάνω) και

β) οι εκτιμήσεις των φοιτητών για τα μαθησιακά τους αποτελέσματα δεν φαίνεται να σχετίζονται με τις εκτιμήσεις τους για τις διδακτικές πρακτικές των διδασκόντων ή αυτές για τη συμμετοχή τους στα μαθήματα, αν και δείχνουν ενδιαφέρουσες και ερμηνεύσιμες διαφοροποιήσεις μεταξύ των μαθημάτων ή και των πρακτικών διαφορετικών διδασκόντων.

Τα γενικά αυτά αποτελέσματα ενισχύουν την υπόθεση ότι οι φοιτητές είναι τα ενεργά υποκείμενα της μάθησης και ότι υποθέσεις μεταφοράς της γνώσης αποκρύπτουν ουσιαστικές μεταβλητές της διαδικασίας διδασκαλίας-μάθησης.

2. Για τους παραπάνω λόγους διακινούμε ευρέως στα μαθήματα ερωτηματολόγια που διερευνούν:

α) τους παράγοντες που επηρεάζουν την απόφαση των φοιτητών και φοιτητριών να επιλέξουν να παρακολουθήσουν ένα μάθημα επιλογής το επόμενο εξάμηνο και

β) τους παράγοντες που επηρεάζουν την απόφαση των φοιτητών να χρησιμοποιήσουν πράγματα που έμαθαν να κάνουν στα πανεπιστημιακά μαθήματα όταν δουλέψουν με μαθητές.

Τα αποτελέσματα εδώ είναι εξαιρετικά διαφωτιστικά, στην κατεύθυνση διαμορφωτικής αξιολόγησης των μαθημάτων.

3. Τέλος, όταν οι συνθήκες το επιτρέπουν, πραγματοποιούμε και συστηματικές αξιολογήσεις μαθημάτων με μεικτές μεθόδους. Ένα αναρτημένο στην ιστοσελίδα του Τμήματος (με τη σύμφωνη γνώμη του διδάσκοντος) παράδειγμα, από το μάθημα "Έννοιες Φυσικών Επιστημών Ι", δείχνει και τις δυνατότητες αλλά και το έργο που

---

¹³ Δες στο: Γιαλλούση, Μ. (2012). Έκθεση για τις διεθνείς πρακτικές αξιολόγησης του εκπαιδευτικού έργου που πραγματοποιείται στα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα. Στο <http://www.ecd.uoa.gr/aksiologisi.htm>

χρειάζεται για μια τέτοια δουλειά, που βέβαια στο TEAPIH είναι η δουλειά μας. Έτσι, το παράδειγμα που αναφέρεται δεν είναι το μόνο.

Δύο από τα αναλυτικότερα κείμενα τα σχετικά με την αξιολόγηση του διδακτικού έργου του Τμήματος επισυνάπτονται (συνημμένα 2 και 3). Περισσότερα κείμενα και ερωτηματολόγια αξιολόγησης είναι αναρτημένα στην ιστοσελίδα του Τμήματος: http://www.ecd.uoa.gr/?page_id=235

Ποιος είναι ο μέσος εβδομαδιαίος φόρτος διδακτικού έργου των μελών του ακαδημαϊκού προσωπικού του Τμήματος;

Το TEAPIH διδάσκουν από το 2012-13 25 μέλη ΔΕΠ, 2 μέλη ΕΕΔΙΠ του κλάδου Ι και ένα μέλος ΕΕΔΙΠ με ανάθεση από το ΠΤΔΕ-ΕΚΠΑ. Αυτά τα μέλη ΔΕΠ και ΕΕΔΙΠ, εξυπηρετούν έξι (6) Προγράμματα Σπουδών (ένα προπτυχιακό και πέντε μεταπτυχιακά). Κανένα σχεδόν μέλος ΔΕΠ ή ΕΕΔΙΠ του Τμήματος, χωρίς να εξαιρούνται ούτε τα μέλη ΔΕΠ με ιδιαίτερα αυξημένα διοικητικά καθήκοντα, δεν εργάζεται διδακτικά τον ελάχιστο χρόνο που προβλέπει ο νόμος (6 ώρες την εβδομάδα). Όλα σχεδόν τα μέλη ΔΕΠ και ΕΕΔΙΠ εργάζονται σε ποσοστό ξεπερνά και το 50% παραπάνω από την πρόβλεψη του Νόμου, είτε για να καλύψουν ανάγκες των ΠΜΣ ή του ΔΝΑ, είτε για να «σπάσουν» τους μεγάλους αριθμούς φοιτητών του ΠΠΣ, είτε για να εφαρμόσουν καινοτόμες ή διεπιστημονικές μορφές διδασκαλίας, είτε για να υποστηρίξουν το πλήθος των διπλωματικών εργασιών των ΠΜΣ, είτε για να καθοδηγήσουν τις εργασίες των φοιτητών του ΠΠΣ κλπ.

Πόσα από τα μέλη του ακαδημαϊκού προσωπικού του Τμήματος διδάσκουν στο Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών;

Τα 20 στα 25 μέλη ΔΕΠ διδάσκουν στα ΠΜΣ του Τμήματός μας και τα υπόλοιπα σε άλλα ΠΜΣ του ΕΚΠΑ.

Υπάρχουν θεσμοθετημένες από το Τμήμα υποτροφίες/βραβεία διδασκαλίας;

Όχι. Το Τμήμα δεν έχει θεσμοθετήσει βραβεία διδασκαλίας· πολύ δε περισσότερο υποτροφίες που συνεπάγονται χρηματικό κόστος που ούτως ή άλλως δεν είναι σε θέση να καλύψει. Το Τμήμα, αν και συζητά, δεν έχει διαμορφώσει ακόμη ολοκληρωμένη άποψη για τα ζητήματα της *αριστείας*, όπως αυτά εμφανίζονται να διατρέχουν τις διαδικασίες μετάβασης από το ακαδημαϊκό προς το επιχειρηματικό Πανεπιστήμιο.

Συνεισφέρουν στο διδακτικό έργο οι μεταπτυχιακοί φοιτητές και υποψήφιοι διδάκτορες του Τμήματος και σε τί ποσοστό;

Συνεισφέρουν σε πολύ μικρό ποσοστό (κάτω από 10%), γιατί τα χρήματα για την αμοιβή τους είναι περιορισμένα και από το 2013-14 μηδενίζονται. Και στο Τμήμα λειτουργεί ως απαράβατη η αρχή: Δεν στηρίζουμε με κανένα τρόπο την άμισθη

εργασία, η οποία στο όνομα του εθελοντισμού ή της εργασίας ως διδακτικού μέσου, χρησιμοποιείται για να δημιουργήσει άλλου τύπου δεσμεύσεις.

4.2. Ποιότητα και αποτελεσματικότητα της διδακτικής διαδικασίας.¹⁴

Ποιές συγκεκριμένες διδακτικές μέθοδοι χρησιμοποιούνται;

Μεγάλη ποικιλία μεθόδων παρατηρείται και ανά μάθημα και στο εσωτερικό των ίδιων των μαθημάτων. Οι μέθοδοι διδασκαλίας αποτελούν άλλωστε ερευνητικό αντικείμενο πολλών μελών ΔΕΠ του Τμήματος και, ως εκ τούτου, το πλαίσιο των προπτυχιακών και μεταπτυχιακών μαθημάτων αποτελεί αυτονόητα και πεδίο εφαρμογής των σχετικών ιδεών. Αυτό σημαίνει ότι για να αναφέρουμε μεθόδους πρέπει να παραπέμπουμε σε επιστημονικά κείμενα που δημοσιεύουν οι διδάσκοντες. Ενδεικτικά αναφέρουμε τις κονστрукτιβιστικές και κονστραξιονιστικές προσεγγίσεις, τις συνεργατικές ενεργητικές μεθόδους, τις βιωματικές με ομάδες εργασίας κλπ. Η αναφορά αυτή, «μεταφρασμένη» στη λογική του κειμένου-οδηγού της ΑΔΠΠ, σημαίνει ότι στο ΤΕΑΠΗ τα μαθήματα πραγματοποιούνται με συνδυασμούς προσεγγίσεων (διάλεξη με παρεμβολές σεμιναριακού τύπου δραστηριοτήτων, ασκήσεις σε συνδυασμό με διαχείριση του πεδίου ή δεδομένων από το πεδίο, εργαστήρια σε συνδυασμό με διαλέξεις ή και έρευνα σε πηγές κλπ) ανάλογα με τους σκοπούς και τους στόχους του κάθε μαθήματος.

Στο πλαίσιο αυτό είναι αυτονόητο ότι οι καινοτόμες διδακτικές προσεγγίσεις (και μαθήματα) είναι πολλές/α και εισάγονται / μορφοποιούνται σταδιακά (με βάση την αξιολόγησή τους) στο πρόγραμμα σπουδών. Π.χ. σήμερα υπάρχουν:

1. Τα μαθήματα της «Θεματικής Βδομάδας»: ενότητα μαθημάτων από την οποία οι φοιτητές πρέπει υποχρεωτικά να παρακολουθήσουν ένα. Τα μαθήματα αυτά έχουν διεπιστημονικές ή εστιασμένες εντός των ευρύτερων αντικειμένων θεματικές, πραγματοποιούνται με μορφή σεμιναρίων / εργαστηρίων εντατικά (κατά κανόνα μέσα στη διάρκεια μιας ή δύο εβδομάδων). Οι φοιτητές τα παρακολουθούν υποχρεωτικά και παράγουν μετά την παρακολούθησή τους μια πρωτότυπη ατομική ή ομαδική δουλειά. Τα μαθήματα αυτά τα οργανώνει μεν ένας ή δύο διδάσκοντες, αλλά διδάσκουν ή παρουσιάζουν τη δουλειά τους εξωτερικοί συνεργάτες (που κατά κανόνα προσφέρονται αφιλοκερδώς).
2. Διεπιστημονικά μαθήματα: πραγματοποιούνται από δύο τουλάχιστον διδάσκοντες διαφορετικών αντικειμένων. Τα διαφορετικά αυτά αντικείμενα έχουν κρίκο σύνδεσης την εκπαιδευτική διάσταση που επιβάλλει το περιεχόμενο των σπουδών του Τμήματος. Π.χ.: Κοινωνιολογική και Παιδαγωγική θεώρηση της εκπαιδευτικής πράξης, Θεατρική/Αφηγηματική αναπαράσταση ιδεών των Φυσικών Επιστημών. Τα μαθήματα αυτά στοχεύουν σε ολιστικές εκπαιδευτικές / διδακτικές προσεγγίσεις (π.χ.

---

¹⁴ Πολλές από τις ερωτήσεις αυτές απαντιούνται και στους Πίνακες

κοινωνιολογική και παιδαγωγική) ή και σε έναν ολιστικό γραμματισμό των φοιτητών (π.χ. επιστημονικό με αισθητική).

3. Μαθήματα που οδηγούν σε παραγωγή προϊόντος από τους φοιτητές, που υποχρεούνται να το δημοσιοποιήσουν (καλή πρακτική): εδώ οι φοιτητές που θα παράγουν στο πλαίσιο του μαθήματος ένα επιστημονικό κείμενο (εργασία), κάποιο εκπαιδευτικό υλικό, ένα εικαστικό προϊόν, ένα μουσικό όργανο, μια θεατρική σπουδή που απευθύνεται σε παιδιά (και όχι μόνο) κλπ, υποχρεούνται να το παρουσιάσουν σε κοινό εντός ή και εκτός του Πανεπιστημίου και να εκτεθούν στην κρίση του. Η «πίεση» αυτή, που αποδέχονται με ευχαρίστηση και σχεδόν στο σύνολό τους οι φοιτητές, έχει εξαιρετικά μαθησιακά αποτελέσματα.
4. Η προγραμματισμένη εναλλαγή προσεγγίσεων και «περιβαλλόντων» στο πλαίσιο του ίδιου μαθήματος (π.χ. η εναλλαγή του διδάσκοντα, με τη συμμετοχή μεταναστών, εκπαιδευτικών, δουλειά σε ομάδες, παρακολούθηση φιλμ κλπ, σε μάθημα της Θεματικής Βδομάδας ή η ανάμειξη προπτυχιακών, μεταπτυχιακών και μετεκπαιδευόμενων φοιτητών σε μαθήματα του προγράμματος του Διδασκαλείου Νηπιαγωγών κ.ο.κ.).
5. Τα μαθήματα πρακτικής άσκησης στις μεθόδους έρευνας, νέα σειρά μαθημάτων όπου οι φοιτητές ασκούνται στην εκπαιδευτική έρευνα στο πεδίο υπό την επίβλεψη των διδασκόντων.

Υπάρχει διαδικασία επικαιροποίησης του περιεχομένου των μαθημάτων και των διδακτικών μεθόδων;

Η επιτυχής λειτουργία των ΠΠΣ του Τμήματος, που ανανεώνονται με βάση την πραγματοποιούμενη στο Τμήμα έρευνα (χρηματοδοτούμενη ή μη) από τα μέλη ΔΕΠ, σε συνδυασμό με το ταχύτατα μεταβαλλόμενο διεθνές επιστημονικό πεδίο των επιστημών της εκπαίδευσης και αγωγής, δείχνει ότι είναι αδύνατον τα «περιεχόμενα» των μαθημάτων να μην επικαιροποιούνται. Η διαδικασία επικαιροποίησης είναι περισσότερο αρμοδιότητα των διδασκόντων, μιας και στο Τμήμα υπηρετούνται διάφορες επιστήμες της εκπαίδευσης και αγωγής. Συνδεδειγμένο κριτήριο αυτών των επιμέρους διαδικασιών αποτελούν οι ΓΣ του Τμήματος και οι ΕΔΕ των ΠΜΣ, που ελέγχουν σε τακτά διαστήματα (και κυρίως στο τέλος κάθε ακαδημαϊκής χρονιάς) το συνολικό περιεχόμενο των ΠΣ.

Ποιο είναι το ποσοστό των φοιτητών που συμμετέχουν στις εξετάσεις; Ποια είναι τα ποσοστά επιτυχίας των φοιτητών στις εξετάσεις; Ποιος είναι ο μέσος βαθμός πτυχίου; Ποια είναι η μέση διάρκεια σπουδών για τη λήψη πτυχίου;

Τα ερωτήματα αυτά απαντιούνται στους σχετικούς πίνακες. Η ευκολότερη συμπλήρωση των πινάκων αυτών προϋποθέτει μεταβολές στην μηχανοργάνωση των υπηρεσιών του Πανεπιστημίου.

4.3. Οργάνωση και εφαρμογή του διδακτικού έργου.

Πώς γνωστοποιείται στους φοιτητές η ύλη των μαθημάτων στην αρχή του εξαμήνου; Περιγράφονται οι μαθησιακοί στόχοι των μαθημάτων και τα προσδοκώμενα αποτελέσματα;

Η «ύλη», δηλαδή (με τη δική μας λογική) τα κείμενα που θα χρησιμοποιηθούν και τα ζητήματα που θα συζητηθούν σε κάθε μάθημα, σε σχέση με τους στόχους του μαθήματος (και ασφαλώς όχι ανεξάρτητα απ' αυτούς), καθώς και ένα σχέδιο των εργασιών / δραστηριοτήτων των φοιτητών και των διδασκόντων (που εμπλέκουν κείμενα, συζητήσεις και στόχους) γνωστοποιούνται στους φοιτητές κατά την έναρξη του κάθε μαθήματος, μέσω του Οδηγού Σπουδών (έντυπα και ηλεκτρονικά) αλλά και μέσω των ιστοσελίδων ηλεκτρονικής τάξης του Πανεπιστημίου Αθηνών, όπου εμπεριέχονται όλο και περισσότερα μαθήματα πλέον, όπως βεβαίως και με φωτοτυπίες με βασικές πληροφορίες που μοιράζονται συχνά στην αρχή κάθε μαθήματος. Προωθούμε για το άμεσο μέλλον καθολική χρήση των υπηρεσιών της ηλεκτρονικής τάξης για το σκοπό αυτό. Συμμετέχουμε επιπλέον ως Τμήμα, με αρκετά μαθήματα του ΠΠΣ (τα περισσότερα από κάθε άλλο Τμήμα του Πανεπιστημίου) στο Πρόγραμμα Ανοιχτών Μαθημάτων (με ανάρτηση διαλέξεων, διαφανειών, πλήρους περιγραφής των εννοιών των μαθημάτων κλπ), το οποίο θα επιφέρει άμεσα σημαντική ηλεκτρονική αναβάθμιση και της διδακτικής διαδικασίας.

Υπάρχει διαδικασία μέτρησης της επίτευξης των μαθησιακών στόχων των μαθημάτων;

Υπάρχει η διαδικασία αξιολόγησης των μαθημάτων ή οποία ασφαλώς δεν «μετράει» μόνο την επίτευξη των στόχων αλλά αναδεικνύει κυρίως σχέσεις: το ποιοι στόχοι επιτεύχθηκαν από ποιες προσεγγίσεις, ποιοι λιγότερο, ποιοι όχι και κυρίως γιατί: μια διαδικασία που μπορεί να δώσει πληροφορίες στο διδάσκοντα για το πως μπορεί να τροποποιήσει το μάθημα του και όχι να τον ενημερώσει απλά για το ότι πέτυχε ή απέτυχε. Τι θα σήμαινε άλλωστε μια «μέτρηση της επίτευξης των στόχων» που θα οδηγούσε σε μια κανονική κατανομή με μέση τιμή γύρω από το μέσο όρο ενός minimum και ενός maximum και μεγάλη τυπική απόκλιση; Πέτυχαν ή απέτυχαν οι στόχοι; Και ποια χαρακτηριστικά της διδασκαλίας του θα έπρεπε να μεταβάλλει ο διδάσκων;

Σε ποιο βαθμό τηρείται το ωρολόγιο πρόγραμμα των μαθημάτων;

Το ωρολόγιο πρόγραμμα των μαθημάτων στο ΤΕΑΠΗ τηρείται με «θρησκευτική ευλάβεια». Οποιοσδήποτε ακυρώσεις για λόγους που δεν μπορούσαν να προβλεφθούν (και ευτυχώς το 2012-13 δεν είχαμε στη γειτονιά μας αρκετούς τέτοιους λόγους) ανακοινώνονται και στις ανακοινώσεις του Τμήματος και στην ηλεκτρονική τάξη και αναπληρώνονται με ευθύνη του διδάσκοντα.

Είναι ορθολογική η οργάνωση και δομή του ωρολογίου προγράμματος μαθημάτων;

Η οργάνωση και η δομή του ωρολογίου προγράμματος συγκροτεί ένα δύσκολο πολυπαραγοντικό πρόβλημα, που λύνεται κάθε εξάμηνο με μια optimum προσέγγιση. Η οργάνωση και η δομή εξαρτώνται από τα προσφερόμενα μαθήματα που είναι πολλά και προσφέρονται στο πλαίσιο 6 διαφορετικών ΠΣ, τα εξάμηνα σπουδών στα οποία τα μαθήματα αυτά προτείνονται, τους διαθέσιμους χώρους που είναι λίγοι και μοιράζονται με το ΠΤΔΕ-ΕΚΠΑ με το οποίο συστεγαζόμαστε, τις επιστημονικές και διοικητικές υποχρεώσεις των λίγων σε σχέση με τους φοιτητές μελών ΔΕΠ κ.ο.κ. Η λύση αυτού του προβλήματος αφήνει κάθε φορά μια μικρή σχετικά ομάδα φοιτητών και μια αντίστοιχη διδασκόντων, δυσσχετημένη. Επιτυχία θεωρούμε το γεγονός ότι οι αριθμοί των δυσσχετημένων φοιτητών και διδασκόντων μειώνονται από χρονιά σε χρονιά. Το γεγονός αυτό το αποδίδουμε κυρίως στην αυξανόμενη αποτελεσματικότητα των διοικητικών υπηρεσιών του Τμήματος που διαχειρίζονται το πρόβλημα, παρά στη μείωση των δυσμενών παραγόντων. Οι τελευταίοι μάλιστα έχουν αυξηθεί τα τελευταία χρόνια, για τους εξής δύο λόγους τουλάχιστον: απαιτούνται περισσότερες αίθουσες για τα μαθήματα των πέντε ΠΜΣ ενώ όλο και περισσότεροι διδάσκοντες βασίζονται σε νέες τεχνολογίες (όπως προβολή ppt και βίντεο) που δεν διατίθενται με σταθερές υποδομές (για πρακτικούς λόγους και κυρίως ανεπαρκή φύλαξη) παρά σε λίγες μόνο αίθουσες.

Πόσα (και ποια) από τα βασικά εισαγωγικά Μαθήματα διδάσκονται από μέλη ΔΕΠ/ΕΠ των δύο ανώτερων βαθμίδων;

Το ερώτημα αυτό απαντιέται αναλυτικά στους πίνακες όπου καταγράφονται τα μαθήματα των διάφορων ΠΣ του Τμήματος. Ως τελικός αριθμός η απάντηση αυτή ενέχει προβλήματα γιατί, για παράδειγμα τα υποχρεωτικά μαθήματα του ΠΠΣ διδάσκονται συνήθως από περισσότερους από έναν διδάσκοντες, από τους οποίους κάποιος μπορεί να ανήκουν σε υψηλή βαθμίδα και κάποιος όχι. Μια αναγωγή, πάντως, θα μπορούσε να δώσει το ακόλουθο ενδεικτικό αποτέλεσμα: από τα 19 προσφερόμενα υποχρεωτικά μαθήματα τα μόνο σε 4 δεν διδάσκουν μέλη ΔΕΠ από τις δύο ανώτερες βαθμίδες. Δεν υπάρχει πάντως στο Τμήμα μας οποιαδήποτε πρόθεση ανάθεσης εισαγωγικών μαθημάτων σε κατώτερες βαθμίδες ΔΕΠ, με τη λογική να "τα ξεφορτωθούν" οι ανώτερες βαθμίδες. Ωστόσο, η κατάτμηση εισαγωγικών μαθημάτων με μεγάλο αριθμό φοιτητών/τριών σε τμήματα και η σχετική έλλειψη διδασκόντων μάς οδηγεί μερικές φορές σε ανάθεση διδασκαλίας αυτών των τμημάτων σε νέους διδάσκοντες. Άλλωστε, λόγω της απαγόρευσης των προσλήψεων, νέοι διδάσκοντες δεν υπάρχουν πια στο Τμήμα. Στη βαθμίδα του Λέκτορα παραμένει μία μόνο διδάσκουσα και τα 17/25 μέλη ΔΕΠ είναι στις δύο ανώτερες βαθμίδες.

Πόσα μέλη του ακαδημαϊκού προσωπικού του Τμήματος διδάσκουν μαθήματα που δεν εμπίπτουν στο στενό ή ευρύτερο γνωστικό τους πεδίο;

Κανένα! Και αυτό το γεγονός δείχνει, στη δύσκολη σημερινή συγκυρία, ότι ο προγραμματισμός της ανάπτυξης του Τμήματος ήταν από πάντα υψηλού επιπέδου.

4.4. Εκπαιδευτικά βοηθήματα.

Είδη και αριθμός βοηθημάτων (π.χ. βιβλία, σημειώσεις, υλικό σε ιστοσελίδες, κλπ) που διανέμονται στους φοιτητές.

Η αναλυτική απάντηση περιλαμβάνεται στους πίνακες, όπου αναφέρονται τα βιβλία και οι φάκελοι βιβλιογραφίας που χρησιμοποιούνται. Σ' αυτούς δεν παρουσιάζονται βοηθήματα (κείμενα και υλικά) που προσφέρονται είτε με μορφή φωτοτυπημένων σημειώσεων στο χώρο της διδασκαλίας, είτε ηλεκτρονικά μέσω του e-class.

Υπάρχει διαδικασία επικαιροποίησης των βοηθημάτων; Πώς εφαρμόζεται;

Μέσω της ΓΣ, μια φορά στο τέλος κάθε ακαδημαϊκής χρονιάς.

Πώς και πότε συγκεκριμένα διατίθενται τα βοηθήματα;

Μετά την ηλεκτρονική υποβολή δηλώσεων από τους φοιτητές και περί το μέσο περίπου κάθε εξαμήνου, στους κανονικά εγγεγραμμένους φοιτητές..

Ποιο ποσοστό της διδασκόμενης ύλης καλύπτεται από τα βοηθήματα; Παρέχεται βιβλιογραφική υποστήριξη πέραν των διανεμόμενων συγγραμμάτων;

Για να μην επανέλθουμε στη διαφωνία μας για τη σημασία του όρου «ύλη», θεωρούμε ότι το ερώτημα έχει απαντηθεί στις προηγούμενες παραγράφους. Σε κάθε πάντως μάθημα παρέχεται βιβλιογραφική υποστήριξη.

4.5. Μέσα και υποδομές.

Οι χώροι που έχει στη διάθεσή του το ΤΕΑΠΗ αναγράφονται στον ακόλουθο πίνακα:

Ιπποκράτους 35, Αθήνα	1.071,38 m ²
Ιπποκράτους 31, Αθήνα	292 m ²
Ιπποκράτους 33, Αθήνα	401,33 m ²
Νέο Χημείο, 3 ^{ος} όροφος: α) ΤΕΑΠΗ (287 m ²), β) κοινή χρήση ΤΕΑΠΗ + ΠΤΔΕ (557m ²)	844,00 m ²
Νέο Χημείο, (Υπογ. Ισογ. 2 ^{ος} όροφος) Κοινή χρήση ΤΕΑΠΗ + ΠΤΔΕ	1.566,00 m ²
Σταδίου 5, Αθήνα Ισόγειο, υπόγειο και πατάρι καταστήματος, χρήση ΤΕΑΠΗ (190m ² στο σύνολο)	190 m ²

Συνοπτικά (και αν ληφθεί υπόψη ότι αρκετοί από τους χώρους χρησιμοποιούνται ταυτόχρονα και από το ΠΤΔΕ του ΕΚΠΑ) ο παραπάνω πίνακας μαρτυρά ότι το ΤΕΑΠΗ έχει στη διάθεσή του 3400 τ.μ. για να στεγάσει μαθήματα προπτυχιακού, μεταπτυχιακών, γραφεία για το τακτικό και το αποσπασμένο προσωπικό, τα ερευνητικά κέντρα, τις γραμματείες, τα εργαστήρια κ.ο.κ. Έτσι, για παράδειγμα, κάνοντας μια ασφυκτική διαχείριση του χώρου αυτού οι χώροι διδασκαλίας αναπτύσσονται σε 1000 περίπου τ.μ. για να καλύψουν τους περίπου 1500 απόλυτα ενεργούς προπτυχιακούς και μεταπτυχιακούς φοιτητές μας. Η κατάσταση αυτή συνδυασμένη με την κακή ποιότητα των χώρων και τις δυσλειτουργίες που προκαλεί η συνύπαρξη με το ΠΤΔΕ οδηγεί σε σχετική ασφυξία φοιτητές και προσωπικό.

Η ασφυκτική αυτή κατάσταση προβλέπεται να επιδεινωθεί με τη λήξη της ενοικίασης των χώρων στις οδούς Ιπποκράτους. Το ζήτημα της στέγασης τίθεται πλέον επιτακτικά και από την επόμενη ακαδημαϊκή χρονιά θα πρέπει να αντιμετωπιστεί ριζικά.

4.6. Αίθουσες διδασκαλίας:

(α) Αριθμός και χωρητικότητα.

- Δύο αίθουσες διδασκαλίας (ΓΑ και ΓΔ) των 200 ατόμων στον γ'όροφο της Ναυαρίνου 13α
- Ένα μικρό αμφιθέατρο (μαNX) των 120 ατόμων στο ισόγειο της Ναυαρίνου 13α
- Μία αίθουσα διδασκαλίας (Υ) των 120 ατόμων στο υπόγειο της Ναυαρίνου 13α
- Μία αίθουσα σεμιναρίων (Παιδούση) στον γ'όροφο της Ναυαρίνου 13α
- Η αίθουσα συνεδριάσεων του ΤΕΑΠΗ (ως αίθουσα σεμιναρίων) στο ισόγειο της Ναυαρίνου 13α
- Μία αίθουσα σεμιναρίων (σπουδαστήριο περιβαλλοντικής εκπαίδευσης) στον α'όροφο της Ιπποκράτους 35
- Μία αίθουσα σεμιναρίων στο ισόγειο της Ιπποκράτους 33

(β) Επάρκεια, καταλληλότητα και ποιότητα.

Οι παραπάνω αίθουσες επαρκούν οριακά, μόνο και μόνο γιατί ο αριθμός των διδασκόντων είναι περιορισμένος και το γεγονός αυτό εμποδίζει τη δημιουργία μικρότερων ακροατηρίων. Η ποιότητα των μεγάλων αιθουσών (ΓΔ και ΓΑ) είναι ιδιαίτερα κακή, με μεγαλύτερο πρόβλημα αυτό της ακουστικής (που δεν διορθώνεται ουσιαστικά, ούτε με τις μικροφωνικές εγκαταστάσεις που έχουμε).

(γ) Βαθμός χρήσης.

Η χρήση των αιθουσών είναι περίπου 80% στο ωράριο 09.00'-21.00'.

(δ) Επάρκεια, καταλληλότητα και ποιότητα του υποστηρικτικού εξοπλισμού.

Ο υποστηρικτικός εξοπλισμός (βιντεοπροβολέας, οθόνη προβολής, μικροφωνική, πετάσματα συσκώτισης στις αίθουσες ΓΑ και ΓΔ) έχει καλή ποιότητα αλλά η αποτελεσματικότητά του περιορίζεται από την κακή ακουστική των χώρων. Άλλες αίθουσες εξυπηρετούνται από μεταφερόμενους βιντεοπροβολείς και οθόνες, αν και για τεχνικούς λόγους όχι όλες.

4.7. Εκπαιδευτικά εργαστήρια:

(α) Αριθμός και χωρητικότητα

- Ένα εργαστήριο καλλιτεχνικών μαθημάτων (Υ3, θεάτρου και μουσικής), χωρητικότητας 150 ατόμων, στο υπόγειο της Ναυαρίνου 13α
- Ένα εργαστήριο εικαστικών, χωρητικότητας 40 ατόμων στη Σταδίου 5
- Ένα εργαστήριο Η/Υ χωρητικότητας 40 ατόμων στην Ιπποκράτους 35, 4^{ος} όροφος
- Ένα εργαστήριο παιδαγωγικών, χωρητικότητας 40 ατόμων, στην Ιπποκράτους 35, 1^{ος} όροφος
- Ένα εργαστήριο διδασκαλίας φυσικών επιστημών και μαθηματικών, χωρητικότητας 40 ατόμων, στην Ιπποκράτους 31, 4^{ος} όροφος
- Ένα εργαστήριο πρώιμης παρέμβασης - ειδικής αγωγής, χωρητικότητας 20 ατόμων στην Ιπποκράτους 35, 5ος όροφος
- Ένα εργαστήριο ψυχολογίας του παιδιού και της οικογένειας, χωρητικότητας 20 ατόμων στην Ιπποκράτους 35, 6ος όροφος
- Ένα εργαστήριο περιβαλλοντικής αγωγής, χωρητικότητας 30 ατόμων στην Ιπποκράτους 35, 1ος όροφος

(β) Επάρκεια, καταλληλότητα και ποιότητα των χώρων.

Οι χώροι δεν είναι επαρκείς (ιδιαίτερα του εργαστηρίου Η/Υ) και λειτουργούν στα όρια της χωρητικότητάς τους. Μεγάλο επίσης πρόβλημα είναι η καταλληλότητά τους. Το κυριότερο πρόβλημα είναι η ασφάλεια ορισμένων χώρων. Αρκεί να επισημάνουμε ότι για το εργαστήριο θεάτρου και μουσικής η πυροσβεστική υπηρεσία έχει αρνηθεί να δώσει άδεια καταλληλότητας (δεν εγγυάται την ασφαλή διαφυγή σε περίπτωση κινδύνου καθώς στεγάζονται στο υπόγειο του Νέου Χημείου, όπου τόσο η κύρια είσοδος/ έξοδος, όσο και η έξοδος κινδύνου βγάζουν σε χώρους που έχουν τοίχο σε μικρή απόσταση). Το αποτέλεσμα είναι η χρήση αυτών των χώρων να γίνεται με εξαιρετική φειδώ σε ότι αφορά τους αριθμούς των φοιτητών. Επίσης, οι χώροι που διατίθενται δεν είναι όλοι κατάλληλοι για χρήση νέων τεχνολογιών κατά τη διδασκαλία.

(γ) Βαθμός χρήσης.

Και εδώ η χρήση είναι στο επίπεδο του 80% του χρόνου εργασίας. Ο λόγος είναι ότι τα εργαστήρια είναι στη διάθεση των φοιτητών για χρόνους πολύ πέρα από αυτούς που φαίνονται στο ωρολόγιο πρόγραμμα (χώροι όπου οι φοιτητές εργάζονται για την πραγματοποίηση των ατομικών και ομαδικών εργασιών τους.

(δ) Επάρκεια, καταλληλότητα και ποιότητα του εργαστηριακού εξοπλισμού.

Η καταλληλότητα και ποιότητα του εξοπλισμού είναι επαρκής, αν λάβουμε υπόψη τις δυνατότητες των χώρων.

(ε) Επάρκεια αποθηκών (εργαστηριακού εξοπλισμού, αντιδραστηρίων, κλπ)

Δεν υπάρχουν αποθήκες. Αποθηκευτικοί χώροι δημιουργούνται στο εσωτερικό των εργαστηρίων.

Είναι διαθέσιμα τα εκπαιδευτικά εργαστήρια για χρήση εκτός προγραμματισμένων ωρών;

Είναι και εποπτεύονται κυρίως από τους διδάσκοντες, μιας και δεν υπάρχει επαρκής αριθμός μελών ΕΤΕΠ.

4.8. Σπουδαστήρια:

(α) Αριθμός και χωρητικότητα

Υπάρχει ένα σπουδαστήριο στο χώρο της βιβλιοθήκης, όπου μπορούν να εργαστούν δύο έως τρεις φοιτητές, ανάμεσα σε αποθηκευμένα βιβλία που δεν χωράνε στα ράφια. Για τον λόγο αυτό, λειτουργίες σπουδαστηρίου εξυπηρετούν και τα εργαστήρια. Στο πλαίσιο επίσης των ΠΜΣ λειτουργούν στο Τμήμα τρία ακόμη σπουδαστήρια-βιβλιοθήκες μικρής χωρητικότητας: α) Κοινό σπουδαστήριο των ΠΜΣ *Εκπαίδευση και Ανθρώπινα Δικαιώματα και Ειδική Αγωγή*, β) Σπουδαστήριο του ΠΜΣ *Συμβουλευτική Ψυχολογία και Συμβουλευτική στην Εκπαίδευση, την Υγεία, την Εργασία* και γ) Σπουδαστήριο του ΠΜΣ *Σπουδαστήριο του ΠΜΣ Τεχνολογίες της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας στην Εκπαίδευση*.

(β) Επάρκεια, καταλληλότητα και ποιότητα των χώρων.

Το πρόβλημα της βιβλιοθήκης-σπουδαστηρίου είναι το μεγαλύτερο ίσως πρόβλημα του Τμήματος¹⁵. Πρόσφατα, έχουμε πάρει την υπόσχεση από την Πρυτανεία για

---

¹⁵ Εδώ πρέπει να επισημάνουμε ένα γεγονός που δείχνει τον επεκτατισμό των μεγάλων Σχολών του ΕΚΠΑ και τις σχέσεις ανισότητας που συντηρούνται μεταξύ αυτών και των νέων σχετικά Τμημάτων. Στο τεσσάρων ορόφων κτήριο του Νέου Χημείου, όπου συστεγάζεται το ΤΕΑΠΗ με το ΠΤΔΕ, η Νομική Σχολή έχει σε έναν ολόκληρο όροφο (τον 3^ο) μια από τις βιβλιοθήκες-σπουδαστήρια της. Το ΠΤΔΕ έχει εξασφαλίσει έναν κάπως ανεκτό χώρο για βιβλιοθήκη στη Χ. Τρικούπη και το ΤΕΑΠΗ στριμώχνει βιβλιοθήκη και σπουδαστήριο που εξυπηρετεί προπτυχιακούς και μεταπτυχιακούς φοιτητές σε 70 περίπου τετραγωνικά μέτρα!

διάθεση χώρου σε άλλο κτήριο του Πανεπιστημίου ή για τη συνένωση των βιβλιοθηκών τουλάχιστον του ΤΕΑΠΗ και του ΠΤΔΕ.

(γ) Βαθμός χρήσης.

Είναι προφανές ότι στο σπουδαστήριο-βιβλιοθήκη επικρατεί το αδιαχώρητο από το πρωί μέχρι τις έξη το απόγευμα, χωρίς αυτό να επιτρέπει έστω και μια στοιχειωδώς αποδοτική διαχείριση. Ουσιαστική λύση στο πρόβλημα αυτό προκύπτει από την ηλεκτρονική βιβλιοθήκη του ΕΚΠΑ, οπότε οι φοιτητές μπορούν να κάνουν χρήση και από τους χώρους όπου υπάρχουν Η/Υ αλλά ακόμη και από το σπίτι τους.

4.9. Προσωπικό Διοικητικής/Τεχνικής/Ερευνητικής Υποστήριξης

(α) Αριθμός και ειδικότητες

Τη Διοικητική υποστήριξη αναλαμβάνουν 4 μόνιμα μέλη διοικητικού προσωπικού και 7 μέλη με ΙΔΑΧ. Στα ερευνητικά κέντρα του ΤΕΑΠΗ εργάζονται επίσης αλλά 5 μέλη ΙΔΑΧ. Επιπλέον με διδακτικό έργο εργάζονται 2 μέλη ΕΕΔΙΠ και 2 μέλη ΕΤΕΠ, ενώ εκκρεμούν 2 προκηρύξεις μελών ΕΤΕΠ (μία καινούρια και μία που προέκυψε από παραίτηση υπηρετούντος μέλους), οι οποίες βέβαια δεν αναμένεται να τελεσφορήσουν στο άμεσο μέλλον.

(β) Επάρκεια ειδικοτήτων

Η διοικητική δουλειά του Τμήματος είναι αποτελεσματική μόνο εξαιτίας του καλού κλίματος και των υπεράνθρωπων προσπαθειών που καταβάλλουν οι εργαζόμενοι. Το γεγονός αυτό είναι αναμενόμενο αν ληφθεί υπόψη ο αριθμός των ενεργών φοιτητών του ΠΠΣ, καθώς και το γεγονός ότι οι διοικητικοί υπάλληλοι υποστηρίζουν και τα ΠΜΣ. Προσπάθειες για την ενίσχυση του διοικητικού προσωπικού λειτουργούν περιστασιακά και δεν αποφέρουν φυσικά μόνιμες λύσεις. Είναι επίσης προφανές ότι τα μέλη ΕΕΔΙΠ και ΕΤΕΠ είναι απελπιστικά λίγα. Για παράδειγμα την υποστήριξη των ΤΠΕ του Τμήματος την καλύπτουμε με προσωπικό που μισθοδοτείται περιστασιακά και κατ' αποκοπή για συγκεκριμένα έργα.

Η κατάσταση αυτή αναμένεται να επιδεινωθεί μιας και οι αποφάσεις για διαθεσιμότητες και απολύσεις στο προσωπικό του δημοσίου περιλαμβάνουν στις πρώτες θέσεις το προσωπικό ΙΔΑΧ.

4.10. Αξιοποίηση Τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνιών (ΤΠΕ).

Χρησιμοποιούνται ΤΠΕ στην παρουσίαση των μαθημάτων; Στη διδασκαλία; Πώς;

Χρησιμοποιούνται μέσα προβολής διαφανειών και κινούμενης εικόνας (ppt, βίντεο και βιντεοπροβολείς) κυρίως σε μεγάλα ακροατήρια ή σεμιναριακού τύπου

διδασκαλίες. Χρησιμοποιείται επίσης το διαδίκτυο σε εργαστηριακού και σεμιναριακού τύπου διδασκαλίες.

Χρησιμοποιούνται ΤΠΕ στην εργαστηριακή εκπαίδευση; Πώς;

Μαθήματα με κυρίαρχο τον εργαστηριακό χαρακτήρα (πρόσβαση σε εκπαιδευτικά υλικά ή στο πεδίο) χρησιμοποιούν κλασικές εκπαιδευτικές τεχνολογίες και το διαδίκτυο, από τις νεότερες ΤΠΕ.

Χρησιμοποιούνται ΤΠΕ στην αξιολόγηση των φοιτητών; Πώς;

Όχι. Η αξιολόγηση των φοιτητών είναι πολύπλοκη διαδικασία. ΤΠΕ χρησιμοποιούν οι διδάσκοντες για να διαχειριστούν τα δεδομένα που προκύπτουν από την αξιολόγηση των φοιτητών στην κατεύθυνση της αξιολόγησης των μαθημάτων τους.

Χρησιμοποιούνται ΤΠΕ στην επικοινωνία των φοιτητών με τον διδάσκοντα; Πώς;

Χρησιμοποιείται το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο και η πλατφόρμα ασύγχρονης επικοινωνίας του ΕΚΠΑ (e-class).

Ποιο το ύψος των επενδύσεων του Τμήματος σε ΤΠΕ κατά την τελευταία πενταετία;

Δεν μπορεί να προσδιοριστεί ακριβώς, αλλά ο εξοπλισμός σε hardware ΤΠΕ είναι στο μέγιστο που μπορεί να υποστηρίξει το Τμήμα. Για παράδειγμα, έχουμε αρκετούς Η/Υ και θα μπορούσαμε να προμηθευτούμε κι άλλους, αλλά δεν έχουμε αξιοπρεπή αίθουσα Η/Υ για χρήση από τους φοιτητές (δεν έχουμε Η/Υ στη διάθεση των φοιτητών γιατί δεν έχουμε αίθουσα και όχι γιατί δεν έχουμε Η/Υ). Έχουμε π.χ. δύο μόνο Η/Υ μέσα στη βιβλιοθήκη-σπουδαστήριο για χρήση από τους φοιτητές γιατί δεν χωράνε άλλοι!

Αναλογία διδασκόντων/διδασκομένων και η μεταξύ τους συνεργασία.

Στο ΤΕΑΠΗ έχουμε 50 περίπου ενεργούς φοιτητές ανά μέλος ΔΕΠ, τη στιγμή που το Πανεπιστήμιό μας έχει 17 και το σύνολο των Πανεπιστημίων της Ελλάδας (μέσος όρος) 20. Η κατάσταση αυτή αγνοείται επιδεικτικά από όλες τις διοικήσεις του Πανεπιστημίου και αποκρύπτεται συστηματικά από όλες τις πολιτικές ηγεσίες του Υπουργείου. Διοίκηση και πολιτικές ηγεσίες, κάθε φορά που δηλώνουμε το πρόβλημα, προσποιούνται ότι είμαστε ένα Τμήμα που δέχεται κάθε χρόνο 120 φοιτητές από τις πανελλήνιες εξετάσεις και όχι ένα Τμήμα που τελικά δέχεται 180 έως 200 και παλαιότερα 300 φοιτητές κάθε χρόνο. Ένας επιπλέον λόγος για τον οποίο εκτιμούμε ότι επικρατεί η κατάσταση αυτή στο ΤΕΑΠΗ είναι η δεδηλωμένη θέση της ΓΣ να κινείται με απόλυτο σεβασμό στους θεσμούς και να μην λειτουργεί στους γνωστούς στο ελληνικό δημόσιο σύστημα «διαδρόμους». Η τελευταία επιλογή μπορεί να στοιχίζει στο Τμήμα αλλά επιτρέπει ένα αξιοπρεπές επίπεδο συνεργασίας μεταξύ μελών ΔΕΠ και φοιτητών. Μια συνεργασία που συντελείται με δαπάνη χρόνου και κόπου και από τις δύο πλευρές αλλά διατρέχεται από την πεποίθηση της κοινής

προσπάθειας και δεν σκιάζεται από το πέπλο καχυποψίας που διαταράσσει γενικότερα τέτοιου είδους σχέσεις.

Αναλογία διδασκόντων/διδασκομένων στα μαθήματα, στα εργαστήρια.

Ποικίλουν και φαίνονται στους πίνακες.

Έχουν οι διδάσκοντες ανακοινωμένες ώρες γραφείου για συνεργασία με τους φοιτητές; Τις τηρούν; Αξιοποιούνται από τους φοιτητές;

Ώρες συνεργασίας ανακοινώνονται πάντα (και στην ιστοσελίδα του Τμήματος) και επιπλέον τηρούνται. Θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν σε μεγαλύτερο βαθμό αλλά οι διδάσκοντες βρίσκονται γενικά πολλές ώρες στο Τμήμα, έχουν καλές προσωπικές σχέσεις με τους φοιτητές, απαντούν άμεσα στα ηλεκτρονικά μηνύματά τους και έτσι η επικοινωνία μελών ΔΕΠ – φοιτητών πραγματοποιείται σε μεγάλο βαθμό και εκτός των επισήμως ανακοινωμένων ωρών.

4.11. Σύνδεση της διδασκαλίας με την έρευνα.

Πώς μεθοδεύεται η εκπαίδευση των φοιτητών στην ερευνητική διαδικασία (π.χ. αναζήτηση και χρήση βιβλιογραφίας);

Στο ΠΠΣ υπάρχει ενότητα μαθημάτων μεθοδολογίας που προσφέρει κάθε χρόνο 3 -4 μαθήματα από τα οποία οι φοιτητές πρέπει να παρακολουθήσουν υποχρεωτικά τρία. Στην ίδια κατεύθυνση συμβάλει και το καινούργιο υποχρεωτικό μάθημα της πρακτικής άσκησης στις ερευνητικές μεθόδους. Τέλος, ζητήματα μεθοδολογίας συζητούνται και στο πλαίσιο άλλων μαθημάτων, όπου οι φοιτητές εμπλέκονται σε δραστηριότητες παραγωγής ή διαχείρισης επιστημονικών κειμένων αλλά και δεδομένων.

Παρέχεται στους φοιτητές δυνατότητα συμμετοχής σε ερευνητικά έργα;

Σημαντική είναι κυρίως η συμμετοχή των μεταπτυχιακών φοιτητών. Η καθιέρωση πάντως της Πρακτικής Άσκησης στην Έρευνα προσπαθούμε να εξελιχθεί έτσι ώστε να προσφέρει και μια τουλάχιστον πραγματική ερευνητική εμπειρία στους προπτυχιακούς φοιτητές.

Συνεργασίες με εκπαιδευτικά κέντρα του εσωτερικού και του εξωτερικού και με το κοινωνικό σύνολο. Με ποια εκπαιδευτικά κέντρα του εσωτερικού συνεργάζεται το Τμήμα και πώς; Με ποια εκπαιδευτικά κέντρα του εξωτερικού συνεργάζεται το Τμήμα και πώς; Αναπτύσσονται συγκεκριμένες εκπαιδευτικές συνεργασίες με τοπικούς, περιφερειακούς ή εθνικούς κοινωνικούς φορείς;

Οι συνεργασίες αυτές αναπτύσσονται κυρίως σε επίπεδο μελών ΔΕΠ/ μαθημάτων στο προπτυχιακό επίπεδο. Στο μεταπτυχιακό επίπεδο υπάρχουν συνεργασίες σε επίπεδο

Τμήματος. Επιπλέον οι συνεργασίες αυτές πραγματοποιούνται και σε διδακτικό και σε ερευνητικό επίπεδο, χωρίς να μπορούν να διακριθούν με σαφήνεια σε ένα Τμήμα Εκπαίδευσης και Αγωγής (όπου δηλαδή τα εκπαιδευτικά / διδακτικά ζητήματα αντιμετωπίζονται και ως ερευνητικά). Στη συνέχεια καταγράφουμε προσεγγιστικά το σύνολο των φορέων με τους οποίους συνεργαζόμαστε εκπαιδευτικά και ερευνητικά. Την αναφορά αυτή δεν θα πραγματοποιήσουμε εκ νέου στην παράγραφο που ζητούνται οι συνεργασίες σε ερευνητικό επίπεδο.

- Ξένα Πανεπιστήμια: Gothenburg, London, Βοσπόρου, Paris VIII, Joensuu (Finland), IUFM Toulouse, Rotterdam, Μαδρίτης, Paul Verlaine-Metz-France, Charles de Gaulle Lille III, Roma TRE, Birmingham, ISCTE Λισσαβόνας κ.ά.
- Ελληνικά Πανεπιστήμια: Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο, Πάντειο Πανεπιστήμιο, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο, Θράκης, Αιγαίου, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Πελοποννήσου, Κρήτης, Ιωαννίνων, Πατρών, Θεσσαλίας, ΕΑΠ, ΤΕΙ Ηπείρου, κ.ά.
- Διεθνείς φορείς: International Association for the Evaluation of Educational Achievement, Australian Center for Educational Research, National Foundation for Educational Research (England), Data Processing Centre (Research Center, Hambourg, Germany), UNIMA International, Groupe de Recherche Œuvres, Publics, Sociétés (OPuS), Centre de Sociologie des Représentations et des Pratiques Culturelles (CSRPC) Grenoble, Association Française de Sociologie (AFS), Center for Asian and African Studies (AHRB), SOAS, UCL, London, Laboratoire Méditerranéen des Sciences Sociales (LAMES), EHESS, Agence Nationale de la Recherche (ANR), Centre National d'Art et de Culture Georges Pompidou, Paris, International Sociological Association (ISA), Research Committee on Women in Society (RC32), European Sociological Association, Research Network : Sociology of the Arts, Comité de Recherche 18 Sociologie des Arts, Association Internationale des Sociologues de Langue Française (A.I.S.L.F), John S. Latsis Public Benefit Foundation, Institute of Education, London, International Association for Education Through Art, INA (Institut National Audiovisuel – Γαλλία), IUFM (Institut Universitaire de Formation de Maîtres), Unesco, Centre for the Study of Children, Youth and Media, Institute of Education, University of London, Τμήμα Μετεκπαίδευσης Ελλήνων Εκπαιδευτικών της Ακαδημίας Dillingen. Μόναχο, κ.ά.
- Φορείς στην Ελλάδα: Ευρωπαϊκή Επιτροπή/ Γενική Διεύθυνση Έρευνας, ΚΕΕ (Κέντρο Εκπαιδευτικής Έρευνας), ΕΚΚΕ (Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών), Γενική Γραμματεία Έρευνας και Τεχνολογίας, Μορφωτική και Αναπτυξιακή Πρωτοβουλία για την Παιδεία (Ίδρυμα Λαμπράκη), Εταιρεία Μελέτης Επιστημών του Ανθρώπου (ΕΜΕΑ), Εταιρεία Μελέτης Πολιτισμικής Ετερότητας, Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες, Παγκόσμιο Ταμείο για τη Φύση – WWF Ελλάς, Μεσόγειος SOS, Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Έδεσσας, Δίκτυο για το Θέατρο στην Εκπαίδευση, Ελληνικό κέντρο κουλοθέατρου UNIMA Hellas, Διεθνής

Οργάνωσης για την Εκπαίδευση μέσω της Τέχνης, Ελληνική Εταιρεία Αθροσκήρωσης, Εταιρία Ψυχοκοινωνικής Υγείας Παιδιού και Εφήβου (ΕΨΥΠΕ), Ελληνικό Κέντρο για την Ψυχική Υγεία και Θεραπεία του Παιδιού και της Οικογένειας (ΜΗΚΥΟ- μη κερδοσκοπική), Ελληνική Ψυχαναλυτική Εταιρεία, Ελληνική Εταιρεία Ψυχαναλυτικής Ψυχοθεραπείας Παιδιού και Εφήβου, Ινστιτούτο Ψυχικής Υγείας Παιδιών και Εφήβων, Παιδοψυχιατρικός κλάδος της Ελληνικής Ψυχιατρικής Εταιρείας, «Μέριμνα» Εταιρία για τη φροντίδα παιδιών και οικογενειών στην αρρώστια και το θάνατο, ΚΕΑΤ – Κέντρο Εκπαίδευσης και Αποκατάστασης Τυφλών, ΚΕΘΕΑ – ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ, ΠΙΝΕΠ ΗΠΕΙΡΟΥ, Κέντρο Γυναικείων Μελετών και Ερευνών ΔΙΟΤΙΜΑ, Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας: ΚΕΘΙ, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, Ινστιτούτο Διαρκούς Εκπαίδευσης Ενηλίκων (Ι.Δ.Ε.Κ.Ε.), ΙΚΥ –Ιδρυμα Κρατικών Υποτροφιών, Ε.ΚΕ.ΠΙΣ, Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Ποροΐων Σερρών, Σύλλογοι Εκπαιδευτικών Αττικής, International Drama/ Theatre and Education Association, Assitez, ΟΜΕΡ, ΕΑΔΑΡ κ.ά.

- *Μουσεία:* Γουλανδρή / ΕΚΒΥ, Ελληνικής Παιδικής Τέχνης, Αθήνα, ΥΠΠΟ-Μουσείο Λαϊκών Οργάνων, Ελληνικό Παιδικό μουσείο κ.ά.
- *Δήμοι:* Αθήνας, Περιστερίου, Ύδρας, Κομοτηνής, Κιλκίς, Χανίων, Κέρκυρας, Καλαμάτας (ΔΕΠΑΚ) κ.ά.

4.12. Κινητικότητα του διδακτικού προσωπικού και των φοιτητών.

Τα προγράμματα κινητικότητας ακαδημαϊκού προσωπικού και φοιτητών του ΤΕΑΠΗ υποστηρίζονται κεντρικά από το ΕΚΠΑ και με μια πρώτη ματιά φαίνονται αναπτυγμένα σε ικανοποιητικό βαθμό.

Η επί της ουσίας αξιολόγησή τους όμως δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί στο πλαίσιο αυτής της έκθεσης. Η ποσοτική αποτύπωση που θα μπορούσαμε να κάνουμε δεν μας καλύπτει αλλά δεν είμαστε και έτοιμοι να αντιμετωπίσουμε ποιοτικά το ζήτημα, στο γενικότερο πλαίσιο των ερευνητικών και ακαδημαϊκών δραστηριοτήτων των μελών του. Επιφυλασσόμαστε λοιπόν για την πραγματοποίηση μιας τέτοιας ανάλυσης και αξιολόγησης στο άμεσο μέλλον.

5. Ερευνητικό έργο

5.1. Προαγωγή της έρευνας στο πλαίσιο του Τμήματος.

Υπάρχει συγκεκριμένη ερευνητική πολιτική του Τμήματος; Ποια είναι;

Το ΤΕΑΠΗ έχει διαμορφωμένη ερευνητική πολιτική. Σε σύγκριση, μάλιστα, με άλλα ομοειδή τμήματα το ΤΕΑΠΗ δίνει, όπως δείχνει και το Πρόγραμμα Σπουδών, ιδιαίτερη έμφαση στη μαθητεία στην έρευνα. Επιπλέον αν κρίνει κανείς από τις δημοσιεύσεις των διδασκόντων χρησιμοποιείται μια ευρεία γκάμα μεθοδολογικών προσεγγίσεων (ποσοτικές, ποιοτικές, έρευνα δράση).

Το ΤΕΑΠΗ ενδιαφέρεται να προάγει την έρευνα:

- Σε διεθνές επίπεδο, στην κατεύθυνση της συνεισφοράς στην εκπαιδευτική έρευνα από την πλευρά των διάφορων επιστημών που την προσεγγίζουν αλλά και διεπιστημονικά.
- Σε εθνικό επίπεδο, στην κατεύθυνση της αποτύπωσης και αναμόρφωσης της ελληνικής, μάλλον προβληματικής, εκπαιδευτικής πραγματικότητας.
- Σε επίπεδο Τμήματος, στην κατεύθυνση της σύνδεσης της διδασκαλίας-μάθησης με την ταχύτητα εξελισσόμενη διεθνή ερευνητική / επιστημονική πραγματικότητα.

Την πολιτική αυτή αναπτύσσει και μέσω των ερευνητικών κέντρων του, τα οποία αν και δεν είναι θεσμοθετημένα (η κεντρική διοίκηση, μάλλον δικαιολογημένα, δεν μπορεί να πιστέψει ότι, ένα Τμήμα με τόσο μικρό αριθμό μελών ΔΕΠ, μπορεί να υποστηρίξει και ερευνητικά εργαστήρια) είναι λειτουργικά και αποδοτικά.

Πώς παρακολουθείται η υλοποίηση της ερευνητικής πολιτικής του Τμήματος; Πώς δημοσιοποιείται ο απολογισμός υλοποίησης της ερευνητικής πολιτικής του Τμήματος;

Η ερευνητική πολιτική συζητείται περιοδικά στη ΓΣ του Τμήματος. Δεν υπάρχει όμως συγκεκριμένος θεσμός για την παρακολούθησή της πέρα από αυτόν της εσωτερικής αξιολόγησης και η δημοσιοποίησή της παρουσιάζει προβλήματα τα οποία προσπαθούμε να αντιμετωπίσουμε.

Συγκεκριμένα, το Τμήμα θεραπεύει πολλά διαφορετικά γνωστικά αντικείμενα, ως συνέπεια του γενικότερου αντικειμένου των επιστημών της εκπαίδευσης και αγωγής που υπηρετεί. Από παράδοση, τα διαφορετικά αντικείμενα "δημοσιεύουν" σε διαφορετικά περιοδικά που αποτελούσαν και το βασικό επικοινωνιακό μέσο μαζί με τα συνέδρια, σε επιστημονικό επίπεδο. Με την επικράτηση των νέων ΤΠΕ η κατάσταση αυτή άλλαξε με ρυθμούς που δημιούργησαν μια υστέρηση κυρίως στο χώρο των επιστημών του ανθρώπου.

Η προσαρμογή του Τμήματος σε αυτή τη νέα κατάσταση επικοινωνίας ήταν αργή. Οι λόγοι αρκετοί: α) Τα διεθνή περιοδικά των επιστημών της εκπαίδευσης πέρασαν στο χώρο των ΤΠΕ με σχετική καθυστέρηση και πολλά (κυρίως Γαλλικά και Γερμανικά)

δεν κατόρθωσαν να εξασφαλίσουν την παρουσία τους στις βάσεις δεδομένων επιστημονικής αρθρογραφίας. β) Τα ελληνικά περιοδικά παραμένουν ακόμη εκτός αυτών των βάσεων. γ) Ελάχιστα συνέδρια με σύστημα κρίσης των παρουσιάσεων και των δημοσιεύσεών τους (ακόμη και διεθνή) πετυχαίνουν να έχουν πρόσβαση σε αυτές τις βάσεις. δ) Κάποιες πιο διευρυμένες βάσεις επιστημονικής αρθρογραφίας εμφανίστηκαν πρόσφατα και δίνουν μια πρώτη δυνατότητα δημοσιοποίησης και αναγνώρισης του επιστημονικού έργου, παραμένοντας ελλιπείς και κυρίως δύσχρηστες. ε) Μικρά Τμήματα ανθρωπιστικών ή κοινωνικών επιστημών (όπως το ΤΕΑΠΗ), με χαμηλούς προϋπολογισμούς και μέλη ΔΕΠ μη επαρκώς εξοικειωμένα με τις ΤΠΕ βρέθηκαν να υποστηρίζουν φτωχές ιστοσελίδες των Τμημάτων και των μελών τους.

Έτσι το ΤΕΑΠΗ, μέχρι και το τέλος του 2012-13 διέθετε μια ιστοσελίδα Τμήματος μόνο στα ελληνικά, με μέτρια έως κακή δομή και αισθητική, που την υποστήριζε με έναν τεχνικό αμειβόμενο με ελάχιστα χρήματα και κατ' αποκοπή, ενώ πολλά μέλη ΔΕΠ δεν είχαν καταφέρει να φτιάξουν τη δική τους ιστοσελίδα ή να συνδεθούν σε "δικτυακές κοινότητες" επιστημονικού διαλόγου, μιας και δεν είχαν ούτε οικονομική ούτε τεχνική υποστήριξη.

Την κατάσταση αυτή, που διαπιστώθηκε και αναδείχτηκε μέσω της ΕΑ, προσπαθήσαμε να βελτιώσουμε τις χρονιές 2011-12 και 2012-13, μέσω των ερευνητικών προγραμμάτων του Τμήματος που χρηματοδοτεί ο ΕΛΚΕ, ξεκινώντας πρώτα από το διδακτικό έργο και την αξιολόγησή του και συνεχίζοντας με την αναβάθμιση των ιστοσελίδων του Τμήματος και των μελών του. Σήμερα διαθέτουμε μια ιστοσελίδα με ικανοποιητική δομή και αισθητική, που συνεχίζει να "στρώνει" (διαθέτει ικανοποιητική πληροφορία για το διδακτικό έργο αλλά παραμένει ελλιπής ως προς την πληροφορία που αφορά το επιστημονικό) με την εποπτεία της σχετικής επιτροπής μελών ΔΕΠ, τα οποία εργάζονται προφανώς χωρίς να αμείβονται για αυτή τη δουλειά.

Παρέχονται κίνητρα για τη διεξαγωγή έρευνας στα μέλη της ακαδημαϊκής κοινότητας; Ποια είναι αυτά; Πώς ενημερώνεται το ακαδημαϊκό προσωπικό για δυνατότητες χρηματοδότησης της έρευνας; Πώς υποστηρίζεται η ερευνητική διαδικασία;

Η ερευνητική δραστηριότητα του Τμήματος υποστηρίζεται ουσιαστικά μόνο από τα ανταγωνιστικά προγράμματα που πετυχαίνουν να αναλαμβάνουν τα μέλη του. Η ενημέρωση αλλά και η στήριξη στην κατεύθυνση αυτή από το Πανεπιστήμιο είναι ικανοποιητική. Επιπλέον θετική θεωρείται και η θεσμοθέτηση από το Πανεπιστήμιο της χρηματοδότησης, μέσω του ΕΛΚΕ, μικρής έκτασης προγραμμάτων που συσπειρώνουν τα μέλη ΔΕΠ του Τμήματος γύρω από συνεκτικούς στόχους.

Υπάρχουν θεσμοθετημένες από το Τμήμα υποτροφίες έρευνας;

Όχι. Οι υποτροφίες προέρχονται είτε από χορηγίες μέσω του ΕΚΠΑ, είτε από θεσμούς όπως το ΙΚΥ (οι οποίες ατονούν) ή τα κληροδοτήματα (δες και Οδηγό Σπουδών).

Πώς διαχέονται τα ερευνητικά αποτελέσματα στο εσωτερικό του Τμήματος; Πώς διαχέονται τα ερευνητικά αποτελέσματα εκτός Τμήματος, στην ελληνική και διεθνή ακαδημαϊκή και επιστημονική κοινότητα; Πώς διαχέονται τα ερευνητικά αποτελέσματα στο τοπικό και εθνικό κοινωνικό περιβάλλον;

α) Με κλασικές ακαδημαϊκές πρακτικές: Συνέδρια, ημερίδες, σεμινάρια, δημοσιεύσεις κλπ. Εδώ, θεωρείται επίσης θετική η θεσμοθέτηση από το Πανεπιστήμιο της χρηματοδότησης μέσω του ΕΛΚΕ της οργάνωσης συνεδρίων, καθώς και της μετακίνησης μελών ΔΕΠ για συμμετοχή σε διεθνή συνέδρια. Η απορρόφηση των σχετικών χρημάτων κρίνεται για φέτος ικανοποιητική.

β) Με πρακτικές των ΤΠΕ: Η διαδικασία αυτή, όπως ήδη αναφέρθηκε, άρχισε πρόσφατα και βρίσκεται σε εξέλιξη.

5.2. Ερευνητικά προγράμματα και έργα που εκτελούνται στο Τμήμα.

Ποια ερευνητικά προγράμματα και δραστηριότητες υλοποιήθηκαν ή βρίσκονται σε εξέλιξη κατά την τελευταία πενταετία;

Αναφέρουμε ενδεικτικά κάποια από τα προγράμματα που υλοποιήθηκαν ή υλοποιούνται την τελευταία πενταετία, με την επιφύλαξη να κατασκευάσουμε έναν πλήρη κατάλογο που να τα παρουσιάζει σε σχέση με το συνολικό επιστημονικό έργο του Τμήματος:

- Προγράμματα ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ, με χρηματοδότηση από τον ΕΛΚΕ-ΕΚΠΑ: εδώ αναλαμβάνονται προγράμματα από όλα τα μέλη ΔΕΠ, χαμηλής χρηματοδότησης, με θεματικές που εστιάζουν στο ιδιαίτερο ενδιαφέρον του κάθε μέλους (π.χ. *Η θυματοποίηση στο σχολικό περιβάλλον, Εκπαιδευτικές επιλογές και κοινωνικές στρατηγικές. Η σημασία της κοινωνικής τάξης, της εθνότητας, και του φύλου στις επιλογές σχολείου, Συμπληρωματικές προτάσεις στη μάθηση της Ελληνικής γλώσσας, Οι αντιλήψεις των γονέων για την ανάπτυξη των παιδιών: διερεύνηση της σχέσης τους με την ψυχοκοινωνική ανάπτυξη των παιδιών, Οι αντιλήψεις των γονέων για το παιχνίδι των παιδιών, Θεατρική έκφραση επιστημονικών ιδεών κ.ο.κ.*)
- Ανταγωνιστικά προγράμματα ΗΡΑΚΛΕΙΤΟΣ (π.χ. *Γλωσσική κωδικοποίηση του εννοιολογικού πεδίου της κίνησης: Κυριολεξία και μεταφορά στα ελληνικά παιδιών και ενηλίκων*) ή ΠΥΘΑΓΟΡΑΣ (π.χ. *Επαγγελματική αποκατάσταση πτυχιούχων με αναπηρίες των Παιδαγωγικών Τμημάτων του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών, Πρώιμη ανάπτυξη της γλώσσας στα ελληνικά: από τις προλεκτικές φωνήσεις στο πρώτο λεξιλόγιο και τις απαρχές της γραμματικής*) στο πλαίσιο του ΕΠΕΑΕΚ (παλαιότερα) ή του ΕΣΠΑ (πιο πρόσφατα).
- Το Πρόγραμμα Εκπαίδευσης των Παιδιών της Μουσουλμανικής Μειονότητας στη Θράκη (παλαιότερος τίτλος: Πρόγραμμα Εκπαίδευσης Μουσουλμανοπαιδών), ανταγωνιστικό πρόγραμμα ΕΠΕΑΕΚ (παλαιότερα) και ΕΣΠΑ (πιο πρόσφατα), που επαναπροκηρύσσεται με ανοικτή διαδικασία σε τακτά διαστήματα για περίπου 15

χρόνια και αναλαμβάνεται από μέλη του Τμήματος, πραγματοποιώντας απορροφήσεις που το σύνολό τους φτάνει τα 26 εκατομμύρια ευρώ.

- Το πρόγραμμα για την καλλιέργεια, την αγωγή και τη φροντίδα παιδιών προσχολικής ηλικίας, του Υπουργείου Εσωτερικών
- Τα χρηματοδοτούμενα από τον ΕΛΚΕ-ΕΚΠΑ προγράμματα αναβάθμισης του επιστημονικού έργου του Τμήματος (αντικατέστησαν τον ΚΑΠΟΔΗΣΤΡΙΑ), στο πλαίσιο των οποίων, πέραν των άλλων, αναπτύχθηκε η αξιολόγηση του διδακτικού έργου του ΤΕΑΠΗ και η ανάπτυξη της ιστοσελίδας του.
- Προγράμματα που την ευθύνη τους έχει το Πανεπιστήμιο, όπως το *Πρόγραμμα Πρακτικής Άσκησης*, το *Πρόγραμμα Ανάπτυξης Ανοικτών Μαθημάτων*, καθώς και το *Πρόγραμμα Επιχειρηματικότητας*.
- Προγράμματα που την ευθύνη τους έχουν ευρύτεροι κρατικοί φορείς, όπως η Περιφέρεια Νομού Αττικής, για τον εξοπλισμό των εργαστηρίων του Τμήματος. Τέλος, πολλά μέλη ΔΕΠ του Τμήματος μετέχουν σε προγράμματα που υποστηρίζονται από άλλους φορείς.

Ποιο ποσοστό μελών ΔΕΠ/ΕΠ αναλαμβάνει ερευνητικές πρωτοβουλίες;

100% (είτε μέσω προγραμμάτων, είτε μέσω των ερευνητικών κέντρων, είτε και προσωπικά).

Συμμετέχουν εξωτερικοί συνεργάτες ή/και μεταδιδακτορικοί ερευνητές στα ερευνητικά προγράμματα;

Ναι. Ο αριθμός πάντως των μεταδιδακτορικών ερευνητών παραμένει μικρός. Η σχέση των διδακτόρων με το Τμήμα φαίνεται να αποκόπτεται μετά τη χορήγηση του διδακτορικού (παραμένει ίσως η άτυπη σχέση με τον επιβλέποντα καθηγητή). Η κατάσταση αυτή είναι μάλλον προβληματική αλλά η οικονομική κατάσταση του Τμήματος και των διδακτόρων του, καθώς και οι ελλείψεις στις δομές των διδακτορικών σπουδών του ΤΕΑΠΗ την συντηρούν.

5.3. Ερευνητικές υποδομές.

Αριθμός και χωρητικότητα ερευνητικών εργαστηρίων.

Στο ΤΕΑΠΗ λειτουργούν σήμερα τέσσερα (4) ερευνητικά κέντρα, ως μη αναγνωρισμένα ερευνητικά εργαστήρια. Η ΓΣ αποφάσισε την ακαδημαϊκή χρονιά 2008-2009 τη συγχώνευση αυτών των κέντρων σε τρία (3), καθώς και την επανάληψη μιας προσπάθειας θεσμοθέτησής τους με τη μορφή ερευνητικών εργαστηρίων. Η προσπάθεια αυτή βρίσκεται ακόμη σε εξέλιξη (αναμένει την έγκριση από το Υπουργείο).

Τα λειτουργούντα κέντρα είναι:

- Το Ελληνικό Ερευνητικό Κέντρο της ΙΕΑ

- Κέντρο Έρευνας και Τεκμηρίωσης Ενταξιακών Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων (ΚΕΤΕΕΠ)
- Κέντρο Έρευνας, Μελέτης και Εφαρμογών στην Περιβαλλοντική Εκπαίδευση (ΚΕΜΕΠΕ)
- Κέντρο Διαπολιτισμικής Έρευνας και Παιδαγωγικής Παρέμβασης (ΚΕΔΕΠΠ)

Τα τρία προτεινόμενα ερευνητικά εργαστήρια ήταν:

- *Κοινωνιολογίας των Εκπαιδευτικών Θεσμών*
- *Καινοτόμων Δράσεων στην Εκπαίδευση*
- *Ψυχολογίας του παιδιού και της οικογένειας*

Με την έναρξη της εφαρμογής του νέου νόμου η προσπάθεια αυτή παραπέμπεται καταρχήν στο χώρο των θεσμών της Σχολής Επιστημών της Αγωγής.

Επάρκεια, καταλληλότητα και ποιότητα των χώρων των ερευνητικών εργαστηρίων. Επάρκεια, καταλληλότητα και ποιότητα του εργαστηριακού εξοπλισμού. Καλύπτουν οι διαθέσιμες υποδομές τις ανάγκες της ερευνητικής διαδικασίας; Ποια ερευνητικά αντικείμενα δεν καλύπτονται από τις διαθέσιμες υποδομές; Πόσο εντατική χρήση γίνεται των ερευνητικών υποδομών; Πόσο συχνά ανανεώνονται οι ερευνητικές υποδομές; Ποια είναι η ηλικία του υπάρχοντος εξοπλισμού και η λειτουργική του κατάσταση και ποιες οι τυχόν ανάγκες ανανέωσης/επικαιροποίησης; Πώς χρηματοδοτείται η προμήθεια, συντήρηση και ανανέωση των ερευνητικών υποδομών;

Οι ερευνητικές υποδομές στο χώρο των επιστημών του ανθρώπου δεν έχουν μεγάλο κόστος. Με δεδομένη μάλιστα της εμπειρία μας στη διαχείριση του ούτως ή άλλως ελάχιστου διαθέσιμου χώρου, θεωρούμε ότι τα ήδη λειτουργούντα για 5 έως 10 χρόνια ερευνητικά κέντρα είναι απολύτως βιώσιμα από πλευράς υποδομών και εξοπλισμού. Τη βελτίωση του εξοπλισμού αυτού επιδιώκουμε, επιπλέον, μέσω χρηματοδοτούμενου προγράμματος που βρίσκεται σε εξέλιξη από την Περιφέρεια του Νομού Αττικής.

5.4. Επιστημονικές δημοσιεύσεις των μελών ΔΕΠ/ΕΠ του Τμήματος κατά την τελευταία πενταετία.

Η ποσοτική καταγραφή και εκτίμηση του επιστημονικού έργου των μελών ΔΕΠ και ΕΕΔΠ του ΤΕΑΠΗ θεωρούμε ότι δεν μπορεί να αποτυπώσει από μόνη της την επιστημονική αξία της παραγωγής του. Το πρόβλημα αυτό παραμένει και σε σχέση με το κριτήριο του αριθμού των αναφορών που προκύπτουν από τις διεθνείς βάσεις δεδομένων, ως κριτηρίου ποιότητας του ερευνητικού προϊόντος. Ακολουθώντας παρατίθενται κάποιες παρατηρήσεις¹⁶ σχετικά με τη διαδικασία αποτύπωσης της επιστημονικής παραγωγής του τμήματος συνολικά αλλά και του κάθε μέλους του ΔΕΠ / ΕΕΔΠ μεμονωμένα:

¹⁶ Οι παρατηρήσεις αυτές έχουν τεκμηριωθεί στο πλαίσιο διεπιστημονικών συζητήσεων με συναδέλφους και άλλων Πανεπιστημίων (π.χ του Πανεπιστημίου ΔΜ).

- Στα Τμήματα Εκπαίδευσης και Αγωγής / Παιδαγωγικά Τμήματα θεραπεύονται ως επί το πλείστον οι αποκαλούμενες επιστήμες της εκπαίδευσης και της αγωγής (πάνω από 15 διαφορετικά επιστημονικά πεδία με την παραδοσιακή λογική). Τόσο το περιεχόμενο, όσο και οι μεθοδολογικές και επιστημολογικές θεωρήσεις των επιστημονικών πεδίων διαφέρουν σημαντικά (π.χ. Κοινωνιολογία, Παιδαγωγική, Ψυχολογία, Ιστορία, Διδακτική Φυσικών Επιστημών, Θεατρική Αγωγή κλπ). Ως εκ τούτου θα πρέπει να θεωρήσουμε ότι τα Τμήματα αυτά παρουσιάζουν σημαντική ανομοιογένεια και ότι το προσωπικό τους πασχίζει ανάμεσα στο να ακολουθεί ένα γενικό τρόπο ανάπτυξης της επιστημονικής του δραστηριότητας και στο να υπακούει στις επιταγές που του υπαγορεύει το ιδιαίτερο επιστημονικό πεδίο που υπηρετεί. Το γεγονός αυτό δημιουργεί σημαντικές δυσκολίες στις προσωπικές αξιολογήσεις των μελών του ΔΕΠ (εκλογές, εξελίξεις κλπ).
- Η πολιτική του Υπουργείου στην Ελλάδα έχει οδηγήσει στην ουσιαστική «απαγόρευση» τόσο της βασικής όσο και της εφαρμοσμένης εκπαιδευτικής έρευνας, με την απόφασή του για απαγόρευση εκπόνησης ερευνών στα σχολεία χωρίς τη χορήγηση σχετικής άδειας¹⁷.
- Ελάχιστα επιδοτούμενα ερευνητικά προγράμματα απευθύνονται σε Τμήματα Επιστημών της εκπαίδευσης και της αγωγής, ακόμη και αν το περιεχόμενό τους αποτελεί αντικείμενο των Τμημάτων αυτών (π.χ. προγράμματα αναμόρφωσης αναλυτικών προγραμμάτων, διάδοσης των ΤΠΕ κλπ). Ακόμα και όταν τέτοια προγράμματα προκηρύσσονται ανατίθενται σε άσχετα με την εκπαίδευση πανεπιστημιακά τμήματα (π.χ. πολυτεχνικά) ενδεχομένως γιατί τα βιογραφικά των υποψηφίων από τα πολυτεχνικά Τμήματα ή τα Τμήματα των θετικών επιστημών πληρούν επαρκέστερα τις προϋποθέσεις που οι «θετικοί» επιστήμονες που διαμορφώνουν τις προκηρύξεις, έχουν θέσει.
- Στις κοινωνικές και στις ανθρωπιστικές επιστήμες δεν υπάρχει πλήρες σύστημα καταγραφής των διεθνών και των εγχώριων περιοδικών και τούτο έχει ως συνέπεια να μην καταγράφεται το 75% περίπου των εγχώριων (δεν καταγράφεται καμία ελληνική δημοσίευση) και των διεθνών δημοσιευμάτων. Για τους ίδιους λόγους δεν καταγράφονται και οι εγχώριες και οι διεθνείς ετεροαναφορές. Αρκεί να αναφερθεί ότι διεθνώς αναγνωρισμένοι Έλληνες επιστήμονες (θα μπορούσαμε άνετα να εντάξουμε σ' αυτούς ονόματα μελών ΔΕΠ του Τμήματός μας) μοιάζουν ασήμαντοι αν αριθμοποιήσουμε το συγγραφικό τους έργο σύμφωνα με τις προσταγές των τεχνολόγων και των εκπροσώπων των θετικών επιστημών. Κάποιοι βέβαια συνάδελφοι έχουν κατορθώσει να ανασύρουν σημαντικό αριθμό ετεροαναφορών μέσα από κλασικές μηχανές αναζήτησης (όπως το Google). Η αναζήτηση αυτή είναι αφενός εξαιρετικά χρονοβόρα (από κάποιες χιλιάδες αναφορές μόνο κάποιες εκατοντάδες μπορούν να έχουν ενδιαφέρον) και αφετέρου οδηγεί σε ανύσχυρη μόνο εάν τα κείμενα έχουν ανέβει κάπου και ηλεκτρονικά.
- Ο τρόπος παραγωγής των επιστημονικών δημοσιεύσεων στις επιστήμες της εκπαίδευσης και της αγωγής διαφέρει σημαντικά από τον τρόπο παραγωγής τους

¹⁷ Μια ακατανόητη απαγόρευση, που μπορεί να στηριχθεί μόνο αν πιστέψουμε ότι το Υπουργείο δεν γνωρίζει ότι υπάρχει επιστημονική δεοντολογία ή θεωρεί ότι οι Πανεπιστημιακοί ερευνητές δεν γνωρίζουν ή δεν τηρούν την επιστημονική δεοντολογία!

στις θετικές και στις τεχνολογικές επιστήμες. Οι ερευνητικές συνθήκες όταν αναφερόμαστε σε κοινωνικά ή ψυχολογικά υποκείμενα είναι εντελώς διαφορετικές από αυτές που αναφέρονται σε άβια (και πάντως μη ανθρώπινα) υλικά, όπου μπορούν να επιβληθούν πλήρως ελεγχόμενες εργαστηριακές συνθήκες. Επιπροσθέτως, μια έρευνα θετικών ή τεχνολογικών επιστημών παράγει μεγάλο αριθμό δημοσιεύσεων (αντίστοιχο των μετρούμενων χαρακτηριστικών) και σε σχετικά μικρά χρονικά διαστήματα, σε αντίθεση, για παράδειγμα, με τις κοινωνικές έρευνες όπου συχνά μια εκτεταμένη και μακρόχρονη έρευνα παράγει το πολύ 2-3 δημοσιεύσεις.

- Η αξιολογική αποτύπωση της ατομικής ή της συλλογικής δραστηριότητας δεν είναι δυνατόν να συμπυκνώνεται σε ποσοτικές καταγραφές όταν κανείς δεν αμφισβητεί την αξία των ποιοτικών δεδομένων· μια προσέγγιση που φαίνεται να αγνοείται παντελώς στην προτεινόμενη δομή αξιολόγησης των ΑΕΙ.
- Η επιστημονική επάρκεια των μελών του ΔΕΠ / ΕΕΔΙΠ κρίνεται σε κάθε εκλογή και εξέλιξη. Οι θετικές κρίσεις για κάθε μέλος ευνοούν το Τμήμα συνολικά και οι αρνητικές κρίσεις το βαραίνουν αντιστοίχως. Οι εκ των υστέρων αξιολογήσεις, που δεν λαμβάνουν υπόψη τους αυτές τις διαδικασίες, συγκροτούν πεδίο ανάπτυξης αδόκιμων συγκρίσεων και ίσως αποδυναμώνουν τις διαδικασίες αξιολόγησης κατά τις κρίσεις εκλογών ή εξελίξεων.
- Οι διεθνείς εμπειρικές τάσεις για την αξιολόγηση του προσωπικού των πανεπιστημιακών τμημάτων και των πανεπιστημίων δεν λαμβάνουν σοβαρά υπόψη τη συγγραφή βιβλίων, γιατί η αξιολόγηση αποτελεί κατασκευή των τεχνολόγων και των εκπροσώπων των θετικών επιστημών που από παράδοση δεν εκδίδουν βιβλία (δεν δημοσιεύουν σε βιβλία κείμενα) με ερευνητικό περιεχόμενο.
- Η αποτύπωση της επιστημονικής δραστηριότητας των μελών ΔΕΠ / ΕΕΔΙΠ ενός τμήματος ως πλέγμα αριθμών και στατιστικών συσχετίσεων, δεν αποτυπώνει σε καμία περίπτωση τη σχέση με τις συνθήκες παραγωγής. Για παράδειγμα δεν αποτυπώνει τη σχέση με τις ερευνητικές υποδομές, τη δυνατότητα χρήσης δικτύου, τη συνολική υλικοτεχνική υποδομή, τις χρηματοδοτήσεις κλπ.
- Για την ευκρίνεια της αποτύπωσης της επιστημονικής δραστηριότητας ενός πανεπιστημιακού τμήματος και των μελών ΔΕΠ / ΕΕΔΙΠ που εργάζονται σε αυτό θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη και μεταβλητές όπως: η κατανομή των βαθμίδων, τα χρόνια υπηρεσίας στο πανεπιστήμιο, η επιστημονική εμπειρία, τα είδη των δημοσιεύσεων, η κατανομή των επιστημονικών κλάδων κλπ.

Συνολικά εκτιμούμε ότι το ζήτημα της επιστημονικής δραστηριότητας των μελών ΔΕΠ / ΕΕΔΙΠ ενός πανεπιστημιακού τμήματος και του πανεπιστημίου συνολικά θα έπρεπε να αποτελεί αντικείμενο «επιστημονικής δραστηριότητας και ειδικής έρευνας» και σε καμία περίπτωση δεν θα έπρεπε να εξαντλείται σε ποσοτικές αποτυπώσεις μονομερώς εμπνευσμένες –δηλαδή με βάση κάποια μόνο επιστημονικά πεδία και χωρίς έρευνα και συζήτηση.

Ως εκ τούτου το βασικό ντοκουμέντο (πέρα από τις αριθμητικές αποτυπώσεις) που παρουσιάζουμε ως τεκμήριο για την ποσότητα και ποιότητα της επιστημονικής παραγωγής του ΤΕΑΠΗ αποτελεί το άρθρο: Panagiota Altanoroulou , Maria

Dontsidou & Nikolaos Tselios (2012): Evaluation of ninety-three major Greek university departments using Google Scholar, *Quality in Higher Education*, 18:1, 111-137 (<http://dx.doi.org/10.1080/13538322.2012.670918>). Στο άρθρο φαίνεται τόσο η υψηλή ποιότητα (μέσος δείκτης ή υψηλότερος από όλα τα Παιδαγωγικά Τμήματα της Ελλάδας) και επαρκής ποσότητα των δημοσιεύσεων των συναδέλφων του TEΑΠΗ, όσο και η ανεπαρκής δημοσιοποίηση της δουλειάς του (γεγονός που έχουμε εντοπίσει, αναφέρουμε στην παρούσα έκθεση και διορθώνουμε). Αντίγραφο αυτού του άρθρου επισυνάπτουμε ως συνημμένο 5.

Πόσα βιβλία/μονογραφίες δημοσίευσαν τα μέλη ΔΕΠ/ΕΠ του Τμήματος (την τελευταία πενταετία);¹⁸

Περίπου 25

Πόσες εργασίες δημοσίευσαν τα μέλη ΔΕΠ/ΕΠ;

(α) Σε επιστημονικά περιοδικά με κριτές;

Περίπου 70.

(γ) Σε Πρακτικά επιστημονικών συνεδρίων με κριτές;

Περίπου 130.

Πόσα κεφάλαια δημοσίευσαν τα μέλη ΔΕΠ/ΕΠ του Τμήματος σε συλλογικούς τόμους;

Περίπου 120.

Πόσες άλλες εργασίες (π.χ. βιβλιοκρισίες) δημοσίευσαν τα μέλη του ακαδημαϊκού προσωπικού του Τμήματος;

Περισσότερες από 50

Αναγνώριση της έρευνας που γίνεται στο Τμήμα από τρίτους.

Πόσες ετεροαναφορές (citations) υπάρχουν σε δημοσιεύσεις μελών ΔΕΠ/ΕΠ του Τμήματος;

Στις διεθνείς βάσεις δεδομένων (πιο ενημερωμένη για την περίπτωσή μας η βάση του Google Scholar) μπορέσαμε να εντοπίσουμε συνολικά περισσότερες από 400 ετεροαναφορές για την τελευταία τριετία. Συνολικά και για το ίδιο διάστημα, έχουν εντοπιστεί περισσότερες 1000 αναφορές (συμπεριλαμβανομένων και αυτών που βρέθηκαν στην ελληνική βιβλιογραφία). Σε κάθε περίπτωση, τα μέλη ΔΕΠ δεν είναι σε θέση να προσδιορίσουν τον ακριβή αριθμό ετεροαναφορών του έργου τους (για τους λόγους που περιγράψαμε πιο πάνω).

---

¹⁸ Οι αριθμοί έχουν προκύψει από περισσότερο ή λιγότερο ενημερωμένα βιογραφικά των μελών ΔΕΠ και δεν είναι απολύτως ακριβείς, με την έννοια ότι είναι κατά κανόνα μικρότεροι των πραγματικών.

5.5. Ερευνητικές συνεργασίες του Τμήματος.

Αναφέρονται στο πλαίσιο των διδακτικών-ερευνητικών συνεργασιών του Τμήματος σε προηγούμενη παράγραφο.

Διακρίσεις και βραβεία ερευνητικού έργου που έχουν απονεμηθεί σε μέλη του Τμήματος.

Έχουμε υπόψη μας

- τη διάκριση του Ιπότη του Τάγματος του Ακαδημαϊκού Φοίνικα της Γαλλικής Δημοκρατίας (Chevalier dans l'Ordre des Palmes Académiques, République Française), το 2003.
- τη διεθνή διάκριση: Διεθνές Βραβείο: PRIX MICHAEL MESCHKE, για την ανάπτυξη και ανανέωση της τέχνης της μαριονέτας, 2006, Μουσείο Μαριονέτας της Στοκχόλμης και Διεθνές Ινστιτούτο Μαριονέτας (υπογραφές: E. Beijer και M. Schuster).
- Το Πρόγραμμα Εκπαίδευσης Μουσουλμανοπαίδων που τρέχει για δύο περίπου δεκαετίες με την επιστημονική ευθύνη μελών του ΤΕΑΠΗ έχει πάρει δύο διακρίσεις από την Ευρωπαϊκή Ένωση και από τον ΟΗΕ για «καλή πρακτικής της Ελλάδας» στο πλαίσιο των Ανθρώπινων Δικαιωμάτων: (α) M. Hunault, Committee on Legal Affairs and Human Rights, Freedom of religion and other human rights for non-Muslim minorities in Turkey and for the Muslim minority in Thrace - Eastern Greece, 22 January 2009, Recommendation 96 και (β) G. Mc Dougall, Report of the independent expert on minority issues, Human Rights Council, United Nations, 18 February 2009, Recommendations 92 & 93.

6. Στρατηγική ακαδημαϊκής ανάπτυξης

Η στρατηγική ακαδημαϊκής ανάπτυξης του Τμήματος συζητείται περιοδικά στο πλαίσιο της ΓΣ, χωρίς όμως να υπάρχει θεσμοθετημένη διαδικασία γι' αυτό. Στη συζήτηση συνεισφέρουν έμμεσα (με κείμενά τους) και συνάδελφοι από άλλα συγγενή Τμήματα και αντικείμενα με τους οποίους συνεργαζόμαστε σε διδακτικό αλλά κυρίως ερευνητικό επίπεδο.

Οι μεταβλητές των συζητήσεων αυτών περιλαμβάνουν:

- τις αρχές και την αποστολή του Πανεπιστημίου και των μελών του,
- τις διεθνείς εξελίξεις,
- τις ακαδημαϊκές παραδόσεις του Τμήματος,
- τις σχέσεις της εκπαίδευσης με την έρευνα και ανάπτυξη,
- τη σχέση του Πανεπιστημίου με την τοπική και ευρύτερη κοινωνία.

Οι αρχές και η αποστολή του Πανεπιστημίου και των μελών του όπως τις αντιλαμβάνεται η ελληνική κοινωνία μέχρι σήμερα, αποτυπώνονται και προσδιορίζονται στο Σύνταγμα και τους νόμους του κράτους. Το Σύνταγμα της Ελλάδος αναφέρει: *Η ανώτατη εκπαίδευση παρέχεται αποκλειστικά από ιδρύματα που αποτελούν νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου με πλήρη αυτοδιοίκηση* (άρθρο 16, παρ. 5). Η αποστολή των Πανεπιστημίων καθορίζονταν στο Νόμο Πλαίσιο (Ν. 1268/1982, άρθρο 1, παρ. 2 και παρ. 3) ως εξής: *Η ανώτατη εκπαίδευση παρέχεται στα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα, που έχουν ως αποστολή: Να παράγουν και να μεταδίδουν τη γνώση με την έρευνα και τη διδασκαλία και να καλλιεργούν τις τέχνες. Να συντείνουν στη διαμόρφωση υπεύθυνων ανθρώπων με επιστημονική, κοινωνική, πολιτισμική και πολιτική συνείδηση και να παρέχουν τα απαραίτητα εφόδια που θα εξασφαλίζουν την άρτια κατάρτισή τους για επιστημονική και επαγγελματική σταδιοδρομία. Να συμβάλλουν στην αντιμετώπιση των κοινωνικών και αναπτυξιακών αναγκών του τόπου.*

Επιπλέον,

στα πλαίσια της αποστολής τους τα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα οφείλουν να συμβάλλουν στην αντιμετώπιση της ανάγκης για συνεχιζόμενη εκπαίδευση και διαρκή επιμόρφωση.

τα μέλη ΔΕΠ των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων είναι δημόσιοι λειτουργοί και απολαμβάνουν λειτουργικής ανεξαρτησίας κατά την άσκηση των διδακτικών και ερευνητικών καθηκόντων τους (Ν. 2530/1997, άρθρο 1, παρ. 1).

τα μέλη ΔΕΠ έχουν την υποχρέωση να παρέχουν διδακτικό, ερευνητικό-επιστημονικό και διοικητικό έργο (Ν. 2530/1997, άρθρο 1, παρ. 2).

τα μέλη ΔΕΠ έχουν επίσης και κοινωνικό έργο δηλαδή έργο στοχοθεσία του οποίου αποτελεί η παροχή υπηρεσιών στο κοινωνικό σύνολο συναφών με την ειδικότητά τους και τη θέση τους (Ν.1268/1982, άρθρο 13, παρ. 3).

Οι παραπάνω αρχές συμπλέουν με την ευρωπαϊκή ακαδημαϊκή παράδοση, η οποία αποτυπώνεται σήμερα στη Δήλωση της Ευρωπαϊκής Ένωσης Πανεπιστημίων (European University Association, Graz το 2003), μέσα από τους άξονες δράσης:

- Διασφάλιση του κεντρικού ρόλου των Πανεπιστημίων στην ανάπτυξη της Ευρωπαϊκής κοινωνίας.
- Διατήρηση του δημόσιου χαρακτήρα των Πανεπιστημίων.
- Εδραίωση της έρευνας ως κύριο συστατικό της ανώτατης εκπαίδευσης.
- Βελτίωση της ποιότητας της ανώτατης εκπαίδευσης με τη δημιουργία ισχυρών αυτοτελών ιδρυμάτων.
- Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των Ευρωπαϊκών Πανεπιστημίων.
- Υποστήριξη της κινητικότητας και της κοινωνικής διάστασης.
- Ανάπτυξη ενός Ευρωπαϊκού πλαισίου πολιτικής για τη διασφάλιση της ποιότητας.
- Ενθάρρυνση συνεργασιών μεταξύ Ευρωπαϊκών Πανεπιστημίων.
- Δημιουργία τριών επιπέδων σπουδών (προπτυχιακών, μεταπτυχιακών, διδακτορικών).
- Αντίκρισμα των βασικών σπουδών στην αγορά εργασίας.

Αν και συνολικά οι παραπάνω αρχές και άξονες δράσης, σε ελληνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο μιλούν για ένα δημόσιο Πανεπιστήμιο με κοινωνική δράση και ευαισθησία, οι διεθνείς εξελίξεις που το αφορούν μιλούν για την οικονομική διάσταση της λειτουργίας του σε ανταγωνιστικό πλαίσιο, που δεν συνάδουν υποχρεωτικά με τις αρχές και δράσεις που αναφέραμε. Για παράδειγμα, αναφέρουν ότι:

- οι δαπάνες στην έρευνα, την καινοτομία και την τεχνολογική ανάπτυξη θα πρέπει να είναι ανταποδοτικές,
- σε κάθε χώρα θα επιβιώσουν ανά ερευνητική περιοχή μόνο λίγες «ομάδες αριστείας», ανταγωνιστικές σε παγκόσμιο επίπεδο,
- στην Ευρώπη, οι τοπικές αρχές κάθε περιφέρειας θα είναι υπεύθυνες για την έρευνα και τα κέντρα καινοτομίας όπου θα συμμετέχουν ορισμένα Πανεπιστημιακά Τμήματα, επιχειρήσεις και περιφερειακές αρχές,
- στην Ευρώπη όλα τα πτυχία, οι κύκλοι σπουδών και τα σχήματα αξιολόγησης θα είναι παρόμοια,
- προβλέπεται ταχεία αύξηση των αποφοίτων μεταπτυχιακών σπουδών, ενώ μεγάλο ποσοστό των μεταπτυχιακών φοιτητών θα έχουν βασικό πτυχίο από διαφορετικό ακαδημαϊκό ίδρυμα,
- η ποιότητα της ακαδημαϊκής έρευνας θα είναι σημαντικά ανομοιόμορφη από ίδρυμα σε ίδρυμα και από γεωγραφική περιοχή σε γεωγραφική περιοχή, ενώ οι αμοιβές των ακαδημαϊκών θα διαφέρουν σημαντικά,
- θα αναπτυχθεί η δια βίου μάθηση και θα αποτελέσει σημαντική δραστηριότητα των Πανεπιστημίων,

- μεγάλο ποσοστό των επιστημονικών περιοδικών θα είναι σε ηλεκτρονική μορφή και η διαχείρισή τους θα γίνεται από τους ίδιους τους ακαδημαϊκούς,
- τα Πανεπιστήμια θα αποκτήσουν μεγαλύτερη αυτονομία και θα χρειαστεί να διαχειριστούν διαφορετικά τους πόρους τους και να αναζητήσουν νέες πηγές χρηματοδότησης.

Στη δεύτερη αυτή κατεύθυνση φαίνεται να κινείται ο νέος νόμος 4009/2011, όπου τα Α.Ε.Ι. έχουν ως αποστολή:

- να παράγουν και να μεταδίδουν τη γνώση με την έρευνα και τη διδασκαλία, να προετοιμάζουν τους φοιτητές για την εφαρμογή της στο επαγγελματικό πεδίο και να καλλιεργούν τις τέχνες και τον πολιτισμό,
- να προσφέρουν ανώτατη εκπαίδευση και να συμβάλουν στη δια βίου μάθηση με σύγχρονες μεθόδους διδασκαλίας, περιλαμβανομένης και της διδασκαλίας από απόσταση, με βάση την επιστημονική και τεχνολογική έρευνα στο ανώτερο επίπεδο ποιότητας κατά τα διεθνώς αναγνωρισμένα κριτήρια,
- να αναπτύσσουν την κριτική ικανότητα και τις δεξιότητες των φοιτητών, να μεριμνούν για την επαγγελματική ένταξη των αποφοίτων και να διαμορφώνουν τις απαραίτητες συνθήκες για την ανάδειξη νέων ερευνητών,
- να ανταποκρίνονται στις ανάγκες της αγοράς εργασίας και των επαγγελματικών πεδίων, καθώς και στις αναπτυξιακές ανάγκες της χώρας, και να προωθούν τη διάχυση της γνώσης, την αξιοποίηση των αποτελεσμάτων της έρευνας και την καινοτομία, με προσήλωση στις αρχές της επιστημονικής δεοντολογίας, της βιώσιμης ανάπτυξης και της κοινωνικής συνοχής,
- να προωθούν τη συνεργασία με άλλα εκπαιδευτικά ιδρύματα και ερευνητικούς φορείς στην ημεδαπή και την αλλοδαπή, την αποτελεσματική κινητικότητα του εκπαιδευτικού προσωπικού, των φοιτητών και των αποφοίτων τους, συμβάλλοντας στην οικοδόμηση του Ευρωπαϊκού Χώρου Ανώτατης Εκπαίδευσης και Έρευνας και
- να συμβάλουν στη διαμόρφωση υπεύθυνων πολιτών, ικανών να ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις όλων των πεδίων των ανθρώπινων δραστηριοτήτων με επιστημονική, επαγγελματική και πολιτιστική επάρκεια και υπευθυνότητα και με σεβασμό στις αξίες της δικαιοσύνης, της ελευθερίας, της δημοκρατίας και της κοινωνικής αλληλεγγύης.

Έτσι, η ελληνική ακαδημαϊκή πραγματικότητα βιώνει αυτή την εποχή τις συνέπειες της παραπάνω αντίφασης, εν μέσω μάλιστα οξύτατης οικονομικής κρίσης, με οδυνηρό τρόπο. Από τη μια μεριά οι φοιτητές φαίνονται διαιρεμένοι σε δύο μεγάλες ομάδες: Η μια κινείται δυναμικά, με βάση τις αξίες του δημόσιου και κοινωνικά ευαίσθητου Πανεπιστημίου, εννοιολογημένες μέσα από διάφορες κοινωνικές και πολιτικές θεωρήσεις. Η άλλη αδιαφορεί πλήρως για το ζήτημα, "γλύφει" τις απίστευτες οικονομικές πληγές της και απουσιάζει εκκωφαντικά από τα τεκταινόμενα. Η κοινή γνώμη ακολουθεί την πάγια τακτική των ΜΜΕ: Υπάρχει κάποιο πρόβλημα. Το πρόβλημα περιγράφεται μέσα από τα αποτελέσματά του και όχι μέσα από τις πιθανές αιτίες του. Το πρόβλημα θα θεραπευτεί αν εξαλειφθούν τα αποτελέσματά του. Υπάρχουν κάποιοι υπεύθυνοι, που ποτέ δεν είμαστε «εμείς» - οι περίφημοι «παρόντες» των

τηλεοπτικών παραθύρων - αλλά πάντα είναι κάποιοι άλλοι που θα πρέπει να τιμωρηθούν.

Είναι προφανές λοιπόν ότι μια ελάχιστη και μάλλον αμυντική στρατηγική ακαδημαϊκής ανάπτυξης στις μέρες μας, θα πρέπει να κινηθεί με τρόπο που να μην παραβιάσει ή παραγνωρίσει τις αρχές του ελληνικού και ευρωπαϊκού Πανεπιστημίου και ταυτόχρονα να επιτρέψει στο Τμήμα να επιβιώσει μέσα στο οικονομικά ανταγωνιστικό διεθνές περιβάλλον όπου έχει σήμερα βρεθεί, χωρίς να αποκόψει τους φοιτητές από την πραγματική ζωή του και ίσως χωρίς να στοχοποιηθεί από την «τηλεοπτική κοινή γνώμη» (προς την οποία θα πρέπει να σκεφτεί καλά αν και πως «απολογείται»). Πρόκειται προφανώς για μια δύσκολη επιλογή, που δεν μπορούμε αυτή τη στιγμή να περιγράψουμε παρά μόνο σε επίπεδο ασθενών υποθέσεων, τις οποίες θα πρέπει να συζητήσουν και οι φοιτητές και η κοινή γνώμη.

Προς το παρόν, μπορούμε μόνο να αναπαραστήσουμε μια *εικονική* στρατηγική, που γνωρίζουμε ότι μπορεί κάθε στιγμή να καταρρεύσει κάτω από την πίεση των γεγονότων της ρευστής πραγματικότητας, όπως αυτή αποτυπώνεται την ακαδημαϊκή χρονιά 2012-13:

- **Επιμένουμε στη συντήρηση και περαιτέρω αναβάθμιση του διδακτικού μας έργου (το οποίο φαίνεται ούτως ή άλλως ικανοποιητικό). Στην κατεύθυνση αυτή προωθούμε τη σύνδεση της διδασκαλίας-μάθησης με την έρευνα αλλά και με την κοινωνική δυναμική (βγάζουμε, αν είναι δυνατόν, τα μαθήματά μας «στους δρόμους» ή φέρνουμε «τους δρόμους» στις τάξεις μας). Αξιολογούμε το εκπαιδευτικό μας έργο και είμαστε ικανοποιημένοι από το επίπεδο διείσδυσης της «κουλτούρας της αυτο-αξιολόγησης» στο φοιτητικό πληθυσμό.**
- **Κατανοούμε τη γενικότερη και παγκόσμια στροφή των ΑΕΙ προς το "Επιχειρηματικό Πανεπιστήμιο" και για να συμπορευτούμε και να επιβιώσουμε οργανώνουμε τις δράσεις του Τμήματος στην κατεύθυνση της "Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας".**
- **Επιμένουμε στην ποιότητα της επιστημονικής-ερευνητικής μας παραγωγής, την οποία ενισχύουμε και ως προς το διεθνή της χαρακτήρα αλλά και ως προς την εφαρμοσιμότητά της στον ταλαιπωρημένο ελληνικό εκπαιδευτικό χώρο.**
- **Οργανώνουμε την καταγραφή, παρακολούθηση και συζήτηση του έργου μας, στην κατεύθυνση της ανάδειξης των σχέσεων που το συγκροτούν σε ένα όλο. Μέσω των σχέσεων αυτών προσπαθούμε να το αξιολογήσουμε και να το αναβαθμίσουμε.**
- **Διεκδικούμε αποφασιστικά και αιτιολογημένα τη λύση των προβλημάτων που μετατρέπουν τις αποτελεσματικές δραστηριότητές μας σε «ηρωικές» (π.χ. βελτίωση του κτιριακού, αύξηση μελών ΔΕΠ, ΕΕΔΠ, ΕΤΕΠ, ίδρυση ερευνητικών εργαστηρίων, αύξηση της χρηματοδότησης κ.ο.κ.).**

- Βελτιώνουμε την επικοινωνία μας σε ελληνικό και διεθνές επίπεδο, ούτως ώστε να "διαφημίσουμε" τα καλά μας ερευνητικά και διδακτικά "προϊόντα" σε χώρους ευρύτερους από τον Ακαδημαϊκό.
- Εκλέγουμε και στηρίζουμε έναν ισχυρό Πρόεδρο που θα αναλάβει να διαπραγματευτεί τις συνθήκες λειτουργίας και ανάπτυξης του ΤΕΑΠΗ στο πλαίσιο της Κοσμητείας της Σχολής Επιστημών της Αγωγής και στο πλαίσιο της Συγκλήτου του Πανεπιστημίου, όπου θα κατασκευαστούν στο άμεσο μέλλον οι πυλώνες του Εσωτερικού Κανονισμού και του Οργανισμού του Ιδρύματος.

Υπάρχει διαδικασία διαμόρφωσης συγκεκριμένου βραχυ-μεσοπρόθεσμου (λ.χ. 5ετούς) σχεδίου ανάπτυξης; Πόσο αποτελεσματική κρίνετε ότι είναι η διαδικασία αυτή;

Η διαδικασία αυτή είχε ανατεθεί στη ΓΣ. Η πίεση όμως των καθημερινών προβλημάτων που πρέπει να επιλύονται για να λειτουργεί το Τμήμα, αλλά και των μη αναμενόμενων που προκαλούν οι κοινωνικές αρρυθμίες των ημερών μας έχουν περιορίσει αισθητά την πρόοδο της. Μια «ανάσα», πάντως, στα καθημερινά προβλήματα θα έδινε χώρο και χρόνο για να προχωρήσουμε και στο συγκεκριμένο πεδίο.

Με τον νέο νόμο η διαδικασία αυτή ουσιαστικά μετατοπίζεται στο επίπεδο της Σχολής Επιστημών της Αγωγής. Σε κάθε περίπτωση η συζήτηση η σχετική με την επιστημονική και διοικητική οργάνωση του Πανεπιστημίου μας είναι κατά την άποψη του ΤΕΑΠΗ χρήσιμη, ωφέλιμη και μάλλον απαραίτητη. Και αυτό κυρίως επειδή η δυναμική της λειτουργίας των Πανεπιστημίων διεθνώς μετατοπίζεται. Και η μετατόπιση αυτή αφορά και τα ελληνικά δημόσια Πανεπιστήμια. Για παράδειγμα έχει βγει στον αέρα το χτίσιμο του ευρωπαϊκού προγράμματος HORIZON 2020, που θα τρέξει από το 2014 και θα επηρεάσει τη λειτουργία των πανεπιστημίων, δεδομένης της πολιτικής επιλογής της σύνδεσης πανεπιστημίων-παραγωγής-οικονομίας. Το ΤΕΑΠΗ, επειδή ενδιαφέρεται και για την προοπτική του αλλά και για την προοπτική του Πανεπιστημίου της Αθήνας, μπήκε στη συζήτηση (από την αρχή και συνεχίζει) με εναλλακτικές προτάσεις για το Τμήμα και όχι με μονολιθικές αποφάσεις της Γενικής του Συνέλευσης. Επιμένουμε δηλαδή να συζητούμε για την προοπτική του ΤΕΑΠΗ μέσα στο μεταβαλλόμενο επιστημονικό και οργανωτικό πλαίσιο του Πανεπιστημίου και όχι απλά για την επιβίωση του ΤΕΑΠΗ (π.χ. έναντι οποιουδήποτε άλλου Τμήματος του Πανεπιστημίου). Και νομίζουμε ότι αν την πρακτική αυτή ακολουθούσαν και άλλα Τμήματα, τότε η σύνθεση μιας συνολικής πρότασης για το πανεπιστήμιο από τα αρμόδια όργανα θα ήταν πιο εύκολη και πιθανότατα πιο λειτουργική.

Συνολικά και αυτή τη στιγμή:

α) Το ΤΕΑΠΗ αποδέχτηκε την υπαγωγή του σε μια σχολή μαζί με το ΠΤΔΕ. Εκφράζει, όμως, την επιφύλαξη ότι μια σχολή δύο Τμημάτων με φθίνοντα αριθμό μελών ΔΕΠ είναι επισφαλής διοικητικά στο πλαίσιο του νέου νόμου.

β) Διαπιστώνει ότι οι διεθνείς και ευρωπαϊκές προοπτικές της θεσμοθετημένης αλλά και άτυπης εκπαίδευσης (δείτε π.χ. την ανακοίνωση της ευρωπαϊκής επιτροπής της 20-11-12 για τον ανασχεδιασμό της εκπαίδευσης <http://reimaginingschools.com>), αν το πανεπιστήμιο αποφάσιζε να μη βρεθεί εκτός ανταγωνισμού, είναι τέτοιες που μας υποχρεώνουν να περιλάβουμε στον τίτλο της σχολής (για λόγους ουσίας) και τις επιστήμες της Εκπαίδευσης και όχι μόνο της Αγωγής, όπως άλλωστε υποδηλώνει και η αγγλική μετάφραση του ονόματος της Σχολής (School of Education).

5. Μια σχολή που θεραπεύει ανθρωπιστικές και κοινωνικές επιστήμες, όπως οι επιστήμες της εκπαίδευσης και της αγωγής, αποδυναμώνεται μέσα σε ένα Πανεπιστήμιο που έχει μια μεγάλη σχολή ανθρωπιστικών επιστημών (τη Φιλοσοφική) και μια σχολή κοινωνικών επιστημών (την ΟΠΕ) και δεν είναι μέρος καμιάς από τις δύο. Το ΤΕΑΠΗ εκτιμά ότι η κατάσταση αυτή, όσο και αν κοντοπρόθεσμα εξυπηρετεί την ανεξάρτητη ανάπτυξη και λειτουργία του, μακροπρόθεσμα, και αν το Πανεπιστήμιο ακολουθήσει το τρέχον ρεύμα του διεθνούς ανταγωνισμού, θα εξελιχθεί σε βάρος της ανάπτυξής του. Με τη λογική αυτή το ΤΕΑΠΗ ζητά να ενταχθεί στην ΟΠΕ αν η ένταξή του στη Φιλοσοφική Σχολή που είχε αρχικά ζητήσει φαντάζει σήμερα αδύνατη.

Τι προσπάθειες κάνει το Τμήμα προκειμένου να προσελκύσει μέλη ακαδημαϊκού προσωπικού υψηλού επιπέδου;

Το Τμήμα δεν χρειάζεται να κάνει ιδιαίτερες προσπάθειες στην κατεύθυνση αυτή. Είναι γνωστό με το καλό του πρόσωπο και στον ελληνικό χώρο και διεθνώς. Απόδειξη γι' αυτό αποτελεί η προσφορά για μετακίνηση στο Τμήμα μας μελών ΔΕΠ από άλλα Πανεπιστήμια της Ελλάδας. Την προσφορά αυτή εκμεταλλευτήκαμε για να αντιμετωπίσουμε το πρόβλημα των ελλείψεων σε προσωπικό, για την οποία αδιαφορεί το Υπουργείο. Τέσσερεις επιπλέον προτάσεις μετακίνησης μελών ΔΕΠ προς το ΤΕΑΠΗ, που έγιναν μέσα στην ακαδημαϊκή χρονιά 2012-13, δεν καρποφόρησαν.

Πώς συνδέεται ο προγραμματισμός προσλήψεων και εξελίξεων μελών του ακαδημαϊκού προσωπικού με το σχέδιο ακαδημαϊκής ανάπτυξης του Τμήματος;

Ο προγραμματισμός των προσλήψεων για το Τμήμα μας, αν και πραγματοποιείται με βάση τις ελλείψεις, μοιάζει με «σύντομο ανέκδοτο» κάτω από το πρίσμα της σημερινής πολιτικής και οικονομικής κατάστασης. Οι εξελίξεις, από την άλλη μεριά πραγματοποιούνται στη βάση κριτηρίων που αποφασίζουν τα ίδια τα μέλη ΔΕΠ. Το γεγονός ότι οι εξελίξεις στο Τμήμα μας πραγματοποιούνται από παράδοση ανά χρονικά διαστήματα που ξεπερνούν τα όρια του νόμου, δείχνει τις υψηλές απαιτήσεις ακαδημαϊκής ποιότητας που διατρέχουν την παράδοσή μας. Εντός πάντως των ακαδημαϊκών ετών 2011-12 και 2012-13 πραγματοποιήθηκε ικανός αριθμός επιτυχών εξελίξεων.

Πόσους φοιτητές ζητάει τεκμηριωμένα το Τμήμα ανά έτος; Πόσοι φοιτητές τελικά σπουδάζουν ανά έτος και ποια είναι η προέλευσή τους ανά τρόπο εισαγωγής (εισαγωγικές εξετάσεις, μετεγγραφές, ειδικές κατηγορίες, κλπ);

Αντικειμενικά το Τμήμα, με συνθήκες ανθρώπινης εργασίας, μπορεί να εκπαιδεύσει 80-100 φοιτητές ανά έτος. Το Υπουργείο εισάγει τα τελευταία χρόνια 120 και με τους νόμους που υιοθετεί και συνεχώς αλλάζει φέρνει στο Τμήμα με μεταγραφές, ειδικές κατηγορίες κλπ άλλους 80 κατ' ελάχιστον. Αποτέλεσμα, κάθε έτος εκπαιδεύουμε περισσότερους από 200 φοιτητές. Η κατάσταση αυτή προέκυψε με το νέο σύστημα εισαγωγής φοιτητών που ξεκίνησε από το 2011-12. Τα έτη με παλαιότερο έτος εισαγωγής έχουν περισσότερους από 300 φοιτητές.

Τι προσπάθειες κάνει το Τμήμα προκειμένου να προσελκύσει φοιτητές υψηλού επιπέδου;

Το Τμήμα δεν χρειάστηκε μέχρι τώρα να κάνει κάποιες ιδιαίτερες προσπάθειες. Ήταν Τμήμα που πρόσφερε πτυχίο με επαγγελματική προοπτική, βρίσκεται σε κεντρικό Πανεπιστήμιο και τουλάχιστον οι φοιτητές που προέρχονταν από εισαγωγικές εξετάσεις είχαν από τις υψηλότερες βαθμολογίες. Από την άλλη μεριά, η καλή δουλειά που γίνεται στο Τμήμα αποτυπώνεται στους αριθμούς των φοιτητών που προσπαθούν κάθε χρόνο να εισαχθούν στα ΠΜΣ μας. Το ίδιο ισχύει και για όσους επιθυμούν να δώσουν κατατακτήριες εξετάσεις για δεύτερο πτυχίο.

Βέβαια, το νέο τοπίο που διαμορφώνει η οικονομική κρίση μας υποχρέωσε να σκεφτόμαστε σοβαρά και την ανάπτυξη τέτοιων προσπαθειών. Πρώτη αποτελεί η βελτίωση της δημοσιότητας των δραστηριοτήτων και της παραγωγής του Τμήματος. Στο πλαίσιο αυτό επεξεργαζόμαστε ιδέες σχετικές με την ανάδειξη ευκαιριών εναλλακτικών προς την απασχόληση στη δημόσια εκπαίδευση, που προσφέρουν οι σπουδές στο ΤΕΑΠΗ.

7. Διοικητικές υπηρεσίες και υποδομές

7.1. Αποτελεσματικότητα των διοικητικών και τεχνικών υπηρεσιών.

Πώς είναι στελεχωμένη και οργανωμένη η Γραμματεία του Τμήματος και των Τομέων; Λειτουργούν Γραμματείες ΠΠΣ και ΠΜΣ μέσα στις οποίες υπάρχει κατανομή αρμοδιοτήτων (ιδιαίτερα στη Γραμματεία του ΠΠΣ που σηκώνει το μεγαλύτερο βάρος διοικητικών υπηρεσιών). Λειτουργούν Γραμματείες και σε δύο ερευνητικά κέντρα που εξασφαλίζουν και την υψηλή απορροφητικότητα των προγραμμάτων που τρέχουν (ιδιαίτερα αυτό της Εκπαίδευσης των Παιδιών της Μουσουλμανικής Μειονότητας της Θράκης).

Πόσο αποτελεσματικές θεωρείτε πως είναι οι παρεχόμενες υπηρεσίες και το ωράριο λειτουργίας της Γραμματείας του Τμήματος και των Τομέων για την εξυπηρέτηση των αναγκών του διδακτικού προσωπικού και των φοιτητών;

Οι παρεχόμενες υπηρεσίες είναι απολύτως ικανοποιητικές, αν και αυτό το πετυχαίνουμε με μεγάλο φόρτο εργασίας στο προσωπικό (το οποίο συνήθως δουλεύει υπερωριακά και χωρίς να αμείβεται γι' αυτές τις υπερωρίες). Χαρακτηριστικό των παρεχόμενων υπηρεσιών είναι η ποιότητα που αφορά και τις ανθρώπινες σχέσεις. Τουλάχιστον οι φοιτητές που προέρχονται από μετεγγραφή, δηλώνουν ίσως καθ' υπερβολή αλλά σε κάθε περίπτωση απερίφραστα ότι "τέτοια Γραμματεία δεν υπάρχει σε άλλο Τμήμα ή Πανεπιστήμιο".

Πόσο αποτελεσματική είναι η συνεργασία των διοικητικών υπηρεσιών του Τμήματος με εκείνες της κεντρικής διοίκησης του Ιδρύματος;

Τα τελευταία χρόνια έχει εξελιχθεί σε απολύτως ικανοποιητική. Σημαντικό ρόλο σ' αυτή την εξέλιξη έχει παίξει η Γραμματέας του Τμήματος, μια υπάλληλος με άριστη κατάρτιση και εξαιρετικές διοικητικές και επικοινωνιακές ικανότητες.

Πόσο ικανοποιητική για τις ανάγκες του Τμήματος είναι (α) η οργάνωση και το ωράριο λειτουργίας της Βιβλιοθήκης; (β) των Υπηρεσιών Πληροφόρησης;

Όπως ήδη αναφέραμε η Βιβλιοθήκη αντιμετωπίζει σοβαρό πρόβλημα χώρου. Αν και το πρόβλημα του προσωπικού λύθηκε, παραμένουν διαχειριστικές δυσλειτουργίες με τις οποίες ασχολείται εντατικά η επιτροπή της Βιβλιοθήκης. Οι δυσλειτουργίες αυτές πάντως περιορίζουν ακόμη και σήμερα το ωράριο λειτουργίας της Βιβλιοθήκης.

Υπηρεσίες πληροφόρησης παρέχουν οι Γραμματείες των ΠΠΣ και ΠΜΣ με απολύτως ικανοποιητικό τρόπο.

Πώς είναι στελεχωμένα και πώς οργανώνονται τα Εργαστήρια ή/και τα Σπουδαστήρια του Τμήματος;

Με δύο μέλη ΕΤΕΠ στο Τμήμα, η οποιαδήποτε απάντηση θα ήταν εικονική. Τις διοικητικές δουλειές και εδώ κάνουν τα μέλη ΔΕΠ ή και οι αποσπασμένες εκπαιδευτικοί.

Πόσο αποτελεσματική θεωρείτε πως είναι η λειτουργία τους;

Η λειτουργία των εργαστηρίων και σπουδαστηρίων είναι οριακά αποτελεσματική χάρη στην εργασία που πραγματοποιούν τα μέλη ΔΕΠ και στην καλή συνεργασία με τους φοιτητές.

Πώς υποστηρίζονται οι υποδομές και υπηρεσίες πληροφορικής και τηλεπικοινωνιών του Τμήματος; Πόσο αποτελεσματικές είναι;

Την υποστήριξη την προσφέρει κεντρικά το ΕΚΠΑ και είναι ικανοποιητική. Τοπικά προβλήματα λύνονται με ανάθεση έργου κατ' αποκοπή σε ιδιώτες.

7.2. Υπηρεσίες φοιτητικής μέριμνας.

Πώς εφαρμόζεται ο θεσμός του Σύμβουλου Καθηγητή;

Κάθε ακαδημαϊκή χρονιά, κάθε διδάσκων αναλαμβάνει ως σύμβουλος καθηγητής 15 περίπου πρωτοετείς φοιτητές. Πρόκειται για ένα θεσμό που το ΤΕΑΠΗ είχε καθιερώσει πολύ πριν από την επιβολή του με το νόμο για τα ΑΕΙ το 2008. Η συνεργασία μαζί τους είναι ωστόσο περιορισμένη, μιας και οι φοιτητές σπανίως προσέρχονται τις προγραμματισμένες ώρες για να ενημερωθούν ή να συζητήσουν τα προβλήματά τους, ακόμη κι όταν κληθούν ειδικά για το σκοπό αυτό. Η απροθυμία που δείχνουν για βοήθεια είναι ένα πρόβλημα που παραμένει να κατανοηθεί και φαίνεται να αφορά γενικότερα τις σχέσεις φοιτητών/τριών και διδασκόντων σε Τμήματα με μεγάλο αριθμό φοιτητών/τριών. Ίσως ο θεσμός του Σύμβουλου Καθηγητή να μην είναι αναμενόμενος από τους νεοεισερχόμενους φοιτητές, γι' αυτό και διστάζουν να τον χρησιμοποιήσουν. Το «κλίμα» των πανεπιστημιακών σπουδών φαίνεται ότι απέχει απ' αυτό των σπουδών στη γενική εκπαίδευση και θέλει χρόνο για να εμπεδωθεί και να αποδώσει. Οι παραπάνω υποθέσεις είναι μάλλον έγκυρες μιας και στα μεγαλύτερα έτη σπουδών η συνεργασία με τους διδάσκοντες σε συμβουλευτικό επίπεδο θερμαίνεται, είναι ουσιαστική και πραγματοποιείται και ασχέτως ωραρίων.

Πόσο αποτελεσματικά υποστηρίζεται η πρόσβαση των μελών της ακαδημαϊκής κοινότητας στη χρήση Τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνιών;

Αν και την υποστήριξη αυτή ουσιαστικά την παρέχει κεντρικά το ΕΚΠΑ (έλλειψη προσωπικού) η αποτελεσματικότητά της είναι τελικά ικανοποιητική. Ένα μέλος ΕΤΕΠ, πάντως αρμόδιο για τις σχετικές υπηρεσίες θα εξοικονομούσε πολύ χρόνο και κόπο.

Από την άλλη μεριά, είναι απογοητευτικό ότι το ΕΚΠΑ, στο πλαίσιο της οικονομικής δυσπραγίας του καταλήγει να χάνει κάθε χρόνο και για μεγάλα διαστήματα την πρόσβαση στα ηλεκτρονικά επιστημονικά περιοδικά (μέχρι να βρει πόρους από τους πάντα καθυστερημένους και συνεχώς μειούμενους προϋπολογισμούς για να πληρώσει τις συνδρομές).

Υπάρχει υπηρεσία υποστήριξης των εργαζόμενων φοιτητών; Πόσο αποτελεσματική είναι η λειτουργία της; Υπάρχει υπηρεσία υποστήριξης των περισσότερο αδύναμων φοιτητών και εκείνων που δεν ολοκληρώνουν εμπρόθεσμα τις σπουδές τους; Πόσο αποτελεσματική είναι η λειτουργία της;

Στο Τμήμα λειτουργεί Κέντρο Συμβουλευτικής, που αναλαμβάνει εν μέρει τέτοιες μορφές στήριξης εξατομικευμένα. Για περιπτώσεις φοιτητών με αναπηρίες ή άλλα προβλήματα επιλαμβάνεται το ερευνητικό κέντρο της Ειδικής Αγωγής. Γενικά, πάντως, στο Πανεπιστήμιο δεν λειτουργούν τέτοιες υπηρεσίες.

Παρέχονται υποτροφίες στους άριστους φοιτητές ή σε ειδικές κατηγορίες φοιτητών (πέραν των υποτροφιών του ΙΚΥ και των κληροδοτημάτων);

Όχι. Η χρηματοδότηση δεν επαρκεί γι' αυτό το σκοπό.

Υπάρχει συγκεκριμένη πολιτική του Τμήματος για την ομαλή ένταξη των νεοεισερχόμενων στο Τμήμα φοιτητών; Πόσο αποτελεσματική είναι;

Ο θεσμός της υποδοχής των νέων φοιτητών, οι σύμβουλοι καθηγητές, καθώς και οι δράσεις του φοιτητικού συλλόγου, αν και επαναλαμβάνονται και ανανεώνονται δεν μπορούν να αναιρέσουν το γεγονός ότι οι διαδικασίες ένταξης απαιτούν ένα σημαντικό χρονικό διάστημα για να πραγματοποιηθούν ουσιαστικά. Το χρονικό αυτό διάστημα δρα επικουρικά το συμβουλευτικό κέντρο του Τμήματος.

Πώς συμμετέχουν οι φοιτητές στη ζωή του Τμήματος και του Ιδρύματος γενικότερα;

Πέρα από τις παραταξιακές δραστηριότητες του φοιτητικού συλλόγου, και τη συστηματική συμμετοχή στις ΓΣ του Τμήματος, η συμμετοχή των φοιτητών σε εκδηλώσεις, συνέδρια, ημερίδες και κοινωνικές δράσεις είναι σημαντική, μόνο όμως όταν καθοδηγείται από τους διδάσκοντες. Η κατάσταση εδώ μπορεί να θεωρηθεί προβληματική αν και με την εκδήλωση της οικονομικής κρίσης η συμμετοχή των φοιτητών αυξήθηκε αξιοσημείωτα. Τα φαινόμενο μάλλον πρέπει να ερευνηθεί.

Πώς υποστηρίζονται ειδικά οι αλλοδαποί φοιτητές που μετακινούνται προς το Τμήμα;

Και εδώ δραστηριοποιείται το συμβουλευτικό κέντρο, για τον μικρό ούτως ή άλλως αριθμό αλλοδαπών φοιτητών (κυρίως από οικογένειες οικονομικών μεταναστών).

7.3. Υποδομές πάσης φύσεως που χρησιμοποιεί το Τμήμα.

Επάρκεια και ποιότητα των τεκμηρίων της βιβλιοθήκης.

Οριακά επαρκή αν και ποιοτικά, λόγω των προβλημάτων χώρου. Ο μηχανισμός που λύνει το συγκεκριμένο πρόβλημα είναι η σύνδεση με το HEALLINK, Την τόσο αναγκαία ωστόσο αυτή σύνδεση η ελληνική πολιτεία τη χρηματοδοτεί «μετ' εμποδίων», δημιουργώντας μεγάλο πρόβλημα σε ερευνητικές αλλά και διδακτικές δραστηριότητες.

Επάρκεια και ποιότητα κοινόχρηστου τεχνικού εξοπλισμού.

Επαρκής, αν και συχνά προβληματικός, εξαιτίας της εξοντωτικής χρήσης και της οριακά επαρκούς συντήρησης.

Επάρκεια και ποιότητα χώρων και εξοπλισμού σπουδαστηρίων. Επάρκεια και ποιότητα γραφείων διδασκόντων. Επάρκεια και ποιότητα χώρων Γραμματείας Τμήματος και Τομέων. Επάρκεια και ποιότητα χώρων συνεδριάσεων. Επάρκεια και ποιότητα άλλων χώρων (διδασκαλεία, πειραματικά σχολεία, μουσεία, αρχεία, αγροκτήματα, εκθεσιακοί χώροι κλπ).

Επάρκεια και ποιότητα χώρων γενικώς από οριακή έως απαράδεκτη. Μόνο προσωπικές προσπάθειες μελών ΔΕΠ, σε συνεργασία με φοιτητές καταφέρνουν να δημιουργήσουν τουλάχιστον χώρους με "προσωπικότητα".

Επάρκεια και ποιότητα υποδομών ΑΜΕΑ.

Από οριακή έως απαράδεκτη. Ιδιαίτερα για το ζήτημα αυτό το Τμήμα έχει επανειλημμένα διατυπώσει προτάσεις και για το Τμήμα και για το Ίδρυμα. Κάποιες απ' αυτές εισακούστηκαν, κάποιες άλλες όχι. Κάποιες τέλος δείχνουν αδύνατο να εφαρμοστούν στις υπάρχουσες κτιριακές υποδομές.

Πώς εξασφαλίζεται η πρόσβαση των μελών της ακαδημαϊκής κοινότητας σε υποδομές και εξοπλισμό του Ιδρύματος;

Την ενημέρωση την αναλαμβάνει κεντρικά το ΕΚΠΑ. Την πρόσβαση την αποφασίζουν τα μέλη του προσωπικού ατομικά. Πρόβλημα εμφανίζεται στην πρόσβαση σε υποδομές και εξοπλισμό που υπάρχουν στην Πανεπιστημιούπολη, λόγω απόστασης.

Αξιοποίηση νέων τεχνολογιών από τις διάφορες υπηρεσίες του Τμήματος (πλην εκπαιδευτικού και ερευνητικού έργου). Ποιες από τις λειτουργίες του Τμήματος υποστηρίζονται από ΤΠΕ; Ποιες από αυτές και πόσο χρησιμοποιούνται από τις διοικητικές υπηρεσίες, τους φοιτητές και το ακαδημαϊκό προσωπικό του Τμήματος;

Γίνεται εξαντλητική αξιοποίηση (μηχανοργάνωση Γραμματείας, δημοσιοποίηση δραστηριοτήτων κλπ).

Πόσα μέλη του ακαδημαϊκού προσωπικού του Τμήματος διαθέτουν ιστοσελίδα στο διαδίκτυο;

Λιγότερα από το 1/3 διαθέτουν προσωπική ιστοσελίδα. Ωστόσο στην αναβαθμισμένη ιστοσελίδα του Τμήματος, προσπαθούμε να περιλάβουμε επαρκείς πληροφορίες για τους όλους τους διδάσκοντες (δημοσιεύσεις, σπουδές, ερευνητικές δραστηριότητες κ.ά.). Σκοπεύουμε, μάλιστα, μέσα στην επόμενη ακαδημαϊκή χρονιά να αναλάβουμε την κεντρική στήριξη στην ανάρτηση προσωπικών ιστοσελίδων.

Πόσο συχνά ανανεώνεται ο ιστότοπος του Τμήματος στο διαδίκτυο;

Ο ιστότοπος ανανεώθηκε ριζικά τη χρονιά 2012-13. Η ενημέρωσή του γίνεται αυτή τη στιγμή συνεχώς (με την ευθύνη επιτροπής και ενός τεχνικού αμειβόμενου από το ερευνητικό πρόγραμμα του ΤΕΑΠΗ - χρηματοδότηση ΕΛΚΕ) και η κατάσταση αυτή θα διαρκέσει μέχρι τουλάχιστον και το πρώτο εξάμηνο του 2013-14. Από εκεί και μετά η ανανέωση σχεδιάζουμε ότι θα γίνεται δυο φορές τον χρόνο.

7.4. Διαφάνεια και αποτελεσματικότητα στη χρήση υποδομών και εξοπλισμού.

Γίνεται ορθολογική χρήση των διαθέσιμων υποδομών του Τμήματος; Πώς διασφαλίζεται; Γίνεται ορθολογική χρήση του διαθέσιμου εξοπλισμού του Τμήματος; Πώς διασφαλίζεται; Διαφάνεια και αποτελεσματικότητα στη διαχείριση οικονομικών πόρων.

Γίνεται ορθολογική και εξαντλητική χρήση υποδομών, εξοπλισμού και πόρων, χωρίς να υπάρχει κάποιος ιδιαίτερος μηχανισμός που να το εξασφαλίζει (φροντίζει και γι' αυτό η ΓΣ και η διοικητικοί μηχανισμοί). Ειδικά για τους οικονομικούς πόρους υπάρχει πια το ηλεκτρονικό σύστημα της Διαύγειας. Αυτό δεν απαιτεί ιδιαίτερη προσπάθεια, γιατί σε ένα μικρό και φτωχό Τμήμα η διαχείριση μέσων και πόρων είναι αδύνατον να μην είναι διαφανής και ορθολογική.

Προβλέπεται διαδικασία σύνταξης και εκτέλεσης προϋπολογισμού του Τμήματος; Πόσο αποτελεσματικά εφαρμόζεται; Προβλέπεται διαδικασία κατανομής πόρων; Πόσο αποτελεσματικά εφαρμόζεται; Προβλέπεται διαδικασία απολογισμού; Πόσο αποτελεσματικά εφαρμόζεται;

Ναι. Όλα τα παραπάνω ελέγχονται από τη ΓΣ και εφαρμόζονται απαρέγκλιτα και αποτελεσματικά.

8. Συμπεράσματα και προοπτικές

Το ΤΕΑΠΗ είναι ένα Πανεπιστημιακό Τμήμα με εξαιρετικό και καινοτόμο διδακτικό και επιστημονικό έργο εθνικής και διεθνούς αναγνώρισης. Ένα Τμήμα που επιμένει να λειτουργεί με την ουσιαστική συμμετοχή των φοιτητών του σε κοινωνικά ευαίσθητες κατευθύνσεις. Ένα Τμήμα που ενδιαφέρεται (εξαιτίας και του αντικειμένου του) για το συνολικό ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, για την «κρίση» του οποίου διαθέτει και αναλύσεις και προτάσεις. Οι παραπάνω «βαριές» καταληκτικές προτάσεις διατυπώνονται με πλήρη γνώση των συνεπειών τους και τεκμηριώνονται στις σχετικές παραγράφους της έκθεσης ΕΑ που προηγήθηκαν.

Τα οργανωτικά προβλήματα του ΤΕΑΠΗ προκύπτουν από την ένταση που υπάρχει ανάμεσα στους στόχους του και τις υποδομές του. Μια ένταση που το προσωπικό αρνείται συνειδητά να τη διαχειριστεί είτε με «εκπτώσεις» στους στόχους του, είτε με παραβίαση των ακαδημαϊκών του αρχών· παραβίαση που στο ελληνικό πελατειακό δημόσιο σύστημα ίσως να εξασφάλιζε προσωπικό, υποδομές και πόρους.

Σήμερα όμως το ΤΕΑΠΗ βρίσκεται μπροστά σε καταγιστικές θεσμικές και οικονομικές εξελίξεις που ανατρέπουν τα δεδομένα και μας υποχρεώνουν να διαμορφώσουμε μια σειρά από νέους σχεδιασμούς.

- Το κτηριακό πρόβλημα τέθηκε ήδη με ασφυκτικό τρόπο, μιας και ένα μεγάλο μέρος από τους χώρους που χρησιμοποιούμε ξενοικιάζεται. Η νέα εγκατάσταση συνδέεται με την ανακατανομή των Τμημάτων του ΕΚΠΑ σε Σχολές και ασφαλώς την ένταξη του ΤΕΑΠΗ και του ΠΤΔΕ στη Σχολή Επιστημών της Αγωγής.
- Η οικονομική κατάσταση της χώρας συνεπάγεται δραστική μείωση του προσωπικού, αλλαγή του προφίλ των φοιτητών που επιλέγουν να παρακολουθήσουν το ΠΠΣ του Τμήματος και μείωση των αιτήσεων για παρακολούθηση των ΠΜΣ. Αυτό μας οδήγησε να πραγματοποιήσουμε δραστική αλλαγή του ΠΠΣ, καθώς και της Πρακτικής Άσκησης, ούτως ώστε να διασφαλίσουμε τη βιωσιμότητα του Τμήματος και να εξυπηρετήσουμε νέες ανάγκες της κοινωνίας αλλά και της αγοράς εργασίας (π.χ. δια βίου μάθηση, εκπαιδευτική επάρκεια κλπ).
- Η κατάργηση του Διδασκαλείου Νηπιαγωγών μας επιβάλλει τη διαμόρφωση σχεδίων που θα μπορούσαν να εκμεταλλευτούν τις υπάρχουσες υποδομές και εμπειρίες για τη λειτουργία νέων προγραμμάτων επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών, και κυρίως αυτών που αφορούν την παιδαγωγική και διδακτική επάρκεια εκπαιδευτικών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.
- Η μεταφορά των μεταπτυχιακών και διδακτορικών σπουδών στη Σχολή Επιστημών της Αγωγής, μας υποχρεώνει να σχεδιάζουμε τρόπους με τους οποίους τα ΠΜΣ του Τμήματος θα μπορέσουν να επιβιώσουν και να αναπτυχθούν στο νέο θεσμικό περιβάλλον αλλά και να ανταποκριθούν και στην

πιθανή λόγω οικονομικής κρίσης μείωση της ζήτησης για τα πτυχία μας. Ας σημειωθεί βέβαια ότι για όλα τα ΠΜΣ, η λειτουργία έχει καταληκτική ημερομηνία που μετατοπίζεται κάθε χρόνο (φέτος είναι το τέλος του 2014). Γεγονός που μας υποχρεώνει ούτως ή άλλως να ξανασκεφτούμε το περιεχόμενο των σπουδών τους και τις συνεργασίες μας.

- Τα σχέδια για τη θεσμοθέτηση και τη λειτουργία των ερευνητικών κέντρων και των εργαστηρίων του Τμήματος, μπαίνουν σε δοκιμασία, που θα καταφέρουμε να αντιμετωπίσουμε στο επίπεδο της Σχολής Επιστημών της Αγωγής.

- Προσβλέπουμε τέλος σε μια καλή και αποδοτική λειτουργία στο πλαίσιο της συνύπαρξής μας με το ΠΤΔΕ στη νέα Σχολή. Ένας τομέας, όπου αν επιτύχουμε, μπορούμε να ελπίζουμε σε ένα καλύτερο μέλλον και για το Τμήμα και για τους φοιτητές του. Στο πλαίσιο αυτό θα συντηρήσουμε και το αίτημα για ένταξη των δύο Τμημάτων σε μια ευρύτερη Σχολή που δεν θα μας αποκόπτει από τις κοινωνικές επιστήμες και τα υπόλοιπα Τμήματα του Πανεπιστημίου που παράγουν εκπαιδευτικούς.

Για όλα τα παραπάνω έχουμε ενεργοποιήσει σχετικές επιτροπές αλλά και προγράμματα χρηματοδοτούμενα από τον ΕΛΚΕ του ΕΚΠΑ, ελπίζοντας ότι θα προλάβουμε και νεότερες εξελίξεις, μέσα στην επόμενη ακαδημαϊκή χρονιά (2013-2014).

9. Πίνακες

Υποβάλλονται οι επικαιροποιημένοι πίνακες για το 2012-13.

Οι πίνακες προκύπτουν από τη βάση ηλεκτρονικών δεδομένων που αναρτά το Τμήμα στη ΜΟΔΙΠ του ΕΚΠΑ. Στους πίνακες παρουσιάζονται στοιχεία και από την ακαδημαϊκή χρονιά 2011-12, μιας και η ακαδημαϊκή χρονιά 2012-13 δεν έχει ολοκληρωθεί ακόμη (επαναληπτικές εξετάσεις Σεπτεμβρίου) και ως εκ τούτου δεν έχει "κλείσει" η υποβολή των δεδομένων. Στις περιπτώσεις αυτές τα στοιχεία μεταξύ 2011-12 και 2012-13 δεν αναμένεται να έχουν ουσιαστικά διαφοροποιηθεί.

